

GESCHIED- EN LETTERKUNDIGE NASPORINGEN
OMTRENT

DE AFKOMST EN VERSPREIDING DER TALEN
VAN DE ONDERSCHIEDENE VOLKEREN.

Gedrukt te 's Gravenhage, bij
Gebr." GUUNTA D'ALBANI.

MET EEN INLEIDING TOT DE ALGEMENE TAALKUNDE.

BEARBEID VOOR ONGELEERDEN.

DOOR

Mr. J. C. W. LE JEUNE.

TWEEDE STUK.
Te DELFT, bij
de Wed. J. ALLART.
1827.

Gedrukt te 's Gravenhage, bij
Gebr." GUUNTA D'ALBANI.

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2019

MET DANK AAN GOOGLE

ALGEMEEN OVERZICHT.

Het vergelijken van deze geslachtboom der talen

tegen de oudere verzamelingen toont welke uitbreiding ook dit vak van wetenschap heeft ondergaan, zelfs na J. c. VOLLBEDING's *Stammtafel aller Sprachen*, in 1802 uitgekomen, tot in 1817, toen VATER de laatste hand aan de Mithridates gelegd had. Ten einde het tegenwoordig overzicht, dat men ook vooraan in het Eerste Stuk kan plaatsen, van meer dienst zou kunnen zijn, vindt men met cursieve letters de namen aangewezen, meest van de kleinere stammen en van tongvallen, die, naar mijn bestek, niet zijn opgenomen in het werk zelf, de zelve elders aantreffende kan men nu lichtelijk zien in welke afdeling zij vallen.

De ingeslotene () verschillen alleen in naam van degene waarop zij onmiddellijk volgen, en de tussen, twee haakjes [] staande behoren naar hun afkomst, of woonplaats, niet in de landstreek waar zij vermeld worden.

II ALGEMEEN OVERZICHT.

E E R S T E S T U K.

ALGEMENE INLEIDING.

- I. De spraak de mens-alleen eigen. Bl. 9.
- II. Van de spraak- en taalvorming in het algemeen. 11. -
- III. De vorming der geluiden. 14.
- IV. De spraakwerktuigen. 16.
- V. De klinkletters. 19.
- VI. De medeklinkers. 20.
- VII. Eerste woordvorming. 26.
- VIII. Éénlettergrepige woorden. 27.
- IX. De spraak nabootsing van het gehoorde. 28.
- X. Van de gelijkkluidende woorden. 31.
- XI. Van het gering getal der wortelklanken. 3a.
- XII. De spraak uitdrukking der gedachten. 33.
- XIII. Van de verscheidenheid van de toon in de éénlettergrepige talen. 36. -
- XIV. Uitbreiding der talen. Meerlettergrepige talen. 37.
- XV. Van de klemtoon. 40.
- XVI. Soorten en verbuigingen der woorden. 41

ALGEMEEN OVERZICHT. III

- XVII. De delen der rede. Bl. 44.
- XVIII. De woordvoeging. 48.
- XIX. Afleiding der woorden. 51.
- XX. Van de overgedragen denkbeelden. 53.
- XXI. Van de wortelwoorden. 57.
- XXII. Invloed der taalbeschaving. 58.
- XXIII. Voordelen der taalkunde. 60.

AFKOMST EN VERSPREIDING DER TALEN, NAAR DE GESCHIEDENIS,

- I. Van de oudste talen , en van Azië
in het algemeen. Bl. 70.
- II. Éénlettergrepige talen. 76.
- I. CHINA. Het Mandarijnsch (Kuonhoa). 80.
- II. THIBET. 89.
- III. Het rijk der Birmans (Barma, Boman). AvA. Arrakan. Koloun. Magah. Banga. Karaga. 94.
- IV. Pegu. Moan. 96.
- V. ANani. Tonkin. Kochinchina. Quan-to. Laos. Kambodja. 97. -
- vi. Siam. Tai. Yan-koma. 99.

IV ALGEMEEN OVER ZICHT

- III. MEERLETTERGREPIGE TALEN. Bl. 101.
- I. INDISCHE TAALSTAM.
- I°. Maleische taal. Malakka. 101.

2°. Eigenlijk Indië. 107. Sanskritsche taal (Granthamisch); Prakrit; Apabhhransa; Bali. 117. ,
Hofspraak, Orduzaban. Mongolisch Indostansch (Moorsch), Bombaysch. 122.
Hoog-Indostansch, Dewa-Nagara , 127.
Kabul (Zabulistan), Kandahar, Kaschemir. De Sikhs. Panjab, Lahor, Brybhakka, Moultan, de Katri,
Rajapoeten, Jats, Bhagulpocr, Guzuratte (Gurjara), de Parzen, Tatta (Sind), Wutch,
Debul, Singanen, Ballotscheu, Sumcanen, Salconen. 128.
Bengale (Gaura); Kassay, Garrows, Koekoes (Lunctas), Nepaul, Joypoer, Oedipoer, Mait'hila
(Torhutiya), Uriya (Uticala, Odrade/a), Karwars, Draber, Assam. 129.
Dekan, Malabar, Canara, Polygaren, eigenlijk Dekan (Daknisch), Berar, Chohans (Gaunds), de
Maratten, Konkan, Ballagate. 130.
Lakedivise en Maldivise eilanden. 134.
Kust van Coromandel, Tamulisch, Telugisch (Warugisch), Talengasch (Badaga). 134.
-

VI ALGEMEEN OVERZICHT

I. Ceylon, het Candysch (Bali), Cingaleesch. Bl. 135.
II. Zwervende volksstammen.
1°. Heidens (Gypsies, Zigeuners, Zinganen). 138.
2°. Afgans (Patanen, Puktho, Pasti). 140.

IV. MEDISCHE TAALSTAM.

I. Medië; het Zend (Sind, Pa-zend), de Ghe
bers. Het Pehlvi (Asyarisch), Paddars. 142.
II. Perzië, het Parzisch, Deri. Valaat, Balaibalan, Gilan, Ambarlinen, Mazenderan, Thaberistan, Tatta.
146.
III. Kurdistan, de Assidi (Douasii). Marden. 148.
IV. Westelijk Azië. 151.

I. Semitische volks- EN TAALTAK. 151.
1°. Arameïsch. 155.
De Chaldeë. Babylon. 156.
Assyrië. Het Karkopisch. Nabatheïsch. 160.
Elam. 161. Syrië. Het Palmyreens. Maronitisch. Mendaisch. Sabiërs. 162.
2°. Kananitisch. 164. Philistijnen. Pheniciërs. 166. Karthago, Punisch (Karche donisch). 167.
Hebreeuwen; Oud-Hebreeuwsch, Joods, Syrisch, Chaldeeus, Samaritaansch, Galileesch. 168.

VI ALGEMEEN OVER ZICHT.

3°. Arabisch; Homeritisch, Koresch, Beduïnen, Moen, Mosarabisch, Abaai, Basciari. Bl. 177.
Aethiopiërs, Abyssiniërs. 181. Mapulen, Kulias. 183. Maltha. 184.
II. ARMENISCHE TAAL; Dsulfa. 186.
III. GEORGISCHE TAAL (Iberisch); Karduel, Grusinië, Imirette (Meletinië), Mingrelië, de
Modschuali, de Suani, de Tuschinski. 188.

IV. Volksstammen van de Kaukasus. Melitihen, Kumuken. 191.
Abkhassen. Circassiërs (Adige). Kabarders. Hattiquahe. Osseten. 191. -
Kisti (Mizdscheg); Ingoeschi, Tschetschenzi, Lamoës, Galgai, Karabulaken (Arschte),
Gichen, Attigeërs. Thuschi, Schalcha. 194.
Lesguis, Awaren (Chunsug), Anzug, Dschar, Dido, Unso; Kaboetsch (Kube
schanen), Andi, Akuscha, Zadoch, Kasi - Kumuken; Tabasserim, Kuralen. 194. -
Alanen. Tartaarsche stammen; Tatt. 194.

vi. Middel-Azië. 196.

I. TURKSCH-TARTAARSCHE VOLKS- EN TAAL

TAK. 200.

1°. Zuidelijke Tartaren, of Turken. Turko mannen (Seldjouks), [Kirgizen, Sonjaren, Karakalpaken.] - Begdeleërs, Mutuali, Uruken, Nauwaërs, Asscharen. 201

ALGEMEEN OVERZICHT, , VII

Usbcks (Charasmi, Utii, Uzen), Bukharen, Taschkenters, Balkers, Chiwaërs, Karamanië. Bl. 203.

Ottomannen. Turksche taal. 204.

. Noordelijke Tartaren. 206.

Krimsche-, Nogaïsche- en Kubansche- Tartaren (Mankat) , Chondorowsche Tartaren. Schugaltai tongval. Mansoeren, Turkische Tartaren, Basianen, (Scheki), Kumuken, Dagestansche-, Schiryansche en Scrawansche Tartaren. [Utiguren. Kumanen]. 207.

Kasansche-, Orenburgsche-, Ufische – Tartaren. Mestschirjeken; Baschkiren, Karakalpaken (Aralen); Astrakansche Tartaren, Kirgizen, Bnrruten. 209. *

Turansche- of Siberische- Tartaren; Obysche-, Tomskische-, Taraïsche-, Tobolskische- Tartaren ; Barabinzen; Turalin, 2 IO, * ,

Mongolsche Tartaren; Krasnojarschen, Kusnetzische Tartaren, Sojeten, Katschinzen, Tschulymische Tartaren. 210.

Teleuten (Telengoeten, Witte Kalmukken); Kustinischen, Tulibertische Tartaren, Albinzen (Abadar); Werchotomskische Tartaren; Boltiron, Yakoeten. Tschoewassen. 21 1. -

VIII ALGEMEEN OVERZICHT,

II. MoNGoLiscHE TAK. Bl. 211.

1°. Mongolen; Kalkas; Ortosch, Choit, Tummut. 213.

2°. Kalmukken (Eleuten); Choscot (Tufans , Sifans), Sonjoren, Torgoten, Derbeten. 214.

3°. Buratten (Bratzki); Burga Burat. 214.

III. MANTschHoERscHE TAK. 216.

1°. Bodoitzen (Bogdoi, Niu-tsche). 218.

2°. Daoeren (Solonen). 218.

3°. Tongoezen; Lamoeten; Toenausin. 219.

4°. Youpi. Ketsching (Fiatta, Giljaki). Humar. 219. A

5°. Eiland Tschoka (Okoe). Tschika (Jedso). 220.

LIV. Korea. 220.

vII. Noordelijk Azië. .

I. Siberië. 222.

1°. Permïer (Biarmïer), Sirjanen. 223.

2°. Wogulen. 225.

3°. Irtische- (Beresofsche) Kondasche- Ostia ken. (Tube. Manst). 226.

4°. Tcheremissen. 226.

5°. Wotiaken. 226.

III.

6°. Morduïnen; Mokscha, Ersad, Karatajen. 226.

7°. Teptjeren. Bobulen. 227.

SAMoJEEDScHE volks- EN TAALTAK. 227.

1°. Samojeden (Ninetz, Chosovo); Laghe, Wanuta. Mesensche Samojeden, Objon diren, Tihijondiren; Pustoserische-, Pet schorische (jugrische)-, Tawgische-, Man

gaseische (Turuchanische)- Samojeden, Guarizi, Juraken. 228.

2°. Narimskische- en Tomskische- Ostia ken. 228.

3°. Kamaschen. 229.

4°. Karagassen. Taiginzen.

5°. Tubinsken.

6°. Koibalen.

7°. Motoren.

8°. Sojeten.

Weinig bekende stammen in het noordoosten van Azië. 229.

Jeniseïsche Ostiaken; Imbatzkische- en Pom pokolische- Ostiaken ; Arinzen . . jarinen, Psoektjinen, Kaidinen, Kotowzen (Kunski); Assanen. 229.

Jukagiren. Tschoektschen, Schelagen, Ko reken ; Toemoehoetoe, Oloctorzen (Eluto ren). 230.

Kamtschadalen. De Ainou. De Kurilische eilanden; Matmai. De Aleutische-, Berings koper-, Andreanofsche- en Vossen - eilanden. 231.

VIII. Eilanden ten oosten van Azië. 231.

I. JAPAN ; Niphon. 213.

II. Eilanden van Lio - Keo. 235.

III. Formosa. 236.

IX. Eilanden ten zuiden van Azië. 237.

I. Andaman- en Nikobar-eilanden. 238.

II. Sumatra, Batta's, Lampongs. Eilanden Neas, Enganho. 239.

III. Nassau (Poggy)- eilanden. 240.

IV. Java; Prinsen-eiland. Sundasche eilanden. Bali. Sumbawa. Bima. 240.

V. Borneo; Banjarezen, Bijajos (Marat, Eidan, Darut, Dajakkers). Tirun. 241.

VI. Celebes; Bonïer (Boegezen), Makassaren. 242.

VII. Moluksche eilanden, Alfoerezen (Arasoras). Eiland Savu. 242.

VIII. Solo-eilanden. 243.

IX. Mindanao. De Bantschilen. Malanisch. Subanisch. Lutaisch. 243.

X. Philippijnsche eilanden; Ygolotes (Hillo nas). Eiland Luçon (de Zambalen, Tagalen); Calingas. Eiland De los Negros (Bocglas). Eiland Capul, Inabacnum. 243
x. Europa in het algemeen. BI. 248.

XI. KANTABRISCHE OF BASKISCHE STAM. 252.

Iberiërs. Kantabriërs. Liguriërs. Basken; in Spanje in Guipuscoa , Viskaya en Alava ; in Frankrijk in Neder-Navarre en Labour. 254.

XII. KELTISCHEVOLKS- EN TAALSTAM. 259.

I. Oude Kelten. 259.

II. Afstammelingen der Kelten. 263.

w 1°. Ierland. (Ersisch). 267.

2°. Bergschotsch. (Gaelisch). 274.

Eiland Man. 276.

Over Ossian. 277.

XIII. KIMBRISCHE OF KELTISCH – GERMAANSE STAM. 294 (*).

I. In Brittannië, Wallis, Anglesey, Cornwall. 295.

II. In Bretagne, in Trequier, St. Paul de Leon, Quimper - Corentin (Cornouailles), Vannes. 297.

(*) Het, regel 14 van deze bladzijde, van de aldaar bedoelde volkeren van de Keltischen stam gezegde, is bij vergissing in het meer- in plaats van in het enkelvoud gesteld.

XIV. GermaansE volks- EN TAALSTAM. Bl. 299.

I. Duitse hoofdtak. 307.

1°. OpperDuits. 308.

Alemannen en Sueven. Tongval in Zwitserland, Grauwbunderland , den

- Elzas, Zwaben. 313. Longobarden.

- Tongval in Beijeren, Tyrol, Saltzburg, Oostenrijk, Siermark, Karinthie, Karniole, Tredecilen Sette-communi. 316.

-

Silesië. Moravië. Hongarije. Zevenbergen. 318.

Joods-Duits. 319.

Roth - Walsch. 320.

2°. Neder-Duits. 320.

Franken. 322.

Friezen. 323. 19. Bataafsche Friezen; Hindelopensch. 325. 2°.

Kauchische Friezen. 328. 3°. Noord - Friezen.

Eilanden Helgoland, Amröm. 329.

Batavers. Nederlands ; Brabandsch oVlaamsch ;

NederDuits, boersche uitspraak, Zeeuwsch , Geldersch ,

Overijsselsch, Groningsch; Neger Engels (Creoolsch). 330.

Saksen. Plat-Duits, Holsteinsch, Hamburgsch, Wismarsch, Brunswijksch, op de Hartz, Göttingsch, Nederrhijnsch. 335.

II. Skandinavise hoofdtak. Oude Noordsche taal (Svio-Gothisch). Bl. 347. -

1°. Noorwegeu. 348. - - -

2°. Ork- eilanden. Faar-, Hebridische- en Schetlandse-eilanden. 349,

3. Denemarken, Jutsch. 349. !

4°. Zweden ; Dalekarlisch. 349.

5°. IJsland. 350. Runische schrijftekens. 351.
 III. Brittannische hoofdtak. Anglen, Saksen;
 Denen, Fransen in Engeland, tong
 vallen der graafschappen Devon, Berk,
 Oxford, Norfolk, Lancaster, York, West/ moreland. Schotland. Ierland. 351.

3. TW E E D E STUK.

XV. THRACISCHE volks- EN TAALSTAM. 1.

I. Thracische tak. 4.

1°. In Klein-Azië. Pamphiliërs, Pisidiërs,
 Phrygiërs, Thyniërs, Bithyniërs, Heneten, Mysiërs, Trojanen, Maeoniërs,
 Lydiërs, Kariërs, Lyciërs. 5.
 2°. In Europa. Kimmeriërs. 7. Tauriërs. 9.
 Thraciërs. 10. Geten, Daciërs 11. Moesiërs, Macedoniërs. 12. Epiroten, Chao
 niërs, Molossers, Thesprotiërs. 15.

Abanten, Illyriërs. 17. Veneten, Pannoniërs. Bl. 18.

II. Pelagische tak. 19.

Lelegen, Kureten, Dryopen, Lapithen,
 Centauren, Perrhebeërs, Telchinen, Ektenen, Hyanten, Aonen, Kaukonen,
 Tyrrheners, Arkadiërs, Oenotriërs,
 Grieken, Cretensers en andere eilanders.

-

III. Hellenisch-Griekse tak. 24.

- 1°. Oud-Aeolisch. 42.

- ' In Griekenland. 42.

-

In Klein-Azië; Phrygisch, Lydisch, Karisch. 44.

Andere volkeren in Klein-Azië. Paphlagoniërs, Galaten; Kappadociërs;
 Ciliciërs; Lyciërs; Solymi: Pisidiërs;
 , Lycaoniërs; Isauriërs, Pamphiliërs. 45.

2°. Het klassieke Grieks. 46.

Aeolisch. 47. Dorisch. 48. Ionisch. 49.

Attisch; Atticisten. 49. Alexandrijnsch. 53.

3°. Hedendaags Grieks, Athene, Cyprus, de Mainoten, Korsika. 56.

IV. Latijnse tak. 62.

A. Oude volkeren in Italië. 64.

1°. Illyriërs, Liburniërs, Sikulers, Heneten. 65.

2°. Iberiërs. 3°. Kelten, Ombren. 66.

4°. Pelasgen. 68. 5°. Etrusken, Falis
 ken. 69.

B. Latijnse taal. Oscisch. Volskisch.

Sabijnsch. Samnitisch. Marsisch. Hispinisch. 72.

C. Talen hoofdzakelijk uit de Latijnse afkomstig. 79. - te

1°. Italiaansche taal. Romana rustica.

Toskaansche taal. 84.

Lombardijsche tongvallen. 87.

Macaronische verzen. 89.

Savoye, Piemont, de Waldenzen,

Nizza, Monaco, Genueesch, Milaneesch, Bergamisch, Venetiaansch, Paduaansch, Frioulsch, Boloneesch, - Neder-Lombardijsch. 90.
 Toskaansch, Napolitaansch, Siciliaansch, Sardinisch, Korsisch. 93.
 2. Spaanse en Portugeesche talen. 96.
 Spaans (Kastiliaausch), Katalonisch, Arragonisch, Gallicisch. 100.
 Portugeesch. 102.
 3°. Franse taal. Romansch. Langued'oc. Provençaalsch. 103.-
 Zuidelijke tongvallen: Provençaalsch, Languedocsch, Toulousisch (Moundi), Auvergneesch, Bressesch, Dauphineesch, Gasconsch, Bearnsch, t Royerguesch (Ruthcniisch), Limosinsch, Perigordsch, Poitevinsch;
 Noordelijke tongvallen: Normandisch, Picardisch, van Metz, les Vosges, Lotharingen, Ban de la roche, Franche comté, Bourgogne, le pays de Vand. Wallonsch. 109.
 -
 4°. Romansche taal. Arumaansch. Ladinisch. 110.
 5°. Wallachische taal. Wallachije. Moldavië. 115.

XVI, Slavische volks- en taalstam.

- I. Antische of Oostelijke hoofdtak. 132.
 - 1°. Rusland. 132.
 Slavenische kerktaal. 136.
 Russische taal, Susdaalsch, Malo (Klein) Russisch; Kozakken, Rusniaken, Mazoraken, Goralen. 139. Kriwitsen. 140.
 2°. Illyrische Slaven. 141.
 Servis (Illyrisch); Herzegowinisch, Sirmisch, Slavonisch, Dalmatisch. 143.
 Kroatisch. 145. Wendisch. 146.
 3°. Gemengde Slaven. Uskoks. Morlaken. Ragusa. Bulgaren. 149.
 II. West-Slavische hoofdtak.
 1°, Polen. 151. Masuren; Kassuben; Silesië, I5l.
 2°. Bohemen. Bl. 154. Moravis, Hanaken, Podluzaken, Walaken, Slowaken, Sotaken. 156.
 3°. De Serben (Wenden). Lausnitz. 158.
 4°. Noordelijke Wenden (Obotriten, Wiltzen) Polaben. 161.

XVII. Germaans - Slavische of LETTISCHE TAALSTAM. 162.

I. Oud-Pruissisch. 165.
 II. Pruissisch-Litthausch; Insterburgsch. 165.
 III. Poolsch-Litthausch (Samogitisch). 166.
 IV. Eigenlijk Lettisch; Semigallisch, Lijflands. 166. - -

XVIII. TschoEDISCHE STAM. 167.

I. Finnen; Karelsch, Olonetzisch. 172.

II. Laplanders; Torneasch, Piteasch en Luleasch. 173.

III. Esthen; Revalsch, Dorpatsch. 174.

IV. Lieven. 175.

XIX. Gemengde talen in het zuidoosten van Europa. 176

I. Hongaren (Madjiaren); Raabsch, Debretzinsch; Seklers. 180.

II. Albaniërs (Arnauten, Skipatar), Clementiners. 181 (**).

XX. Afrika in het algemeen. B1. 183.

XXI. Noord-Afrika. 199. -

I. BERBERS, en hun TAALTAK. 200

1°. De Amazirgh (Schilha, Schoviah). 206.

2°. De Kabylen (Gebali). 207.

3°. De Tuaryks. 208.

4°. De Tibbo. 209.

II. Guanches. 214.

XXII. Middel - Afrika. 216.

I. Noordoostelijke volkeren van Afrika. 219.

1°. KoPTEN, in Egypte; Memphitisch,

Saïdisch, Baschmurisch. 219.

2°. Volkeren in Nubië en Abyssinië. 225.

AMHARA, Cancam. 231.

Tigre, Havasa, Argubba, Suakem,

Massua. 231.

De Agows van Sera, Tagazze en Damot. Arkiko Takue. Boja. Barea. 232. *

De Gafat. De Falascha. 233.

Dungola. De Barabras. 234.

II. Landen tussen de Zahara en de Niger - 235.

1°. Landen onder het westelijke deel van de woestijn. Gualata. Ginea (Yani).

Melli. Tombuktoe. Gago. 238.

2°. Landen onder het oostelijke deel van de Woestijn, Soedan (Afnu, Haoessa, Asna). Bl. 241.

Zanfara. Zegzeg. Agades. Cano. Casena. Guangara. Begarmi (Begoma).

Kanem. Kuku (Fiddri, Lussi). Wady. Nafi. 242.

3°. De Foelahs (Felops. Faelbies.) Torodos, Banyonen. Timaney's. Suso. Phellata. 244-

4°. Vermengde Negers en Noord-Afrikanen. SUNGAY- (Soechday-) taal; en der Gubers. 249.

III. Het eigenlijke Middel - Afrika. 251.

1°. De Yalofs; Laubees, Serreres. 254.

2°. De Serawollies (Seracolet's). 255.

3°. De MANDINco's en hun TAALTAK.

Kaap Verdische- en Bissayos-eilanden.

Jallonka's. Sokko's. 256.

4°. De Bullam. Soesoe. Kanga. Mangree.

Gien. Quoja. 258.

5°. De Manoe. Issinezen, 258.

6°. De AMINA's, en hun TAALTAK : Fantijnen, Akripons. Denkira. Fetoë.

Vassa. Tmba. Kwaka's. Adampen (Tambi).
 Ada. Fidda. Watje. Papea. Ardra.
 Dahomy. Calbra. Camacons. Kaap Lo
 bo Gonsalvos. 259.

7°. De coNGo en hun TAALTAK : Loango,
 Kakongo, Angola, Mandongo, Camba, Jomba. Bl. 261.
 8°. De Kalabari. Ibo. Igan. Evo. Bibi.
 Ansiko (Mokko). Wawoe. Temboe. 264.
 9°. De Krepe. Asshantijnen. Akwapim. Kassenti. 265.
 10°. Bornoe. Gaog. Asfadeh. Mobba. Dar Szeleh. 266.
 11°. De Schilloeks. Dahera. 268.
 12. Dar- Foer. Ronga. Koella. Sangalla.
 De Somauli; Hurrur; Sowafel. 269.

IV. Weinig bekende binnenlanden van Afrika. 270.

De Mallays. 27 1.
 1°. De Makua (Makuana). 272.
 2°. De Monjoe. 273.
 3°. De Shiho; Danakil; Adajel. 273.
 4°. De Bertuma- en Boren-Gallas. 274.
 5°. De Agagi (Giachi). Anziges. Aijos.
 Kumbas-Manez. Gala-Manu. 275.
 6'. Zangebar. Anjoane. 278.
 7°. Madagaskar. Madekassisch. 279.

V. Landen der KAFFERs en hun TAALTAK. 280.
 De Koossa; Mathimba, Maduana, Bri
 gua; Beetjuana; Maatjaping, Muhru
 long, Matsaroqua; Wanketsi, Thamma
 t cha, Chojoa, Muchuruzi; Makwini. 284.

XXIII. Zuidelijkste gedeelte van Afrika. Bl. 287.

De Hottentotten; Dammaras, Namikwas,
 Gessikwas, Kakobikwas, Korakwas, Ko
 ranas, Gonakwas (Kamthover); Huswa
 na; Chineesche Hottentotten. Saabs
 (Boschjesmans). 288.

XXIV. Amerika in het algemeen. 295.

XXV. Zuid-Amerika. 336.

I. Zuidpunt van Amerika. 336.
 1°. Het Vuurland. De Kennekas. 337.
 2°. Patagonië en Chili. De Moluchen.
 - Araukos. Lecheyel, Tekinahue. Het
 CHILISCH. Tehuel-het, Tacana-Sehuau
 Cutilau-cunny (Callile het, Serranos),
 Puelche (Pampa). Pehuenche, Picun
 he, Ranquclche, Vilimoluche. Querandi 338. 1

II. De oostkust van de Rio de Plata tot aan de Maragnon. 344.

1°. De Charrua. Taro. Bohane. Chana.
Minuane. Guenoa. Kasigua. 344.

-

2°. De GUARANY's en hun TAALTAK. 345.
, Zuid - Guarany's ; West - Guarany's,
Chiriguana, Guarayi, Diaguitae, Cicionos. 348.-
Noord - Guarany's (Brazilië), Toepi,
Tupinaba, Tupinaquini, Tapiguae. 349.

III. Landen aan de oostzijde van de rivier

Paraguay aan de Parana en de Uruguay. Bl. 350.

1°. Enenvijftig stammen : De Goaitaca,
Aimore (Guaymuni), Guayanu, Goa
nase en Tuguarana, Carariu of Tacariu, Anace en Acangussu, Aroa,
Tremembre, Payacu, Grens, Kiriri,
Curumare, Tapirapez en Acroa, Bacure
(Guacure), Paraci, Barbudo, Bororo
(Xarayes), Potentu, Maramomi, Payaya, Curati, Curura, Barbado,
Caraya, Tacarayba, Araya, Gayapi,
Cavaleiro, Imare, Coronado, Macha
cari, Comanacho, Patacho, Guegere,
Timbira, Acroamirim, Paracati, Geico, Amapuru, Guanare, Arandi,
Caicaize, Alurari, Menhari, Goaregoa
re, Jessarussu, Amanipuque, Payaya
C€ 2 350

2°. De Guasarapa's, Guachie, Guachaga,
Echibie , Guayana , (Ocayes, Gualacha) Guayaki. 351.

IV. Landen aan de westzijde van de rivier

Paraguay, tot aan de vlakten en de bergen in Chaco. 351.

1°. De Aquiteguadichaga. 352.

2°. De Guato. 353.

3°. De Ninaquigila. Bl. 353.

4°. De Guana. Chana. 354.

5°. De Mbaya; Guaikuren. Toba. Enakaga's. 356. .

6°. De Payagua. Tacunbu. Sarigue. 358.

7°. De Lenguas. Enimaga. Guentuse. Ya
kurure. Machikuy. Matiguaya, Malhalae, Pitilaga. Abipons. Mokoby.
Aguilot, Chumipy. Vilela. Lule. 358.

V. De kust van Peru. 360.

1°. QUICHUA- TAAL (Kitschilja). 361.

2°. AYMARA - TAAL. De Pacases. Canas.Lupacas. Kanchis. Charcas. 364.

3°. en 4°. De Puquina en de Yunka – Mos Hika. 365.

VI. Landen in het oosten van Peru, opwaarts naar de Ucayale. 365.

1°. De Chiquitos. Zamuca. Satiënos, Caipotorades. Moratocos. 367. t

2°. De Moxos. Mobimi, Cayubabi, Itona* mi, Sapiboconi, Herisbocona,
Chiriba, Canisiana, Mopeziana, Caisina. 367.

3'. De Mexe. Mure. Cavinae. Collae. 367.

4°. De Carapuchos. Casibos. Panos. (Chipeërs. Mananagua, Xitipos, Chamicu

ros). Cuniva-taal: Manama-bobo,

Mananbua. Comata-taal: Guinua, Inuaco, Ruanabo, Zepo. Campa-taal: Amfemhuaco, Curano, Manoa, Nanerua, Nesahuaco, Sepaunabo, Tasto. Pira taal: Custtinayo, Manatinavo, Upatinayo. Pana-taal: Pelado, Xitipo. Ginori-taal: Camacori, Acamaori, Ike cojenori, Pajanori, Tremojori. Mochova - taal. Rema-taal. Bl. 368.

VII. Landen ten oosten van Quito, aan den Maragnon, tot omstreeks de Rio Negro. 369.

1°. Achttien volkeren: Aguanos. Xeberos. Cutinanas, Paranapuras, Chayabitas. Muniches; Cahuapano. Mainas. Xibaros. Andous. Ajacore. Parana. Enca bellada. Quixos, Quitus. Masteles. Tquitos. Gaës. Pinches. Urarinas. Tamaeos. 370.

2°. De Omagua. Yari. Aissuari. Tahuas. Peyas. Ticuna. 372.

VIII. Landen tussen de Rio Negro en de Opper-Orinoko. 374.

1°. De Maipuren; Cabres, Guipunavi, Pareni, Avane. 375.

2°. De Salivi; Piaroi. Quaqui. 377.

3°. De Guaivi; Ciricoa, Massannau, Kaiukussianu, Assawanu, Saliwanu, Wajudu. Achagua. 377.

IX. Landen bij de Cazanare en de Neder Orinoko. Bl. 378.

De Yarura (Sarura, Jirara). Maron Negers. - Touvingas. - Betoj; Situfa, Airico. Gtrari. Ottomaken. Guama. Guaneri. 378.

X. Noordkust van Zuid-Amerika. 380.

1°. De Tamanaken. Guaraunen. 380.

2°. De Arawaken. - Neger-Engels. Creoolsch. 380.

3°. De KARAÏBEN; (Galibis). Palenco. 381.

XI. Noordwestelijke berglanden tot aan de landengte van Dariën. 385.

1°. De Goahiros. Cocinas. Muysca (Moska). Chiazake. Agnala Caivana.

Chimica. Kurumene. Gorrane, Quaracpoana. Guerica. Nataguima. Queca. 385.

2°. Popayan. Arma. Pancura. 387.

3°. Guaimie. Urabae. Idibae. 388.

XXVI. Middel-Amerika. 388.

I- De eilanden: Cuba, Jamaica, de Lucaysche eilanden. 389.

II. Het vaste land. 390. -

1°. Van Dariën tot Guatemala.

2°. Coribici.

3°. De Chorotega-, Chontal-, Utlateca-, Kacchi- en Poconchi-talen. Bl. 390.

De Maya-taal. 391.
 Bergvlakte van Mexiko. 392.
 MIXTECA. Zapoteca; Popoluca. Talen in Chiapa : Zoque, Mame,
 Lacandona, Celdala, Chiapaneca. In Oaxaca: Chontal, Chocona,
 Mazateka, Mixe, Chinanteca. 397.
 Totonaka: Tatiquilhati, Chacahuaxti, 2 papana, T^ottimolo. 398.
 Mexiko. Tolteken. Cicimechen. Azteken. 399.
 Huasteken. Othomi; Matlatzintchen; , Macahui. 411.
 Mechoacan. Tarasken. Piranda. 412.
 Landen tussen de Rio Colorado ten
 westen en de Rio del Norte ten oosten - 4 13
 De Kora-taal. Tepehuana. Topia.
 Acaxee. Xixime. Sicuruba. Hina-Huimi. Tubar. Tarahumara. 414.
 De Mayo-taal. Taqui. Zuake. Ahome. Guayave. Pimas. Endeve. Opata.
 Tumas. Cocomericoopas, Nichoras. Seres. Het Batuca. Soyaipure. Bl. 415

xxvii. Noord-Amerika. 416.

I. De Westkust van Amerika, tussen 33
 en 60 graden noorderbreedte. 417.
 1°. De Comanches (Padoecas, Hiëtans),
 Kiaways. Yuta. Nanahas. 418.
 De APACHES: - Tontos-, Gilenos-,
 Mimbrenos-, Chiricaguis-, Mescaleros-,
 Faraones-, Llaneros-, Lipanes-, der
 zeven rivieren-, de Navayo (Nabajoa)-en Vaqueros. 419.
 De Pima. Xumana. Lana. Zura. Tigua, Pecuri, Kera. De Moqui. 421.
 2°. Kalifornie. De Pericoe (Utschiti). Guai
 coeren. Cochimi. Laymones. 422.
 3°. De kust, van Kalifornie tot Noetka
 Sond. Nieuw Kalifornie (Nieuw Albion), Rumsen en Escelen. (Eslenes.
 - Rumsienes.) bij Monterey. Ecclemachs.- , Achastaliers. 423.
 . De kust, tussen Noetka-Sond en Prins Williams-Sond. 425.
 De Ugaljachmutzi. Atnah. Koloschen;
 S-chit-cha-chon. Tschinkitani. Bij port des Français. Bl. 426.

II. Landen ten westen van de Mississippi,

bij de Missoeri en Arkansas. 428.
 I°. De Zwartvoet-,
 2°. Paegan-
 3 en Bloed-Indianen
 4°. Waterval-Indianen. Minetares.
 Slang-Indianen. Sussie (Sissatone ?) 431.
 De Mandans. Kraai-Indianen. 432.
 De Nadowessies (Sioux). Assinipoils
 (Steen-Indianen). 433.
 De Sakies. Ottogamies (Renards). A. joua. Menomenes (Folle avoine). 435.
 De Osages; Winnebagies (Puants).
 Mahas, Missoeris, Otto's (Octolactos).
 Arkansas. Kan zes. 435. *
 De Panis. Ricaras. Tancards. Towiaches. 436.

5* De Caddos (Cadodaquioux), Nanda

koes, Nubadaches, - Intes ; 2 attasies,
Natchitoches. Adayes ; Nacoydoches,
Keyes, Tunicas, Bedias, Aliche, Accocesaws, Mayes, Cances, Caranco was,
Attakapa, Appalot^{sa}, Chaktoes, Washas. Tachias. Pacanas. Pascagolas.
Boluxas. 436. -

III. Landen ten oosten van de Mississippi tot aan de Ohio en de grote meren.

Bl. 437.

1°. De Timuaca-taal. Appalachen: Caoques, Han. Choriuco. Doguenes.
Mendica. Queyenes. Mariames. Gualstones.

Tguaces. Acubadaos. Quitoles. Avaya
res. Muliacones. Cutalchiches. Susolas.
Comos. Camoles. 437. De Natchez. 438.

2°. De Muskoghe (Creeks); Chikkasah;
Choktah; Cherakie (Woccons. Katah
ba. Tamaste. De Mobile-taal(Mowill).439.

3°. De Zes Natien (Iroquois, Konunzi
Oniga): Senekas; Mohaws, Cochnewa
goes, Onondagos, Oneydas, Cajugas,
Tuskarora. Conoys. Nauticokas. HuTONS. 440.

IV. Landen aan en boven de grote meren,

tussen de Hudsons-baai en de westelijke gebergten. 445.

De CHIPPEWays; Crees, Neposongs
(Algonkins), Otteways, Musanongs.

1°. Zuidelijke tak. De Sawanoes. Miamis,
Illinezen. Kikkapoes. Pampticough. Pian
keshaws. Pottawattamak. 445.

2°. Oostelijke tak. De Dellawaren (Lenni
Lennape) ; Wanami , Wunalacktigo,
Munseys (Minisist). Nieuw Zweden,
Sankikani. Bl. 446.

3°. De Narragansets. Pequods. Naticks.
Abenakies (Loups, Mahegans, Muhikun
ni). Micmaks. Souriquois (Gaspesien),
Penobscot. Estcheminos. 448.
Middeltak. Chippeways. Messisagies.
Algonkins. Knisteno's. Nehethawa.
Skoffie. 449.

4. Noordwestelijke tak. Chepewyan: Nagailen;
Bever-Indianen. Rots-Indianen. 450.

V. Noordelijke kusten. EsKIMo's (Karalit). 452

1°. Groenland. Baffins-baai. Labrador, 453.

2°. De westelijke volksstammen in Rusfisch Amerika : Tschoegassen. Konae
gen. Norton - Sond. Tschocktschen. Aljaksa. Unalaschkische taal: Aleutische-,
Vossen-, Andreanofsche- eilanden. Atchoe. 456.

xxviii. Australië. 458.

I. Stammen van het kroesharige Negerras. 461.

ALGEMEEN overzigt. XXXI.

1° Nieuw Holland (Ulamaroa). Bediagal. Van Diemensland. Bl. 462

2° Nieuw Guinea, Papoa, Louisiada. 467.

3°. Nieuw Brittannie. Nieuw Ierland (Salomons-eilanden); Portlands- en Admiraleits-eilanden. Eiland York. Eiland Sandwich. Freewill-eilanden. 468.

4. Nieuw Georgie. Koningin Charlotte eilanden. Egmonds-eiland (Nieuw Guernesey). 468.

5. De Nieuwe Hebriden; Mallicolo, Tanna. 468.

6°. Fidgi (Blighs) eilanden. 469.

7°. Nieuw Caledonie. 570.

II. Stammen van het koperkleurige ras met lang haar. 470.

1°. De westelijke eilanden. 470.

w Pelew (Palaos) eilanden. Marianen (Ladrones, Dieven) eilanden ; Tinian, Guan. Carolinen-eilanden. Eilanden van Monteverde. Nederlands eiland. Mulgraves-eilanden. 471.

2°. De oostelijke eilanden. Bl. 472.

AUSTRALISCHE TAAL. 474.

Vriendelijke- (Scheepers-), Gezelschaps (Society-), Markiezen- (Mendoza's-) en Washington's-, Vlakke- (Lage-) eilanden. Nieuw Zeeland. Het Paascheiland (Waihoe). De Sandwicks- eilanden. 476.

 (**) Naar Maureerun, Précis de la géographie universelle, T. VI, zijn meer dan een derde van de wortels van het Albanisch, Griekse, namelijk in de ruimeren zin van (oud-) Aëolis, dat is Pelagisch.

XV.

THRACISCHE VOLKS- EN TAAL STAM.

Later dan de volksstammen die wij reeds in Europa beschouwd hebben, schijnt die der Thraciërs uit het Aziatisch moederland te zijn overgekomen, dewijl wij er denzelfden in de oostelijke delen, en ook in de westelijke van Klein-Azië, aantreffen.

Toen HERODOTUS, omstreeks het midden der vijfde eeuw vóór onze tijdrekening, zijne Geschiedenis voor de vergaderde Grieken onder uitbundige toejuichingen voorlas, beschreef hij de Thraciërs als, na de Indianen, het grootste volk van de aardbodem zijnde, dat onoverwinnelijk zou zijn. Zo het onder één vorst verenigd of onderling eensgezind was. Het besloeg het zuidoosten van ons werelddeel, ter wederzijden van de Donau totaan de gebergten die zich aan de keten der Alpen vasthechten en Noricum, dat door Kelten bezet was, het tegenwoordige Stirië en Karinthië, insluiten, terwijl het zich ten noorden tot aan en over den Borysthenes, Dnieper, uitstreckte. In volgen

(2) de tijden was wel de naam van Thracië en Thraciërs tot een klein gedeelte van deze landen bepaald, toen het tussen de Haemus en de Macedonische berggrenzen beperkt was, te voren kenden de Griekse en Romeinse schrijvers, van HOMERUS af, alle de daar wonende volkeren onder dien algemeen en naam, vooral vóór dat de Grieken, als een volk op zich zelf, zich van hun hadden afgescheiden. De meesten worden als ruwen ten dele van de roof levende, voorgesteld, enige stammen echter bezaten reeds vroegtijdig een zekeren graad van godsdienstige en burgerlijke beschaving, waaruit de Grieken het eerste de hunne ontleenden. Tweeërlei weg kan dit volk hierheen komende uit Azië hebben ingeslagen, hetzij ene der beide zeeëngten die Europa ten zuiden afscheiden, overstekende, hetzij benoorden de Zwarte zee omtrekkende (1). Dezen laatste, schoone andere korter was, heeft het waarschijnlijk genomen, dewijl het in Europa als machtig en talrijk voorkomt, deszelfs in Klein-Azië gevestigde stamgenoten, daarentegen, zwak waren, en ook de tijd van het overkomen van deze bekend is. Het duldt geen twijfel of een Zo uitgebreide volksstam moet zijne op zich zelve staande taal ge

(1) Een ander gevoelen laat de oudste bewoners in Griekenland komen uit Klein-Azië, vóór dat een overstroming der Zwarte zee de Straat van de Bosphorus en de Archipel vormde; men meent dat deze doorbraak gestaafd wordt door sporen van de vroegere gesteldheid des aardbols.

(3) had hebben. Elke taal aan haren eigen voortgang overgelaten, zonder de invloed van geweldige bewegingen, bereikt zekere grenzen, voorbij welke zij van lieverlede in een andere taal overgaat. Het is even zeker dat die taal in vele tongvallen moet gesplitst zijn geweest, bij het aantal van ver ver spreide, aan geen verenigingspunt gehechte en veeltijds in vijandschap levende volkeren, aan wie zij ten dienst stond. Weinig echter weet men hier van in bijzonderheden. Dat het Thracisch, in des zelfs eerste afkomst, een gemeenschappelijke bron moet gehad hebben met andere der oudste taaltakken, bewijzen de wortelwoorden die het later daar uit ontstane Grieks gemeen heeft met het Keltisch, Germaans, Finsch en Slavis; want daar de Grieken, nadat zij in de rang der volkeren optraden en hun taal gevestigd was, in gene

onmiddellijke aanraking met die volkeren zijn geweest, kan men deze wortelwoorden niet anders dan voor overblijfsels houden van de taal der Thraciërs, die in deze oudste tijden de naburen der evengenoemde volksstammen waren. De Grieken, machtig geworden, en overal hun volkplantingen uitbreidende, verdrongen de Thraciërs van de kusten en eindelijk uit het grootste gedeelte van Klein Azië. De Gallische Kelten, die aldaar 278 jaren vóór J. C. het Galatische gebied, naar hunnen naam, stichteden, gaven op hunnen tocht een schok aan de Thracische Staten in Europa. Nog later bracht de Romeinse heerschappij het Latijn in de ze gewesten, waarvan nog sporen zijn in Walla

(4)

chije en Albanië. Overal elders verdrongen de Slavische, Germaanse, Hongaarse en Turkische volkeren wat voormaals tot de Thracischen taalstam behoord had. Het kan voor ons oogmerk niet belangrijk zijn bij de afwisselingen van alle de ze Staten ons optehouden, werpen wij een vlugtigen blik op dezelve, en wel het eerst op die van Klein-Azië, de tijdsorde in dit geval omkerende, ten einde ons vervolgens van die van Europa tot den beroemden Grieksen tak te begeven. Wij beschouwen

I. de THRACISCHEN TAK.

1°. IN KLEIN-Azië.

In de vroegste tijden was waarschijnlijk dit schier eiland door volkeren van de Semitischen stam bezet, die zich nog lang in Cilicië en Kappadocië staande hielden, benevens hier en daar kleinere volkjes van verschillende afkomst en taal, gelijk wij zodanige overblijfsels ook op de Kaukasus hebben aangetroffen; maar in het westelijke deel hadden zich de Thraciërs gevestigd, ten koste der vroegere bewoners; reeds vóór de krijg van Troje waren er ook Pelasgen gekomen, en na denzelven maakten Griekse volkplantingen zich overal van de kusten meester, de oude inwoners in de bergen dringende, of hen verplichtende het land te ruimen. Zo veel wij naar de uitgang der namen van vele plaatsen mogen oordelen, behoorden tot

(5)

de inwoners van Thracische afkomst de PAMPHILIERS en PISIDIERS. Stelliger weet men dit no

pens de PHRYGIERS, die zich wel een inlandsen oorsprong, en de rang van het oudste volk der aarde toeschreven, doch 90 jaren vóór het innen van Troje uit Europa overkwamen. Zo waren, ten noorden van hen, de THYNIERS en BITHYNIERS, en naast deze de HENETEN in Paphlagonië, geroemd door HOMERUS om hun muilezels. Ten westen hadden zich de MYSIERS (Moesiers in Europa geheten) gevestigd, benevens de TROJANEN, en de MAEONIERS, stamgenoten van den zanger die ze vereeuwigd heeft, naderhand LYDIERS genaamd, van welke de Tyrrheners, in Italië te vermelden, een volkplanting waren. Ten zuiden woonden de KARIERS; deze hadden de tevoren alhier gevestigde Pheniciërs verdreven; zij gaven zich uit voor verwanten van de Lydiërs en Mysiërs, de Griekse schrijvers doen hen afstammen van Pelasgen uit de nabijliggende eilanden. In beide de vooronderstellingen behoren zij tot den Thracischen stam (2). Zij waren bekend door de bijzondere zorg waarmede zij zich op krijgskaken toelegden; de oude dichters gewagen van de Kariische lederen riemen en breedhangende helmkammen, hoedanig welligt die was van Hektor, met

(2) AGATHIAS, p. 51, heeft een opschrift bewaard, dat hij te Tralles, een Pelasgische volkplanting, vond (niet ouder, wel is waar, dan Augustus), in de Dorischen tongval, die aan het oud Aeolisch, en dus Pelasgisch, na verwant is.

(6)

"Zwarte paardenmanen , Die van de kopren helm hem fladdren om de leén."

Tevens hadden zij een harde, onaangename en zware uitspraak, meer dan alle de omliggende volkeren; HOMERUS onderscheidt hen naar deze bijzonderheid, die later de naam van Barbaren aan alle niet-Griekse volkeren deed geven (3). 'Door de Ioniërs en Doriërs van Milete, Ephesus en dat gedeelte der kust zuidwaarts gedreven, maakten zij zich later door zeeroverij geducht, en dienden ook als huurbenden in Griekenland. Eindelijk behoorden tot dezen stam de LYCIERS, op de zuidkust, naar welke zij, volgens enigen, van het eiland Kreta, volgens anderen, van het eiland Rhodus, overgestoken waren, en er de vroegere inwoners te onder gebracht hadden, wier naam, Solymi, ons op hunnen Kananitischen oorsprong wijst, en van welke men vindt aangetekend dat zij drie hunner voornaamste mannen na derzelver dood als Goden vereerden (4). Genoeg, om ons, dit gedeelte des aardbols overziende, te overtuigen dat, twaalf eeu

wen reeds vóór onze tijdrekening, deszelfs Aziatische bevolkers de plaats voor een jeugdiger volkstam hadden moeten inruimen, die er bijna even Zo vele eeuwen later voor de woesten moest van nieuwe Aziaten moest bukken. In de wijden

(3) Barbarophonous. STRABO, XIV. boek.

(4) STEPHANUS, Dict. Hist, op soLYMA, en de Schrijvers al daar bijgebracht.

(7)

omkring der algemene Geschiedenis zijn de volkeren gelijk aan een slaauw hemellicht van de minste grootte, en verdwijnen in het verschiets der eeuwen

2°. IN EUROPA.

De volkeren van de Thracischen stam zal ik hier wederom naar de volgorde der ligging opnoemen, van het noordoosten beginnende. Ten noorden van de Zwarte zee en die van Azof woonden, in de vroegsten tijd der geschiedenis van Europa, de KIMMERIERS, ter wederzijde van de Dnieper en tot aan de noordelijken oever van de Donau, en in het schiereiland zelf dat langen tijd naar hen genoemd werd, hebbende steden aan de oevers van de straat die in de Palus Maeotis voert: , Panticaepa aan de Europesche zijde, Kimmeris, in Strabo's tijd niet meer in wezen, aan de Aziatische zijde, waar later Phanagoria is gesticht. Naar de wijze van alle woeste volkeren kwelden zij de rondom liggende stammen door hun jaarlijksche rooftochten, zelfs had het tegenover gelegen Klein Azië meermalen van hunnen overmoed te lijden. Onder anderen deden zij aldaar ruim 900 jaren vóór J. Christus. een zodanigen inval, en in 634 vóór J. C. in de landen ten westen van hun gelegen. Van dezen laatsten tocht terug komende vonden zij de Skythen, hun noordoostelijke naburen, in hun land gevallen, en, te zwak om wederstand te bieden, weken zij langs de noordelijke kust tot in

(8)

Klein-Azië, daar zij zich van Sardes meester maakten, doch enentwintig jaren later door den Koning van Lydië, Alyattes, verjaagd werden. Voorts dreven de Skythen hen geheel uit Europa. HERODOTUS, die als een geboren Klein-Aziër zeer goed onderricht heeft kunnen zijn van de lotgevallen der volkeren in dit gedeelte der wereld, zegt het stellig, en zijne herhaalde getuigenis deswegens, gevoegd bij het verschil tussen de woorden die

wij van deze taal overig hebben en het Kimbrisch, waarvan ik vroeger gesproken heb, bewijzen vol doende dat het een dwaling is, die alleen op de bijna-gelijkheid van de naam rust, dat men de - Kimbren in het westen van Europa van deze Kimmeriërs heeft willen doen afstammen. Deze dan, geen vasten voet in Azië hebbende kunnen verkrijgen, verdroegen zich met hnnne overwinnaars de Skythen, die hun, tegen een jaarlijksche schatting, vergunden te wonen aan de zeestraat, die thans gewoonlijk het kanaal van Kaffa heet, en waar zij de grond legden van het Koninkrijk van den Bosphorus, dat onder menigerlei lotsverwisselingen tot aan coNSTANTIJN de Grote toe is in stand gebleven.

Een deel der Kimmeriërs, voor de Skythen wijkende, schijnt in de ontoegankelijkste gebergten, taur's (5), in het zuidoosten van het schiereiland,

(5) Het komt mij niet twijfelachtig voor dat dit woord, van een ouden Oosterschen wortel, waarvan de Westersche talen haar woord dat toren betekent, ontleend hebben, in het algemeen een hooggebergte heeft aangeduid; reeds oudtijds heette Zo een zeer bekende bergketen in Azië, de bergen die in het zuidelijk gedeelte van Salzburg een verlenging zijn der Alpen, worden nog door de inwoners taurns genaamd.

(9)

de Krim, terug getrokken, en uit dien hoofde TAURIERS genaamd te zijn. Toen hun stamgenoten aan de Bosphorus, die van hun zijn bij naam ontvangen heeft, terug keerden, kregen zij meer lucht en breidden zich weder uit, tot dat zij in het jaar 62 na J. C. door de Alanen werden uitgeroeid. Zij schijnen dit harde lot wel verdiend te hebben door hun wreedheid omtrent de vreemdelingen die op de kust vervielen, welke zij aan hunne Godin Orsiloche, dat is Diana volgens AMMIANUS MARCELLINUS (6), offerden, en de hoofden aan de muren van de tempel hechtten. " Een aantal kleine stammen, tussen de Donau, ten noorden, de Geten, ten westen, Macedonië en de zee ten zuiden en oosten, in later tijd (7) I t

(6) Waarom? Wie was zij? Misschien verwarden zij deze Godin, in het Grieks somtijds Hekaté genoemd, met de beruchte toveres Hekaté, die in dat land gebood, en haar verblijf hield in de hoge geheiligde wouden, volgens oVIDIUS, Gedaantewisseling, VII. boek, en vALERIUS FLACCUUS, VI. boek. Mogelijk laat zich haar Thracische naam wel ontcijferen uit het jongere Grieks, en is hij een Zo goed als woordelijke overzetting van uitvindster,

verwekster van kunstenarijen, listen en logen. Zo men, in plaats der oudere lezing, Oreilochē lezen moet, dan zou het de listige bergbewoonster, de bergtoveres, zijn. Bij denzelfden volksstam vindt men ook de gelijken mansnaam, in de oudste Geschiedenis. In de Odinische fabelleer kent men de bedriegelijken Loke, en dit schijnt bij te dragen tot bevestiging van het gevoelen der geenen die deze Mythologie afkomstig achten van de Palus Meotis. (7) Omstreeks 432 jaren vóór J. C. CARY, Histoire des Rois de Thrace, p. 3. - e

(10)

onder een opperhoofd der Odrysiërs verenigd, maakten het eigenlijk gezegde thracische rijk uit, het tegenwoordige Romanië bevattende; het werd in dat van Macedonië ingesmolten, onder Lysimachus, omtrent 320 jaren vóór J. C., doch behield zijne afzonderlijke vorsten tot onder Keizer CLAUDIUS (8). De woorden die vele der oude schrijvers ons als Thracische bewaard hebben, behoren bij dit volk te huis. De voornaamste dezer stammen waren de Bessi, die in 't gebergte Haemus woonden, een roversvolk, dat zelfs bij de tog van Xerxes zijne onafhankelijkheid wist te verdedigen, de Paeoniërs, van wie de Teukren in Klein Azië afstamden, de Samothraciërs op het eiland van dien naam en op het vaste land, bekend door den zeer ouden eerdienst dien zij aan de Kabiren bewezen.

Meer ten noordwesten aan de overzijde van den Donau, treffen wij in de oude Geschiedenis de ceten aan of Daciërs, gelijk de Romeinen hen gewoonlijk noemden. Vroeger was deze naam van ene veel algemener betekenis, en omvat bij HERODOTUS ook de reeds vermelde Thraciërs, of Griekse Geten, denkelyk om de vele Griekse volkplantingen die zich onder hen bevonden, de Tyri - Geten, die aan de Tyras (Nijster) woonden, en de Thracië - Geten, de Kimmeriërs aan den Bosphorus. Zijne Massageten, echter, behoorden niet tot dezen stam, maar in Azië te huis, en wa (8) CARY, p. 30, et 80.

(11)

ren een geheel verschillend volk. Alle de eerstge noemden erkennen de geloofwaardigste schrijvers voor Thraciërs, met bijvoeging - dat zij deze taal spraken. Over hun verwantschap tot de Germaansche Gothen heb ik vroeger mijne gedachten gezegd (9). Oorspronkelyk woonden deze Geten in het tegenwoordig Bulgarië en een klein gedeelte van Servië. Door de uitbreiding der Macedoniërs gedrongen gingen zij de Donau over en leefden,

zonder vaste woonsteden te hebben, al rondtrek kende, hetzij met of tegen dank der Skythen, in de steppen die deze, en vroeger de Kimmeriërs, bezaten, tussen de Donau en de Niester, en wijders Zo verre naar het westen als tot aan de Teys in Hongarije. De Geten ten zuiden van den Donau bedwong Augustus, makende hun land tot een wingewest des Rijks, onder de naam van Moesië, Trajaan onderwierp die ten noorden van den Donau in Dacië, dat hij met Romeinse volk planters aanvulde, door welke er de Latijnse taal werd ingevoerd. De drang van nieuwe uit Azië afkomende volkeren, onder de algemenen naam van Barbaren in de Geschiedenis van dit tijdvak bekend, noodzaakte in de derde eeuw Aureliaan Dacië prijs te geven en de Romeinse koloniën naar het westelijkste gedeelte van Moesië te verleg gen, op hetwelk de naam van Dacië overging. Niet lang na dezen tijd overstroonden de West Gothen, en na hen andere Barbaren, alle deze (9) I. Stuk, bl. 311.

(12)

landen, en de vroegere inwoners trokken terug in de bergstreken, waar hun nakomelingen, de Walachiërs, de Latijnse taal, schoon niet onverbas terd, behouden hebben.

" Het overbrengen van vijftigduizend Geten, uit de landstreken aan de noordzijde naar die aan de zuid zijde van de Donau, door Aelius Catus, onder de regering van Augustus, gaf aanleiding om dit gedeelte van Thracië met de naam van Moesië te onderscheiden, dien een Thracische stam in Klein Azië, en waarschijnlijk reeds te voren, tussen den Donau en het Haemusgebergte wonende, voerde. STRABO tekent aan dat de MYSIERS denzel ven ontleenden van het Lydische (dat is, gelijk wij gezien hebben, een Thracisch) woord, mysos, beukenboom. Men weet dat, Zo bar en vlak als vele streken zijn aan de Zwarte zee, daarentegen zware bossen de berglanden bedekken; het ge deelte van Moldavië, tussen het Karpatisch ge bergte en de Pruth, dat de Turken in 1777 aan Oostenrijk afstonden, draagt de naam van Boukowi na, het beukenwoud.

Een andere Thracische stam, die ten tijde van HOMERUS nog niet afzonderlijk bekend was, die der MACEDONIERS, heeft later een grote ver maardheid verworven. Wanneer een ruw en half wild volk een zekeren trap van beschaving be reikt, dan heeft het de geschiktheid wasdom ver kregen tot het maken van veroveringen. Zulk ene

beschaving ontvingen de Macedoniërs van de Grieken, hun zuidelijke naburen, want, om niet te

(13)

gewagen van de vele Griekse volkplantingen op de kusten, zoon hadden reeds 720. (10) jaren vóór J. C. de Temeniden uit Argos, zich in Neder Macedonië gevestigd en de grond gelegd voor het Rijk van dien naam. Er verliepen nog meer dan anderhalve eeuw eer zij hun armoede en kleding van dierenvellen begonnen te verwisselen tegen ene meer beschaafde levenswijze, die hen deed afdalen in de vlakkere delen des lands, en dezelve bebouwen, steden aanleggen en verfraaijen. Te voren bestonden zij, naar de aard der wilde volkeren, uit afzonderlijke kleine stammen, waarvan PLINIUS er tot honderd vijftig opnoemt. Dit gedeelte van Thracië was het vaderland der oudste dichters onder de Grieken, Orpheus en Linus. Uit hoofde der gelijkheid, Zo van gebruiken als van taal, reken de men tot de Thraciërs alles wat westwaards tot aan de Sicilische of Adriatische zee woonde. Dat enige oude schrijvers de Macedoniërs tot de Illyriërs of tot de Pelasgen rekenen, maakt geen wezenlijk verschil, dewijl ook deze aanverwanten waren van denzelfden hoofdstam. In lateren tijd, toen het Grieks de hoftaal was geworden in Macedonië, bleef het volk Thracisch spreken. Wij zien dit uit het geval der overrompeling van Messene, ene stad in het zuiden van de Peloponnesus, met muren omgeven, welker wederga Pausanias nergens had aangetroffen (11). Weinige jaren, namelijk,

(10) Volgens BLAIR 814. I

(11) Men is het niet eens over de ligging dezer stad; de meeste schrijvers en D'Anville plaatsen haar enige mijlen landwaards in, N. van de golf van Coron, DE L'Isle daarentegen op de oostkust van die golf.

(14)

vóór dat het Macedonische rijk door de Romeinsche wapenen werd vernietigd, zendt Philippus, zeer grote behoefte aan geld hebbende, enige benden onder zijn zoon Demetrius af, die, in ene kleine haven van Argolis geland, de kortsten weg door aan hem bekende toegangen inslaat, met het ligtst gewapende volk dat hij bij zich heeft voor aan, en vóór het kriecken van de dag over de muren geraakt, die tussen het kasteel van Ithome, aan dien kant op een steile rots liggende, en de stad in waren. De Messeniërs zich door hunne

naburen en oude vijanden, de Lacedemoniërs, besprongen achtende, stellen zich dapper te weer, doch een geweldige schrik bevangt hen toen zij aan wapenrusting en spraak de aanvallers voor Macedoniërs herkennen, die door krijgskunde en geluk steeds allerlei vijanden hadden overwonnen. Dan, uit de grootheid -zelve van het gevaar, en ene bijzondere beschikking der Goden die zij hier in menen te ontwaren, moed vattende, drijven de mannen met wapentuig, de vrouwen door het werpen van stenen, de aanvallers, reeds vermoeid van de tocht, in wanorde op de vlucht, vele van welke van de rotsen neerstorten, en slechts weinige, de wapens wegwerpende, met lijfsbehoud het ontkomen (12). Dit zelfde verschil van taal blijkt

(12) PAUSANIAS, IV. boek.

(15)

ons, in vroegeren tijd, uit de vraag van Alexander, toen Philotas zich ten aanhoen van het leger zou verdedigen, of hij Macedonisch spreken zou, en deszelfs antwoord dat hij meende gemakkelijker verstaan te zullen worden, Zo hij van dezelfde taal als de Koning gebruik maakte, dewijl er ook anderen (Grieken) in het leger waren (13). Nog heden ten dage zijn de gemene Macedoniërs geen Grieken, en spreken zij ook geen Grieks maar Albanisch. In het noordelijke gedeelte van Thessalië tot aan de Peneus toe, woonde mede een Thracisch volk, over wiens tongval ons echter geen bijzonderheden bewaard zijn.

Meer weet men van de EPIROTEN, uit veertien stammen bestaande, onder welke de Chaoniers en de Molossers de voornaamste waren, die zich beide, de een na de ander, het gezag over allen hebben aangematigd. De laatstgenoemde waren van een zeer woesten aard en bekend door hun honden, waarvan het ras nog bestaat en vermaard is. Sommige schrijvers brengen de Epirotische stammen tot de Illyriërs, andere tot de Pelasgen, dat in den grond der zake weinig onderscheid maakt, dewijl ook deze tot de Thracischen stam behoren. Bij de Thesprotiërs te Dodona was de oudste zetel van de Pelasgischen godsdienst. Apollo's vermaarde godspraken werden er door duiven verkondigd, naar het gemeen volksgeloof; eigenlijk door priesters, die, naar de oudste overleveringen, van (13) Q. CURTIUS, VI. 9.

(16)

dezelfde Phenicische afkomst waren als die het

orakel van Jupiter Ammon te Thebe in Egypte had doen ontstaan (14). Ieder die lust heeft den gang van 'den menselijken geest omtrent gods dienstbegrippen mategaan, zal met belangstelling bij HERodotus de navorschingen lezen die hij deswegens deed, en wat hij bericht over de oorsprong der Griekse goden. Ons onderwerp laat niet toe dit hier in te lasschen; alleenlijk zijne mening over het verhaal deze priesteressen betreffende Toen zij begonnen hadden de Griekse taal te spreken en dus van dat volk verstaan te worden, verdween het wonderdadige althans voor de helft, men wist dat zij vrouwen waren, die ingevingen bekwamen. In vroeger tijd vergeleek men hare, voor de Grieken onverstaanbare, Thessalische uitspraken bij het gekir ener duive; of, (want HERodotus' gezegde schijnt voor meer dan ééne opvatting vatbaar,) er was een dubbelzinnige gelijkkluidendheid in de naam, die zoowel een duive als een priesteres betekende, mogelijk lag er een zinspeling in de bruine of donkere loodkleur dezer vogels (15) op die van het gelaat der priesteressen. Voor het overige is het bekend genoeg dat de duif ene grote vertooning maakte in de bijgeloovigheden der Syriërs en andere West-Aziatische volkeren (16).

(14) HERodotus, B. II. Hoofdst. 55 en volg.

(15) Columba-palumbus en-aenas. ,

(16) Waarover men sELDEN, de dtis Syris, of uit hem GoEREE, Voorbereidselen tot de Bijbelsche wijsheid, II. 1371, kan nazien

(17)

De naast aan de Epiroten sluitende stammen der Akarnaniërs en Leukadiërs waren Hellenen, en behoorden tot dien tongval, waarvan wij nader zullen spreken. In het eiland Euboea, ten zuidoosten van Thessalië, waren de ABANTEN , die het grootste gedeelte der bevolking uitmaakten, en reeds bij HOMERUS voorkomen, mede van de Thracischen stam. Vele van hun gingen in later tijd met de Ioniërs naar Klein-Azië over.

Een uitgebreider tak, tot welken weder verscheiden kleinere volkeren behoorden, onder welke de Dalmatiërs en Albaniërs nog tot op heden hunnen naam hebben achtergelaten, is die der ILLYRIëRS, in de landstreken tussen de Adriatische zee en de bergruggen die dezelve, ten noordoosten, van Pannonië, thans Bosnië, scheiden, en volgens sommigen nog veel westelijker. Dat ook deze Thraciërs waren kan blijken, en uit de gelijkheid van vele namen van plaatsen met die bij andere Thraciërs

sche volkeren , en hieruit dat dezelfde stammen door de enen ouden schrijver als Illyriërs, door den anderen als Thraciërs worden opgegeven, en een ander hen allen tot deze laatsten rekent. Zij stonden onder een Koningin Teuta, toen de Romeinen, 225 jaren vóór J. C., een gezantschap afvaardigden om herstelling te vorderen van de nadelen door de Illyrische zeeroovers aan enige kooplieden toegebracht. Vruchteloos echter, want het vrijbuiten ter zee was als gebruik gewettigd. De oorlog die er uit volgde bracht de Romeinen het eerst voor de ogen van Griekenland. In de

(18)

zelfde eeuw drong een Keltisch volk uit Gallië, de Skordisken, in dit land, vermeersterde en verwoestte het, zodat de Romeinen het naderhand weder door koloniën trachtten te bevolken, die met de oude overgeblevene inwoners te zamen gesmolten, vermoedelijk in het oostelijke gedeelte den grond gelegd hebben voor de tegenwoordige Albanische taal. Het westelijke gedeelte hebben, later, volkeren van de Slavischen stam met hun taal overstroomd. /

Naast deze woonden de VENETEN aan het bovenste van de kom der Adriatische zee, zonder dat men stellig kan bepalen of zij, behalve dien naam, die kustbewoners in sommige talen betekende, enige gemeenschap hebben gehad met de Veneten in Gallië of de Heneten in Klein-Azië. Met de eerstbedoelde is het hoogst onwaarschijnlijk, dewijl deze Kelten waren; wat de laatsten betreft is het, behalve een overlevering die daarvan bestond, op merkkelijk dat zij in Klein-Azië, na de krijg van Troje, uit de Geschiedenis verdwijnen.

Laatstelijk behoorden tot de Thracischen stam de PANNONIËRS, ten noorden van de Illyriërs, tusschen de Donau en de gebergten, van Noricum tot aan Macedonië. ADELUNG verwerpt hunne naamsafleidingen, die men bij DIO CASSIUS, BUCHTING en MANNERT vindt, uit het Latijn of uit het Slavis, en het gevoelen dat zij van dezen laatsten stam zouden zijn, en houdt, met de oude geschied- en aardrijksbeschrijvers, hen voor aanverwanten van de Illyriërs. -

(19)

Wij wenden ons ten zuidoosten naar den

II. Pelasgischen TAK.

Een grote natuurschok, die mogelijk vele der punten en inhammen en afgebroken stukken rondom

den zuidoostelijken uithoek van Europa verspreid, heeft doen ontstaan, had , 1760 jaren vóór onze tijdrekening, de landschappen tussen de golf van Lepante en de straat van Negropont onder de wateren bedolven, en nauwelijks aan de geringe bevolking de bergtoppen tot wijkplaatsen gelaten. Derdehalve eeuw daarna had een dergelijk lot, bij ene geweldige overstroming van de Peneus, alles getroffen wat tussen de bergketens van den Pindus en de Olympus, die als verlenging van het Akrokeraunisch gebergte Thessalië ten noorden en ten zuiden omvatten, gelegen was. Vóór en tussen die gebeurtenissen waren, naar het waar schijnlijkste gevoelen, zwermen van wilde volkeren uit Azië, bezuiden de Donau, van de Haemus, waarvan de oudste dezer benden de naam van Aemoniers ontleenden, door de Pelasgen gevolgd, door Thracië en Macedonië herwaarts getogen. Voor hen lag het uiterste schiereiland, dat naar Pelops genoemd is (17) en, om zijne puntige kus

(17) Nes is nog in het Deensch, Zweedsch, Russisch en andere talen een uitstekende punt, een kaap, een neus. Vergelijk WEILAND op dit laatste woord. De betekenis van voorgebergte of voorland is desgelijks duidelijk in Cherso-nesus, en welligt de oorsprong van Halikar-nassus, van Parnassus de voorst uitste

(20)

ten, van ouds werd vergeleken bij de gedaante van het sierlijke blad van de platanus, die er welig groeit. Hierin verspreidde zich een deel dezer volkeren, door de landengte van Korinthe, die, bij het toenemen der bevolking, de terugtocht moeilijker makende, de aldaar aangekomenen tot meer bestendigheid noodzaakte, Vóór de tijd, derhalve, waarop de eigenlijk Griekse geschiedenis aanvangt, speelden de Pelasgen gedurende verscheiden eeuwen de voornaamste rol op dien grond. Want hoezeer de overleveringen der fabel het eerst gewag van hen maken in de Peloponnesus (18) en hen van daar naar Thessalië geleiden, is er veel, niettemin, dat den ken doet dat dit gewest en Epirus hun eerste woonplaats was; hetgeen ook de rede zijn mag dat Zo vele fabelwezens aldaar te huis behoren, Woest, onrustig en talrijk, waren zij gedurig in beweging op dien voor hun te bekrompen bodem, en verhuizende en zich uitbreidende, dan in Klein-Azië, dan op de eilanden der omgevende zeeën, dan in Italië, daar zij reeds vroeg den kende bergtop na de watervloed enz. - Omtrent de laatsten stelt MALTEBRUN, Précis de la Geographie universelle, een Indische

etymologie voor. -

(18) PAUSANIAs, Eliac. c. VII en Arcad. c. II, handelende van de Olympische spelen, schrijft dezelve en het stichten van den tempel aldaar, aan de oudste bevolkers van Griekenland toe, die er hunnen eersten vorst, Kronos, vereerden, en dit verhaal van de bewoners van Elis, die, zegt hij, de gedachtenis der oudste gebeurtenissen bewaard hadden, schijnt HESIODUS, in derzelver dichterlijke voorstelling, in zijne Theogonie, te bevestigen.

(21)

naam van Grieken ontvingen. De genen die op het zuidoostelijk schiereiland bleven drong welhaast de noodzakelijkheid enige beschaving aantemen en zich, op verscheiden plaatsen, aan de Hellenen te onderwerpen, met welke te zamen zij naderhand den jongeren tak der Grieken uitmaakten, zodat men ten tijde van HERODOTUS en van Thucydides in Azië en in Europa nog maar enkele zuiver Pelasgische overblijfsels aantrof. Met de vele gissingen omtrent de naaste afkomst en de naam der Pelasgen zullen wij ons niet vermoeien. De oude schrijvers onderscheiden hen door de algemene benaming van Barbaren, daarmede bedoelende dat zij gene Grieken waren ; bij HOMERUS komen zij voor, hun naam aan een der oostelijke landschappen van Thessalië, ten zuiden van de Olympus, maar nog niet aan de gehelen tak gevende. Vijf honderd jaren later (19) bestond er nog een over (19) Ten tijde van Herodotus. zie zijn I. Boek, Hoofdst. 57, alwaar hij de verhuizingen der Pelasgen, die hij onderscheidt van de Hellenen (Grieken), aanwijst, en waaruit valt optemaken dat zij oudtijds aan de zeekust van Thessalië woonden, daarna binnen waarts eerst noordelijk en daarna zuidelijk gedreven, en later in den Peloponnesus gekomen zijn, waar men hen als een Dorisch volk en aldus als voorvaders der Lacedemoniërs beschouwde ; ter wijl die van Attischen of Iönischen oorsprong, sedert hun vermenging met de Hellenen de kenmerken van hun Pelasgische afkomst, tot zelfs in het veranderen van de namen der steden, verloren hadden. Vergelijk CHANDLER, Reize door Griekenland, bl. 91; men vindt in dezelve het oude en hedendaagse doorgaans in verband gebracht.- De oorsprong der oude inboorlingen van Attika, weet men, ligt in het duister; er is een bijzonderheid die aanleiding

(22)

blijfsel van dit volk te Krestone in Thracië, en te Placia op de noordkust van Klein-Azië, dat ene van die der Grieken verschillende taal had. Er zijn ons echter gene bijzonderheden daarover nagelaten. Dat de Pelasgen een volk van de Thracischen stam was kan men uit hun woonplaatsen afleiden, die men in de zuidelijke uithoeken van Europa vindt aangewezen, zonder dat enig spoor

aanleiding geeft om te denken dat zij er over zee zouden gekomen zijn. Nu weet men dat ten noorden van hun de Thraciërs het grootste gedeelte van het zuidoostelijk Europa besloegen, van wie men, naar de aard van alle nomadische volkeren, mag onderstellen dat zij zich allengs uitgebreid en die uithoeken niet onbezet zullen gelaten hebben. Bovendien worden verscheiden volkeren, die som mige oude schrijvers tot de Pelasgen rekenen, door anderen Thraciërs genoemd. Van hun taal kan men weinig, en slechts uit enkele woorden en eigennamen, oordelen. Die, der goden welke men aan de Pelasgen toeschrijft, schijnen daartoe te behoren. Het langst bleef het Pelasgisch in wezen in het bergrijke en door gene andere volkeren overstroomde Arkadië. hun stammen waren voor geeft om te gissen dat Cecrops niet de eerste vreemde volkplanter was. Op de kaap Sunium stond een tempel van Neptunus, waar later die van Minerva werd gesticht. Neptunus, over wiens ouden dienst ik nog weinig heb aangetroffen dat voldoet, was een Lybische zeegodheid, waarvan de dienst mogelijk voor dien van Minerva moest wijken; de landbouw verving het vissersleven. Zie daar enen sleutel voor de fabel van de bekenden twist.

(23)

namelijk: de LeLegen, met hulp van welke er van de KURETEN, die in het bijzonder de Phrygische godin Rhea vereerden, Deukalion in het vroegste tijdvak der Europeesche geschiedenis, de andere Pelasgische stammen verdreef, die zich niet tot een geregeld gemeenschappelijk leven wilden verenigen. Men vindt de eerstgenoemden ook in andere gedeelten van het voormalig Griekenland en in Klein Azië; de DRYOPEN ten zuiden van de berg Oeta, die zich van daar naar Euboea, Cyprus en in den Peloponnesus verspreidden; de THESPROTIERs van wier hoofdstad, Dodona, ik reeds gesproken heb; de LAPITHEN, een woeste bergstam aan den mond van de Peneus, beoorloofd door de naburigen stam der CENTAUREN, die uit hun met wolken omgeven woonsteden te paard gezeten af daalden en Zo veel schrik verwekten; zij grensden aan de PERRHEBEERs, die zij verdrongen tot aan de Olympus; de TELCHINEN die achtervolgens naar de eilanden Kreta, Cyprus en Rhodus verhuisden; de EKTENEN, de oudste bewoners der omstreken van Thebe, ten tijde van hunnen Koning Ogyges; zij stierven uit aan een pest ziekte, waarna de HYANTEN en AONEN hunne plaats innamen, waarvan de eersten door Cadmus naar Phocis werden gedreven, de laatsten zich aan hem onderwierpen en één volk met het zijne uit

maakten ; de KAUKONEN, zoowel in de Peloponnesus als in Klein-Azië, het waren deze die de Trojanen ter hulpe kwamen, de TYRRHENERS, welken naam zij, Zo 't schijnt, niet van de Tyr (24)

rheners in Italië ontleend, maar reeds zeer vroeg gevoerd hebben, en nog vóór hun verhuizingen daarheen, na welken tijd zij eerst dien van Pelasgen ontvingen. Volgens THUCYDIDES was het ene algemene benaming van alle de Pelasgen, op de kusten van Klein-Azië en de eilanden van de Aegeïsche zee, die van slavenhandel en zeeroverij bestonden, en onder anderen het beeld van Juno van Samos wegvoerden. Verder, de ARKADIERS, de enige in de Peloponnesus die niet in de omwenteling deelden, welke de terugkomst der Herakliden te wege bracht; de OENOTRIERS en de GRIEKEN die uit Thessalië naar Italië togen, een kleine stam, aan wien de eer voorbehouden bleef van zijn naam in het beroemdste van alle volkeren te ver eeuwig; de CRETENSERS, eindelijk, de bewoners van LEMNOS, IMBROS, LESBOS en meer eilanden.

III. HELLENISCH - GRIEKSE TAK:

Wij zijn in de gang onzer nasporingen tot den naasten oorsprong der Griekse taal gevorderd, van haar verband met die der Thraciërs en der Pelasgen zullen wij in 't vervolg spreken. Het is in de Hellenische Staten dat zij tot de schitterende hoogte gestegen is waarop wij haar bewonderen ; uit dit land hebben ondernemende en talrijke volkplantingen, daarna de zegepralende legers van Alexander, haar over het grootste deel der oude bekende wereld verbreid. Griekse plantsteden zijn gevestigd geworden van de oostelijkste grenzen des

:
:

(25)

Syro-Macedonischen rijks tot op de kusten van Spanje. Als de taal der gebieders verdrong zij de landtaal in het oosten van Klein-Azië, ten dele zelfs in Syrië en Egypte. Een tak van deze taal had aanmerkelijken invloed op het ontstaan der Latijnsche taal, en ook zijne latere verfijning dankt , het Latijn in vele opzichten aan het Grieks. Dit laatste bleef, toen reeds de Romeinen de meesters der wereld waren, nog lang de taal der beschaaftheid in het grote Rijk. En wat heerlijke bloemen van de beschaving des menselijken geestes, zijn er ooit, gelijk uit deze taal, ontloken ! Zij was de kweekster van wetenschap en smaak, zij heeft die

voor het mensdom behouden. Toen de nacht der onwetenschap het Westen, afgemat of ruw, bedekte, lichtte een weerschijn der stralen, die aan den Euphraat door de schriften der Grieken waren opgegaan, langs Spanje naar het overige van Europa. Van Constantinopel, waar onder allerlei beroeringen, tot aan deszelfs vermeestering door de Turken, de Griekse taal haar gebied had staande gehouden, brachten hare verdreven kenners de zucht voor de oude schriften der Grieken mede naar Italië, en wij danken hun het genot der vruchten van de herstelling der wetenschappen. - -

Er bestaat, menen wij, gene andere taal in de wereld waarvan men een Zo belangrijk tafereel kan ophangen. Het zuidelijke halfdeel van Azië moge aan het Sanskrit zijne zedelijk - wijsgerige en burgerlijke beschaving, zijne godsdienstbegrippen, zijn dichterlijken luister te danken hebben, maar (26)

wat is, na de voortgang van Zo vele eeuwen, de verlichting in Azië, vergeleken tegen Europa? Wat zou, bij alle hare belangrijkheid, de taal van Palestina ons gebaat, wie ze tot ons overgebracht hebben, hadden niet de laatsten van Griekenlands geleerde zonen er de toegang voor geopend en den smaak voor geprikkeld in het westen? En is er, op Arams grond, nog wel ééne loot overig van de cederen van Salomo? Het zal dan wel de moeite belonen een poos te blijven staan bij den wortel der Griekse taal, al kunnen wij dien ook niet tot de diepsten grond nadelven, waar hij met die der Perzische, Germaanse en andere taalstammen is ineen gegroeid. Wij willen hier Zo ver gaan als hij zich, in Klein-Azië, in en tegenover Griekenland, bij de Thracische en Pelasgische volkeren uitstrekt, hetgeen wij tot nu toe moesten besparen, daar wij over het weinig bekende geen licht dan uit het meer bekende kunnen verkrijgen. Met Deukalion en zijn zoon Hellen vangt het tijdvak der beschaving van Griekenland aan. Hij was, meent men, het hoofd van een stam die aan den Parnassus woonde, en de eerste inboorling die op het daarstellen van een meer geregelden maatschappelijken Staat bedacht was.

Vóór HERODOTUS vinden wij de volkeren die het schiereiland bewoonden onder geen algemeenen naam aangeduid. Deze schrijver, en andere na hem onderscheiden alleenlijk de vroegere takken, als Pelasgen, van de lateren de Hellenen, een lijn die men echter niet al te scherp moet doorsnijden, (27)

als of de nakomelingen van Deukalion en zijne

tochtgenoten de vroegere stammen geheel verdreven en de landen van nieuws bevolkt zouden hebben. Het laat zich veleer vermoeden dat zij langzamerhand zich hebben uitgebreid en de oude inwoners teruggedrongen, en dat deze hier en daar met hen zijn te zamen gesmolten (20), en de overigen uit Thessalië verhuisd. Niet overal zal dit ineens smelten, waar de oude inwoners nog het grootste aantal uitmaakten, een dadelijken invloed op de taal gehad hebben; de verhalen der geschiedschrijvers van de huwelijken en verbindtenissen door de hoofden des nieuwen volks aangaan, tonen genoegzaam dat men hier veleer aan een langzaam vestigen van gezag dan aan de geweldigen drang van enen volksstroom denken moet. Een zodanigen invloed ener nieuwe op permacht leert de geschiedenis dat op meer dan ene wijze kan worden verkregen. Soms ontlenen nieuwe volkplanters, hetzij dat zij zich met of tegen de zin der inwoners vestigen, hun overwigt van een zekeren hogeren graad van beschaafdheid die, op zich zelve misschien niet veel beduidend, hun echter aanzien genoeg verschaft om nadrukkelijk en rustig op die nieuwere inwoners te werken. Dit was het geval bij de verschijning der Europeërs omtrent vele der zachtaardige Amerikaanse volksstammen, en iets dergelijks kan hebben plaats gegrepen met de Egyptische en Phenici (20) Zie mijne voorgaande aantekening.

(28)

sche volkplanters in Griekenland (21). Dien staat van wildheid afgelegd hebbende, waarin de mens nog alleen op het voldoen van de honger en de dringendste behoeften des dierlijken levens bedacht is, is zijne vatbaarheid lichter te scherpen voor de handwerken, kunsten en begrippen der zamenleving, en zelfs de verhuizende leden van zulk een half wilden stam verkrijgen door de omstandigheden die hun vereniging vergezellen voorrechten boven de verstrooid blijvende. Soms gebeurt het ook dat ruwe maar krijgszuchtige hopen, bij het indringen in reeds beschaafde landstreken, voordeelige indrukken van die beschaving aannemen, terwijl zij wederkerig hun kracht mededelen aan het ligchaam waarvan zij een deel wierden. Gebeurt zulks onder het geleide van een aanvoerder, wiens meesterlijke hand, voor de teugels opgewassen, deze gemengde menigte weet te besturen, dan legt hij de grond voor een nieuwen trap van voortgang in beschaving en in de kunsten, somwijlen, der weelde. Dit had enigermate plaats bij

de tochten der Aeoliërs, Iöniërs en Doriërs naar de bloeiender kusten van Klein-Azië.

Moeilijk zou het zijn, te bepalen op welke van deze beide wijzen de oude bewoners van Griekenland de invloed ondervonden van Deuka

(21) Cecrops, Cadmus (en met hem Arabieren, naar sTRA80, X. in 't begin), de eerste ongeveer 50 jaren vóór, de andere kost na de vloed van Deukalion. zie de tafels van BLAIR, en De "O" gine des lois, I. p. 62 et suiv. (Edit. in 4to).

- (29)

lion en de zijnen; dat die invloed en in de onderlinge betrekkingen der onderscheiden stammen en in den toestand dezes gehelen volks, door de natuur met uitstekende voorrechten begiftigd, aanmerkelijk was en een nieuwe orde van zaken daarstelde, is kennelijk uit alles wat wij met enige zekerheid vernemen van een Zo afgelegen tijd. Wij moeten ons hier echter gene plotselijke gehele omkering van de staat der zaken voorstellen. Bij de eerste nationale onderneming, die tegen Troje, zien wij een verbond van machten, maar nog niet de macht van één volk, tot de groten strijd aangegord. Deze onderneming had, veel meer, twisten onder de heerschende geslachten en veranderingen in de onderscheiden Staten ten gevolge, het heen- en weertrekken duurde nog voort, en er verliep nog een geruimen tijd eer de zaken zoo verre tot rust kwamen, dat het gansche volk der Hellenen daardoor in wasdom en bloei toenam. Verlangt men wat nader de toestand te beschouwen van de volkeren dezer landen bij de aanvang van het tijdperk waarvan wij spreken; THUCYDIDES beschrijft dien ten naastenbij Zo als CAESAR en TACITUS Germanië tekenen. Al ligt verhuisde een stam bij het aandringen van een talrijkeren. Zij beelden uit dien hoofde niet meer land dan volstrekt noodig was, en waren te lichter bereid om verder te trekken. Steden of plaatsen van verdediging waren er van belang nog niet. Hoe vruchtbaarder landstreek, hoe meer aanleiding voor het indringen van vreemden en het onderling smaldelen, dat door (30)

de welvaart toenam. Dus ging het in Thessalië, in Boeëtie en in de Peloponnesus, met uitzondering van Arkadië. In dit gewest, even als in het armere Attika, bleven dezelfde inwoners, vestigden en versterkten er zich met anderen die deze staat van zekerheid uitlokte. Een dergelijk klein en arm land was het eigenlijke Doris aan de zuidelijke afhelling van het Pindusgebergte. STRABO

vergelijkt het met de Zo even medegedeelde aanmerkingen van THUCYDIDES over Attika en past ze toe op de afzondering in zeden en taal van des zelfs bewoners. Uit Doris zakten , aan het hoofd der ruwe bergbewoners, met welke enige andere hopen zich vermengden, de nakomelingen van Herkules, wier voorouders, vóór verscheiden geslachten, uit het vaderlijk erfgoed Mycene en Argos verdreven waren, af naar het zuiden van het schier eiland aan gene zijde der landengte, en vestigden er een duurzame heerschappij over de meeste landen, tevens met de Dorischen tongval (22). Der zelfver inwoners worden gezegd te voren de Aeolischen gesproken te hebben, waaruit, onder anderen, blijkt dat zij het land niet verlaten hadden, en inderdaad lezen wij van de Achaiërs alleen, dat (22) Tachtig jaren na de val van Troje. Men verschilt over den tijd en het getal der ondernemingen van de vorsten uit dit stamhuis, om zich weder in de Peloponnesus te vestigen; de laatste, in welke zij slaagden, wordt algemeen op dezen tijd gesteld. Van nu af komt er meer licht in de Griekse geschiedenis. Het bewijst het reeds gezegde over de langzamen gang dezer staatsverandering.

(31)

zij, door de Herakliden verdrongen, wegtogen, en op hun beurt, van de kusten van het later eigenlijk genoemd Achaïe de uit Attika gekomen Iönsche stammen verdreven, die zich aldaar hadden gevestigd. de Aeolischen tongval, en een Aeolische afkomst, van een zoon van Hellen, kent men toe aan alle de Hellenen ; met uitzondering van de reeds genoemde Iöniërs in Attika, een deel van welke zich naderhand ging neêrslaan op de westkust van Klein-Azië, van de voormelde Achaiërs, en van de eerst in hun klein land besloten en vervolgens door de Peloponnesus verspreide - Doriërs. De uitbreiding der Aeolische volksstammen was dienvolgens de eerste en voornaamste tot welke Deukalion aanleiding had gegeven ter beschaving van Griekenland.

De Griekse Staten hadden zich gevormd door ondernemingen die wel enige overeenkomst hebben met de riddertijd der middeleeuwen ; deze gedurige bewegingen waren oorzaak dat deze stammen en Staten, hoezeer zij voor 't overige op zich zelve stonden, door velerlei betrekkingen als één volk verbonden waren en bleven, hetgeen in het tijdvak hetwelk dat van Deukalion vooraf was gegaan , en dat men gewoonlijk het Pelasgische noemt, niet alzo was. Nadat nu deze Staten meer gevestigd waren en van binnen meer rust genoten, terwijl de Griekse natie zich zelve als

één Geheel begon te beschouwen, ontstonden er drie hoofdafdelingen naar de drie tongvallen die men opmerkte, de Aeolischen, Dorischen en Iöni (32)

schen, naar de namen, gelijk wij reeds gezegd hebben, van twee zonen en een kleinzoon van Hellen. Uit dezen hoofde beschouwden zich alle als nakomelingen of stamgenoten van dezen, schoon het zeker is dat vele steden en maatschappijen ge grondvest waren door Pelasgische, Phenicische, Egyptische, of Klein-Aziatische hoofden en vor sten. De meesten nogtans waren werkelijk Helle nen, en wel, vroeger in Opper-Griekenland, later de Dorisch-Heraklidische in de Peloponnesus. Van nu af was ook de naam van Hellenen aan allen ge meen, en ontwikkelde zich met kracht die verhe ven volksgeest en dat gevoel van zelfstandigheid . die de beschaving vergezelden. Wie in deze voor rechten niet verlangde te delen, maar hardnekkig gehecht bleef aan de voormalige woestheid en taal, merktekenen van de Pelasgischen tijd, werd be schouwd als niet behorende tot het ligchaam des Helleenschen volks, maar als Barbaar, wat voor heen de oudere inwoners des, ganschen lands ge weest waren , als vreemdeling in één woord. - 3 Tot de punten van vereniging van dit volk be hoen voornamelijk de zamenkomst bij de Olym pische spelen en het Gericht der Amphictyons, - inrichtingen, welker oorsprong zich in de oudheid des tijds schier verliest, doch die met wijs over leg en echten nationaal-geest daargesteld, het oog merk van de éénheid des gehelen volks te bewa ren, juist bereikten; - verder, de voorrang in de leiding en behandeling der algemene zaken, de verbindtenissen tussen de Staten onderling en (33)

hun uitgebreide handel, die zich op de vele ver spreide volkplantingen uitstreckte, hun wederkerige naijver, gelijk die van hun schrijvers en dich ters, die zonder een aan allen gemene taal niet bestaan kon. De gevolgen van deze vereniging waren aanmerkelijk, en het was door haar dat dit door de natuur bij uitstek begunstigd volk tot de hoogte steeg waarop de Geschiedenis het ons heeft leren kennen. Deszelfs voortreffelijke begaafdhe den hadden reeds vroegtijdig de schone gedaante die de Griekse taal Zo voordelig kenmerkt, bevorderd, en van haren kant wekte de taal aller lei begaafdheden op bij dit volk.

Door het onophoudelijk vermengen en kruisen der stammen en der geslachten, van de tijd af der ondernemingen van Deukalion's en Hellen's nako

melingen, was zij tot ééne taal geworden. Uit het reeds gezegde kan men lichtelijk de redenen ontwikkelen waarom deze tongvallen, in plaats van zich in afzonderlijke talen van elkander te verwijderen, de een van de anderen leende, en daar door de algemene taal in buigingen en afleidingen verrijkte. Dit was reeds vroeg een vrucht van het nieuwe tijdperk, terwijl de stammen, in het Vóór-Deukalionische, van elkander vervreemd, vermoedelijk ook door scherpere tongvallen afgescheiden waren. Naderhand niet met de overigen verenigd, bleven zij ten achteren in taalbeschaving, en aan dat onderscheid kennelijk; wij kunnen het zelfde in enige hedendaagse talen opmerken, en het was onder anderen het geval met de kinderen

(34)

die de eilanders van Lemnos bij hun aan de Atheniensers ontroofde vrouwen hadden, en welke door hun moeders in het Attisch werden onderwezen, schoon oorspronkelijk van dezelfde, en wel Pelagische, afkomst (23). Van de invloed der dichters op deze taal, van HoMER Us af, en van derzelve redenaars, en van beiden op het volk zelf, behoef ik wel niet te gewagen. Nopens dien der Egyptische en Phenicische bevolkers, vóór den oorlog van Troje, zijn minder bepaalde berichten voorhanden, schoon men, in 't algemeen, aan zóó danigen invloed niet twijfelen kan. De veelvuldige overeenkomst tussen Griekse en Hebreeuwsche woorden schijnt of tot dit tijdvak, of tot de ook in later tijd voortgeduurd hebbende handelsbetrekkingen met de Phenicische Staten, te behoren; in het eerstgemelde geval moet deze invloed zich ook in de taal der Pelasgen geopenbaard hebben, die gene schrijftkens bezaten vóór de gene die zij van de Pheniciërs ontvingen, en ook in Italië overbrachten, namelijk de A, B, G, D, E, I, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U, waar later de th, x, ph, ch, z, è, ps en oo, zijn bijgevoegd. Men meent dat de zachtere Griekse taal hare klinkletters, in haar Alphabeth uitgedrukt, uit de voor naamste Phenicische aspiratien ontleend heeft (24),(23) HERoDorus, B. VI. Hoofdst. 137. (24) verg, ooguet, de l'origine des lois, des arts et des sciences, II. L. 2. p. 230, en PLINIUs, VII. c. 56. Deze was het spoor niet bijster, schrijvende dat het hem altijd was voorgekomen"

- 35)

Zo men, na het aangevoerde, nog aarzelde om de éénheid van oorsprong van het Pelagisch, het oud-Thracisch en het Helleensch-Grieks voor bewezen aantenemen, overwege men nog de na

volgende van de oude schrijvers ontleende daadzaken. 1°. Van de Pelasgische volkplantingen in Italië heeft het Latijn een van deszelfs grondbestanddelen ontleend, en dit bestanddeel is, kenmerkend en echt, Grieks, naastbij komende aan het Aeolisch - Dorische dialekt. Deze Pelasgische volkplantingen zetteden er zich reeds neder vóór den krijg tegen Troje.

2°. Wanneer de nauwkeurige geschiedschrijver DIONYSIUS VAN HALIKARNASSUS de Pelasgen voor Hellenen verklaart, dan moet de overeenkomst van taal één, Zo niet te dien tijde het enig overgeblevene, der bewijzen geweest zijn die hij daarvoor had (25). 3°. Er bestaan geen gronden om de Lelegen, de Kureten en andere stammen die Deukalion en Hellen vergezelden en de Pelasgen verdrongen, tot een geheel anderen volks- en taalstam te brengen. De eerstgenoemde toch, hoezeer veeltijds voor een gemengden hoop gehouden, ontmoet men, deels in Klein-Azië, deels in de noordelijke streken van Griekenland, te midden van andere voor Pelasgische erkende stammen; de Kureten, in hun oudste Europe deze letters van de Assyriërs afkomstig waren. Vergelijk ons I. Stuk, bl. 155, 161, 166, en PETIT, Encyclopedie elementaire, III. p. 380-386 en 407 et suiv. (25) Hij leefde omstreeks het begin onzer tijdrekening.

(36)
sche woonplaatsen (26), Aetolië en Akarnanië, staan almede op Pelasgischen bodem. En nog duidelijker is de inmenging van Pelasgische stammen in de Hellenische volkplanting der Ioniërs op de kust van Klein-Azië, uit Abanten bestaande van Euboea, uit Kadmeërs, Dryöpers, Phoceërs, Molossers, Arkadiërs, Epidauriërs enz., allen steeds tot de Pelasgen, of Doriërs, gerekend. Dat geheel woeste volkeren, gelijk de Kimbren en Teutonen waren, op hun rooftochten stammen van andere afkomst met zich medegesleept hebben, zou niet vreemd zijn, maar tot meer bezadigde volkplantingen voegen zich gene mensen bijeen die niet in de gemeenschappelijke of nabijkomende taal een wederzijdschen band of hulp vinden. Dit betel niet dat deze Ionische tongval na verloop van tijd Zo onderscheiden werd van dien der oude bewoners dezer kusten, die, naar men meent, van de eilanden waren gekomen, dat men ze als twee talen kan beschouwen, althans even verschillende als bij voorbeeld het NederDuits en het Deensch, in de twaalfde eeuw. 4°. Dat dit onderscheid in

vroegere tijden minder aanmerkelijk was, is ook as
tenemen uit de omstandigheid dat wij, in de uitvoe-
rige taferelen van de onderhandelingen en gebrui-
ken, bij de Klein-Aziatische, Griekse en Thraci

(26) Ik ben niet onbewust dat men hen van de Indische Ketri
en de oevers van de Perzischen zeeboezem, wil laten komen,
hetgeen misschien een nieuw licht kan verspreiden over de over-
eenkomst van het Grieks met het Perzisch. Ik laat deze gis-
sing hier onaangeroerd. -

(37)

sche stammen geen tolken tussen dezelve, of zin-
spelingen daarop aantreffen, al ware het ook dat
de dichters zich van de omslag en het herhalen
van een gesprek in de mond van de tussen-
spreker gelegd, hadden ontslagen. Als HoMERUs
Ulysses op de kust van Afrika bij de Lotophagen
brengt, zendt deze een bode onder geleide van
twee mannen uit om het land te verkennen, maar
de dichter, het onderscheid van taal niet aanroe-
rende, zorgt voor het behouden der waarschijnlijk-
heid, en laat hem niet verhalen wat zij met de in-
woners gesproken hebben. Omgekeerd, hebben
AESCXYLUs en EURIPIDEs geen zwaarigheid gemaakt
om hun Trojanerinnen Grieks te laten spreken.
Zelfs in de omstandigheid dat bij de eerstgenoem-
den, in zijn treurspel van Agamemnon, de over-
winnaar niet verstaat wat Cassandra met schijnbare
opgeruimdheid zegt, ligt geen stellig bewijs van
het tegendeel, althans niet van zodanig taalver-
schil dat met de verwantschap onbestaanbaar zou
zijn. Veelmeer, als Pelops, een Phrygiër of Ly-
diër, in de Peloponnesus, als Bellerophon van
Korinthe in Lycië komt, en zij daar zonder geweld
van wapenen hun gebied vestigen, als Paris zich
te Lacedemon ophoudt, dan geven deze omstandig-
heden te zamen genomen ons een wenk om aan
overeenkomst van taal te denken. Wat er ook
van het heen- en wedertrekken der helden en volks-
hopen in de Griekse fabeleeuw bij het licht der
Geschiedenis verdwijne, die verhalen gronden zich
ten minste op overleveringen of op een van ouds

(38)

bestaand denkbeeld wegens die overeenkomst. 5°,
Deze wordt niet weinig bevestigd door de eenstem-
mige berichten der Ouden, die de beginsels der
Griekse dichtkunst, vóór HoMERUs, aan de in-
boorlingen van Thracië en van het westen van Klein
Azië toeschrijven. Niet slechts noemen zij Tha-
myris, die zich in een wedstrijd waagde met de
Peloponnesische Muzen, en zijne nederlaag met het

gemis van zijne lier en zijn gezicht boette, als een Thraciër, en bepaaldelijk uit de omstreken van den Edon, een berg in of op de grenzen van Macedonië, waar zich ook de priesteressen ophielden van Bacchus (27), welker geestvervoering Zo ver schrikkelijk ontaarde; de Muzen zelve waren uit Piëria, een landstreek van Macedonië, Orpheus was uit Thracië, Olympus, de vader der Griekse toonkunst, (en aan wien is het onbekend hoe eng toon- en dichtkunst bij de Ouden verbonden waren,) was uit Phrygië, in het algemeen getuigt STRABO, dit onderwerp in zijn Xde boek behandelende, dat de muziek der Grieken van Thracischen of Phrygischen oorsprong was. Bij de invoering van de eerdienst van Apollo in het eiland Delos werden gezangen hem ter ere gezongen, waarvan Olen, de Lyciër, de maker was, andere van hen voor Lucina, bij het strooijen van de asch des brandoffers, aan de grafstede van Argis en Ops, op een talloze schare van zieken die het altaar omringde (28), werden het nog ten tijde van PAU

(27) Bacchanten, Menaden, Edoniden.

(28) HERODOTUS, IV. c. 35.

(39)

sANIAS, die ze schijnt gekend te hebben (29); hij noemt hen de oudsten der Griekse hymnendichters, en schrijft hem de uitvinding van de hexameter toe. 6°. Indien er al enige twijfel oprees in hoeverre men genoegzaam kan aangaan op de berichten van HERODOTUS, STRABO en anderen, omtrent de talen van enkele volksstammen waar van gesproken is, de moeilijkheden in aanmerking nemende die van het vergelijken van talen en tongvallen onafscheidelijk zijn: Zo moet die twijfel vervallen als men bedenkt welk nut wij in onzen tijd trekken van zorgvuldige en oordeelkundige opmerkingen, die door reizigers in vreemde landen verzameld zijn. Bovendien, al zijn eens sommigen van deze onderzoekers door schijnbare trekken van overeenkomst misleid geworden, om daarin bewijzen te zien van een in de wezenlijkheid niet bestaande verwantschap, Zo ontbreekt het ons niet aan voorbeelden van zodanige onmiskenbare verwantschap, bij de verwijdering en afwijkingen die in latere tijden zijn tussen beide gekomen. En hierin ligt een nieuwe grond om aan die oude schrijvers geloof te geven, dewijl zij meestal veel meer op de trekken van verscheidenheid, dan op die van verwantschap hebben gelet, waarvan men onder anderen een aanmerkelijk voorbeeld vindt bij HERODOTUS

Tus, als hij zegt, dat de tongval van de steden van Lydië niets gemeens had met dien van Milete, en, gelijktijdig, dezelve tot de Iönischen brengt. (29) Olen was ouder dan Orpheus. PAUSANIAS, IX. (40)

En Pausanias, de oudheden beschrijvende die in de omstreken van Lerna gevonden werden, merkt van enige opschriften aan, die in de Dorischen tongval gesteld waren, dat zij, mogelijk naar de vroegere vernieuwd, maar niet zo oud zijn konden als men verhaalde, van vóór de terugkomst namelijk der Herakliden, omdat toen de Argiviërs dezelfde taal spraken als de Atheniërs, en de Dorische nauwelijks in Griekenland bekend waren. Uit deze en andere voorbeelden blijkt derhalve hoe nauwkeurig deze schrijvers te werk gingen in het onderscheiden der tongvallen, en dat men de woorden van HERODOTUS (30) in veel te ruimen zin opvat als men, uit hetgeen hij van het Pelasgisch in onderscheiding van het Grieks zegt, wil afleiden dat hij dezelve als twee talen beschouwt die gene de minste verwantschap met elkander hebben. 7°. Het reeds bijgebrachte laat niet toe de overeenkomst van het oud-Pelasgisch met het Hellenisch Grieks als een gevolg te beschouwen van het overnemen door nabuurschap en gemengde inwooning. De gevallen waarin dit plaats had gegrepen onderscheiden de oude Geschiedschrijvers uitdrukkelijk. Het aannemen van een andere taal, een der moeilijkste opofferingen, kost dan alleen minder als beide van één stam zijn en nog redelijk veel naar elkander gelijken. Zo zweemde het Hebreeuwsch der Joden veel naar het oud-Arameïsch of Chaldeeusche dat ten tijde hunner wegvoering in (41) Babel gesproken werd. Hetzelfde kan hebben plaats gehad met de Kauniërs en de Kariërs, omtrent welke HERODOTUS niet durft beslissen wie van de beide volkeren de taal van het andere had overgenomen. Zo wilden ook de inwoners van Coloides niet voor Messeniërs doorgaan, maar voor ene uit Attika daarheen gebrachte volkplanting, die naderhand de Dorischen tongval, dien de Messeniërs spraken, had aangeleerd. 8°. Eindelijk hebben wij nog een aanmerkelijken grond voor de verwantschap van het Grieks met het Pelasgisch, in de taal der Arkadiërs, die, niet door de Herakliden overheerst, onmiddellijk van de oude Pelasgen afstamden, naar de eenstemmige getuigenis der schrijvers. STRABO (31), de volkeren van de Pe

(31) In het begin van zijn VIIIste boek, waarin hij zich bij

zonder toelegt om de aardrijkskunde van HoMERUs optehelderen en met die van zijn leeftijd te vergelijken. - Op het einde van dit boek spreekt hij van de Arkadiërs als van het oudste der Griekse volkeren, in welks beschrijving hij zich echter zegt te bekorten, dewijl mn het land geheel en al verwoest was, en deszelfs steden, alom vermaard in de vroegere eeuwen, door de langdurigheid der oorlogen tot in de grondslagen vernield waren. Het is wel niet mogelijk in korter woorden de achtereenvolgende tijdperken van onbe mijde eenvoudigheid en rust, van opkomst, van bloei, en van on dergang van een volk uittedrukken. Zodanig was dus reeds vóór achttienhonderd jaren het grootste deel der binnenlanden van het tegenwoordig Morea; hoe moeten deszelfs inwoners, niet delende in de handel die in het tijdvak van de grootheid der Venetianen op de kusten bloeide, zijn achteruit gegaan ! vreen de volkeren, er indringende, brachten er hun woestheid en overheersching- - In 't voorbijgaan zij hier opgemerkt dat dezelfde stRABO aantee kent van Mycene, de beroemde koningszetel van Agamemnon, dat

(42)

Ioponnesus onder twee hoofdverdelingen brengen de, de Aeolische en de Dorische, zegt dat de bewoners van Elis, als een aan Jupiter Olympius bijzonder geheiligde stam, en de Arkadiërs, uit hoofde hunner afgezonderde ligging in de gebergten, niet in de gebeurtenissen, die de uitbreiding der Doriërs ten gevolge had, deelden, maar, langen tijd, onderling in vrede, onaangevallen en afgescheiden waren blijven bestaan; dat zij beide, voorts, van Aeolischen oorsprong waren, hebben de, tot terugbrenging der Herakliden, te gelijk met Oxylyus de wapenen opgevat. Zij spraken ook Aeolisch, hoewel niet overal even onverbasterd.

1ste

Dit geleidt mij tot het reeds aangevoerde (32) dat het zeker is dat de Pelasgen Aeolisch gesproken hebben, onderscheiden zekerlijk van het Aeolisch. Zo als het de Lesbische dichters beschaafden, maar overeenkomende met hetgeen men in de grondslagen van de Latijnse taal herkent, en dat wij duidelijkshalve oUD - AEOLISCH noemen zullen. Dit spraken alle de volksstammen die onder en na Deukalion zich langzamerhand van bijna geheel er in zijn tijd geen spoor meer van te vinden was, en dat dus noch het kasteel van Karvathi (in sommige kaarten Agios Adrianos geheten), aan de voet van het gebergte van Tricorpha, ten noorden van Argos, noch een dorp onder de naam van Mycene, overblijfsels van deze aloude stad zijn kunnen. (32) Hier boven, bl. 35, n°. 1.

(43)

Griekenland meester maakten, met uitzondering van

de, later zich uitgebreid hebbende, Doriërs, Ioniërs en Achajers; denklijk echter niet zonder afwijkingen en verschil in de uitspraak, gelijk men uit de vergelijking met het Dorisch, dat in den grond dezelfde tongval was, kan opmaken (33). Zulke verscheidenheden moesten blijven bestaan zoo lang deze kleine volkeren op zich zelve en nog niet tot één ligchaam verbonden waren, wanneer zij de kern van de Hellenisch - Grieksen volks en taalstam geworden zijn.

Het is gene gewaagde gevolgtrekking, te stellen dat het Pelasgisch, in Europa gesproken en met het oud-Aeolisch overeenkomende, in de grond niet verschilde van de taal der Pelasgische gewesten in Klein-Azië. Het kan zijn dat deze hun dialecten hadden, waaruit naderhand bijzondere talen ontstonden, en zulks te lichter omdat zij niet door geschriften tot een vasten standaard waren gebracht, en tevens het heen- en wedertrekken der volkplantingen, meest over de Hellespont, ten dele ook uit de eilanden, dezelve voor veranderen en verbasteren bloot stelde. Hierbij kunnen Semitische, misschien ook meer noordoostelijke volksstammen invloed op hun Pelasgische naburen hebben gehad. Van de dialecten dezer Aziatische Pelasgen -mm-

(33) Bij voorbeeld voor pais (kind) zeiden de Laconiërs *poir*, de Latijnen *puer*. Het veelvuldig gebruik van de *r* in het midden zoowel als op het einde der woorden, waarover *STRABO*, L. X', zegt dat de Aeoliërs bespot werden door de blijspeldichters, was, Zo ik meen, aan dit oude Aeolisch eiger

(44)

waren vermoedelijk het Phrygische, dat het naast van de Thracischen hoofdtak uitging, het Lydische en het Karische de drie verstverbreide in het zuiden en westen van Klein-Azië, tot de tijd toe dat de Griekse volkplantingen op de kusten aan het Grieks de overhand gaven, dat sedert, en vooral onder en na *ALEXANDER de Grote*, de heerschende taal werd. Van het Karisch in het bijzonder weet men dat verscheiden volkeren het spraken die, in de eerdienst der Goden, van de Kariërs verschilden, welke anders een groot punt en bewijs van vereniging bij de oudste volkeren was, , weshalve ook de Mysiërs en de Lydiërs, stamgenoten der Kariërs, gezamenlijk bij *Mylasa* een zeer ouden tempel van Jupiter hadden. Om trent het Phrygisch heeft men bij de Ouden verscheiden voorbeelden van benamingen, tot de eerste noodwendigheden des levens betrekkelijk, waar van de afleiding niet uit het Grieks, maar uit de

eerstgenoemde taal moet gehaald worden; er waren zelfs schrijvers die dezen tongval tot aan Armenië toe uitstrekten, en de Armeniërs oorspronkelijk voor Phrygiërs hielden.

Laat ik, terwijl wij ons in dit gedeelte der wereld bevinden, de gelegenheid waarnemen om nog een woord te zeggen over de talen van KLEIN Azië, ter aanvulling van het reeds vroeger bijgebrachte (34).

Men verdeelt de westelijke derzelve wel eens in (34) Iste stuk, bl. 202, 203, en II. bl. 4-6. -

(45)

twee hoofdtakken (35): de Karische, waarvan dan het Lydisch, Mysisch en eigenlijk Karisch de tongvallen waren, en de daarvan geheel onderscheiden Phrygische. Deze verdeling schijnt voldoende genoeg voor een algemeen overzicht, en niets belet ons deze dialekten te beschouwen als de voornaamste der meer of min onderling verwante talen tot aan Kappadocië, doch op stellige daadzaken en bij zonderheden rust zij niet.

De verder noordwaarts en oostwaarts in Klein Azië wonende volkeren hadden hun grotendeels met het Syrisch verwante tongvallen.

Het PAPHLAGONISCH noemt STRABO als ene taal op zich zelve, het Kappadocisch had er vele woorden van, waarschijnlijk behoorde het in de hoofdzaak tot de Thracisch-Pelasgischen stam.

De GALATEN hebben wij reeds vroeger gezegd dat tot de Kelten behoorden.

De KAPPADOCIËRS waren, naar de eenstemmige berichten der Ouden, van de Syrischen stam; de Perzen hadden hun dezen naam ter onderscheiding van de andere Syriërs gegeven, en zij werden, met een Grieksen naam, blanke Syriërs (36) genoemd. De Kataoniërs, in het zuiden van Klein Armenië, spraken mede het Kappadocisch.

De CLICIËRS waren ook van Syrische en Phenicische afkomst. Enige Griekse schrijvers houden (35) HEREN, de linguï Regni Persici, in Comment. Societ. Gotting. Vol. XIII.

(36) Leuco-Syroi.

(46)

den hen voor een Argivise volkplanting, doch, behalve de oudere getuigenis van HERODOTUS, strijdt hier ook tegen dat er vóór de tijd van ALEXANDER nauwelijks twee Griekse steden in dit land waren. Waarschijnlijker is het dat de Lx

clERs van hun waren uitgegaan. Van de soLYMI, een deel derzelve, wordt uitdrukkelijk gezegd dat zij Phenicisch spraken (37).

Nopens de PISIDIERS heeft men gene zekerheid; men zou ze eerder tot de westelijke dan tot de oostelijke, en dus tot de Thracischen stam kunnen brengen, daar toch de LYCAONIERS en ISAURIERS, ten oosten van hun, tot dezen behoorden (38), en men in nog overige PAMPHYLIsche woorden mede de sporen van de Pelasgisch Griekse afkomst opmerkt.

Na dezen uitstap keren wij terug, om van de eigenlijke **Griekse tongvallen** enig nader verslag

(37) Josephus, tegen Apion, l. 22.

(38) Van het Lycaonisch wordt Handel. der Apostelen XIV-11 gewag gemaakt. De taalkundigen hebben deswege meer dan één gevoelen. Dat het van het toenmalige Grieks verschilde blijkt uit de bijvoeging, , zij zeiden in 't Lykaonisch," zonder dat wij lezen van welke taal Paulus zich tegen de schare bediende. Echter hadden de Lykaoniërs de Griekse namen der Goden t Dios en Hermes, die onze Westersche overzetters naar het Latijn herdoopt hebben, denkelijk op voorgang der Vulgata, althans de Slavische overzetting van METHODIUS en CYRILLUS, van de negende eeuw, heeft die van de oorspronkelijken tekst behouden.

(47)

te geven. De oorzaken waarom de uit de gemeenen wortel opgeschoten Thracische en Pelasgische takken in andere talen overgingen, terwijl de Griekse tot een eigen stam opwies, hebben wij in het voorgaande aangetoond. Men onderscheidt vier hoofddialekten van deze taal die ieder voor zich, hoezeer niet in alle soorten, door geschriften tot ene gevestigde taal beschaafd waren, en een menigte van plaatselijke tongvallen, die zich onder een der vier eersten brengen laten, doch die men niet zo zeer als uit dezelve ontstaan dan wel als verwaarloosde aanverwanten derzelve moet beschouwen. Terwijl intussen deze vier tongvallen, om hunne in schrift bevestigde vormen, meer dan provincialismen waren, vindt men er bij vele der oude Griekse schrijvers de scherpste onderscheidingen van verzacht en daardoor de taal tot een zekeren aan allen gemeenen tongval gebracht, die men veel tijds als een vijfden beschouwt en die in de late ren tijd des Grieksen volks vooral plaats greep. Dat zodanig Middel-Grieks reeds vóór de tijd der Macedonische Koningen zou hebben bestaan, ofschoon niet als geschrevene taal, en het naast aan het toenmalig Thessalische gekomen zijn, schijnt in

genen dele uitgemaakt.

Uit het Oud-AEOLISCHE, dan, vormde zich een jonger dialect van denzelfden naam, in het eigenlijke Griekenland en, bezuiden de landengte, in Arkadië en Elis, ook in de Aeolische volkplantingen op de westkust van Klein-Azië en in de noordelijke eilanden van de Aegeïsche zee. Behalve an (48)

dere eigenheden was het kennelijk aan de hulpklank der w (39), dien de oudere Grieken in plaats ener h vóór een of tussen twee vokalen lieten hoen, en die bijzonder bij hun Lyrische dichters voorkomt. Het Thessalisch was een bijtak van dezen tongval.

Even hard, de gewone kenmerken der bergtalen bezittende, de wijdigapende klinkers a en oo be-minnende, was het DORISCHE; in het gewest van dien naam, en waaraan het Boëotisch zeer nauw verwant was, in Megaris waar het het Attisch had verdrongen, in Messenië waar het zich zeer lang staande hield, in Lakonië waar het in 't bijzonder door vele provincialismen onderscheiden was en nog kennelijk gesproken wordt (40), voorts (39) De digamma Aeolicum. Taalkundigen beweren dat de Aeolische blaasklank w, door de lippen voortgebracht, te onrecht dubbelde g genoemd is, en geen, van de Pheniciërs ontleende, keel-klank zijn kan, als niet behorende tot hetzelfde spraakwerktuig. Ik geef in bedenking of deze aan het binnenste einde der luchtbuis opgehaalde klank niet wel tot aan en buiten de lippen uitgeblazen kan worden en als een voortzetting beschouwd? Den naam der Negers die de Engelsen Serawollies noemen, spreken de Fransen uit Seracollets; men beproeve de zeer onaangename klank chwol, diep uit de keel opgehaald, uitteblazen. Zie voorts over de digamma Naturae et Script. concordia, p. 63 en 283, en J. POSTER, Essay on the different nature of accent and quantity, with their application in the English, Latin and Greek languages, p. 96 and foll., waar men dingen aantreft die bevestigen dat het Pelagisch nog meer dan het klassieke Grieks met het Duits overeenkwam.

(40) volgens DACIER, Notice sur la vie de M. de Villoison lue dans l'Institut national, 11 Avril 1806. -

(49)

op de zuidwestelijke uitbaken van Klein-Azië, op Rhodus en Kreta, ook in de voornaamste volkplantingen in Sicilië en die elders in Italië waren, bij voorbeeld te Tarentum. Bij voortgang van tijd verloor het iets van zijne hardheid, gelijk dit in de gedichten van THEOCRITUS, een Syracusaner, doorstraalt.

In tegenoverstelling van deze twee tongvallen had de Griekse taal hare twee zachte; het IÖNISCH

en het Attisch, op de noordkust van de Peloponnesus, beide van Athene uitgegaan en in zeer nauw verband staande. Het eerste, kennelijk aan zijne weekheid en het uiteenzetten der klinkletters, schijnt de invloed der luchtstreek van Klein-Azië te hebben ondervonden, waar men het in de koloniën van de west- en van de noordkust sprak, ook in die van de Middellandse zee, met name te Marseille. Het had wederom vier onderscheidingen. Het ATTisch, tussen het weke : Iönisch en het harde Dorisch geplaatst, verenigde zachtheid en kracht. Tot een minder uitgebreid grondgebied bepaald, onderscheidde het zich niet zo zeer door onderverdelingen als door de veranderingen die de verfijning hier vooral aanbracht. Van daar kwam het dat men de wetten van Solon, ten tijde van Lysias, dat is, 150 jaren later, nauwelijks meer verstond.

Naar ons aangenomen bestek, ten behoeve voor al van lezers die zich in gene nadere kennis met deze taal inlaten, zullen deze bijzonderheden, meenen wij, voldoende zijn, er is er nog ene, ech

(50)

ter, die wij niet stilzwijgend kunnen voorbijgaan, omdat, zo ik mij niet bedriege, nauwelijks enige andere taal een gelijksoortige oplevert, dat namelijk deze tongvallen, als geschrevene taal, door vermaarde schrijvers die er zich van bediend hebben, tot grondslag geworden zijn van vier soorten van geschriften, waarin men ze, op derzelve voet spoor, naderhand gebruikt heeft. Op de kust van Klein-Azië, bij de bloei der Iönische steden, en waar later ook de ' Aeolische bloeiden, nam de dichtkunst het eerst hare hoge vlucht. In Homerus ontdekt men nog de oudere, minder scherp afgescheidene taal, en hoe zich toen eerst het Iönisch als tongval begon te vormen. Zijne taal is de taal van het heldendicht geworden, en met geringe veranderingen tot bij de laatste dichters gebleven, terwijl zij in 't algemeen op de dichtertaal der Grieken een veelbeduidenden invloed heeft geoefend. Het Aeolisch - Dorisch werd de taal der lierzangen, ten dele omdat zij in gebruik was gebleven in de gezangen van de eerdienst, die van Kreta, Delos en Delphi oorspronkelijk schijnt; ten dele door de kracht welke PINDARUS in dezelve heeft aan de dag gelegd. „ Hij toch, die vaak -, zijne vrolijke tafelzangen aan de toonkunst ge-, huwd had, nam de Dorische lier van de wand, , wanneer de zucht voor Pisa's renperk zijne in , gevingen opwekte, en hij bekroonde de over

, winnaar met het Aeolische lied (41).” Hij ont

(41) Zie de eerste zijner Olympische Oden, ter ere van Hiero
(

51)

week daarin nogtans het voor vele der , andere
Grieken vreemde van de Dorischen tongval zon
derden nadruk van deszelfs uitspraak te verminde
ren. Het is uit hoofde van derzelver lyrischen
oorsprong, dat de Griekse treurspeldichters dien
tongval behouden hebben in hun koren, voor
't overige de Attischen gebruikende in hunnen
ernstigen en door de vaderlandse oudheden die
zij voorstelden verheven toon. In de blijspelen
daarentegen bediende men zich van de taal des da
gelijkschen levens, dan in het een dan in een an
der dialect. In ongebonden stijl hebben zoowel
het Dorisch als het Iönisch schrijvers van naam
optewijzen, maar nog meer het Attisch, dat in
het tijdvak van de sierlijksten bloei der Griekse
beschaving de algemene taal der wetenschappen
Werd.

Men kan de invloed van de tongval der Griek
sche schrijvers op de soort der voortbrengsels niet
wel aan hun beroemdheid toeschrijven; het is
echter niet moeilijk dien te verklaren uit de vor
men die zij kneedden voor de taal. Naar mate
dat een taal meer wordt bearbeid, verrijkt zij ha
ren woordenschat met de uitdrukkingen aan het be
handelde onderwerp eigen, en latere schrijvers ne
men die over. Het is bekend dat iets dergelijks
gewoonlijk en zelfs onvermijdelijk, van de ene
taal in betrekking tot de andere, plaats grijpt; in
van Syracuse, die in de wedloop te paard, in tegenoverstelling
van een wagenspan, de prijs behaald had.

(52)

de benamingen van de scheepvaart der Nederlanders
ontleend, zal men de tongval van de Duitsen
Alpenbewoner niet ontdekken ; men herkent ge
makkelijk genoeg de zeef door welke de zoge
naamde vreemde woorden ener taal gegaan zijn (42);
maar, in dezelfde taal blijvende, gaat dit onder
scheid wel niet verder dan enkele provincialis
men (43), of een verschil in de uitspraak van een'
klank (44). De rede waarom in de Griekse taal
de zaak een anderen loop nam, is, dunkt mij,
daarin gelegen dat de Griekse volkeren, schoon

(42) Zo noemt, bij voorbeeld het Engelseh, een zegening naar
het Latijn, benedictio, benediction, het Schotsch en oud-Engels,
naar het Frans, benir, benison.

(43) Stukken in een bijzonder dialect geschreven, maken hierop gene uitzondering, want zij zijn bepaaldelijk bestemd voor zodanig geweest, bij voorbeeld de Poëtes Languedociens, onder de niet juiste naam van Poëtes Gascons. Amst 1700, uitgegeven; G. JA Pix, G. ALTHUYSEN enz. in het Friesch. Even min komen hiertegen in aanmerking dialecten, vóór dat de taal van een geheel volk gevormd was, gelijk het Plat-Duits, het Provençaalsch, het Picardsch der trovères, het Limonsynsch van de Spaanse toneel spelschrijvers, die onder de naam van de Poëtas Valencianos bekend zijn. Eindelijk ontmoet men, zonder dat zij in het geval zijn der Griekse tongvallen waarover wij hier spreken, navolgen in een ouderen stijl en spreektrant. Het naïve, bij voorbeeld, dat de Fransen in de vertalingen uit de pen van AMYor, in hun oudere dichters, als MARoT, BELLEAU en anderen, onder den naam van stile marotique, roemen, en dat bijzonder van de verkleiningswoordjes zijne zachtheid ontleent die het voor veld- en liefdezangen schikt, en door de jongeren somtijds gelukkig nagebootst is, onder anderen in BERQUINs Idylle: l'orage.

(44) Gelijk ai voor ei. Zie SIEGENBEEK, Spelling, bl. 140 en WEILAND, Woordenboek, op ai. -

(53 .

door belangen verenigd, door hun zucht tot de vrijheid hun onafhankelijkheid in hun tongval len hadden behouden, op de tijd toen elk geweest zijne schrijvers en de kundigheden waarover zij handelen bezat. Men gevoelt welken gunstigen invloed dit op de rijkdom en de buigzaamheid der taal moest uitoefenen, toen onder Philippus en zijn zoon Alexander de Grieken in het ligchaam der Macedonische Monarchie begrepen werden. De Attische vormen nogtans werden daarbij hoofdzake lijk behouden, maar niet de gestrengte zuiverheid van sommige taalzifters die, later, dezelve weder zochten te doen herleven, en gewoonlijk Atticisten genaamd worden. Alexandrië in Egypte, onder de Ptolemeën de zetel van geleerdheid en geleerde in richtingen, bood bijzonder een punt van vereniging en gelegenheid tot opkweking der nieuwere taal 4all.

Tot dezen tijd behoort de bekende vertaling der **Zeventigen, van het Oude 'Testament**, maar er bestonden aanmerkelijke omstandigheden die invloed op dezelve hadden. In Egypte woonden vele Joden, het was het eerste hoofdverblijf van het Grieksche Jodendom, hetwelk deze taal bij zijn eerdienst begon te gebruiken, en hare kennis verspreidde onder de Joodse, in vele landschappen der Grieksche, heerschappij verstrooide, gemeenten. Er is veel voor om te denken dat de Joden het Grieks

met een kennelijk eigen dialect gesproken hebben, het schijnt tevens dat hun overzetters noch het Grieks zuiver genoeg kenden, noch in de kunst (54)

van vertalen genoegzaam geoefend waren, misschien ook uit godsdienstige schroomvalligheid te veel aan het taaleigen van de oorspronkelijken tekst hecht ten; althans hun overzetting is een Hebreeuws Grieks geworden, aan de schrijvers van dit volk eigen, enkelen uitgezonderd welke een zuiverder Grieks schrijven, met name PHILo en JosEPHUs. Uit dit Alexandrijnsche Joods-Grieks is de taal die wij in het Nieuwe Testament aantreffen ont staan.

Het zou tegen alles aanlopen wat de Geschiedenis der talen ons leert, indien men meende dat het Grieks, van de tijd af dat alle de Staten waar het gesproken werd de Romeinsen schep ter huldigden , niet in de lotwisselingen zoude hebben gedeeld, die van de nabuurschap of invallen van vreemde volkeren, de omgang met vreemde krijgslieden en ambtenaren, of van de meerverwijderde en heimelijk ondermijnende oorzaken af hangen, die verandering in de zeden en denkwijze, en achteruitgang in kundigheden en beschaving be werken. Het overbrengen van de Keizerlijken zette met de praal en de stijl van het Hof herstellde Griekenland niet, op de Grieksen bodem; de mond der Cicero's en der Demosthenessen was gesloten voor het gestoelte der Alleenheerschers, en de welsprekendheid vond alleen het oor open voor de lofredenaars. Zij had, het is waar, nog gesproken door GREGORIUS vAN NAZIANZUS en CHRYSOSTOMUS, maar de spitsvindigheden der wijsbegeerte, de haarkloverijen der verketterende godgeleerdheid, hadden de aandacht afgewend van de lieflijkheden der welluidende dichters, vervalschte smaak van de enen en vervalscht gevoel van den anderen kant hadden de onderwerpen der oude zangers waardig, doen vervangen door minder belangrijke in gezwollener stijl voorgedragen. Na de dagen van Plutarchus en Tacitus, na de schandelijke taferelen door SUETONIUS vruchteloos getekend, aan wie zou de geschiedschrijver zijne lessen verspild hebben ! Want wij moeten, in het beschouwen van de invloed der letteren op dit tijdvak, de Latijnen niet van de Grieken afzonderen. Twee nieuwe onderwerpen boden zich aan de Griekse schrijvers en geleerden aan; de uitlegkunde en kerkelijke geschiedenis, uit de neuen godsdienst, de rechtsgeleerdheid, uit de nieu

we wetgeving, ontstaande; de behandeling van beide moest in de taal gelijk in de stijl verandering te weeg brengen. De mannen van letteren, hoe langer hoe schaarscher geworden, vonden alleen veiligheid in ballingschap van de vaderlandsen grond (45), toen in 1453 Konstantinopel, dat in vroegere eeuwen onder de bescherming had gestaan van Athene, in handen der Turken viel. Zij gingen naar Italië over, waar Leontius Pilato van

(45) Dit was het dat de ziel drukte van Joannes Lascaris, die een afstammeling was der Griekse Keizers, en dat zo roerend doorstraalt in het grafschrift dat hij voor zich zelf dichtte; het komt hier op neer: Lascaris rust in een vreemde aarde. Gastvrij ontvangen, klaagde hij niet over vreemden. Dat Griekenland geen vrije grafstede heeft voor hare kinderen, beweende hij.

(56)

Thessalonika ruim honderd jaren te voren had begonnen het klassieke Grieks te herstellen, dat men dus ten minste van dien tijd af als een doode taal moet aanmerken. Het Italiaansch der Genuezen in de veertiende en vijftiende eeuwen, dat der Venetianen in de twee volgende, gevoegd bij de taal, van een geheel anderen stam, van de Turksche meesters, hadden in de laatste plaats rijkelijk toegebracht om het te verbasteren.

3^e.

Het HEDENDAAGSE Grieks is uit deze verbastering gesproten, en in zo verre hadden de lotgevallen van deze taal gelijkheid met die der Latijnse, _ maar met dezen geheel verschillenden uitslag, dat uit een bedorven Latijn nieuwe talen ontstaan, gevormd en bloeiend opgewassen zijn, het Grieks daarentegen van het standpunt ener vervallene taal meer en meer is teruggegaan. De Grieken noemen haar, sedert, de Romeinse, gelijk zich zelve Romeinen, naar het voormalig Oostersche rijk. Tot het verval der volkstaal heeft bijgedragen dat de taal in alle stukken, regeringszaken betreffende, is afgeschaft, en van de andere zijde voor de weinige letterkundige voortbrengsels het klassieke Grieks zo goed als uitsluitend is gebruikt gebleven; weshalve de schrift- en kerktaal, zo als zij zelfs te Konstantinopel door de beschaafde standen gesproken wordt, en, van de zestiende eeuw af, onder regels gebracht en in (57)

spraakkunsten en woordenboeken voorhanden is, minder van het echt - Griekse afwijkt dan de onderscheidene volksspraken. In de tweede helft der

zestiende eeuw bestonden er meer dan zeventig zodanige, en daaronder was die van Athene wel de meest bedorvene. Het wordt, zegt men, nog het zuiverst gesproken in de omstreken van de berg Athos, waar nog vele kloosters aanwezig zijn, in enige delen van Morea, en op de eilanden Paros en Nicaria. Op Cyprus moet de uitspraak wel bedorven maar anders nog veel oud-Grieks in de taal overig zijn. Op Kandia hebben de Sfachioten, een overblijfsel der oude Kretensers, hun onafhankelijkheid in een tak van het Witte gebergte tot in 1770 verdedigd; hun tongval zou uit dien hoofde een bijzonder onderzoek verdienen. Een zeer afwijkend en bedorven Grieks is ook dat der Mainoten, omstreeks het oude Sparta; van waar zij echter niet oorspronkelijk zijn, maar van vreemden die zich onder Nabis aldaar verzamelden tot dat, het land weder onder het verbond der Acheërs gekomen zijnde, zij met de andere inwoners vereenigd geraakten. Een kleine hoop van dezelve, omtrent duizend zielen sterk, onder welke de Stefanopoli's de aanzienlijksten waren, nam in 1676, nadat de Turken in 1669 Kandia veroverd en door een onverhoedschen inval van de zee kant in deze ontoegankelijke bergen van Morea waren ingedrongen, de wijk naar Korsika. Zij breidden er zich aanvankelijk uit in de streek Paomia, in het rechts gebied van Vico, doch werden in het eerste derde (58)

deel der afgelopen eeuw naar de even schaars bevolkte van Zellao, waarvan Ajaccio de enige stad is, verplaatst (46). - Omtrent gebeurtenissen en bijzonderheden, die op het opbouwen der nieuw Griekse taal konden werken, verdient vermelding dat op aanzoek van de Nederlandsen gezant te Konstantinopel, en aandrang van de geleerden GoLLIUS, het Nieuwe Testament (47) daarin ten behoeve der Griekse Christenen het licht zag, vele van welke echter, in Klein-Azië, hunne voorvaderlijke taal niet meer kennen en Turksch spreken, schoon de liturgiën er nog in werden voorgelezen, in de tijd van CHANDLER (48). Ene vertaling van de Reis van de jongen ANACHARSIS in dezelve, is in het laatst der vorige eeuw te Wenen verboden en verbrand (49). Ik heb het noodeloos geacht uitteweiden over het karakter der klassieke Griekse taal, tot het leren van welke dagelijks gelegenheid is. Laat mij alleen zeggen van hare welluidendheid, dat zij dezelve aan het aantal der klinkletters, lange en korte, en der tweeklanken, aan het vermijden van

- (46) Men vindt dit bij BoswELL en anderen omstandig.!
- (47) Bij ELZEVIER, in 1638, 2 delen in 4to. Zie BAUMGAR
TEN, Nachrichten, VIII. s. 1.
- (48) Klein-Azië, bl. 374 en 390. In zijne Reize door Grie
kenland, bl. 213, vermeldt hij een ander, voorzeker zeldzaam,
letterkundig voortbrengsel.
- (49) Zie Vaderlandse Letteroefeningen, 1803. Mengelwerk,
bl. 721 en het verder aldaar verhaalde.
- (59)

harde en stotende 'zamenvoegingen (50), aan de
zorgvuldige en sierlijke woordschikking, verschul
digd is, van hare rijkheid, dat levendigheid, gees
tigheid, smaak, wijsgerige scherpzinnigheid, daar

(56) Een groot kunstrechter in het vak van smaak, WINKEL
MANN, Von der Nachahmung der Griechischen Werke, s. 107
109, draagt enige gedachten voor, betreffende de invloed van de
lands- en luchtgesteldheid op de taal der Grieken, die dit karak
ter der taal ontwikkelen, en tevens uitnemend bevestigen wat wij
op dat onderwerp in het algemeen in onze Inleiding hebben ter ne
der gesteld. » Mij dunkt, » zegt hij, na op het spoor van Hippo
crATES en de abt Du Bos te hebben aangemerkt hoe een gema
tigde luchtstreek, heldere hemel, zuiver water, gelijk de bron van
Arethusa, toebrengen om een schoner ras van mensen te vor
men, gelijk zij dieren beter doen gedijen en aan de vruchten de
volkomenste rijpheid schenken, - » mij dunkt dat men uit de taal
» der Grieken van hun ligchaamsgestalte kan oordelen. De na
» tuur vormt bij elk volk de werktuigen der spraak naar de in
w, vloed der landstreek. Zo verhaalt PLINIUS van de Troglodyten
» (die in Ethiopië in spelonken woonden) dat zij meer krijschten
» dan spraken; anderen bewegen nauwelijks de lippen; anderen
» brengen een doffen of heeschen klank voort. Onder een ruwen
» hemel zijn de tonen grof en de delen des ligchaams die daar
» toe medewerken, kunnen niet van de fijnste zijn.”

» De voorrang dien het Grieks boven alle andere talen in wel
» luidendheid heeft is onbetwistbaar. Alle de Noordsche talen zijn
» met medeklinkers overladen, in de Griekse daarentegen zijn
» zij Zo afgewisseld, dat elke medeklinker van enen klinker ver
» gezeld is; niet ligt staan er twee van deze bij elkander, zonder
» in één te smelten. De zachtheid der taal duldt niet dat een letter
» greep met de harde klanken th, ph, ch eindige, en de verwis
» seling van letters van hetzelfde werktuig grijpt plaats als zij de
w, hardheid van een toon kan wegnemen. Waarom trent enige wei
» nige woorden die ons hard voorkomen, geen tegenwerping kun
» nen maken omdat wij de echte uitspraak van het Grieks zoo
» weinig weten als van het Latijn. Deze dingen bijeen genomen

(60)

toe om strijd hebben bijgedragen, in het, met
doorgaande regelmatigheid, vormen, aanknopen,
uitstrekken en schakeren tot in de fijnste onder
scheidingen der begrippen, van een menigte aflei
» deden de taal zacht vloeijen, gaven verscheidenheid aan de

» klanken en een gemakkelijkerheid om dezelve te zamen te voe
 » gen, die onnavolgbaar is in elke andere. De gisfing schijnt daar
 » om niet ongegrond, dat HOMERUs, onder de taal der Goden, het
 » Grieks, onder de taal der mensen, het Phrygisch bedoeld
 w, hebbe.”

» In het bijzonder stelde de overvloed der klinkers het Grieks
 we in staat om door de klank en de rangschikking der woorden de
 » zaak zelve te doen hoen, of ze te schilderen”- (een onderwerp
 met smaak behandeld door WEBB, On the beauties of poetry). -

» HoMERUs tekent in twee verzen het drukken, de snelheid, de
 » verminderde kracht in het indringen, de langzaamheid in het
 » doorgaan en het stremmen der beweging van de pijl die Pando
 » rus afschiet op Menelaus (Ilias, IV. vs. 135 en 136). Desgelijks
 » ziet men bij hem (aldaar, XVI. vs. 215) de ineengedrongen
 » bende der Myrmidonen schild aan schild, helm aan helm, man aan
 » man, staan.”

» Bij dit alles moet men zich geen verkeerd denkbeeld van deze
 » taal maken door ze zich voortestellen als een beek zonder enig
 , geruisch, gelijk loNGINUs de stijl van PLATo beschrijft; zij ver
 » heft zich bij wijlen als een geweldige wegslepende stroom, als
 v, de winden die de zeilen van Ulysses losscheuren (Odyss IX. vs.
 » 71). Te onpas echter aangebracht, hield men zulke zamenzet
 , tingen of harde uitdrukkingen voor onaangenaam.”

„ een zodanige taal vorderde fijne en rassche werktuigen, voor
 - op welke de talen van andere volkeren minder geschikt waren. Een
 , der Griekse Kerkvaders klaagt dat de Romeinse wetten in
 , een taal geschreven waren die Zo vreesselijk hard was.”

, Zo men dan van de gesteldheid der spraakdelen tot die des
 , gehelen ligchaams besluiten mag, waren de Grieken van ene
 , fijne stof bewerkt; zenuwen en spieren waren op de gevoeligste
 , wijze veerkrachtig en bevorderden de buigzaamste bewegingen,

(61)

dingen uit het wortelwoord van een eerste denk
 beeld. Hieruit is een verscheidenheid van verbui
 gingen, van tijden, van wijzen , voortgevloeid,
 die vele andere talen missen (51). Trouwens men
 zal zich des niet verwonderen als men het oog
 slaat op de reeks van eeuwen (52), die aan deze
 taal vergunde, van de - onnavolgbaren HoMERUs
 af, schrijvers over allerlei onderwerpen, een PLA
 To, een ARistoTELEs, te vormen. Toen de echt
 Griekse geest was uitgedoofd, en hare zeggens
 kracht door een spitsvindige, beschouwende ge
 leerdheid en een overlading van woordrijkheid was
 verdrongen, stond de taal Zo gevestigd, dat zij
 , die van bevalligheid vergezeld gingen. Men houde echter, naar
 » deze beschrijving, de Grieken niet voor een week volk. Men
 » hoe hoe PERIKLEs de Atheniensers op dit stuk tegen de Sparta
 » nen verdedigt, enz.” - Laat ik ter bevestiging van het natuur
 lijke ware der schone Griekse gedaante, de oud - Grieksen
 schedel bijbrengen, in de verzameling van BLUMENBACH, welke de

bedenking omverwerpt als of die gedaante niet meer ware dan een aangenomen tekenstijl, zonder oorspronkelijk beeld. Zie de Leterbode 1818. II. 162. * -

(51) Het tweevoud in de verbuigingen, de werkwoorden die geen lijdelijkheid maar een lijdelijke daad, ook wel een die op den dader zelven werkt, uitdrukken, bij voorbeeld als een woord betekent, in de werkenden, zin, de wet geven, verhuren, te pand geven, wachthouden, dan drukt het, door een verandering in de uitgang, in de lijdendwerkenden, het denkbeeld uit van de wet aannemen, huren, te pand ontvangen, zich voor iets wachten. Voorts drieërlei toekomstige tijden, verschillende aanduidingen van het verledene, enz. * - -

(52) Tweeduizend vierhonderd jaren ten minste, van vóór HOMERUS tot de val van het Oostersche Rijk.

(62)

niet zodanig zonk in het algemeen verval of zij kon nog luisterrijke voorbeelden opwijzen; onder andere de prinses ANNA COMNENA, die in het begin der twaalfde eeuw het leven van haar' vader, de Keizer Alexis, beschreven heeft (53). -

es. Wat het hedendaags Grieks aangaat, deszelfs verschil van het klassieke is ten dele gelegen in de uitspraak, het verwisselen en het tussenschuiven van sommige letters, of in het begin der woorden afbijten van een klinkletter, ten dele. in het onveranderd gebruiken van een woord in meer dan enen naamval of tijd, ten dele in het missen van tijden en wijzen, en in het aanbrengen van hulpwoorden

In de nieuw-Griekse dichtkunst is het rijm in gevoerd, zonder achtgeven op de oude toontekens.

IV. LATIJNSE TAK.

Wij hadden, in het volgen der taalverspreiding naar Europa, gezien welke volkeren het westen van dat deel der wereld reeds zeer vroeg hadden ingenomen, Iberiërs, Kelten, Germanen. Wij moesten, van dezelve voor een poos afstappende, ons toen bezig houden met de Thraciërs, niet slechts omdat ook zij in zeer ouden tijd een deel van Europa bevolkten, maar om de invloed dien hunne afstammelingen, de Grieken, op die van de genoemde stammen hadden. Wij gaan denzelven thans

(53) Essay on accent and quantity, p. 237 and foll.

(63)

overwegen. De Grieken hebben Europa wel niet als overwinnaars overstroomd, zij namen, als men het tweehonderdzestigjarig tijdvak uitzondert waar in zij zeer ernstig in de zaken van Sicilië, oud tijds door hen bevolkt, betrokken waren (54), geen deel in de oorlogen die de oudste stammen verdrongen, verdelgden of herschiepen. Men kan wel van een Zo levendig volk niet verwachten dat zij minder onrustig zouden zijn geweest, maar hunne binnenlandse onlusten en de oorlogen met hunne oostelijke Aziatische naburen gaven hun de handen vol, deze oorlogen wendden welligt daar heen de aandacht der Macedonische vorsten en den stroom van het Westen af, dat door denzelven onder wie weet welke betrekkingen zou geraakt zijn, geheel verschillende van die nu hebben plaats gegrepen. De Grieken zijn op een andere en duurzamer wijze daarmede in aanraking gekomen, door hun volkplantingen, namelijk, en koophandel en door de lessen die wetgevers, wijsgeren, letteroefenaars en kunstenaars bij hen gingen halen. De Griekse, en in vele opzichten de Thracische taal in 't algemeen, was de moeder der Latijnsche, tot welke wij ons nu begeven.

Het lange schiereiland van Italië is, gelijk ieder een weet, ten noorden door de Alpen halvemaaans gewijze omgeven. Tussen dit uitgestrekt gebergte en de Donau namen de Iberiërs, Kelten en Illyriërs de weg naar het Westen en het Zuiden, (54) Tussen 479-215 vóór J. C.

(64)

waarheen vele hunner stammen ter zijden afweken door drie tussenruimten, die aan de beide einden

en in het tegenwoordig Tyrol daartoe opening lieten. Wanneer dit geschiedde is onbekend. HoME Rus en zijne Helleensche tijdgenoten spraken van Italië even gelijk de Europeërs langen tijd deden van het onbekende Zuiden, het was voor hun het land der verdichtselen. Deszelfs geschiedenis neemt eerst tweehonderd jaren later een aanvang. Het is niet onwaarschijnlijk dat de drang van deze en van de andere horden uit Azië achtervolgens en in het zelfde tijdperk voorviel, Zo lang tot dat het aan groeiend mensengeslacht genoegzaam evenredig verdeeld was in de opvoedingsgewesten die des zelfs alwijze Vader daarvoor bestemde. Naar den e gang dien wij reeds meermalen hebben opgemerkt, zijn de verst vooruitgedrongenen, die Calabrië en van daar Sicilië ingenomen hebben, de oudsten geweest.

Op de tijd waarin het eerst enig licht in de geschiedkunde opgaat over Italië ontmoet men er grotere en kleinere volkstammen, verschillende in taal, tongvallen en trap van beschaving, alle om buit en oppergezag met elkander in strijd. Er staat nog veel onzekers nopens dezelve, onaangezien de nasporingen van geleerde mannen (55) , (55) FRERET, in de Memoires de l'Acad. des Inscriptions, T 18. HEYNE, ad Virgil. Aeneid, VII et VIII. BARDETTI, Dei (65)

waarvan wij het aannemelijkste, Zo ver ons onderwerp het vordert, gaan voordragen, onderscheidende deze vijf stammen :

1°. De ILLYRIERS, Thraciërs van afkomst, gelijk (hier boven bl. 1 en 17) gezegd is, namen hun weg naar Italië door het tegenwoordige Karniole en Frioul, 1500 jaren vóór J. C. Zij bestonden uit drie hoofdvolkere; ten dele, zuidwaarts over den Po voortgeperst, hielden zij stand in Apulië, waar zij de keten der Apennijnen ter rechter zijde en een zijtak daarvan voor zich hadden. Een van deze stammen was die der LIBURNIERS, die in Kroatie hadden gewoond, en, later, in JAPYGIERS, PEUCETIERS en KALABRIERS onderscheiden werden. Bij het aannemen van de Latijnse taal verloren zij de hun niet geheel; HORATIUS noemt daarom nog die van Canusium tweesprakig (56). Dezen volgden de SIKULERS, van de grenzen gekomen van Dalmatië; zij besloegen eerst alle de landen die de Liburniers ten oosten van de Tiber hadden . opengelaten, maar werden tachtig jaren vóór het innemen van Troje genoodzaakt naar Sicilië over te steken; zij zijn de enigen wier naam niet is uitgestorven. Nog brengt men tot hun de HENETEN of VENETEN, die langen tijd onvermengd ble

ven ten noorden van de Po, en die sommigen onderscheiden van de EUGANEËRS , anderen voor dezelfde houden.

primi abitatori dell' Italia. ADELUNG heeft hoofdzakelijk den eerstgenoemden gevolgd.

(56) Satyr. I. X- 30

(66)

2°. De IBERIERS

(56). Van de kust der Middellandse zee van de Pyreneën af, schijnen zij omstreeks denzelfden tijd door het zuiden van Provence in Liguria, naderhand het Genueesche, te zijn getogen ; vervolgens in Toskane, Latium en Kampanië; onder de naam van Sikani, ontleend van de rivier Sikanus in Katalonië, hun oudste woonplaats, gingen zij eindelijk zuidwaarts tot bij Regium en van daar over naar het westen van Sicilië, terwijl een ander gedeelte van hun uit Toskane naar Korsika overstak. Bij de bewoners der binnenlanden van dit eiland vindt men nog, naar men zegt, sporen van deze afkomst.

3°. De KELTEN of Galliërs

(57). Van hunne eerste komst in Europa af, gevestigd tussen den Donau en de Alpen in het noorden van Italië, trokken zij, naar het schijnt, door de valei van de Etsch naar het Zuiden, waar zij de Illyriërs en Iberiërs aantroffen en voor zich het land deden ruimen. De Romeinse schrijvers geven hun den naam van OMBREN, die een algemene benaming was van alle de Kelten zoowel ten oosten als ten westen der Alpen, en van de Rijn tot aan de Zee, weshalve er ook de Helvetiërs onder verstaan

(56) Vergelijk ons Eerste Stuk, bl. 252. - Scylax, die ten tijde van Philippus van Macedonië leefde, is de oudste schrijver die enigzins uitvoerig bericht over de Liguriërs geeft; hij onderscheidt langs de kusten van de Middellandse zee, bij de Pyreneën beginnende, de Ibero-lygi, Kelto-lygi en Ita-lygi.

(57) Zie Eerste Stuk, bl. 260.

(67)

werden. Zij moeten zeer talrijk zijn geweest, dewijl zij het gehele land ter wederzijde van den Po en van de Tiber inhadden. Deels werden zij door de Etruriërs, deels, ongeveer 600 jaren vóór J. C., door Galliërs onder Bellovesus, verdreven. Ten noorden van de Po hielden zij zich langer staande. Men onderscheidde ze in Insubrier, beter Isombri, en Ombri, wier hoofdplaats Milaan

was. Ook van hun gingen er naderhand in Korsi
ka over. Er bestaat een zeer kostbaar overblijfsel
van de taal der zuidelijke Umbriërs in de Eugubi
nische tafels, die van brons en zeven in getal, ten
dele in Etruskisch, ten dele in oud Latijns
schrift, in 1444 te Gubio in het Urbinesche zijn
ontdekt. Die vermenging echter met Etruskisch
en Latijn toont dat zij niet Zo oud zijn als men
ze voor had gehouden, gaande zij niet boven 400
jaren vóór J. C. (58).

(58) Deze vermaarde tafels, die in een klein gewelf van den
ouden schouwburg gevonden werden, hebben meer dan twee eeu
wen tot een kruis verstrekt voor de geleerden. SCALIGER, SALMA
SIUS en anderen gaven het ten langen lesten op. De moeilij
kheid lag niet Zo zeer in de letters, die niet veel verschillen van
de Griekse, en op de oude wijze geschreven, of liever gegra
veerd, zijn, die de Grieken ploegens- of vorens-wijze (boustro
phedon) noemden, dat is, waar de regels van de rechter- naar de
linker-, en dan van de linker- naar de rechterhand, doorlopen;
maar men kon uit de woorden geen zin opdelven, van dezelve
nauwelijks enige, en dan nog in half kenbaar Grieks of La
tijn, verstaande. Aanvankelijk, met het denkbeeld ingenomen dat
het Etruskisch onmiddellijk van het Arameesch of Syrisch afstam
de, wilde men ze daaruit ophelderen en geraakte nog verder van

(68)

4°. De oude Grieken of PELASGEN.

Lang vóór dat de eigenlijke Grieken zich in de bene
dendelen van Italië neerzetterden, waren talrijke
benden van hun voorouders in de middelste dee
len aangekomen, daar zij zich onder de vroegste
inwoners vermengden. Dit blijkt uit de taal, ze
den , godsdienst en kunsten. DIONYSIUS VAN HA
LIKARNASSUS laat (in zijne Romeinse oudheden,
I. Boek) de oudste bevolkers van Latium, onder
Oenotrus en Peucetius zeventien geslachten, dat is
ruim 500 jaren vóór het innemen van Troje, te
schepe overkomen uit Arkadië, en later door Pe
'lasgen uit Thessalië volgen. Beide zetterden zich bij
de Ombriërs neder, verjoegen de Sikulers en wer
den de voorvaders der Latijnen. Dit bericht is al
leronwaarschijnlijkst; Arkadië, weet men, lag in.
het binnenste van de Peloponnesus, en HOMERUS, Zo veel later, spreekt niets van enige
scheepvaart van daar, ook was deze, 1700 jaren -
vóór J. C., zeker nog niet Zo gevorderd bij de
Pelasgen, waar Cecrops eerst 250 jaren daarna
aanlandde, en nog 80 jaren later Danaus met het
het eerste schip dat op de kusten van Griekenland
gezien werd, waar men te voren slechts vlotten
den weg. Men kan over dezelve nalezen PETIT, Encyclopedie

élément. III. p. 421-426 en de lettertekens zien in de plaat bij p. 406, vergeleken met die bij p. 380; LANZI, Saggio della lingua Etrusca, III. 657; WACHTER, Naturae et scripturae con cordia, p. 300, tab. 3. De laatstgenoemde herkent ook in de zelve het Oud - Pelasgisch en de overeenkomst die deze taalstam met de Duitfchen heeft. -

(69)

kende (59). Veleer is het te denken dat de oudste Pelasgen uit Thessalië en het noorden van Griekenland door Illyrië zijn getogen, en de Illyriërs daardoor voor zich heen gedreven hebben. Uit hun vermenging met de Keltische Ombren, mogelijk ook met achtergeblevene Sikulers, ontstonden de kleine Staten van de Ombriërs, Sabijnen, Latijnen, Samniten, Ausoniërs, Osken, Oenotriërs, Lukaniërs, Brutiërs en anderen, die meer of minder trekken van overeenkomst met de Grieken hadden naar mate het getal der Pelasgen grooter of kleiner was in hun midden. hun onderlinge verdeeldheden en verbindtenissen zijn uit de Romeinse geschiedenis bekend.

5°. De ETRUSKEN.

Een volk aan hetwelk Italië de eerste zaden van beschaafdheid, wetenschap en kunsten te danken had, nopens hetwelk men nog gedenkstukken, nog veel meer overdevene gissingen, en weinig geschiedkundige zekerheid, bezit. Rome verrijkte zich met de voortbrengselen der oudheid, maar liet derzelver oorsprong in vergetelheid zinken. Hun naam, Etrusken, en dien van het land, Etrurië, hadden zij van de Romeinen, de Grieken noemden hen Tyrhenen, ook Pelasgen. - Zij zelve gaven zich den naam van Rasena, en waren oorspronkelijk Kelten uit Rhetië of Tyrol, van waar zij omstreeks het jaar 1.000 vóór J. C. door het hedendaags Trent (59) PLINIUS, VII. c. 56.

(70)

sche in Italië vielen, de Ombri onderwierpen en ten dele zuidwaarts jaagden, zich zelve ter wederzijde van de Po in het westen van Italië uitbreidende. Het bewijs daarvan is de gelijkheid van de namen der plaatsen en dat de meeste Etruskische oudheden in Tyrol gevonden zijn, van waar de geleerde Maffei ze naar Verona bracht. Dat de Etrusken weder hun kundigheden van de Pelasgen verkregen hadden, tonen hun taal, schrift, godsdienst en hun kunstwerken zelve; wat er niet-Grieks in hun taal is blijkt tot het Keltisch te behoren. Tot hun smaak in de beeldende kunsten bracht welligt niet weinig toe de overkomst

van Demarates, die om de heerschappij van Kypselus te ontwijken, 660 jaren vóór J. C. met ene talrijke volkplanting, waarbij vele kunstenaars waren, van het toen bloeiende Korinthe naar Etrurië toog, en wiens zoon Lucumon in 't jaar 615 vóór J. C. koning werd te Rome onder de naam van Tarquinius. Bij de, vroeger vermelden, inval der Galliërs onder Bellovesus, verloren zij hunne woonsteden ten noorden van de Po tot aan Mantua en trachtten zich daarop naar het Zuiden uittebreiden, makende toen nog een bloeienden Staat uit, die het Mantuaansche, Etrurië en Picenum bevattede; hun zwakke staatsgesteldheid echter, daar zij uit onderling verenigde maar onafhankelijke gemenebesten waren zamengevoegd, dwong hen in 't jaar 280 vóór J. C. voor de macht der Romeinen te bukken. De taal van Rome was aanvankelijk slechts die der steden en voornaamste in (71)

gezetenen; zelfs werd het Etruskisch nog gesproken ten tijde van Augustus, doch het ging eindelijk verloren, en het raadselachtige der overblijfsels is nog niet geheel opgehelderd (60).

Tot de Etrusken behoorden mede de FALISKEN, die een bijzonderen tongval hadden (61); zij woonde ten noordwesten van de Tiber en hadden aan den voet van de berg Soractes, waar de weg van het tegenwoordige Civita Castellana naar Rome heen loopt, een stad, Feronia geheten, met een tempel, aan een Godin van dien naam gewijd, en jaarlijks door enen verbazenden toevloed van nieuwsgierigen en geloovigen bezocht om des zelfs roem van bijzondere heiligheid, daarin bestaande dat de gene die er de ingaving van den geest ontvingen blootvoets en zonder ietsel over gloeiende kolen en assche wandelden (62).

Na deze schets van de stammen die Italië bevolkt hebben, kunnen wij ons geleidelijk met des zelfs algemene oude taal, en daarna met de daar uit afgestamde dochters, die in het zuidwesten van Europa leven, bezig houden.

(60) Zie hier boven, bl. 67, noot (58) en over de Etruskische . oudheden, behalve het kostbare Recueil van de Graaf DE CAYlus, WINKELMANN, Hist. de l'art chez les anciens. MicALI, l'Italie avant la domination des Romains.

(61) FEstus, op Falae.

(62) STRABO, V. Boek en PLINIUS, VII. 2.

(72)

B**Latijnse TAAL .**

De bewoners van het kleine grondgebied van Latium, wier naams- oorsprong onzeker is, en die somtijds Ausoniërs genoemd worden, waren vermoedelijk een gemengde hoop van Kelten en van Pelasgen. De talen van deze stammen zijn, kennelijk, de bestanddelen van die der Latijnen. Aan de laatstgenoemde van beide, de Oud - Griekse naar de Aeolisch - Dorischen tongval, twijfelt niemand, van die der eerste zijn de voorbeelden in menigte voorhanden. Met recht schreef daarom sALLustius dat de eerste inwoners van Rome van onderscheiden geslacht en verschillende in taal waren, en DIONYSIUS VAN HALIKARNAssUs dat hunne taal noch geheel Grieks noch geheel Barbaarsch (on-Grieks) was. Van deze tongvallen, en van de omliggende stammen uit welke de Romeinse Staat een aanvang nam, vermelden de oude taal kundigen: het oPisch of oscisch, dat, toen die stam reeds had opgehouden als zodanig te bestaan, nog in gebruik bleef in zekere gezangen en toneelvertooningen die de Romeinen met vermaak bijwoonden en die van een zeer onkuischen aard moeten geweest zijn (63); het voLSKISCH, dat la (63) Het bekende woord obscene, ontuchtig, is daarvan afkomstig. PtTiscUs, Lex. antiq. v. osc1 en oPICI. In naam meer be (73)

ter in de taal gemengd zal zijn, daar de Volsken meer dan 200 jaren in vijandschap volhardden tegen de Romeinen; het SABIJNSCH, een Keltisch dialekt van een uitgebreide stam, tot welken de vrouwen behoorden die Rome bevolkten, en van welken onderdelen waren de krijgshaftige SAMNITEN, bij wie het gebruik bestond dat aan den braafsten van hun jongelingen de keuze stond van een vrouw uit alle de dochters van zijn volk, en vervolgens aan de genen telkens die op hem volgde in verdiensten (64); de MARSEN die geestesmiddelen en bezweringen tegen de slangenbeet kenden, en de HIRPINEN die hun naam van de wolven ontleenden en uit welke misschien wel de zoogster van Romulus en Remus was (65). Van kend en van hetzelfde slag waren de Fescennijnsche gedichten, naar ene Etruskische stad Fescennia. d

(64) l'Esprit des lois, L. VII. ch. 16. Als men hun een' Lacedemonischen oorsprong toeschrijft, schijnt dit Zo te moeten verstaan worden dat een deel der Samniten even als de Spartanen van Pelasgische afkomst waren. -

(65) Mogelijk kleeadden zij zich met wolfsvellen, of waren zij bijzonder afgericht op de wolvenjagt. Irpus was, naar FEstus, de Samnitische naam van de wolf, en irpices zekere ijzeren eggen met verscheidene tanden. De roofzieke verscheurende aard van dit dier gaf daartoe, meen ik, aanleiding. De wortel van het woord is rp, kennelijk in het Latijnse rap-io, HoogDuits rauben, dat het NederDuits in roven verzacht, maar in rapen, in een twee de betekenis, van opvatten, behouden heeft. Vergelijk wEILAND op roven, en coURT DE gebelin, Dictionn. étym. des racines latines, op rap; een werk dat, in vele opzichten, een uitmunten de handleiding is om zich te bereiden voor etymologische studien. Van de gapenden bek en het inslokken had dit dier, dunkt mij,

(74)

de hardere uitspraak der Sabijnen getuigt de hier onder aangehaalde FESTUs, voor rede gevende dat zij zich nog niet naar het Grieks geschikt had den; voor Ganymedes zeiden zij Katamitous (66). Van deze tongvallen, die bij Zo weinig be schaafde volksstammen niet vele overblijfsels kun nen opleveren, is, behalve verspreide woorden in de oude Romeinse woordverzamelingen (67), waarschijnlijk een der oudste gedenkstukken, het gebed dat de Fratres Arvales, een raad van twaalf priesters, door Romulus voor de zaken der akker scheidingen ingesteld (68), bij hun jaarlijksch of ferfeest zongen : Huisgoden, helpt ons; Krijgs god, laat geen pest onze velden, geen misgewas onze halmen, vernielen ; U, tuingoden alle, roe pen we om hulp aan ! Dit stuk, Zo als het met het verhandelde door deze Priesters in het jaar 218 zijn anderen, algemener naam loup, uly, wolf, waaromtrent, echter, de evengenoemde schrijvers anders denken. -

(66) FESTUs op album, alcedo, alumento. !

(67) In 't bijzonder bij s• PoMPEJUs FESTUs. Een zijner voor gangers was M. vERR1Us FLAccus die hij, met weglating van vele oude woorden , verkortte. PAULUS DIACoNUs behandelde wederom FEstus zoo, en bracht zijne XX zware boekdelen in een Kort begrip, ten gebruike van Karel de Grote, een dienst en arbeid daar de liefhebbers der zuivere Latiniteit hoog mede liepen, maar een ontwijfelbaar verlies voor de Keltische taalkunde. Van een handschrift van de gehelen Festus, dat aan de verwoesting der middeleeuwen is ontsnapt, is alleen een zeer beschadigd stuk, van M tot T lopende, later ontdekt. -

(68) over derzelver kleding, plechtigheden en de achting waar - in zij stonden, zie PLINIUs, XVIII. hoofdst. 2.

(75)

na J. C. in steen werd gehouwen, heeft men in het jaar 1777, bij gelegenheid van een vertimmering aan de St. Pieters-Kerk te Rome, ontdekt. Niet veel jonger, misschien nog ouder, is de taal van de

wetten van Numa. Van de tijd van dezen vorst, of omtrent anderhalve eeuw daarna, waren de Salische gezangen (69) bij de feesten van Mars en andere goden, die in de tijd van Cicero en Quintilianus noch het volk noch nauwelijks het priesterkoor meer verstond, hoezeer men in hun tot een spreekwoord geworden verouderde taal geen verandering durfde maken, omdat zij bij een voorschrift van Staat waren aangenomen en de jonge lieden ze als formulieren leerden. Later zijn zeer bekend de wetten der XII tafelen, van 450 jaren vóór J. C., doch minder algemeen de grafschriften der Scipio's, van de derde eeuw vóór J. C., die in 1780 gevonden zijn. Op deze volgt in ouderdom de Columna rostrata; men herkent er nog de Keltische uitgangen van sommige woorden in, die naar mate de taal beschaafd werd zich naar het Grieks vormden. Vervolgens maken Livius Andronicus, Fabius Pictor, Ennius, Plautus, Terentius de overgang naar het klassieke Latijn, dat men dus noemde omdat het de taal was der voorname klasse des volks te Rome, in tegenoverstelling van wat het overige en de bevolking van het platte land sprak. Aan beroemde schrijvers zelfs,

(69) Turnebus Adversus en Pitiscus, Lexicon Antiq. op Axamenta • - f

(76)

van dit tijdvak, verweet men hun provincialismen, bij voorbeeld aan Livius zijn Paduaansche. Het Latijn bereikte snel zijne voortreffelijkheid. Daartoe werkte mede, dat het uit zeer gemengde bestanddelen gevormd was, en derhalve niet zoo vele lang gevestigde vormen en eigenheden te bestrijden liet, zodat het lichter elke met het Romeinse karakter bestaانبare gedaante kon aanneemen die de smaak der schrijvers daaraan wist te geven. Deze spoedige bloei, vooral na dat Griekenland door de Romeinen was te ondergebracht, veroorzaakte tevens dat de taalverbetering zich niet zo algemeen verspreidde als men, onder gunstige omstandigheden, van een langzamer gang had kunnen verwachten. Immers treft men in elk land de taal het zuiverste en meest gevormd aan in de hogere standen, bij wie de noodige kundigheden en smaak daartoe bestaan, en waarop dan slechts ene uitzondering valt als men in die standen, uit vooringenomenheid met de buitenlandse letterkunde of gebruiken, uit zucht om zich te onderscheiden, om de gemakkelijheid van de ouden sleur, die moeder der onkunde, de vaderlandse taal mis kent en minacht. Naar mate wetenschappen en

kundigheden toenemen rijst de achting voor de taal die zich verrijkt en zuiverder gesproken en geschreven wordt, en het getal van hare beoefenaars klimt in die verhouding. In de Romeinse Staat, waar een menigte van vreemdelingen uit Griekenland en Azië toevloeiden, en ten gevolge der staatsgebeurtenissen niet zelden lieden (77)

zonder genoegzame opvoeding in de hoogte stegen, schijnt dat getal kleiner te zijn geweest dan elders. CICERO kende in zijn tijd maar vijf of zes Romeinse vrouwen die zuiver Latijn spraken, zijne schoonmoeder Laelia sprak het als of zij nog in den tijd van PLAUTUS, honderd vijftig jaren vroeger, geleefd had (70). De blijspeldichters zondigden elk ogenblik tegen de zuiverheid der taal. Dit mag met opzet geweest zijn, om beter verstaan te worden of om aan hun zetten meer val te geven, het bewijst toch hoe het met de volkstaal gelegen was. Uit dien hoofde klaagt QUINTILIANUS dat het voor zijne scholieren midden in Rome moeilijk viel Latijn te leren, en CICERO zelf getuigt dat hij somtijds dagen lang werk had om het zuivere woord dat hij hebben wilde te vinden.

Van het karakter der Latijnse taal zal het genoeg zijn te zeggen, dat zij voor de helft ten minste uit Griekse woorden bestaande, hare taalkundige vormen zo goed als geheel naar deze aangenomen of veranderd heeft. Zij bleef echter daaraan minder rijk, hetzij omdat het Grieks, in Italië doordringende, zelf nog minder gevormd was, hetzij omdat het Latijn zeer laat toenam in beschaving. Vooral mist dit de rijkheid der zamenstellingen. ENNIUS en PACUVIUS beproefden (70) CicERO, De Oratore, III. 12, waar hij aanmerkt dat vrouwen, minder mensen hoende spreken, de taal, zo als zij die van jongs af geleerd hebben, eerder behouden. (78)

het de Grieken hierin natevolgen, maar slaagden er niet in. In de verbuigingen behoort het tot de begunstigde talen, het heeft zelfs de zesden naam val meer dan het Grieks. Het tweevoud mist het; desgelijks het lidwoord, hetgeen, voor ons, wel eens duisterheid geeft in het verstaan van deze taal, want ik kan mij nauwelijks voorstellen dat, voor de Romeinen, die zwarigheid niet geheel zou zijn weggenomen geweest door het gebruik van de aanwijzende voornaamwoorden en de woordvoeging, en hetgeen men gewoon is de zin te noemen, waaruit in elke taal de mening van den spreker niet raadselachtig is, schoon zij het voor

den altijd minder ingewijden vreemdeling schijnt. Voorts is deze taal meer dan de Griekse gebonden in de vervoegingen en in het vormen der deelwoorden. Van de schikking der reededelen, zoo als zij zich daarin, van de Nederlandse bij voorbeeld, onderscheidt, heeft men in de Inleiding tot deze Verhandeling een proeve gevonden (71). Over de echte uitspraak zijn verschillende meeningen; de Nederlanders schijnen, althans in de u, te zondigen; de Engelsen nog meer aftewijken (72).

(71) Eerste Stuk, bl. 50.

(72) over de rechte uitspraak zie Lipsius, Oper. T. I. en GuT MUTHs Neue Btблиотеck, Junius 1810, s. 105
(79)

C.

TALen HoofdZAKELIJK UIT DE Latijnse AFKOMSTIG

De Romeinse wereld gevormd, naburige en overzeesche Staten onder het juk gebracht, terwijl het Ongelijk, met de onbeschaamde taal der macht en de redenvloed der vleijerij, op rekening werd gezet der zwakkeren tot wier verdelging men had besloten, de stuiptrekkingen der volksregering gestild in den doodslaap van het willekeurig gezag en door den arm der legerbenden: Zo kent elk uit de Geschiedenis die voorbeeldeloze heerschappij waarvan de grondslag op de Palatijsen heuvel gelegd was. Geen wonder dat Rome zijne taal aan volkeren opdrong van anderen landaard, dat het de Griekse in Griekenland zelf trachtte en in des zelfs volkplantingen, met name te Marseille, wist buiten gebruik te brengen. De openbare ambtenaren, al kende ook een of ander van hun de landtaal, vorderden tot in de afgelegenste wingewesten dat de inwoners zich naar hen daarin voegden en den last en het misverstand van tolken voor niets achtten. De eerste Keizers te Konstantinopel tot aan Justiniaan toe bleven daarbij. Het was, voorzeker, een listige staatkunde, want niets zoo zeer dan de taal bindt, op de duur, of verbreekt den band der natiën. Met het aanleren der taal verspreidden zich de Romeinse zeden, beschaafd (80)

heid, denkwijze, deugden en ondeugden. Maar die Romeinse wereld neigde door hare eigene uitzetting ten val, toen zij stootte, stortte zij in; de beide halfdelen des Rijks lieten los. In het oosten van Europa had de Griekse moedertaal hare rechten hernomen, in het Westen bleef alleen wat goed was de Romeinsen stempel behouden. De zeden en gebruiken der nieuwe overwinnaars gingen in de taal der wetten over, zelve weinig wetenschappelijke kennis bezittende, bleef de taal der oude meesters die van het beperkt getal der geleerden, zij alleen stond hier de Kerkvaders ten dienst. Met de groten gebieder der Franken ontstond een nieuw tijdvak, wij hebben het reeds vroeger beschouwd (73). De Latijnse taal, dan, was van hare gulden eeuw even ras tot hare zilveren, van deze tot hare koperen eeuw, gedaald, en 400 jaren na het begin onzer tijdrekening aan merkelyk bedorven, te meer daar zij, als gesproken taal, meest door krijgslieden, slaven, kooplieden, heffers der belastingen en dergelyken was

verbreid, en dus meer het volks dan het klassiek Latijn was. Naar mate nu deze Romeinse inwoners meer of minder talrijk waren in evenredigheid der bevolking, verschilden en veranderde de vermenging en de verbastering. Bij deze oorzaken voegde zich het verschil in de gesteldheid des lands en de aard des volks in Italië, in de Galliën, en in het schiereiland over de Pyreneën.
(73) Eerste Stuk, bl. 342.

(81)

Niet alleen onderscheiden zich de van het Latijn afstammende talen, door de uitspraak, onderling, en bij de oude taal vergeleken, zodat men de woorden nog moeilijker dan op het papier herkent, maar tevens door hare hoedanigheden. De voornaamste van deze zijn: dat zij alle het lidwoord hebben, de naamvallen door voorzetsels in plaats van door de uitgang aanduiden, en de personen in de werkwoorden door de persoonlijke voornaamwoorden voor dezelve te plaatsen, terwijl de vervoegingen dan eens sterker dan eens flauwer, regelmatig of onregelmatic, onderscheiden zijn; de tijden worden veelal door die van het hulpwoord hebben (74) aangewezen. Bovendien bezitten deze talen het voorrecht, dat naast het somtijds veel veranderde hoofdwoord een ree van afgeleide woorden staat, welke de oude gedaante, met verandering slechts in de uitgang, kennelijk vertonen. Deze zijn veelal, nadat de talen voor het dagelijksche leven, als ik het Zo mag uitdrukken, waren doeenge-schud, bij het herleven der wetenschappelijke beschaafdheid onmiddellijk uit de voorraad der Latijnsche moeder weder opgeraapt, en hebben, daar om, niet in die verandering van gedaante gedeeld. Het is inderdaad, om het in onze Inleiding be-redeneerde wat nader in een voorbeeld te tonen, wel der moeite waard een oogenblik te blijven staan bij de oorzaak van die veranderingen in de
(74) Vergelijk wEILAND op hebben; en BILDERDIJK, Geslachten der naamwoorden : 2de druk, bl. 160. \

d 82)

uitgangen en uitspraak. Men gevoelt dezelve uit het reeds gezegde. De vreemde volkeren die onder het Romeinse gebied kwamen, schikten zoo goed als zij konden hun taal naar die hunner meesters, Zo bedorven als die reeds was; de volkeren die op hun beurt meesters werden, bevonden zich niet in die noodzakelijkheid. Onbeschaafde mensen hechten niet Zo nauw op het onderscheid van gelijksoortige klinkers of tweeklan-

ken; het gemak van het spraakwerktuig is, zonder dat zij het weten, hun wet. een verouderde taal gaat het hierin als een die in derzelver kindsheid is, en men laat zich nog minder aan haar geleggen liggen. Uit Oud-Griekse en Westersche half-beschaafde talen was een mengsel ontstaan, en daaruit het zuivere Latijn; en uit een mengsel van dit en anderen, ontstonden de sierlijke en regelmatige nieuwere talen. Wanneer nu de uitgangen der woorden zonder vasten regel zijn veranderd of afgesneden en de klanken verwisseld, dient de wortel der woorden, die veeltijds in die verwisseling deelt, tot grondslag in de nieuwe taal. Waarom deze of gene uitgang, Zo en niet anders, aan die overgeblevene wortels vastgehecht wordt, is niet altijd Zo gereedelijk te verklaren, noch in hoeverre de sprekenden willekeurig dezen of dien naamval in het nieuwe stamwoord hebben vastgehouden (75). Der gelijk onderscheid is er in het vormen van de wij

(75) Honor: honneur, honore, honrra. Cognition: conaissance, cognitione, conoscencia.

(83)

zen en tijden der werkwoorden. Hoe meer gebruik men maakte van hulpwoorden, hoe minder zorgvuldig men was omtrent de vervoegingen. - Ten dele mag men die verschillen aan neiging tot deze of gene uitspraak, ten dele aan de aard der woorden die in de eeuwen der verbastering van het Latijn in gebruik waren (76), ten dele aan de analogiën die in de vreemde, ingemengde, talen bestaan mogen hebben, toeschrijven ; Zo vervoegen bij voorbeeld kinderen een werkwoord gelijkvloeiend dat naar de taalregels ongelijkvloeiend gebruikt wordt: ik schrijfde, ik heb geschrijfd. In de elfde en twaalfde eeuwen, toen die talen zich begonnen te vormen, schreef men weinig, en dit vermeerderde de willekeurigheid. Het minste wijken, over 't geheel genomen, de Spaanse, meer de Italiaansche, het meest de Portugeesche en Franse talen van de Latijnse moeder af.

Ten aanzien van de zamengestelde woorden en van de deelwoorden hebben zij veel verloren, ook daardoor in de woordschikking die veel meer gebonden en daardoor stijf is, echter in duidelijkheid gewonnen heeft; het is bekend dat dit voor- en nadeel aan het Frans vooral eigen is. Men kan zeggen dat de oudere talen meer de schilderende

(76) Pater: padre, pere. Petrae: pierres, piedras. Turtur : tourterelle, tortorilla, tortolilla. De Franse verkleinings-uitgangen door el, de Spaanse door illo, de Italiaansche meer door

ino gekenmerkt, zijn hun' oorsprong aan de latere Latiniteit ver schuldigd. Soms is de verkleinings-vorm zonder het denkbeeld overgegaan; bij voorbeeld femelle.

(84)

kracht des gevoels en der verbeelding uitdrukken, de nieuwere de gang der redenering van het be daard verstand aanwijzen. Dat, voor 't overige, deze talen doorgaans anders worden uitgesproken als geschreven, ontstaat hieruit dat de gene die zich met het in geschrifte brengen het meeste be zig hielden, nog enige kennis van het Latijn en dus van de afkomst der woorden, schoon in het spraakgebruik verloren, behouden hadden. Uit het Latijn, dan, ontstonden:

1^e

DE ITALIAANSCH TAAAL

Geheel Italië had het Romeins aangenomen (77). Van daar de naam van lingua Romana rustica, toen het in de middeleeuwen nog op het land werd gesproken. Toen Duitse volkeren in het noor den en midden van Italië, Arabieren, Noormannen en Spanjaarden in het Zuiden veel van hun talen hadden overgebracht, verkreeg die van dit gehele deel van Europa de naam van Italiaansch. Bij al de verscheidenheid daaruit ontstaande, bleef er bij de hogere standen en in de beschaafde gewesten een zekere kern behouden, die vooral in TosKANE de oude zetel der Etruskische kundigheden, be

(77) Dat het Grieks voortdurend, ja nog in de zestiende eeuw, in Italië hier en daar op het land, gesproken zou zijn, ontkent ADELUNG stellig. -

(85)

paardelijk te Florence, werd aangekweekt. Dit land leed niet Zo veel als de andere van de vreemde invallen, en was door zijne ligging een punt voor , vereniging en gemeenschappelijke taalvorming. Ro me zelfs, welks tongval meer naar die van Napels en Apulië geheld had, nam van lieverlede dien van Toskane aan. In dezen vindt men de invloed van zuidelijke meer dan van noordelijke tongvallen. Toen ene gemeenschappelijke taal op nieuw een behoef te werd voor Italië brachten DANTE (78), in het begin, - PETRARCA en BoccACIo (79) in de tweede helft - der veertiende eeuw, alle Floren tijners, het overwigt van hunnen tongval in de taal die zij opbouwden over. Zonder deze omstan digheid had misschien Rome een eeuw later nog

maals de toon gegeven, waar toen de geleerdste lieden verzameld waren. Nu was het gene onverschillige bijzaak dat de drie Pauzen, die na de scheuring der westersche en oostersche Kerk mannen van letteren en voorstanders van wetenschappen en kunsten zijn geweest, uit Toskane geboortig waren, NIKOLAUS V., namelijk, verkoren in 1447, Pius II. (de vermaarde Aeneas Sylvius Piccolomini) in 1458, en Leo X., in 1513, uit dat geslacht der Medicis wiens zucht voor de bloei van smaak en letteren de schaal der vermaardheid in evenwicht houdt tegen de zedeloze bedrijven der staatkunde.

(78) Geboren 1265, gestorven 1321.

(79) De eerste geboren 1304, gestorven 1374. De laatstgenoemde geboren 1313, gestorven 1375.

(86)

De gemeenschappelijke taal had zich reeds begonnen te vormen vóór DANTE. Hij onderscheidt ze in een van zijne schriften onder de naam van de aanzienlijke landstaal (la volgare illustre), van het Latijn als taal der geleerden en der Kerk, en van de volks dialecten. Wat, en hoe zij ontstaan was, toont hij niet duidelijk aan, en schijnt eer te gevoelen dan duidelijk te bevatten dat zij de vrucht was van een stilzwijgende overeenkomst van de meer beschaafde standen (80). - Zijne eigene onkerheid nopens de oorzaken van de onderscheiden de eigenheden van dit volgare illustre maakten het hem niet doenlijk zich aan vaste regels te binden. Niet alleen vindt men provincialismen maar ook Latijnse en andere vreemde woorden in zijne gedichten. Zijn voorbeeld strekte vervolgens tot regel, en na hem vestigden PETRARCA en Boccaccio de taal, de laatstgenoemde vooral voor de proza stijl, door zijn 'Decameron, waarvan men bij de honderd Italiaansche uitgaven kent, Sedert hem droeg deze geschrevene taal bepaaldelijk de naam Van Florentijnsch en Toskaansch. Florence was zo trotsch op deze eer, dat in 1717 zekere GIGLI die in een geschrift dezelve aan zijne vaderstad Siena had toegekend, zijn boek ten vure geboemd en zich zelven uit de Academia della Crus

(80), Onze illustre taal zou ik hofspraak noemen, Zo wij een Hof hadden, trouwens ons Hof is, naar het ligchaam, verpreid." De vulgari eloquio, p. 29 et 31. Bij nadenken had hij in Griekenland het voorbeeld tot opheldering kunnen vinden.

(87)

ca uitgesloten, en verbannen zag. De onaangename keeluitspraak der Toskaners heeft de geschre

vene taal niet benadeeld, die tot na de zestiende eeuw, het beste tijdvak van de Italiaansche letterkunde, tot voorbeeld gediend heeft. Thans vindt dit laatste geen plaats meer; smaak en zeden zijn veranderd en de schrijfwijze der latere schrijvers heeft zich meer en meer naar die der Fransen gevormd, en dit, begrijpt men lichtelijk, is niet zonder invloed gebleven op de taal. ⁹

Het Romeins had de talen der oude volkeren van Italie onder ééne gedaante gebracht, de latere volkeren brachten weder menigen trek van verscheidenheid in het Italiaansch; deszelfs tongvallen zijn menigvuldig (81). In Opper-Italie, daar de veranderingen veelvuldiger en langduriger waren, is de hardheid en gemengdheid het ergst, gelijk in het Genueesch, Milaneesch, Frioulsch enz. blijken kan. In de steden nogtans wordt het Toskaansch vrij zuiver gesproken. Deze noordelijke of Lombardiische tongvallen zijn kennelijk zoowel aan het meer stotende der uitspraak als aan het afkorten van de woorden en het veeltijds eindigen derzelve met een" medeklinker ; de zuidelijke, waarvan het Napolitaansch Zo goed als de fleutel is, klinken zachter, voller, opener, breeder, meer gerekt, en hebben de meeste woorden op een klinker uit (31) Zie FERNow, Etudes Romaines, T. III. van wien men ene voortresfelijke Raccolta d'autori classici Italiani in 10 delen heeft.

(88)

gaande. Men houdt het er voor dat het op zich zelf staande Sardinische dialekt de naaste overeenkomst met de moedertaal bewaard heeft. Reeds in zijn tijd had DANTE de aandacht op dit onderscheid der tongvallen gevestigd; in zijn Zo even aangehaald boek brengt hij ze tot veertien, die hij rechts en links langs de scheidsmuur der Apennijnen, naar het zuiden toe gerekend, aanwijst. Staatkundige gebeurtenissen hebben daarin, na zijn tijd, veel veranderd; sommige tongvallen zijn elkander nader bij gekomen, andere hebben hun hardheid afgelegd. Elk derzelve heeft zijne woorden en ver-, voegingen der werkwoorden die er aan eigen zijn. Deze verscheidenheden, in de geschrevene taal overgegaan, in 't bijzonder bij de dichters, hebben zeer veel tot de rijkheid der taal bijgedragen. De smaak van de Italiaan voor het lage -boertige heeft al vroeg aanleiding gegeven om de tongvallen of volks taal in geschriften optenemen, want daar deze over voorwerpen uit het dagelijkse leven spreekt, bezit zij een aanzienlijken woordenschat voor de gewonen maar weinig voorraad voor een deftiger stijl. Op het toneel zijn deze dialekten in het

bezit geraakt van een daaraan veelal eigen rol,
 even als wanneer men bij ons aan een visser al
 tijd het Scheveningsch, aan een kantenverkoopster
 het Vlaamsch, een turfschipper het Friesch, zou
 in de mond leggen. Of de Italiaansche schrijvers
 die op deze wijze voor het toneel hebben gear-
 beid, altijd de dialekten genoegzaam in hun macht
 hadden, blijft een andere vraag. Stukken van de

(89)

zen aard zagen reeds in 1565 het licht. een niet
 onaardige vergelijking van alle de Italiaansche tong-
 vallen zou een gedicht van EMANUEL CAMPOLoNGo,
 getiteld Proteus, op het huwelijk van een der Ko-
 ningen van Napels, hebben opgeleverd, maar het
 werd onderdrukt omdat men het voor beledigend
 hield dat de koninklijke waardigheid in de volksdia-
 lekten werd bezongen. Een andere inval, die bij de
 grote overeenkomst tussen het Latijn en Itali-
 aansch de aandacht verdient der genen die de beide
 talen verstaan, zijn de Maccaronische verzen, ge-
 woonlijk van hekelenden aard, en waarin Italiaan-
 sche en Latijnse woorden door elkander zijn ge-
 mengd. Men stelt derzelver oorsprong omtrent het
 jaar 1520 (82).

(82) Een verslag deswege bevat de Encyclopédie op Macaroni-
 que. In 1769 zagen nog te Guastalla het licht: Sonetti pedantes-
 chi di Don Poll PoDio CALABRo, in de XIXde van welke, onder
 anderen, hij afscheid neemt van zijnen ouden rok, in de volgende
 uitdrukkingen:

Ti lascio al sine o veste olim venusta,
 Già per due lustri socia inseparabile
 Del nostro Microcosmo venerabile
 Ne la fredda stagione, ene l'adusta.
 Heu come l'à ridotta prima in frusta,
 Poscia in atomo il tempo irrevocabile !
 Contra la cui possanza è frale e labile
 Menfitico obelisco, o mole augusta.
 Tu che un abito lungo fosti prima,
 Adesso nihil ài de l'attuale,
 Né termin v'e, che il tuo quidsis esprima.
 Di te pub dirsi in senso litterale
 Cio che si ascrive a la materia prima
 Neque quid, neque quantum, neque quale.

(90)

Laten wij nu, de voornaamste tongvallen korte-
 lijk aanwijzende, Italië rondgaan, en van het noord-
 westen beginnen.
 Savoijs kan men niet meer in het stuk der taal
 tot Italië rekenen. Sedert lang wordt er algemeen
 het Frans gesproken, zelfs zijn de meeste namen

van steden en dorpen Frans. Op de grenzen van Dauphiné spreken de inwoners een Romansch idia lekt, niet veel verschillende van dat in Grauwbun derland. In Piemont, waar het Frans nog bij Novalese aan de voet van de berg Cenis heerst, is de mengeling der twee talen kenbaarder, de meeste woorden zijn Italiaansche, maar reeds veel in uitspraak en vooral in schrift veranderd. Bij de bewoners der valeijen, of Waldenzen, door de hun aangedane vervolgingen Zo bekend, moet reeds in de twaalfde eeuw een bijzondere tongval bestaan hebben, die thans, even als de bevolking, veel weggesmolten is. In Nizza en Monaco heeft, het aangrenzend Provençaalsch zich in de taal gemengd en het Genueesch ; in de laatste plaats, die lang onder Spaanse bescherming stond, zijn er ook woorden van deze taal ingeslopen. De tongval van Genua, dat de volkstaal, Sena en het Seneisch uit spreekt, is een van de afwijkendste en onaange naamste, en strekt tot bewijs dat de welluidendheid ener taal niet enkel van een opeenstapeling van klinkletters afhangt. - Aan de westelijke bogt van de zeekust komt het Genueesch nader bij de Fransche, aan de oostelijke bogt nader bij de Italiaan sche dialekten, door zijne veelvuldige verkortingen (91)

is het voor vreemden en zelfs voor andere Italia nen zwaar om te verstaan, vooral de uitspraak der Genueesche schippers. De inlanders zijn er nog tans zeer op gesteld, zelfs in de beschaafdere stan den kennen vele geen ander Italiaansch. Of hier nog iets bestaat van de taal der oude Liguriërs, het Kantabrisch (83), schijnt nog onzeker. Ge nueesche kolonisten hebben in Provence drie dor pen bevolkt en er hun tongval overgebracht, die de ingezetenen niet verstaan. Een der Provençaalsche dichters, RAMBAut, de vaguelRAS, die in 1226 overleed, heeft in de Genueeschen tongval ge schreven. Die van Milaan wordt ook wel, in een' engeren zin genomen, de Lombardijsche genoemd, en draagt het kenteken onder anderen van de in vloed van de Germaanse volkeren in het veeltijds uitgaan van de woorden op een medeklinker. Zij toont ook enige gemeenschap met het Piemontee sche en Genueesche. In de omstreken der, meren naar de kant der Alpen is het een nog onregel matiger mengsel, en nog onverstaanbarer dan dit is het Bergamisch of Bergamaskisch, dat in 't beder ven van de woorden en in ruwheid van uitspraak alle de anderen te boven gaat. Wat moet men denken van een overzetting van het Oude Testa ment in verzen in dezen Lombardijschen tongval,

die in 1264 werd ondernomen, of van die van Tasso's Jeruzalem in het Plat-Bergamaskisch, in (83) Hier boven, bl. (6.

(92)

de zeventiende en in het Milaneesch in de afgelopen eeuw?

Het tegenovergestelde van de eerstgenoemde, geeft de Venetiaansche tongval, in de eilanden afgezonderd en gevormd, en daarna, met de macht van dien Staat, op het vaste land tot aan de Etsch uitgebreid, aan geen anderen iets toe in rijkdom en bevalligheid, schoon zijne grote zachtheid hem bijna te week, slepend en lispelend maakt, verwisselende de sch, dich, c, sc, en t, in s, ds, g, ss, en d enz. Ook vermijdt hij dikwijls de verdubbeling des medeklinkers. Er is zeer veel voor het toneel geschreven in dezen tongval. Van den zelfden verschillen, schoon zij naar de voormalige staatsverdeling onder het gebied van Venetië behoorden, het ruwere Paduaansche, en het met Franse en enige Slavische woorden vermengde Frioulsche. Dit laatste moet men misschien wel tot het Romansche brengen, waar, in de veertiende eeuw, twee patriarchen van Aquileja door het met zich brengen van vele geestelijken uit Provence, Cahors en Gascogne, de eerstgenoemde taal hebben doen invloeden. Het is onderscheiden van het Istrische. In het korte, afgebetene, der tongvalen van het noorden van Italië deelt bijzonder het Boloneesche, dat het in de tijd van DANTE een der beschaafdsten was kan alleen in de toenmaligen bloei der hogeschool van Bolonië gelegen hebben. Minder afstekend dan de voorgaande is hetgeen ten zuiden van de Etsch en langs de Po in Cremona, Brescia, Mantua, Piacenza, Parma, Modena (93)

en Ferrare, met onderscheiden wijzigingen gesproken wordt, en doorgaans het Neder-Lombardische heet. Het Toskaansche, als dialekt aangemerkt, heeft wederom zijne onderafdelingen, waarvan men het Florentijnsche niet met de klassieke taal van Italië moet verwarren. Te Rome wordt het goed Italiaansch in de hogere standen het beste en zelfs onder het volk vrij zuiver gesproken; kennelijk echter aan eigenheden die de montigiani aan de hoge zijde der stad, de popolanti bij de porta del popolo, en de trasteverini aan de overkant der rivier, onderscheiden. Op het land daarentegen is de uitspraak hoogst bedorven. Van de zuivere taal veel afwijkende, doch niet onaangenaam is het Napelsche dat in Apulië, in Kalabrië, op het eiland Capri enz., weder verschillend wordt gesproken ; ook in

de hoofdstad zelve heeft dit plaats, Zo als zulks in alle grote steden, meer of minder opmerkelijk, het geval is. Het Napelsch is sterk geaccenteerd en zingende. Het Kalabrisch bezit vele eigene uit het Grieks ontleende woorden; het maakt den overgang tot het Siciliaansch. In dit door de natuur rijk begiftigde eiland, dat van zijne opvolgen de beheerschers, Grieken, Karthagers, Romeinen, Byzantijners, Arabieren, Noormannen, Duitsers, Fransen, Spanjaarden, weinig aanmoediging tot beschaving genoot, bestaat hoofdzakelijk maar één tongval, in welken zich toch de sporen van die der genoemde volkeren vertonen, voornamelijk mismaakte Griekse en Provençaalsche en, tegen over de kust van Afrika, Arabische woorden. De (94)

uitspraak van de gemenen Sicilianer is hard, zingend of eerder huilend. Het beschaafdst is zij te Palermo, en dit volks-dialekt hebben de Siciliaansche dichters en schrijvers gebruikt. Van alle de Italiaansche dialekten is het het eerst in schrift gebracht en in Zo verre kan men Palermo als de wieg der nieuwe Italiaansche dichtkunst aanmerken. Keizer FREDERIK II. legde er in de dertiende eeuw den grond voor door in die stad een school voor de landstaal, de Academia di volgar favella, op te richten. De stanza is de lievelingsvorm van de Sicilianen, gelijk het klinkdicht die van de andere Italianen, en de schilderijen van het landleven, waarin zich THEOCRITUS, en VIRGILIUS die hem navolgde, verlustigden, bereiken, met de teederste voorstellingen der liefde, onder hun pen ene bevalligheid die de schone landouw alleen hun ingeeft. ' Niet minder geraakte Sardinië onder vreemde meesters. Oudtijds bevolkten het Iberiërs, Lybiërs, Tyrrheners, daarna de oude volkeren die ook op Sicilië landden, later Oost- Gothen, Longobarden, Franken, Arabieren, Pisaners en Arragoniërs. Ten tijde der Romeinen waren er Afrikaansche rovers, Barbaricini, die zij in de gebergten dreven en die in DANTE's tijd nog bestonden. In de negende eeuw ontsloegen de inwoners zich van de Arabieren, die in het jaar 1000 weder meesters van het eiland werden, dat zestien jaren daarna door die van Pisa en Genua en in 1323 door de Arragoniërs veroverd en vervolgens aan de Kroon van Spanje gehecht werd, welke laatste het (95) J

tot in 1713 bezeten heeft. Behalve het eigenlijk Sardisch, dat uit het Latijn ontstaan is, maar met vele Griekse, Franse, Duitse en Spaanse woorden doormengd is, en te Cagliari en in het

grootste deel van het eiland gesproken wordt, ook in het Zuiden met enig Siciliaansch er door; wordt in Alguer, een volkplanting van Barcelona, het Katalonisch, het Toscaansch te Sassari en andere voorheen aan Pisa behorende plaatsen, gevonden. In Korsika, waarvan de kusten almede door verscheiden der opgenoemde volkeren, ook door Etrusken, bewoond werden, komt het dialekt nader aan het Toskaansch dan aan die der andere eilanden. Korsika stond in betrekkingen met Pisa en had dus dien tongval aangenomen vóór dat de Genuezen er voet kregen. De oude inwoners, in het binnenste van het eiland, zijn door reizigers zelden bezocht. Van de allervroegsten had reeds in SENECA's tijd de oudheid de meeste sporen uit gewischt; de Grieken uit Phocis, toen te Marseille gevestigd, hadden Korsika ontruimd, wel niet, om de onhandelbaarheid der inwoners, want woester en ongedaner dan de Galliërs konden zij niet zijn, maar hetzij dan omdat het ongunstige luchts gestel, de nabijheid van het overmachtig Italië, of de ongelegenheid der havenloze kusten, hen daar toe genoopt had; bewoners van Ligurië en Spanje waren er vervolgens heen gescheept en nog kennerlijk aan hun Kantabrisch hoofdbekleedsel, schoeisel en enige woorden uit hun taal, want het Grieks en Ligurisch had de plaats dezer laatste (96)

ingenomen. In dien staat vindt een Romeinse volkplanting door Marius, en een tweede door Sylla daarheen gevoerd, deze dorre en met wouden bedekte rots (84).

2^e.

DE SPAANSE EN PORTUGEESCHE TALEN

Wij steken over naar het westelijke schiereiland, dat van ouds door zeer verschillende volksstammen is bewoond. Behalve de Iberiërs (85), Keltiberiërs, Kantabriërs, waarvan wij in ons eerste Stuk gesproken hebben, sloegen zich al vroeg Pheniciërs op de kusten neder, naderhand veroverden de Karthagers een groot deel des lands, dat, na hun, onder het gebied der Romeinen overging (86) en (84) Consal. ad Helviam, c. 8. CoRoNELLI noemt het „un » labirinto d'horrori.” Hij wil dat Perzianen uit de omstreken der Kaspische zee er het eerst een schuilplaats gezocht hebben.

(85) Oorspronkelijk Pelasgen, die van de kust van Italië, tusschen Pisa en Napels, reeds vóór de Trojaanse oorlog, maar het noorden van Spanje overstaken, volgens Mag. encycl., Juillet 1810, p. 94 et suiv. PETIT RADEL. Zie

(86) Vele belangrijke Romeinse oudheden in Spanje kent men uit de *Voyage pittoresque d'Espagne* van de Graaf DE LA BoR DE, die ook uit een te Italica, thans Santiponce bij Sevilië, ge vonden mosaïk de renspele der Romeinen in een afzonderlijk werk heeft opgehelderd. In het eerstaangehaalde merkt hij op, bij gelegenheid van overblijfsels van muren te Tarragona, waarvan de grondslagen verbazende en onregelmatig gestapelde rotsblokken zijn, op welke een Romeins werk van ineengevoegde gehouwen steenen rust, dat de letters waarmede die gehouwen blokken werden gemerkt om ze in orde te plaatsen, en die in dergelijke werken in Klein-Azië Griekse zijn, hier dezelfde onbekende schrijftekens zijn die de alleroudste opschriften en munten in Spanje vertonen. Zie pl. 49, en CHANDLER, *Reize door Klein-Azië*, bl. 102. De Arabische oudheden in de rijken van Granada en Cordoua heeft de Academie der beeldende kunsten te Madrid in 1805 uitgegeven.

(97)

ene rust van bijna 400 jaren genoot. Nergens buiten Italië vestigde zich en bloeide hun taal Zo zeer als hier. De overstroming der Wandalen en Alanen was kort van duur, langer het gebied der Sueven op de noordwestelijke kusten, en nog langer dat der West-Gothen, die met de oude inwoners tot één volk werden. In het begin der achtste eeuw onderwierpen de Saracenen het grootste deel en hielden zich tot op het einde der vijftiende eeuw in het Zuiden staande. Men ziet dat de taal zeer onderscheiden bestanddelen moet bezitten; het voornaamste, echter, daarin is de *Romana rustica* (87), en gene van hare dochters heeft Zo vele gelijkenis met hare moeder behouden als de Spaanse. Van het Arabische heeft zij het voorzetsel al voor vele namen, en de keelklanken, overgenomen; deze laatste taal kreeg er Zo zeer de overhand, zelfs onder de vele Christen inwoners, die er geduld werden, dat deze zich van het Arabisch bedienden bij hun eerdienst, die er de Mozarabische naar genoemd is, als ingevoerd onder Muza, die voor Walid onderkoning van Afrika was en de onderwerping van Spanje vol

(87) Hier boven, bl. 84.

- (98)

toode. Ook nadat de Christen rijken in het noorden van Spanje, en de gene die uit de veroveringen der Franken tot aan de Ebro ontstonden, het ene geweest voor, het andere na, aan de Arabieren ontnamen, hielden deze Mozaraben zich des te standvastiger van hun overwinnende geloofsgenooten afgezonderd, omdat deze de liturgie, door Isidorus, bisschop van Sevilië, ingevoerd, die zij,

bij het terugkeren van het Gothische rijk van de Ariaansche tot de Oud-geloovige leer, omtrent 660, hadden aangenomen, wilden afschaffen voor de Gregoriaansche, in 1121. Men heeft van Christen vorsten munten met Arabische opschriften, ook Arabische oorkonden, en nog meer zulke waarin het Latijn of Spaans naast het Arabisch voor komt; in 't bijzonder handtekeningen van koningen van Arragon in het Arabisch. Niet vóór het geheel verdrijven der Moen heeft deze taal in het zuiden van Spanje opgehouden, zelfs spraken haar nog op het einde der zestiende eeuw in de gebergten van Granada, op vele plaatsen in Andalusië, Valencia en Arragon. In de Christen rijken had de Romana rustica tussen de achtste en twaalfde eeuwen het karakter aangenomen dat de grondslag geworden is van het hedendaagse Spaans. Dit heeft begonnen beschaafd te worden in de twaalfde en de eerste helft der dertiende eeuw. Gonzalo DE BERCCEO, monnik in het klooster van San Millan, omstreeks 1211, is de oudste Spaanse dichter van wien men berichten

(99)

heeft (88). Onder Ferdinand de Heilige en Alphonsus de Wijze (89) nam de bloei van het rijk van Leon en Kastilië toe ; onder Ferdinand werd het Spaans in alle openbare stukken gebruikt, de wetboeken Fuero juzgo, Fuero real, en de Leyes de las siete partidas van Alphonsus, zijn er in geschreven; deze vorst zelf schreef en dichtte in de landtaal en liet er veel in vertalen, en door dezen ijver van de zijde van het Hof verspreidde er zich levendigheid, zachtheid en waardigheid over dezelve. Aan dat van Arragon had hetzelfde plaats, met dit onderscheid dat de taal aldaar onder de invloed was geweest van de tongvallen van het zuidelijke Frankrijk. De rijksdag te Huesca in 1247 gaf aanleiding tot een verzameling van de lands wetten. De verheffing van de Kastiliaanse prins Ferdinand op de troon van Arragon was eerder voor- dan nadelig voor deze taalbeschaving. Omstreeks het einde van de veertiende en in het midden van de vijftiende eeuw maakte zij bijzondere voortgangen in Kastilië, en toen Spanje, na de ontdekking van Amerika, onder één vorst vereenigd, en in macht en aanzien het eerste rijk van de wereld geworden was, werkten kracht , smaak, nauwkeurigheid, verhevenheid, uitgebreidheid, welluidendheid, die dubbele en stotende medeklinkers en harde woorden deed verdwijnen, te zamen tot hare beroemdheid. Het drukken van Spaanse

(88) Parnasso Espanol, I. Prologo.

(89) Gemeenlijk de X., volgens BLAIR de XI. van dien naam.

(100)

boeken in de Nederlanden (90), woorden en spreekwijzen in onze taal uit het Spaans ontleend, tonen genoegzaam hoe zij ook hier te lande algemeen bekend was, gene letterkunde was, trouwens, destijds Zo beschaafd , indien men de Italiaansche uitzondert (91). Het zuiver Kastiliaansch , sedert Karel V. (92) aldus de heerschende taal in schrift en bij de beschaafde standen door gansch Spanje geworden, werd verwaarloosd en nam af sedert de helft der zestiende en in de zeventiende eeuw, onder Philips V., en door het stichten van de Akademie der Wetenschappen te Madrid in 1714, heeft het nieuwe Spaans weder begonnen het hoofd op te beuren. •

Van de talen die uit de Latijnse ontstaan zijn, wijkt het Spaans niet slechts het minst er van af in de gedaante der woorden, maar de uitspraak verschilt ook het minst van het schrift; de x, uitgesproken als een harde j, de ll als lj, en de 'n als gn, zijn de enige, benevens de d die men in sommige uitgangen weinig of niet horen laat. De

(90) Onder deze verdient melding de Heidelbergsche Katechismus in het Spaans, gedrukt bij Jores van Henghel, 1628, een geruimen tijd dus na het ophouden van het Bestand.

- (91) Ik weet niet of het opzettelijk onderzocht en in bijzonderheden aangetoond is, wat onze letterkunde bij het ophouden onzer betrekkingen met Spanje verloren, en wat gewonnen, heeft ? Het laatste roert DE VRIES in zijne keurige Proeve ener Geschiedenis der Ned. Dichtkunde van ter zijde aan.

(92) Tot dien tijd, althans, droeg het Spaans ook wel den naam van lingua Romance, en de daarin vertaalde schriften werden gezegd te zijn romancada.

101

tongvallen die in deze taal in aanmerking komen zijn : het Katalonisch, dat in het tijdvak der Provençaalsche dichters in bloei was en aan hun taal grenst, doch na het verenigen van het graafschap van Barcelona met de kroon van Arragon, en het buiten alle gemeenschap geraken met Frankrijk, meer eigenheden verkreeg; het heeft veel overeenkomst met de dialekten van het zuiden van Frank- &rijk, bijzonder met het Bearnsch, behouden en wordt in Spanje ook wel Limosynsch genaamd. AUSIAS MARCH, die de smaak volgde van Petrarcha , was de eerste die er in dichtte. Bijverloop van tijd is het tot het Spaans genaderd,

Zo als onder anderen uit de dichters van 't begin der zeventiende eeuw die men Valenciaansche noemt, blijken kan, vergeleken tegen de wetten die Pedro IV. van Arragon in 1344 op zijne hofhouding maakte, in navolging, en met bijvoeging van vele feestdagen van Heiligen, van die van Jacobus II. koning van Majorka in 1337 (93). Men spreekt het te Valencia zeer zacht, ook op Majorka, maar met een sterker klank en wijder openen van de mond. Het Arragonisch vormde zich afzonderlijk door de vele Franse ridders die zich in de middeleeuwen onder de vanen der koningen (93) Door D. PAPEBROCHius met afbeeldsels en aantekeningen uitgegeven, waar men de Inleiding der eerstgemelde in de lingua Catalana aantreft. Een ander overblijfsel komt voor in het bekende Consulaat van de zee, Leiden 1704. De oorspronkelijke druk is van Barcelona 1494.

(102)

van dit rijk tegen de Saracenen aangordden en er tot belooning bezittingen in verwierven. Het Gallicisch komt het naaste aan het Portugeesch, welke verbindtenis van de tijd van het rijk der Sueven, waartoe deze gewesten behoorden, dagtekent. In de twaalfde eeuw stond Gallicië op zich zelf en afgescheiden van de kroon van Kastilië, onder de regering van Urraka, en behoorde aan de zoon dien Raymond, graaf van Bourgondië, bij haar verwekte, later Alphonsus VII. Het Gallicisch was reeds vroeg beschaafd, ook daarin dichtte de reeds vermelde Alphonsus de Wijze ; de laatste Gallicische trovador JUAN SUAREZ leefde omstreeks het begin van de veertiende eeuw. Het schijnt echter dat sommigen te onrechte Gallicië voor de wieg der Spaanse dichtkunst houden. Op de Portugeesche grenzen bespeurt men merkelyk de invloed van deze laatste taal. -

In 1109 werd PORTUGAL , van een op de Arabieren herwonnen provincie van Spanje, tot een afzonderlijken Staat, dien Alphonsus VI. bij zijn dood aan de tijd- en roemgenoot van de vermaarden Cid , Hendriks zoon , volgens anderen dochters zoon, van Raymond, graaf van Bourgondië, gemaal van zijne natuurlijke dochter Theresia, en die dit gewest als zijn stadhouder bestuurd had, naliet. Deze en voornamelijk zijn zoon Alphonsus I., die de titel aannam van Koning van Portugal, breidden hun gebied naar het Zuiden uit; men meent dat het overbrengen van vele landslieden van de eerstgenoemden een wending aan de

(103)

taal hebbe gegeven, zeer onderscheiden niettemin van die welke het Spaans uit het zuidelijke

Frankrijk ontving. Het Portugeesch heeft vele woorden uit het Latijn behouden die de andere er van afkomstige talen missen, maar tevens zeer onkenkelijk gemaakt. Van de volksspraak in de gewesten is die van Beira het meest afwijkende. Dat, overigens, de Portugezen hun taal verre door Oostindië hebben verbreid, is ons aldaar gebleken; wij zullen hetzelfde zien van die der Spanjaarden in Amerika.

3°.

DE Franse TAAL.

Van de oude inwoners van Gallië hebben wij reeds gewag gemaakt (94). De taal der Aquitaniers, een volk van Spaanse afkomst, in de zuidelijke en westelijke delen, is onbekend; naar den gang der bevolking te gissen moet zij niet van die der Iberiërs verschilt hebben. In de middelge deelen woonden de Galliërs, echte Kelten. In de noordelijke en oostelijke de Belgen, die tot de Kimbren behoorden, en aan de Germaansen stam verwant waren. De invloed van de Griekse volkplanting te Marseille is niet bepaald mategaan; vermoedelijk ondervond zij zelve dien van de taal des lands. Sedert de onderwerping aan de Romeinen (94) Eerste Stuk, bl. 262, (104)

vormde zich, uit de taal van deze en de vorige, mettertijd ook hier een gemengd Romeins, het eerst door het Concilie van Tours in 812 Romana rustica genaamd, ook daarna Romansch, een naam dien het lang behouden heeft. De Franken in de vijfde eeuw het noordwesten van Gallië bezettende, zelfs in de zevende en achtste door het gehele land zich uitbreidende, brachten er hun taal, van de Neder-Duitsen tak (95), mede, doch in aantal de zwaksten zijnde, ging de taal, gelijk volk en zeden, in die der overwonnenen over, naar mate de beide volkeren zich vermaagschapten. Het tegenwoordige Frans bestaat voor ruim een vijfde uit woorden van dezen kant afkomstig. Uit het Romeins, dat, door gedurigen omgang met de zuidelijke zee kust van Frankrijk, en als de taal van een meer beschaafd volk, zeer veel aan de andere leende, met name in Gallia Narbonensis, als het vroegst onderworpen der gewesten, ontstonden twee tongvallen; aan deze zijde en aan gene zijde, van de Loire. Ten noorden van dezelve zeide

men, om ja te betekenen, oui, ten zuiden oc, dat nog in de volkstaal van het voormalig Agénois is overgebleven, gelijk de naam van deze langue d'oc zich naderhand tot een dezer gewesten heeft bepaalt, en tot een ander diè van Provence. On der dezen laatsten was een groot deel des rijks te voren begrepen (96), hetwelk in aanzien toene (95) Eerste Stuk, bl. 322.

(96) Van daar, dat de Albigenzen Provençaalsche Ketters worden genoemd, en dat de Provençaalsche taal der Malthezerridders ontstond. -

(103)

mende, de taal de naam verkreeg van Provençaalsche; zij werd in de negende en tiende eeuwen de taal van verscheiden hoven van Europa, en was overal gangbaar in het zuiden van Frankrijk, gelijk het Katalaansch het was aan gene zijde van de Pyreneën, waarmede wij reeds zagen dat het over eenkomst had. Meer dan ééne oorzaak begunstigde den bloei van dezen tongval. Het zuiden van Frankrijk had minder van de invallen van woeste vreemden geleden, de West-Gothen hadden reeds lang met Romeinse landen in betrekking gestaan; de Frankische heerschappij was er niet duurzaam genoeg om veel invloed op de taal uitte oefenen, en deze van de zetel van het koninklijke hof ver wijderde gewesten werden er, onder de machtige leenheren, onafhankelijk van, en nog meer van afgescheiden door de oorlogen met Engeland over enige derzelve; het Latijn werd tevens niet meer algemeen verstaan. Dit alles werkte op de taal, de schoonheid des lands bezielde de dichters, de vorsten moedigden hen aan door gunsten en voor beeld (97), en de Troubadours, slechts een klein

(97) Reeds omstreeks het jaar 1100 beschreef wilLEM Hertog van Aquitanië zijne reis naar Jeruzalem op rijm, en vervaardigde enige liefdedichten. CRESCIMBEN¹, della volgar Poësia, I. p. 6. Over de Provençaalsche dichters zie men MILLIN's, Essai sur la littérature Provençale in het Magasin Encyclopedique, Mars 1808, en de aldaar aangehaalde schrijvers, en hetzelfde tijdschrift Avril 1808 over die van Arles in het bijzonder.

(106)

getal van welke uit het eigenlijk gezegd Provence, de meesten uit Languedoc, uit Katalonië, enz. ge boortig waren, zonder dat dit, bij de oudsten, uit hun tongval kennelijk is, verwierven zich, van de elfde tot de dertiende eeuw, een vermaardheid in het vak der dichtkunst, op welke hun noorde

lijke kunstgenoten, de Troyeres., zich nimmer hebben kunnen beroemen. Onder beider invloed, echter, vormde zich de Franse taal, toen bij het toenemend gezag van de Koningen, er meer éénheid kwam in de Staat en het volk en de taal een meer eigen karakter aannamen. Gelijk in het algemeen de beschaving van Europa is gehecht aan het tijdvak van Karel de Grote, zoo, is die der Franse taal- en letterkunde, van het begin der elfde tot over de helft der veertiende eeuw, het meer bijzonder aan de vijfendertigjarige regering van Robert, zoon van Hugo Capet, aan die van Philip Augustus van 43, die van Lodewijk IX. van 44 jaren, van Karel V. enz. Bij de zachte wel luidendheid van de zuidelijken tongval, die, bij het gedurig terugkomen van dezelfde klanken, niet geheel is vrij te spreken van eentoonigheid, voegde zich de nadruk en de verscheidenheid die aan de noordelijker talen eigen is. De inval der Saracenen, in de achtste eeuw, schijnt geen invloed op de taal gehad te hebben, schoon de overlevering wil dat de inwoners van enige gemeenten aan de Saône van dat volk afstammen (98). Vlaanderen,

(98) Magasin Encycl., Février 1808.

(107)

Artois, en vooral Normandië, waren de wieg van de Franse taal (99) in de twaalfde en dertiende eeuwen. In het laatstgenoemde gewest bloeiden scholen, die de geestvermogens algemener opwekten, en zamenliepen, om op het gehele volk te werken, met de geestdrift die kruis- en riddertogten ook in het noorden van Frankrijk aanvuurden, waarbij men de betrekkingen voegen moet tussen de Noormannen en Engeland en de aldaar in smaak zijnde lettervruchten (100), die dezen onderneem zieken landaard hadden opgewekt en voorbereid,

De oorlog tegen de Albigenzen, die met de Engelsen in Guyenne, verstoorden in dit tijdvak de rust in het zuiden van Frankrijk; het hof van Barcelona werd in 1137 naar Arragon verplaatst, dat van Toulouse stierf uit, dat van Provence ging in 1265 naar Napels over, en de zuidelijke letterkunde hield op te bloeijen en invloed op de taal der hogere standen te oefenen. Niet meer tot band van vereniging der belangen in de onderscheidene gewesten dienende, zonk het Provençaalsch meer en meer en scheidde zich in volkstongvallen, waar in niemand die verlangde algemeen gelezen te worden het meer waagde te schrijven. De zich vor

mende Franse taal vond luisterrijke beschermers,
 bij voorbeeld de koning Thibaut Van Navarre,
 (99) DE RoQUEFoRT - FLAMÉRicoURT, de l'état de la poeste
 Française dans les douzième et treizième siècles, p. 25, 38 et
 suivantes- - -

(100) Zie Eerste Stuk, bl. 298 en 352.

(108)

die er in dichtte en uit Champagne was ; ook
 muntte het hof van Vlaanderen uit in smaak en
 beschaafdheid. Het algemeen herleven der letteren
 in de vijftiende eeuw deed de taal nieuwe voort-
 gangen maken, in 1539 voerde François I. haar
 bij de gerechtshoven in stede van het Latijn in,
 Richelieu stichtte in 1637 de Academie Française,
 en Zo bereikte de taal onder Lodewijk XIV. het
 standpunt dat algemeen voor dat van hare klassieke
 hoogte erkend wordt. Gene der dochters van het
 Latijn heeft Zo zeer een geheel eigene gedaante
 aangenomen, kennelijk onder anderen in de neus-
 klank ng en in het plaatsen der e vóór vele woorden
 die in de Duitse en in andere talen met s begin-
 nen; de meeste Latijnse woorden hebben aanmer-
 kelijke zamentrekking, in de hedendaagse spelling
 nog meer dan in de oudere, verkorting, en ver-
 wisseling van klanken ondergaan. Voor het overige
 mogen wij, bij hare algemene bekendheid, ons
 ontslagen rekenen van meer bijzonderheden aan te
 voeren.

-Bij de plotselinge veranderingen die men in de
 Franse omwenteling waande of zich geliet te
 kunnen daarstellen, was de invloed der taal niet
 onopgemerkt gebleven. De Nationale Conventie ge-
 lastte in 1792 het Comité van openbaar onder-,
 wijs om een ontwerp voor een nieuwe spraakkunst
 en een nieuw woordenboek van de Franse taal
 VOOR te dragen , , geschikt om aan deze het karakter
 te doen verkrijgen dat met de taal der vrijheid overeen

(109)

kwam (101).” Maar over taal en meningen heerst
 de willekeur der macht niet gelijk over het leven en
 de bezittingen der mensen.
 Van de volksdialekten of hedendaagse tongval-
 len, die in het patois of uitspraak der geringe
 klassen weder een menigte onderscheidingen ople-
 veren, zijn de voornaamste: het Provençaalsch, dat
 als levendig en kort, het Languedocsch, zacht en
 aangenaam, Auvergneesch, onaangenaam eentonig,
 Lyonneesch en Dauphineesch, gerekt, Gasconsch,
 gerekt en schreeuwend, wordt onderscheiden (102),

het Normandiesch, waarvan wij vroeger iets gezegd hebben, en het grove Picardiesch. Een nog meer gemengde tongval is het Wallonsch, dat wij gewoonlijk Luiker-Waalsch noemen, en dat wel niet rechtstreeks tot de Franse taal behoort, gevoegelijk echter hier een plaats vindt; het wordt in Artois, Henegouwen, Namen, een gedeelte van Luik en van Luxemburg gesproken. In deze zelfde streken woonden oudtijds oorlogszuchtige Belgische volkeren, die zich in het Arduennisch woud verdedigden, dat zich veel verder dan dat der tegen

(101) *Rapports sur la nécessité et les moyens d'anéantir les patois, et d'universaliser l'usage de la langue Française*, par GREGOIRE. - Met betrekking tot ons onderwerp mag ik niet on aangewezen laten het *Manuel des étrangers amateurs de la langue Française* van URBAIN DOMERGUE, Paris 1805, waar hij drie verschillende a's, drie o's, negen e's in de uitspraak onderscheidt. Men vergelijk daarmede de *Remarques* van DucLOS, *sur la grammaire générale de Portroyal*, 3e edit. p. 6 et suiv. en het *Supplément*, p. 89, en zie ons Eerste Stuk, bl. 19.

(102) DE ROOUEFORT-ELAMÉRICOURT, t. a. pl. p. 24.

(1 10)

woordige Ardennes uitstrekke (103). Vervolgens woonden er de Franken vóór dat zij in het eigenlijke Gallië indrongen. Toen met de tiende eeuw deze landen onder hun inlandse graven stonden, en naderhand ten dele onder het huis van Henegouwen kwamen, vormde zich de landstaal enigermate, Zo als zij nog in oorkonden (104) voorhanden is. hun betrekkingen tot het huis van Bourgondië sedert de eerste helft van de vijf tiende eeuw moet de taal nog nader aan het Frans hebben gebracht. Mij dunkt dat deze Wallonsche tongval meer aandacht verdient dan men er tot nu toe op gevestigd heeft, en verscheiden oude woorden bevat, of ophelderen kan, die in andere dialekten niet levend zijn gebleven (105).

Aan de oostzijde van Frankrijk eindigt het gebied der Franse taal in de tongval van het Pays de Vaud, of Suisse Romande.

(103) STRABO, IV. Boek. TACITUS, Jaarb. III. 42.

(104) *Corps diplomatique*, T. X.

(105) Men kan daartoe inzien CAMBRESIER, *Dictionn. Walon Français*, Liège 1787, dat, echter, met een ander oogmerk geschreven is. Laat ik, tot een voorbeeld, mogen wijzen op hiede, kudde, waaruit het verband tussen dit woord en ons Nederl.

(1 11)

4e.

- DE ROMANSCH TAAL.

Graubunderland, een gedeelte van het eigenlijk of eerste Rhaetie der Romeinen, aan de zuidelijke

helling der Alpen, in tegenstelling van het tweede Rhaetie dus geheten, dat aan de noordelijke helling lag en anders ook Vindeliciën genaamd werd, deelde in het lot van alle deze berglanden sedert dat zij, ten tijde van Augustus, onder de Romeinen kwamen. Van de Etrusken, die hier in vroege tijden woonden, is hierboven (bl. 69) gewag gemaakt. Later verbreidde er zich de Romana rustica, welke taal er, bij de invloed van Duitse naburen, meesters en bijkomende inwoners minder dan elders veranderd is. Sedert dat de Franken onder Klodowijk de Alemannen, en de Oost-Gothen onder Theodoryk Opper - Italië hadden bedwongen, en Theodebert, Koning van Austrasië, in 539 het grootste deel van Graubunderland overde en aan Alemannië trok, liepen de grenzen tussen het Frankische en Oost-Gothische, kort daarna Longobardische, rijk door Graubunderland, gelijk, na de verdeling der Monarchie van Karel de Grote, tussen het Duitse en Italiaansche rijk. Onder de Keizers, die zich veel met de belangen van Italië, de Pausen, de koophandel, en Lombardije bemoeiden, verkregen het bisdom van Chur en de graven van Rhaetiën, alsmede de steden, grote voorrechten, zodat deze graven onmiddellijk onder de Keizer stonden, en vele nog onbewoonde dalen, ten tijde en door de zorg van hoeden, en het Latijn haedus, de bok als hoeder, geleider der kudde, boven bedenking gesteld wordt. Vergelijk wEILAND op hoed en kudde en vossIUs, Etymol. , op haedus.

(112)

Frederik I., uit Walliserland en uit Zwaben bevolkt werden. In 1396, 1400 en 1436 kwamen de verbonden van Godshuis, het Graauwe, en dat der Tien Gerichten, en in 1471 derzelver algemene verbond van vereniging, tot stand. Sedert de nieuwste staatsverdeling van Zwitserland maken zij het zevende kanton van dit Gemenebest uit. Van de inwoners dezer landen wordt door omtrent één derde, ten gevolge van de reeds vermelden invloed, Duits (106), door één zevende, in de zuidelijkste gedeelten, een bedorven-Italiaansch, en door de grote helft het eigenlijk RoMANsch gesproken, voornamelijk in Opper- en Neder-Engadin en verder in de meeste plaatsen van het Godshuis-verbond en van het Opper- of Graauwe-verbond, in dat der Tien Gerichten slechts voor een klein gedeelte. Behalve bijzondere afwijkingen heeft het twee voorname tongvallen, het Arumaunsche

- en het Ladinische, het eerstgemelde bij de oorsprongen van de Rijn, zoowel bij de bewoners der vlakten als bij de Surselver, of hoge woud bewoners, deze spreken nauwkeurig Zo als het geschreven wordt en men houdt hun dialect voor het zuiverste en echtste Romansch; het laatstgemelde bij de oorsprongen van de Inn, komt, of schoon in Neder- en Opper-Engaddin verschillende, nader aan het Italiaansch, is iets meer beschaafd en heeft zijne dichters opgeleverd. Het Arumaunsche is sedert eeuwen weinig veranderd, de kinde

(106) Zie Eerste Stuk, bl. 315

(113)

ren lezen er met gemak handschriften en akten van vóór de tijd van Karel de Grote (107), en in derdaad is deze taal, trotsch op de benaming van de aloude taal van het hoge Rhaetie (antiquis/m langaig da l'ault.a Rhaetia), een eerwaardig overblijfsel van de grote vereniging der Romeinse afstammelingen in de Romana van het begin der middeleeuwen; nog op de trap van onzuiverheid staande, waarop het Latijn, duizend jaren geleden, zich vertoonde vóór dat allerlei verdere vreemde invloed daaruit de andere, vroeger door ons gedachte takken, voortbracht. Tussen rotsen en ijs, aan de wetenschappelijken voortgang der andere landen langzaam en schaars deelachtig, bleef deze taal van Rhaetie in beschaving ten achteren en heeft daardoor voor de taalvorschier veel belang behouden, gelijk dit met andere bergdialekten, in Piemont, in Auvergne, aan de voet van de Pyreneeën en van de Frioulsche Alpen, het geval is, vooral naar mate zij minder met buitenlandse regeringen en inwoners in aanraking waren. In de valei van Greden of Gardena, aan de Eisach in Tyrol, bestaat een bijzonder afwijkende tongval, die zich onderscheidt door korte en levendige toonsuitdrukking, en in het uitspreken van de u, van de / voor een klinkletter, van de neusklank en (ang) , met de gemene uitspraak van het Frans overeenkomt, en de zachten klank der l meerma

(107) ADELUNG zegt het stellig, op getuigenis van von HORMAYR's Geschichte der Grafs. Tyrol, I. 139.]

(114)

len verruilt voor r, bij voorbeeld arma voor anima, waarvoor de Troubadours alma zeiden. Dat deze bijzonderheden zouden ontstaan, gelijk men gezegd heeft, uit de omgang met Portugal, waarheen zelfs de inwoners de beeldjes, die zij uit ene

soort van dennenhout snijden, gingen verkopen, schijnt ongegrond, daar zij zich even zeer elders heen begeven.

Van het Arumaunsch zijn te Disentis, waar se dert 'de zevende eeuw een vermaarde Benedictijner abtdij was, de oudste gedenkstukken van deze taal langen tijd bewaard gebleven, doch werden in den oorlog tussen Frankrijk en Oostenrijk, op den 6 Mei 1799, een prooi der vlammen. Zij bestonden, onder anderen, uit het testament van den bisschop Tello van Chur, die in 720 stierf, ene oude overzetting der Evangeliën, en levensbeschrijvingen, die men hield dat de H. Siegbert omstreeks het jaar 600 naar Rhaetie had gebracht, een niet veel jongere overzetting van de regel van St. Benedictus (108) en van het Roomsche Martyrologium. Van gedrukte boeken zijn de oudste, beide zeer zeldzaam, de vertaling van de Katechismus, in 1552, en van het N. Testament, in 1560, door JACOB BIFRONS vervaardigd, die zich, naar de getuigenis van GesNER (109), het eerst had
 aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa,
 (108) Het belang van welk stuk, tegen vergelijking van hetgeen bij SCHILTER, Thes. I., voorkomt, niet gering moest zijn.
 (109) C. GesNER', Mithrid. p. 65, edit. 1555: „ hanc linguam
 » scriptis illustrare et publicare incoepit.”

(1 15)

toegelegd op het in geschrift brengen en verbreiden van deze taal. GESNER verhaalt tevens dat binnen de, toen, laatstverlopen honderdvijftig jaren, het Rhaetisch zeer had afgenomen, en dagelijks door het HoogDuits werd verdrongen, zodat men dit te Chur en nog verder zuidelijk had begonnen te spreken, daar men te voren een, hoewel slecht, Italiaansch sprak. De taal in de latere uitgaven van den Bijbel komt wederom nader aan deze laatste.

5°.

DE WALLACHISCHE TAAL.

Wij zijn reeds eenmaal (110) de landen doorgegaten die ter wederzijden van de Beneden - Donau zich naar Sarmatië en naar de Zwarte- en Middel landse zeeën uitstrekken, en zagen er de sporen van meer dan één landaard en het opkomen en verval der Romeinse wingewesten. In later tijd werden derzelver inwoners, naar hun meest ge woon beroep, het herderleven, Wallachen genoemd door hun naburen de Albaniërs en de Slaven, uit de taal van welke laatste die naam afkomstig

is, dien men, uit dien hoofde, ook in Dalmatië aantreft. Het volk waarvan wij nu spreken noemt zich zelfs Romunje of Romukje, Romeinen, als af stammende van de volkplantingen die, onder de Keizers hier aangelegd, met alle de vrije onderda 4mensenmassam-an
(110) Hiervoren, bl. 11 en volg.

(1 16)

men des Rijks, bij een wet van Karakalla (11 1) in 212 het Romeinse burgerrecht verkregen; zoo dat zij zich niet geheel ten onrechte dien naam toe eigenen. Dat zij, onvermengd met andere volks stammen , alleen van die koloniën, zouden zijn overgebleven (112), is niet waarschijnlijk. Nadat, in de tijd van Aurelianus, de Donau de grens des Keizerrijks was geworden, en het tegenwoor dige Wallachije en Zevenbergen voor de gedurige invallen van vreemde volkeren openstonden, trok ken de vroegere bewoners meer en meer in de af gelegener streken van de Haemus. Het zijn deze bezuiden de Donau gevestigden die wij in het na gaan van dezen gemengden taaltak Thracische Wal lachijers zullen noemen, ter onderscheiding van de Dacische, benoorden dien stroom. Wat de eersten betreft, onder Turksche heerschappij, nevens en tussen de Grieken wonende, die hen de schimp naam van hinkende Wallachijers geven; in hunne taal hebben zij ten minste de helft Latijnse woor den behouden, voorts enige van Gothische, Sla vise en Turksche herkomst, een goed deel Griek sche, en omtrent evenveel uit een taal die met het Albanisch veel overeenkomst moet gehad heb ben, schoon men nopens dezelve nog onzeker is.

(111) L. 17, D. De statu hominum. SCHULTING, Jurisprud. ante Just. p. 617.

(112) Gelijk P. MAJOR in zijne, in het Wallachisch in 1812 uit gekomen, Geschiedenis van de oorsprong der Romeinen in. Dez cië, wil.

(117)

Men kan zich over deze vermenging niet verwon deren, als men opmerkt dat reeds in 279 na J. C. vele Bastarnen, Gepiden, Gothen en Wandalen, in 334 Jazygen, en na de dood van Attila vele Hunnen en Alanen er woonplaatsen verkregen. Onder Heraklius lieten zeven Slavische stammen er zich mede tussen de Donau en de Haemus aanwijzen.

Aan nog meer afwisseling van lotgevallen was het Dacische Wallachije blootgesteld. Gedurende

verscheiden eeuwen gingen door hetzelfde de tochten van de Oost- en West-Gothen, van Hunnen, Anten, Bulgaren, Avaren, waardoor welligt dit land even Zo woest en ontvolkt zal zijn geworden als de Geschiedschrijvers uitdrukkelijk vermelden dat, na het midden van de twaalfde eeuw, bij de krijgstocht van Leo Vatages, Moldavië geheel ledig van mensen was. Op het einde van de zevende eeuw sloegen zich in Wallachije Bulgaren neder, van welke men leest dat zij, in het begin der negende, op hun rooftochten naar Thracië een groot aantal Rumunen, of Wallachen, van daar wegvoerden, en in het tegenwoordig Wallachije en Bulgarije deden wonen. Op het laatst van de negende eeuw zetteden zich Ogurs of Hongaren aan de Pruth in Moldavië neder; de Petscheneken dreven deze verder voort; op hen volgde in het midden van de elfde eeuw een ander Tartaarsch volk, de Uzen, Polovzen of Kumaners, die de Koningen van Hongarije van tijd tot tijd weder oostwaarts terug drongen; enkele van hun horden bleven gevestigd,

(118)

en sloten zich, met aanneming van het Christelijk geloof der Oostersche kerk, aan de Hongaren aan, na dat hun Aziatische wapenbroeders, in de slag aan de Kalka in 1223 tegen Gengiskan, de nederlaag hadden geleden; in Moldavië vindt men nog enkele horden van Kumaners. Omtrent 30 jaren later overheerden de Mongolen alle deze landstreken en stroopten wijd en zijd. In 1284 kwamen er weder Wallachen uit Thracië, aan welke Ladislaus IV. in verscheiden streken van Zevenbergen een verblijf aanwees. Na de moord in 1290 aan Ladislaus gepleegd, richtten de Wallachen een onafhankelijken Staat op onder hun eigen vorsten, van welke Radul de Zwarte de eerste was, doch bleven daarna, bij afwisseling, dan eens aan de Hongaarse, dan aan de Turksche heerschappij onderworpen.

Nadat Moldavië in de veertiende eeuw door de Hongaren en Polen van de Tartaren bevrijd was, togen sommige Wallachen derwaarts, onder hun opperhoofd Dragosch; hun onafhankelijk gebied al daar deelde in het lot van Wallachije, en de slag bij Mohacz, in 1526, onderwierp beide aan het Turksche gebied. De latere gebeurtenissen zijn bekend en voor ons onderwerp van geen belang. Ik heb deze schets niet onvoegzaam geoordeeld, omdat men zich door dezelve gemakkelijk kan voorstellen, welke taalverbastering hieruit moet

zijn ontstaan, en deze zou voorzeker nog erger zijn geweest Zo deze naneven der Romeinen met minder ruwe volksstammen in aanraking waren ge
(1 19)

komen. Nu bleef de Latijnse kern behouden; maar zodanig als het Latijn de gemene taal van de volkplantelingen en inwoners was, toen zij van het Rijk afgescheiden geraakten, en van toen af nam het Wallachisch zijn afzonderlijken gang. Wij moeten hierbij nog opmerken dat, voor Zo ver de rust, in Thracisch Wallachije, onder het Grieksche rijk, minder gestoord werd, althans tot aan de overheersingen der Turken toe, de Latijnse schrijvers hier niet geheel verwaarloosd werden, bedienende zich de Wallachen nog langen tijd van de Romeinse lettertekens (113), die zij na derhand voor Slavische of zogenaamde Cyrillische verwisseld hebben. Het vroeger afscheiden van de ze taal van hare Latijnse moeder, dan derzelver overige dochters, heldert op waarom vele Latijnse woorden alleen bij haar zijn overgebleven, die de overige voor andere benamingen hebben geruild. Zelfs zijn de veranderingen die zij ondergaan heeft, regelmatig genoeg; bij voorbeeld de Latijnse uitgangen der naamwoorden op us, um, ut, werpt zij weg, dien op tor verlengt zij toriu; zij heeft het lidwoord aangenomen, en plaatst dit, wanneer een bijvoegelijk woord bij een zelfstandig komt, tuschen beide, en mitsdien achter het zelfstandige als (113) In 1809 is te Ofen in Hongarije in het Wallachisch en Hedendaags-Grieks in het licht gekomen, G. c. RosHA's Knnst om het Wallachisch met Latijnse letters te lezen, die de oude letters der Wallachen zijn, dienende tot veredeling van de gehele Wallachische nat e.

(120)

dit vooraan staat; een eigenschap die ook aan sommige takken van de Germaansen taalstam niet vreemd is. Van de letters die zij, in de Latijnse woorden, verwisselt is bijzonder het gebruik, der p in plaats der qu of c optemerkten; ook de medeklinkers, die men gewoon is stomme te noemen (114), verdubbelt zij niet, even gelijk het oudere Latijn geen medeklinker verdubbelde (115). Intussen bestaat er in de vorm van vele woorden een gelijkheid met het Italiaansch, die op ene nadere gemeenschap met dit laatstgemelde schijnt te wijzen en waarvan de rede nog niet tot volkomene duidelijkheid schijnt gebracht te zijn. Deze gelijkheid is Zo sterk dat men gehele regels en gedichten uit het Italiaansch in het Wallachisch kan overbrengen met behoud van dezelfde woorden, de

uitgangen veranderd. Ook ontging deze nadere be- -
trekking, in de vijftiende eeuw, aan L. CHALcoN
DYLA's niet, die in zijne Geschiedenis der Turken,
op het jaar 1383 van de Wallachen gewag maken
de, wier afkomst hij evenwel niet kent, hunne
taal als verwant aan de Italiaansche beschrijft, maar
bedorven en voor een Italiaan onverstaanbaar. In
dien het bezetten van een deel van Wallachije en
Zevenbergen, ter beveiliging der grenzen, door de
Johanniter-ridders in 1249 , had stand gehouden,
zou men aan de invloed van deze, op de latere
taal, kunnen denken, daar zij met hun broeders

(114) Eerste Stuk, bl. 22.

(115) FESTUs in v. Aulas et Folium._ (121)

in Dalmatië, Italië, enz. langs de Weg van Scar
dona, gemeenschap hielden. Het kan ook van de
Minoriten zijn, die, onder begunstiging der Pau
sen, omstreeks het einde der veertiende eeuw en
vervolgens, op het overhalen der Wallachijërs en
hunne vorsten, van de Griekse tot de Roomsche
kerk, toeleiden, en zeker waren gene zendelingen
geschikter dan Italiaansche, om de taal te leren,
die denzelfden oorsprong had als de hunne. Toen
BussCHING, in het midden der vorige eeuw, zijne
berichten verzamelde, was het Italiaansch bij de
voornamen Wallachijërs zeer bemind (116), thans
spreken zij Grieks of Turksch (117).

XVI.

SLAVISCH VOLKS- EN TAALSTAM.

Een uitgebreide stam, dien wij onder de naam van Germanen hebben leren kennen, had, vóór, onze tijdrekening, de noordelijke helft van Europa begonnen te bevolken. Een andere, die later in de Geschiedenis te voorschijn treedt, was in de Oostelijke delen uit Azië afgezakt. De Grieken en Romeinen kenden dezen schier alleen bij naam: Sarmaten.

(116) Zie Aardrijksbeschrijving, I. bl. 1181, en zijn Voorbericht, over zijne hulpmiddelen.

(117) Mithridates, II. 729, naar de nieuwste schriften over dit land en deszelfs taal.

(122)

Te voren ten oosten en ten zuiden van de Tanaïs wonende, waren zij naderhand over die rivier gegaan, verdreven er de Skythen en breidden zich uit in het tegenwoordige Bessarabië tot aan den Donau, over welken zij des winters strooptochten deden op het Romeinse grondgebied, omstreeks het begin onzer jaartelling. Later strekten zij zich al meer en meer uit naar het Westen, Dacië dat onder één, nog machtig vorst, stond en onder Trajan een Romeins wingewest werd, alleen onaangetroffen latende, doch te meer indringende tusschen de Nieper en het Karpatisch gebergte tot aan de Weissel. De Skytische, Finsche en Lettische stammen weken van daar voor hun terug, de eerstgenoemde verdwenen van lieverlede, de Finnen verspreidden zich noordoostwaarts waar dezelve ten dele voorheen gewoond hadden, vermengden zich ook met de Wenden, en bezetteden ook ten dele Finland, vroeger door een volk bewoond dat aan de Noordsche, Skano - Gothische, stammen verwant was. Enige Sarmaten togen over de evengenoemde bergketen in Pannonië, de afzonderlijke naam van deze was Jazygen. In de zesde eeuw kwam het Oostersche keizerrijk onmiddellijker in aanraking met deze volkeren, die, van omtrent dien tijd af, westelijk tot aan - en zelfs over - de Elbe schijnen te hebben gewoond (118). - -

(118) SUHM, Verhandl. over de oorsprong der Slaven. Skrift, X. s. 272.

(123)

PRocoPIUs (119), die als geheimschrijver van Belisarius de meeste gelegenheid had van berichten over hen te verkrijgen, vermeldt hen het eerst onder de naam van Slaven en Anten, onder dezen de oostelijk – onder dien van Slaven de westelijk – wonende, bevattende, en tevens aanduiden de dat beide tot één hoofdvolk behoorden en te voren Sporen heetten, een benaming die wij nergens elders aantreffen en die hij, bij gissing, uit het Grieks wil afleiden: omdat zij ver verspreid woonden (120). Het was derhalve geen volksstam

(119) Hist. Goth. ed. GROTh, p. 339.

(120) Mogelijk dezelfde die JoRnANDEs, de reb. Geticis, p. 613, spali noemt, van dispalati, verspreid wonende. - spr schijnt de gemene wortel te zijn in spreiden, springen, spargo, sperno; speirou; enz. - Men verwijt aan PRocoPIUs dat hij zelf dien naam van spori zou gesmeed hebben, ik geloof het ook; hij of de tolken die hem dienden ; maar, door een nauwkeurige overbrenging in het Grieks, van de naam dien dit volk zich in zijne eigene taal gaf: Sar- mat, en waarvan PRocoPIUs de betekenis niet verkeerd opvatte: het gebied dat uitgebreid is, het aanzienlijke, het machtige, uitgebreide volk. Het mogt zich dien wel geven. Mijne gronden voor die betekenis moet ik hier zeer kort zamentrekken. De beide wortels zijn uit Azië, waar de fakkel voor onze taalkennis licht. 19. MAD: verdeling, uitbreiding (vergelijk wEILAND, Woordenboek, op Maat); Madai, Medië, Midian, en Mathana, de woestijn ten oosten van laatstgenoemde landstreek. . Bij PLINIUs, VI. c. 7, lees ik dat men de Sarmaten voor afstammelingen hield van de Meden. Hij onderscheidt ze in vele stammen, die welke naneven waren van de Amazonen woonden het dichtst bij de Tanaïs. Het ontstaan van deze Sarmaten van de Skythen en Amazonen, ten oosten van die rivier, 1aoo jaren vóór J. C. komt voor' bij HeRoDotus, IV. c. 110-117, vergeleken met PAUSANIAS, I. ' Aan de mond van de Tanaïs vindt men de Jazo - Ixo of Exomageae. Zie de aantekeningen op vALERIUs FLACCUs, VI. vs. 569,

(124)

welke nieuwelings die landstreken bezet had, en geen naam dien zij zich zelve gaven. Men verschilt over de betekenis van dien van Slaven; dat hij van Slawa, beroemdheid, aanzien, ontleend is (121), komt niet onaannemelijk voor (122); vele volkeren hebben zich zelve met een of ander die ze er reeds plaatst in de tijd der Argonauten, en die van GRONoviUs op MELA, I. c. 19, en de aldaar aangehaalden. - 2°. SAR, de koningstitel in het oude Chaldeeusch, gebied (zie ons Eerste Stuk, bl. 158 en 159), TsAR in het Slavis, van waar Tsar grad, Constantinopel. Een aantal plaatsen waren voorheen in het noordoosten van Europa aanwezig, waarvan de naam met Sar begint; Saron, bij PToLEMEUs, aan de Borysthenes, boven de Metropolis der Bastarnen, omstreeks de ligging van Kiev ; Zo plaatst hij anderen, de Konings Sarmaten, zeer hoog ! aan deze zijde van

het Hyperboreïsch (het Ural?) gebergte, ook Sar-gaten ten noord westen van de Palus-Meotis. SUHM, Skriften, X. s. 273, zegt dat Sar een Sarmatisch woord was, en rood betekende, en daarvan misschien roode-mannen. Rood, licht, glans, Sar kan dus beide beteken. - THUNMANN, Untersuch. ein. Nörd. Völker, ont kent de betrekking van de Slaven en Sarmaten en houdt alleen de Jazygen en Rossolani voor nakomelingen - van de laatsten, maar SUHM, t. a. pl. s. 272, merkt aan dat de naam van Sarmaten op houdt gebruikt te worden, gelijktijdig dat in hetzelfde land, Inanne lijk in Hongarije bij de Donau, die van Slaven begint, en dat de oude schrijvers vele woorden als Sarmatische vermelden die kenne lijk Slavische zijn. X. BoHUSZ, in een Verhandeling over den oorsprong van de Litthauers, houdt mede de Slaven voor Sarmaten. MALTEBRUN, Tableau de la Pologne ancienne et moderne, onder scheidt de oude en jongere Sarmaten.

(121) Schoon het woord, in andere talen overgaande, rechtstreeks ene omgekeerde betekenis verkreeg. Zie WEILAND, Ned. Woordenboek, op Slaaf.

(122) Volgens anderen van Slowo, spraak; volk van enerlei taal. -

(125)

ren vererenden naam onderscheiden (123). Het is thans nog die waarmede meest alle volkeren van dien stam, welken naam zij afzonderlijk dragen mogen, hun gemene afkomst beteken. De Slaven waren een rank en sterk ras van mensen, roodachtig van haar, doch anders niet zeer blank, eenvoudig en eerlijk van zeden en armoedig in leefwijze. Zij aanbaden één oppersten God, en offerden aan de stroomen, nymphen en andere geesten.

Even gelijk wij omtrent andere talen hebben gedaan, willen wij, de vroegere betrekking tot ene algemene Skytische of Aziatische moeder daarlaten de (124), deze taal in overweging nemen waar wij haar in Europa aantreffen.

(123) Zie bijvoorbeeld WEILAND, op Duits.

(124) Wanneer BELL, Reizen, I. 316, zegt » de Illyrische of » Slavonische is oorspronkelijk de Kalmucksche, men kan er mee » komen van de golf van Venetië af tot Kamtschatka; want het » Russisch is een tak van het Illyrisch, » dan kan dit, daargelaten welke staat op zijne taalkennis te maken is, alleen beteken, dat men in het noorden van Azië te gemakkelijker met het Russisch voort kan, omdat het in zijne wortels aan een der hoofdtalen van dat werelddeel verwant is. Over het verband van het Russisch en Sanskrit zijn, voor weinige jaren, verhandelingen uitgekomen. Men beschouwt de laatstgemelde taal, wanneer men Zo hoog wil opklimmen, als de moeder van de meeste Westersche talen, en spreekt ook, indien zin, van Germano-Indisch. Dat BELL en vele hedendaagsen het Slavis Illyrisch noemen, is het gevolg der benaming van Illyricum, die de Romeinen aan de gewesten tus

schen de Adriatische golf, de Donau, en Griekenland, gaven; men moet dit niet verwarren met de taal der oude Illyriërs, hier boven bl. 17 vermeld.

(126)

De Slavische taalstam, ofschoon even Zo afgescheiden en op zich zelf staande als de vroeger behandelde, heeft in zijne wortels kennelijke overeenkomsten met de Germaansen en Thracischen. In het bijzonder heeft die van sommige takken, vooral van het Russisch, met het Latijn, de aandacht getrokken. ADELUNG noemt dit, etymologische uitwassen, die tot niets geleiden; " en zoo L'EvesQUE's vooringenomene stelling (125), dat de Slavische taal de moeder zou geweest zijn der laatstgenoemde, hem die uitdrukkingen heeft doen gebruiken, kan men niet anders dan dezelve toestemmen, indien er geen middelweg tussen deze uitersten lag. Wagen wij ons een oogenblik op denzelfden, enige merktekens langs het spoor plaatsende dat wij te houden hebben. De nauwe betrekking van de Latijnse taal tot de Germaansche is bekend genoeg, en zulks niet door - maar nevens - de Griekse, dewijl zij beide dochters zijn van het Pelasgisch. Indien wij nu de Pelasgen oudtijds naast de Sarmaten vinden, zal deze verwantschap ons niet raadselachtig voorkomen, of vreemder dan die der Thracische taal met de Germaansche. Uit dit naast elkander staan der Germaansche, Thracische en Sarmatische stammen, schijnt het mij toe dat de overeenkomsten voortvloeijen die men reeds voorlang tussen het Latijn, en het Poolsch, Oud-Pruisisch en Littauwsch heeft opgemerkt, de woorden die men bijbrengt

(125) Histoire de Russie, T. I.

(127)

tonen het, behalve enige die later van de Christenpredikers afkomstig zijn (126). Een blik op de woonsteden der Sarmaten en der Thraciërs is daar toe genoeg. ADELUNG hen eigenlijk eerst in de vierde eeuw in zijn overzicht opnemende, schijnt op die betrekking tot hun naburen, die vele eeuwen vroeger reeds waren afgescheiden, niet te hebben geacht. Zij is aan L'EvesQUE niet ontgaan, schoon hij, naar zijne voorschreven stelling, haar verkeerd aanduidt. „ De Trojanen en Heneten, " zegt hij, „ waren Slaven. " Wij hebben vroeger vernomen dat zij Thraciërs waren. Men behoeft daarom de Sarmaten niet aan te nemen tot hunne voorvaders; hierdoor zouden wij tot de onbepaal

de, niets ophelderende, algemeenheid van uitdrukking terugvallen die alle deze stammen onder den naam van Skythen bevatte. Ik meen het dan daarvoor te mogen houden dat de Sarmaten, later Slaven geheten, nog in Europa, ten oosten van de Germanen en ten noorden van de Pelasgen, wonende, minder vreemd van deze waren dan van de vroeger in het westen van Europa getogen Iberen en Kelten. Wanneer wij daarbij voegen dat niet uit Griekenland maar noordelijker afgekomen Pelasgen, of wil men Oud-Illyriërs, zeer aanmerkelijke grondstoffen tot het Latijn hebben bijgedragen, en derhalve de een hand ter verbroedering hebben gereikt aan de volkeren in Italië, de andere aan hunne oudste naburen bij en ten noorden van den C1262 HARTKNOCH, Antiq. Pruss, Diss III. p. 91-93. (128)

Neder-Donau, dan zal menige Slavische uitdrukking, Zo wij er Latijn in horen willen, niet moeilijk te verstaan vallen. De slotsommen der bewijzen voor dit gevoelen zijn deze :

1°. De overeenkomst vertoont zich in wortelwoorden, in woorden van algemeen gebruik en noodzakelijkheid: licht, zon, sneeuw, aarde, en vele andere.

2°. In de telwoorden 2, 3, 6, 7 en 10 allerduidelijkst; ook laten 1 en 4 er zich toe brengen.

3°. Met het vooruitgaan der beschaving verminderen deze overeenkomsten. De uitdrukkingen van wetenschappen en kunsten zijn dikwijls van elders, en kennelijk waaruit en omstreeks welken tijd, overgenomen.

4°. Beide de talen missen het lidwoord en verbuigen het zelfstandig en bijvoegelijk naamwoord in denzelfden smaak, schoon het Slavis met meer rijkheid van naamvallen.

5°. Het persoonlijk voornaamwoord is in beide talen hetzelfde, gelijk het in de Latijnse en Germaansche hetzelfde is, met meer kennis van de laatste zou L'EVESQUE de eersten persoon niet hebben uitgezonderd.

6°. Het hulpwerkwoord: zijn, is hetzelfde.

7°. Vele werkwoorden komen overeen, met ene regelmatige verandering in de uitgangen van de onbepaalde wijze.

Men kan hier nog bijvoegen dat verscheiden woorden, in het goede Latijn niet voorhanden, in het (129)

oudere, of in afgeleide woorden, kennelijk, ook somtijds in het Italiaansch, worden aangetroffen. Bij

voorbeeld : oog, oko, occhio, ocu-lus.

Wat de eigenschappen van deze taal in het algemeen betreft, gebruikt zij meer medeklinkers dan de Germaanse en Latijnse talen, vooral sissen de, en voegt er verscheiden te zamen vóór den klinker in de lettergreep. De harde sch wordt zorgvuldig van de zachte sh (de Franse j) onderscheiden; de haalklank, aspiratie, dien wij met h schrijven, noch de f, heeft zij niet.

In de meeste der takken wordt de klemtoon afwisselend geplaatst, in de Boheemschen altijd op den eersten lettergreep (127), in de Poolschen, met zeer weinig uitzonderingen, op de voorlaatsen.

De zelfstandige woorden hebben de drie gewoonlijke geslachten.

Deze taal bezit geen lidwoord; uit dien hoofde zou men de verbuiging vollediger verwachten dan zij is. w -

Sommige takken bezitten het tweevoud, maar slechts met drie naamvallen; het enkel- en meervoud hebben er zeven; de werktuigelijke, die het getal tot zeven brengt, en naar de Slavische rangschikking de zesden uitmaakt, is aan deze taal bijzonder eigen, en tekent dat iets door een wer

(127) Hoe tegenovergesteld handelt hierin het een volk van het andere, bij voorbeeld de Fransen op de laatsten, tenzij dat de e muet het woord rekt.

(130)

king geschiedt, de invloed van een werktuig op het voorwerp, of dat het door een ander voorwerp vergezeld is (128). In het meervoud heeft, althans het Dalmatisch, een achtsten, die het zijn in iets, aanduidt. Ook maken het Russisch, Boheemsch en Poolsch onderscheid, in de verbuiging van de mannelijke naamwoorden, tussen levende en levenloze dingen. Voorts wijst een verbuigbare uitgang de vergelijkenden trap aan, en, behalve dien, nog een voorgezette lettergreep den hoogsten. -

De vervoegingen der werkwoorden zijn gemakkelijk; de laatste lettergreep of uitgang duidt den persoon aan; de aanvoegende wijze wordt door een bijzetsel en niet door vervoeging gevormd.

Het terstond voorbijgaan van een handeling, haar

(128) De 6de heet gewoonlijk in deze spraakkunsten casus instrumentalis, de 7de narrativus of localis. - Zie hier een voorbeeld : -

Naamyal.

1 Noemende: Het paard loopt.

2 Telende: ' Het gebriesch van het paard.

3 Gevende : Voeder voor het paard.

4 Treffende : Het tuig drukt het paard.

5 Roepende: O ongelukkig paard.

Ene schuit door een paard voortgetrokken.

De zwaarte van het rijtuig deed het paard uit
glijden.

Een ruiter met zijn paard.

6 werkende :

7 Nemende : Het tuig van het paard afnemen. -
Meervoud.

2 Bevattende : Staan tussen paarden

(131)

langere duur, haar herhaald terugkomen, worden onderscheidenlijk aangewezen. Het gebruik der deel woorden is ten naastebij als in het Grieks.

De ontkenning ne staat onmiddellijk vóór het werkwoord.

In de woordvoeging is veel vrijheid, gelijk in de Latijnse, echter niet zonder aan regels gebonden te zijn.

Naar de vermelde splitsing van PRocoPIUs, laat stelijk ook door DoMBRowsKY tot grondslag gelegd, moeten wij de oostelijke en de westelijke Slaven afzonderlijk behandelen. Een hoofdkenmerk ter onderscheiding is in de voorzetsels ont en uit en in den naam vogel, dat de Oostelijke doorgaans met raz, iz, en ptitza, de Westelijke met od, wi, en ptak uitdrukken. De beoefening van enige takken ontmoet, behalve het schaarscher voorhanden zijn van hulpmiddelen hier te lande, enige moeilijkheid in het verschil der lettertekens, waarvan het Slavenisch, of de oude kerktaal, het Russisch, het Servis en sommige volkeren van Illyrië, hun afzonderlijk A. B. bezitten (129). Het eerstgemelde gebruikt bovendien verkortingstekens.

(129) PETITY, III. 528; doch niet volkomen nauwkeurig.

(132)

I. ANTISCHE oF oosTELIJKE HoofDTAK.

1^e .

RUSLAND

Oudtijds woonden in het oosten van Europa, van de monden van de Donau tot aan de Finschen zeeboezem, onafhankelijke stammen van dezen uit gebreiden landaard, tussen Tschoeden, Tartaren en Mongolen, waarvan zij enige verder naar het noorden drongen, andere aan zich onderwierpen, dan weder door hen overheerst werden. Tot ene meer gezeten levenswijze gekomen, vormden zij zich, omtrent het midden der vijfde eeuw, voornamelijk in twee Staten, waarvan die aan het meer Ilmen de volkrijkste en machtigste was en Novgorod (130) - de andere Kiew aan de Nieper - tot hoofdplaats had. De eersten zijn, in later tijd de Grote-, de laatsten, die naar hun vlakten de Polianen heetten, de Kleine-Russen genaamd. Om streeks het jaar 862 onderwierpen zich, ten gevolge van inlandse onlusten, de Slaven van Novgorod, de Tschoeden, en de Kriwitsen die bij Smolensk, en bij Polotsk aan de Duna, woonden, aan een volk wien de Finnen de naam gaven van (130)

Nov-gorod, de nieuwe stad, rees eigenlijk later, naast het overblijfsel van de ouderen zetel, tot vermaardheid. - PAPIA NUs, in 1550, rekent haar nog onder Azië.

Warjaga - Russi, van waar die van RussEN, en in de vroegere Geschiedenis die van Waregers, is gekomen. Gedurende verscheiden eeuwen, namelijk, waren de kusten van de Oostzee door lieden van onderscheiden landaard bezet, die voornamelijk van de zeeroverij leefden, en, door hun stoute ondernemingen en scheepstochten wijd en zijd berucht, onder een algemene benaming van Waregers bekend stonden. Harald de Dappere, die tot bij Sicilië stroopte, behoorde tot die gelukzoekers. In dien tijd, toen het zwaard de rijken vestigde, hield men het plegen van geweldenarij ter zee niet voor schandelijker dan te land, en het is eerst in de twaalfde eeuw dat dit afnam. Het verontrusten der Belten door de zeerovers was vermoedelijk ene der redenen waarom de handel met de Oostzee Zo lang over land werd gedreven (131). Er waren Noormannen, Anglen, Zweden, Russen, onder de Waregers (132), van welke voornamelijk de Zweedsche, in de negende eeuw, een aanmerkelijk gebied hadden opgericht omtrent en bezuiden

het meer Ladoga, dat de Noordsche schrijvers het
(131) SUHM, Skrifter, VIII. 149. t

(132) Hun naam (verwant aan het Nederd. wrak, en het droit de varech van de Normandsche zerechten; zie FURETIERE op dat woord) was Gothisch. De aaneenschakeling der betekenissen in de daarvan afgestamde dialekten, toont de aaneenschakeling der denk beelden, en tevens hun lotgevallen: wreken, vervolgen, bannen. Zwerven, heen en weder stoten (ook van schepen op klippen). Banneling, vreemdeling, ellendeling. Zie sERENIUS, Engl. and Swedish dict., 2de edit. op wrack, -

(134)

Holmgaardsche rijk noemen (133). Of de Russi sche tot denzelfden stam, dan wel tot de Hunnen behoorden, is in twijfel getrokken (134). Ge noeg, Rurik, hun aanvoerder, gaf zijne nieuwe onderdanen wetten en de beschaving waarvoor zij vatbaar waren. De taal die hij en zijne landslieden spraken deed onder voor die der talrijker Slaven, daarentegen ging de naam van Russen ook op die van Kiew over, nadat Oleg, Rurik's opvolger, in 884 die stad had ingenomen en de beide Staten onder zijn gebied verenigde.

Het is omtrent twintig jaren later dat wij de Russen in oorlog, en vervolgens in betrekkingen van koophandel en vriendschap, zien met het Hof van Konstantinopel; betrekkingen die, later, door meer dan ééne huwelijksverbindtenis versterkt werden. Om in de Zwarte zee te komen zakten zij den Nieper af tot aan deszelfs watervallen (135). Daar ontladden zij de vaartuigen, en lieten ze, met kracht van mensen en door lange stokken

(133) SUHM, X. 288.

(134) L'EvEsQUE, Hist. de Russie, I. 80-86. Het algemener gevoelen, dat de Russen tot de Zweedschen tak behoorden, omhelzen sUHM en ADELUNG, en schijnt in verband te staan met het geen wij van de verwantschap der Bo - Russi (Pruisen) met den Germaansen stam zullen vernemen. Verg. HARTKNOCH, Antiq Pruss. Dissert. III. p. 63 en 97. - Zij zijn de Roxolani, Roxani, en Roxi der oude schrijvers; bij de latere, Rossi.

(135) CoNSTANTINUS PoRPHYRoGENITUS, die zelf veel wetenswaardigs over zijne regering heeft te boek gesteld, heeft de namen, in het Russisch en in het Slavis van de tiende eeuw, aan getekend.

(135)

voortgeduwd, langs de rotsen glijden, dragende, omtrent halfwege gekomen, de lading over land zesduizend schreden ver, gedurig door vijanden verontrust; aan de mond van de rivier brachten zij hun vaartuigen weder in stand en wachtten dan op een gunstigen wind; aan de Niester ge

komen moesten zij ze nog eens kalefateren. Omstreeks het begin der tiende eeuw had de Christelijke leer begonnen bekend te worden in Rusland ; Olga, moeder van Sviatoslaw , begaf zich, in een zeventigjarigen ouderdom, in 955, naar de zetel der Griekse Keizers, waar zij met veel plechtigheid door de Keizerin ontvangen en door de Keizer ter doopvont geleid werd, die haar de naam van Helena gaf en rijk begiftigde, onder anderen met kostbare bekers en prachtige . Oostersche stoffen. Zij beloofde pelterijen, was en manschappen tot tegengeschenken. In deze eeuw hadden de Griekse keizers gewoonlijk Russen in hunne legers en vooral op hun vloot. Olga, vruchteloos pogende haar Zoon tot het Christendom overtehalen, had getracht Vladimir, haar' kleinzoon, er in te doen opvoeden, maar ook met geen ander gevolg dan dat zijn ijver voor de dienst van Peroen - blakender bleef ; doch later, door vreemde vorsten en van verschillende zijden, ook door Joden die onder de Kozaren woonden, aangezocht, zond hij tien door hun wijsheid beroemde mannen buiten 's lands om kundigheden daarover te vergaderen, welke de dienst van Mahomet bij de Bulgaren, de Latijnsen eerdienst in de nog arme (136)

kerken van Duitsland, en de luister van den Grieksen in die van St. Sophia hebbende gezien , hunne overtuiging terug brachten dat Zo veel voor treffelijkheid alleen aan het waar geloof kon verbonden zijn. Van dien tijd af (136) kwamen, met de kloosters, kerkelijke geleerdheid en wetenschap pelijke beschaving, en in 't bijzonder het Cyrillisch letterschrift, in Rusland, bij het verleggen van den zetel des gebieds naar Susdal en Wolodimir , bleef Kiew het middelpunt der kundigheden, tot dat in 1236 de Mongolsche Tartaren het zuiden des Rijks overmeesterden, gelijk zij en de Polen ruim ene eeuw daarna het gansche Rijk bemachtigden, dat, door Iwan III. bevrijd, die, in de ouderdom van 23 jaren, in 1462 de troon beklom, onder dezen vorst de grondslag van zijne volgende grootheid zag leggen.

SLAVENISCHE KERKTAAL.

Er had in het noordoosten van Europa, vroeger dan deszelfs Geschiedenis opklimt, meer beschaaftheid bestaan dan men zich gewoonlijk voorstelt, maar in de taal zijn er gene bewijzen van vóór de invoering van het Christendom. Cyrillus en na zijn dood zijn broeder Methodius, en andere Grieks-Slavische priesters hadden het in de acht

ste eeuw aan zuidelijker wonende Slaven, voornamelijk aan de Serviërs, verkondigd; de eerstgemelde (136) 988 na J. C.

(137)

had het Griekse alphabeth naar de eisch der Slavische taal ingericht. Het was dus natuurlijk dat de Russen het van hun naburen overnamen. Vervolgens ontbood men van tijd tot tijd handschriften uit Servië, en van de berg Athos. Zoowel de Russen als de Serviërs brachten nu en dan enige verandering in hun kerktaal, haar daardoor nader houdende bij de gesprokene, hetgeen ten aanzien van de Russische met name in de veertiende eeuw plaats greep. Na het aanwenden der drukkunst voor de kerkboeken werd zij meer gevestigd en van dien tijd af de Russische en Servise kerktaal geheel dezelfde. Als wij haar, ter onderscheiding, Slavenisch noemen moet men dit niet met de, na der te vermelden, taal der Slavoniërs verwarren. De gemene Russen noemen haar Oud - Russisch, Staro-Ruski, en verstaan er het grootste deel van; verouderde woorden en spreekwijzen, en zulke die bijzonder aan de Serviërs eigen waren, uitgezonderd. In de weinige schriften van wereldlijken in houd bediende men zich van dezelfde taal, onder welke men aan de Chronijk van NESTOR (137), - om hare oudheid en geloofwaardigheid, de voorrang boven alle andere Slavische schrijvers toekent. De jongere afschrijvers van deze en andere geschiedboeken hebben zich hier en daar vrijheden veroorloofd en gewoon Russisch in plaats van Oud-Servise woorden ingelascht.

(137) Geboren in 1056. Zijn werk houdt op met 1115.

(138)

RUSSISCHE TAAL ,

De taal, in het uitgestrekter en volkrijker noordelijke deel van Rusland, was wel ruwer dan die in het zuidelijke vroeger beschaafde, maar nam een delijk de overhand, omdat dit gedeelte meer verward was van het oude middelpunt, en het eerst de elektrische mededeling van de West-Europesche vorderingen van de hand des groten PETER's ontving. De verandering in de smaak en de gewoonten der hogere standen in de nieuwe hoofdstad werkte hier, als in dergelijke gevallen, op de taal van het gewone leven, en deze, verfijnd en sierlijker geworden, ging eerst in het burgerlijke en in de pen der geschiedschrijvers, en daarna in de godsdienstige geschriften, over, zelfs is zij

thans in de Katechismus en dergelijke aangemen, blijvende alleen in de geloofsbelijdenis en in het gebed des Heren de oude taal behouden. De Russische letterkunde heeft, gelijk het Rijk, reuzenschreden gedaan. Het leven van de patriarch Nikon, op het laatst van de zeventiende eeuw geschreven, en andere zijn nog geheel het oude Slavis, en reeds in de eerste jaren der regering van Elizabeth schreef MICHAËL LoMoNossow zijne Oden, en ALEXANDER SUMARAKOW zijne Fabelen in de eerste jaren van Katharina II. (138).

(138) Men heeft van hem ook Treur- en Blijspelen, en van beide nog andere gedichten; de hier boven genoemde worden voor hunne beste voortbrengsels gehouden. LoMoNossow's zeer geachte Spraakkunst is in het HoogDuits en in het Frans vertaald.

(139)

Van tongvallen zijn er, volgens PALLAS, slechts twee te onderscheiden, buiten welke, overal, met geringe afwijkingen in de uitspraak, de taal dezelfde is. Zo dit inderdaad nauwkeurig genoeg is waargenomen, kan men, naar mijn inzien, tot op heldering van dit in een Zo groot rijk anderszins vreemd verschijnsel, bijbrengen, dat het Russisch, als gevormde taal, nieuw is en de plooi van elk gewest nog nauwelijks kan aangenomen hebben; dat wij hier alleen spreken van het eigenlijk Russisch gedeelte des Rijks, na aftrek van de vreemde bestanddelen; dit gedeelte doortrekkende, houden gene bergruggen ons tegen, die de inwoners afzonderen ; ook zijn tussen die inwoners niet zoo vele van anderen landaard gezeten gebleven, als bij voorbeeld in Italië het geval was met de Romeinsche taal; de Aziaten die Rusland meer dan eens overstroonden werden teruggedreven of kwamen om. Voor Zo verre men de oudere Russische taal, als onderscheiden van de Slavenische, moet beschouwen, zou zij gevoegelijk, naar de vroegere staatsverdeling, de Groot-Russische kunnen heten. Een onderdeel van deze is de Susdaalsche tongval ; bijzonder onzuiver en met vreemde woorden gemengd. Hier was Moskou een geruimen tijd de hoofdstad des Rijks (139). De tweede bijzondere tongval is de Malo- of Klein- Russische, in de (139 D MEERMAN noemt haar eigenaardig, naar de inwoners en geheel het uiterlijke, de Aziatische hoofdstad. Noorden van Europa, IV- bl. 1. W

(140)

Ukraine, die nader komt aan de oude Slavenische. In de ruimsten zin genomen strekte Klein-Rusland zich uit tot aan de grenzen van Silesië, en bevatte

een stuk van Polen, Galicië, en Lodimirië, of Rood-Rusland, benevens de Ukraine, in welk laatstgenoemd land voorheen onderscheiden volkeren leefden, waaruit het reeds te vermoeden zou zijn dat hier een gemengde tongval moet bestaan. Van 1471-1654 was het onderhoorig aan Polen, het welk vooral in het westelijk gedeelte zeer kennelijk is in de taal. De Klein - Russische en de Saporogische Kozakken behoren in het oosten van de Ukraine te huis, maar de Donsche Kozakken stammen af van de Groot-Russen en zijn met Tartaren gemengd. In Galicië bestaat het grootste gedeelte der bevolking uit Russen of Rusniaken, naast hen de Mazoraken in de lage streken langs de Weisel en de Goralen in de bergstreken. Men vindt ook Rusniaken in de Bukowina, en in Hongarije in de bergen ter wederzijden van de Teiss, de Hongaren noemen hen Orosz. De Kriwitsen, die ik reeds vroeger genoemd heb, en die al in de tiende eeuw bij coNSTANTINUS PoRPHY RoGENIT Us voorkomen, schijnen een geheel afzonderlijk volk te zijn geweest, dat tussen de Pripet en de Dwina woonde en zich naderhand tot aan de Wolga, Oka en Dnieper uitbreidde. Later, onder Litthauen getrokken, heetten zij Litthausche Russen, bij de verdelingen in 1773 en 1779 kwamen zij weder aan Rusland; hun tongval is weinig bekend, en wordt gezegd met Poolsch gemengd te zijn.

2^e

ILLYRISCHE SLAVEN.

De oude inwoners van Illyrië waren, gelijk gezegd is, van een anderen dan de Slavische stam, maar zeer vroeg mengden zich Kelten, Romeinen, Duitsers, Hunnen, Bulgaren en Awaren daartussen. Ten tijde van Heraklius, omstreeks 640 na J. C., bezetteden Slavische volkeren de verwoeste en verlaten landen, die zij nog in bezit hebben, tussen de Adriatische zee, de Donau en de bergketens die hen van Griekenland afscheiden, en drongen zelfs verder door (140). Deze Slaven bestonden uit twee stammen, en kwamen van de grenzen van Hongarije en het Frankische rijk, en van het Karpatisch gebergte, naar hetwelk de een de naam van Kroaten, berglieden, had, de andere droeg dien van Serben. Geen van beide had nog de Christelijke doop aangenomen, en, in zeden en tongval onderscheiden, waren beide

(140) Men vindt onder anderen in de negende eeuw, bij coNSTANTINUS PoRPHYRoGENITUs, in libro de Adm. Imp., in het zuiden van de Peloponnesus Milengi Slavi en Ezeritae Slavi. Ezerum

was een bisschoppelijke plaats die onder de Metropoli van La rissa behoorde. ORTELIUS, in Thesauro. - Het lang verblijf der Slaven in het zuidoosten van Europa heeft NESTOR, CHALCONDYLAS en nieuwere schrijvers doen denken dat zij oorspronkelijk waren uit Illyrië, hetgeen echter tegen oudere geschiedschrijvers niet alleen, maar tegen hetgeen nog van de oude Illyrische taal is nate gaan, aanloopt, volgens SUHM, X. 223.

(142)

volkeren voor het overige de wildste en ruwste van alle de Slaven, Zo als hun nakomelingen nog zijn. Toen het Christendom in dit gedeelte van Europa was gevestigd, en de eer dienst door Methodius was begonnen verricht te worden in de landtaal, brachten, bij vervolg van tijd, de veranderingen die in deze laatste van lieverlede inslopen, ook verandering in de kerktaal te wege. Voor de Slaven die de Griekse kerk volgden gaf dit geen aanstoot, maar bij de Katholieke Christenen, en bij de Kroaten en Dalmatiërs in het bijzonder, begonnen de prelaten, naar mate dat de haat tegen de Grieken aanwies, daartegen te ijveren. Het Synode van Spalatro veroordeelde, in 1068, Methodius als een ketter, en de kerken der Slavische priesters werden gesloten. Daar het echter zoo" geschapen stond dat welligt het volk, aan dezen eerdienst gehecht, tot het Griekse geloof mogt overgaan, vond men, omtrent het einde der twaalfde eeuw, er dit op uit, dat men in het Cyrillische kerkschrift enige verandering maakte en het alzo veranderde voor een uitvinding van den H. Hieronimus uitgaf, dien men voor een geboren? Slavis- Dalmatiër hield, en die, naar men voorgaf, deze Latijns-Slavische liturgie voor zijne landslieden had vervaardigd. Hierdoor werden deze mis- en gebedenboeken voor een Slavische overzetting van dezen Kerkvader aangezien, en hopende langs dezen weg ook andere tot de Griekse kerk behorende Slaven te zullen winnen,

(143)

verkreëg deze liturgie in 1248 de goedkeuring van Innocentius IV. Dit voorgewende letterschrift van Hieronymus heette nu, ter onderscheiding van dat van Cyrillus, het Glagolitische, van het Slavis, glagol, een letter. In de eerste helft der afgelopen eeuw maakte de Propaganda te Rome bedenkingen ter zake van gemeen-Kroatische woorden en spreekwijzen waarvan de kerkboeken op den duur niet waren vrijgebleven, en besloot dezelve naar de Vulgata te doen herzien, en tevens tegen het oude Slavenische, bij de Griekse Christenen in Polen en Hongarije in gebruik, te doen verge

lijken. Met dit oogmerk werd er iemand naar Moskou gezonden om zich in die taal kundig te maken, en, naar men meent, om bij die gelegenheid over de hereniging der beide Kerken, in het geheim, te onderhandelen. Het gevolg van deze zending was een vernieuwing van het Missale en de oprichting van twee Seminariën om de kerktaal naar regels te leren, te Zara en te Almissa in Dalmatië.

Wij mogten dit, met betrekking tot het instandhouden van het Slavenisch, niet onaangeroerd laten, en om te doen zien dat men zeer ten onrechte van een Cyrillische en Glagolitische taal spreekt.

De sERvise tongval houdt het midden tusschen de Malo - Russischen en de Kroatischen, en wordt beschouwd als , met de Bosnischen, de beschaafde en zuiverste ; het is in dezen dat de meeste Illyrische boeken, want Zo wordt hij ook (144)

in een bepaalden zin genaamd (141), zijn geschreven. Intussen is, bij de lange heerschappij der Turken, de taal niet vrijgebleven. Toen deze in 1463 geheel Servië overmeesterden vloden vele inwoners naar Hongarije, Slavonië en Zevenbergen,, waar zij heden ten dage nog wonen. Ook werden in 1690 vele Serviërs in Slavonië opgenomen. In 1754 verplaatste de Russische regering een aanmerkelijke volkplanting van Serviërs in een onbewoonde woestijn aan de Nieper, aan welke streek de naam van Nieuw- Servië gegeven is. Tegenwoordig beginnen de Serviërs zich in het schrijven veel naar de Russische taal te regelen. Het is natuurlijk dat deze laatste een groot overwigt bekomt in het oosten van Europa, de grenzen van het beschaafde Europa zijn sedert een eeuw aanmerkelijk uitgezet, de taal die er, voorheen, in wetenschappen en staatszaken een uitsluitend gebied oefende, heeft sedert lang een gedeelte daarvan afgestaan, en ene machtige oostelijke nabuur maakt nu, op hare beurt, op een gedeelte aanspraak.

Men onderscheidt voorts in de uitspraak van het Servis, het Herzegowinisch, hetwelk, behalve in de Herzegowina, ook in het verdere deel van Bosnië, en aldaar zoowel van de Mahometanen als (141) Men begrijpt er dan ook het Dalmatisch onder, met uitsluiting van het Kroatisch, hoezeer de Kroaten zich gaarne Illyriërs noemen, om te tonen dat zij tot de Slaven behoren. In het kerkelijke heten de leden der Latijnse kerk in deze landen Illyriërs, die der Griekse, Raitzen.

(145)

van de Christen - inwoners, gesproken wordt, als

mede in Montenegro, Dalmatië, en het zuidelijke gedeelte van Servië, het Sirmisch in het noord" westelijke deel van Servië aan de Sau en de Donau, in Sirmië en in het Bannat; en het Slayonisch bij de R. K. Serviërs in Slavonië, in Kroatië en in Dalmatië. Onder alle de landen, door volkeren van de Slavischen stam bewoond, heeft Slavonië alleen er de naam van bewaard; vóór dat de Turken het bezaten werd de taal daar en in Servië het zuiverst gesproken. Thans nog behoren het Slavonisch en het Dalmatisch, schoon zeer vermengd, meer tot de Servisen dan tot den Kroatischen tongval; onderscheidende zich bijzonder door het weglaten van de h in het midden – en het zacht uitspreken van dezelve in het begin – van de woorden, terwijl de Kroaten, gelijk de andere noordelijke Slaven, de h hard en diep als ch laten hoen. -

De **KROATISCHE** tongval, gelijk de genoemde bijzonderheid reeds toont, is harder dan de voorgaande. De Chorbaten kwamen omstreeks het jaar 640 uit het tegenwoordig Gallicië; zij maken met de Winden, de overgang van de oostelijken tot den westelijken hoofdtak. Tegen het midden der zestiende eeuw was er aanleiding tot beschaving van deze taal door geschriften; bij het doorbreken der Hervorming alhier, gelijk in Dalmatië en Karniole, vertaalden PRIMUS TRUBER, ANTON DALMATA en STEPHANUS uit Istrië, vele bijbelboeken en andere godsdienstige geschriften in de Dalmati

(146)

sche, Kroatische en Karnioolsche dialekten en lieten dezelve met de verschillende voor elk benodigde lettertekens, op een drukkerij die zij te Urach bij Tübingen hadden opgericht, drukken (142). Langs de westelijke zeekust, van Istrië af tot in het voormalig Venetiaansch-Dalmatië, die te voren Zee - Kroatië genoemd werd, wordt deels deze tongval, deels, en hoe westelijker men komt, slecht Italiaansch gesproken. Behalve deze Kroaten zijn er in Karniole en in Hongarije niet alleen in de Kroatische Comitaten, maar ook aan gene zijde, dat is ten oosten, van de Donau. Westelijker dan de Serviërs en de Kroaten, wonen Slaven die men doorgaans onder de naam van WENDEN, of, Zo als men hier gewoonlijk spreekt, WINDEN, begrijpt. Hij schijnt niet van Slavischen oorsprong te zijn, en kustbewoner te betekenen; in meer dan een taal is wand, wand, watn, water, zee (143). Van daar komen in de Geschiede

nis Veneten voor, of naar het Griekse taaleigen
Heneten, in Gallië, aan de Adriatische zee, aan
(142) C. F. schNURRER, Slavischer Bücherdruck in Würtem
berg, Tübingen 1799, 8vo. -

(143) Het verband der denkbeelden van wad, waden, water,
met diepte CGrieks bathos), en tevens met het nederwaarts
zetten van de voet, gaan , (vergelijk wEILAND op waden en
poot) is, dunkt mij, duidelijk. Woda, Slavis, water. Vaad,
Deensch, nat. In dezelfde taal vod en in 't HoogDuits wate,
visnet. - Zie ook vossIUs, Etymol., op vada. Van daar dat het
Latijnse eo, alleen ik ga, vad - d, ik ga door het water, betee
kent, en dat doet men in een ondiepte. Een bijna gelijk denk
beeld is in baden.

(147)

de Zwarte zee, Veneden in Germanië, Wandalen
en Wenden aan de Oostzee, zonder dat men uit
deze overeenkomst van naam , ontstaande uit de
gelijksoortigheid der woonplaatsen, tot een stam
verwantschap behoeft te besluiten. Maar de naam
ging, na het verhuizen der Wandalen en andere
Duitse volkeren, van de Oostzee, en het te on
derbrengen der Keltische en Illyrische Veneten, op
de Slavische stammen over, die in dezelfde streken
te voorschijn kwamen en aan de Duitsers niet bij
name bekend waren. ALFRED noemt Meklenburg
en Pommeren Wenedun-land, en HELMoLD , de
Slavische volken optellende die in zijn tijd Winithi
of Winuli genaamd werden, plaatst ze alle ver
oostelijk op de zuidkust van de Oostzee. Vervol
gens strekte men dezen naam al verder tot andere
Slavische stammen uit; dikwijls komen de Serben
onder dien naam voor, ook wel de Zechen of Bo
hemers; 'den talrijken stam der Wenden plaatst
JoRNANDEs over de Dacische Alpen tot aan den
Weissel. Men ziet hieruit dat er geen genoegza
me rede is om de Wenden in het zuidwesten van
Europa van de kust der Oostzee te laten komen.
Dat zij ook niet van daar zijn is uit hun taal
kennelijk, die tot de Antischen of Oostelijk - Slavi
schen hoofdtak behoort en naast bij het Kroatisch
komt, schoon de doodelijke haat die thans nog tus
schen de Kroaten en hen bestaat, genoegzaam toont .
dat zij van een onderscheiden stam zijn. Waar
schijnlijk werden zij uit hun moederland (Klein
Polen) aan de Opper-Weissel zuidwaarts gedron

(148)

gen door de Awaren. In het jaar 630 worden zij
voor het eerst, onder hun vorst Samo, vermeld,
tien jaren vóór dat de Kroaten en Serviërs in Illy
rië rukten. - Door hun nabuurschap en toenemen

de betrekkingen met de Duitse volkeren is er veel van de taal van deze in de hun overgegaan , onder anderen hebben zij er het gebruik van het lidwoord van genomen. In Opper-Oostenrijk in het Stoderdal hebben zij niets als hun oude wijze van bouwen en zich te kleeden behouden. Wat er van dezen versmeltenden stam der Winden nog overig is, is in Karniole, Karinthië en Neder-Stiermarken, onder de Duitse inwoners gemengd, en spreekt een Slavischen tongval, die niet bij alle dezelfde is. Gewoonlijk noemen zij zich zelve Slowenzi. De oorspronkelijke Karinthiërs, Carni, waren Kelten, en droegen in de middeleeuwen den naam van Carentini, die de H. Virgilius tot omhelzing bracht van het Christelijk geloof. In een' hoek van Hongarije, langs de grenzen van Stiermarken en Opper-Oostenrijk, woont een klein Slavis volk, dat Protestantsch is en zich, ter onderscheiding, Slowen noemt, s of Sloweners. Men houdt het voor afkomstig uit Karinthië.

3°.

GEMENGDE SLAVEN,

Wat de UsKoks en de MoRLAKEN betreft, zij zijn geen volk op zich zelf maar vluchtelingen of (149) overlopers, gelijk de eerste van deze namen betekent ; men houdt ze voor afkomstig van Bulgaren of Wolochen die, in 1019, zich aan de Grieksche heerschappij niet willende onderwerpen, naar het westen van Dalmatië vluchtten, en daarom Morowlachen , Zee- Wallachers genaamd werden, die men met de reeds verhandelde Wallachijërs niet moet verwarren. In de valei van Slosella, in het graafschap Sebenico in Dalmatië, leeft een overblijfsel der Uskoks vooral ellendig en diep verbaserd, taankleurig, schier zwart van gebrek. Degeenen die zich gehelenal op het roven toelagden en in holen woonden, verkregen van daar den naam van Hajduks (roverhoofd); dien men ook aan de rovende Albaniërs of Arnauten geeft. Enigen van hun werden in het Poseganer gespanschap verplaatst, dat naar hen het Kleine-Wallachije heet. Het is nog een halfwild ras, zonder wetenschappen of kunsten, dansen en enige dichtkunst uitgezonderd. Hun tongval is een ruw, met Turksch en Italiaansch gemengd, Slavis. De kleine Staat van RAGUSA die, door een verstandig bestuur en rijkdom, duizend jaren lang tus

schen zulke woeste volkeren is onafhankelijk gebleven, was oorspronkelijk door Grieken en Italianen bevolkt; naderhand lokte de welvaart vele Servise geslachten, met name dat der Tribuni, daarheen, het Grieks en Romansch is uit dien hoofde meest door het Slavis verdrongen, doch zijn daarin vele Latijnse en Italiaansche woorden en spreekwijzen overgegaan, ook veel van de Italiaansche spelling, naar welke men dit dialekt, dat met Latijnse letters wordt geschreven, lezen

II] OCT. » - w

De BULGAREN zijn geen Slavis maar een Tartaarsch volk, dat oudtijds aan de Bolga, of Wolga, woonde, en er zijn naam van heeft. Van de overblijfsels van hun voormalige hoofdstad Bolgari, in het Kasansche, en van hun verhuizingen, vindt men bij BUSSCHING en elders bericht. Hun tongval is daardoor zeer onzuiver, met Tartaarsch vermengd en voor de andere Slaven niet gemakkelijk te verstaan.

II. WEST-Slavische HooFDtak.

Van de algemene eigenschappen dezer taal hebben wij in de voorgaande afdeling gesproken. Alle de volkeren die tot dezen tak behoren gebruiken het Latijnse letterschrift, want het Duitse, dat de Bohemers hebben aangenomen, verschildt oorspronkelijk niet van het Latijnse. Niet alle de Slavische klanken er mede kunnende uitdrukken hebben zij daarin op een andere wijze voorzien, waar van ik, gaande weg, iets zal zeggen, Zo veel het dient tot het gemakkelijk lezen van woorden waarvan wij anders de uitspraak niet vatten. Wij behandelen dan

1e -

POLEN

Van geen der Slavische volkeren is de oudere Geschiedenis zo duister en met verdichtsels doormengd als die der Polen; geen van hun heeft zoo laat geschiedschrijvers gevonden. Men kent niet veel meer dan de namen van verscheiden onafhankelijke stammen, die, waarschijnlijk, te gelijker tijd als de Russische, van de Beneden - Donau hierheen togen, en, na dat de Gothen en andere Duitse volkeren het oosten van Europa ontruimd hadden, de landen in bezit namen die naderhand Groot- en Klein - Polen, Pommeren, Pruissen en

Silesiën zijn genoemd. In Pruissen en in Litthauen maakten zij met de overig gebleven Duitsers, en denkelijk ook met nog een stam waarvan men den oorsprong nog niet wel kent, een gemengd volk uit, de Letten. Het gehele volk te zamen heette eerst Lechen, en naderhand naar een der hoofd stammen, de Polonen, Polen, van de vlakte des lands genomen. De taal van dit volk is bijzonder onderscheiden door het bijeenvoegen van verscheiden harde medeklinkers, waarin zij de Boheemsche overtreft; in de uitspraak evenwel verzacht zij dezelve ; zij heeft bovendien drie sisklanken, die haar bijzonder eigen zijn: cz, tsch; rz, rzgi, sz, esch ; ook de szcz , de schtsch der Russen. Men bemerkt lichtelijk dat zij met afzonderlijke tekens behoorden geschreven te worden, gelijk omtrent de klinkletters enigermate geschiedt door het plaat (152)

sen van een schrapje boven, en bij de a en e ook onder dezelve, om de meer of min open klank uittedrukken, of aantewijzen dat men een n of m achter die letter moet laten hoen. De Polen namen de Latijnse letters aan, met het Christendom in de Latijnse kerk overgaande. Bij die gelegenheid, in 965, begon zoowel in de kerkdienst als in wereldlijke zaken, en zelfs in de gewonen omgang, een slecht Latijn de plaats van de landtaal te vervangen. Onder de regering echter van de Sigismundussen, in de zestiende eeuw, stak deze het hoofd boven, en in de tongval der hoofdstad de geschrevene taal gevormd hebbende, gaf zij aan leiding tot een bloeiende letterkunde, Zo als nog gene andere taal van dezen tak bereikt heeft, en die tot aan de verdeling des Rijks toe heeft stand gehouden. In 1801 is er te Warschau een maatschappij opgericht om onder anderen de zuiverheid van het Poolsch te bewaren, dat thans beter uitzicht heeft op het behouden van zijne zelfstandigheid dan in de laatste jaren van de vorige eeuw. Tot de tongvallen van de Poolsche taal, behoren die der MASUREN , in het voormalig Moravië en Podlachië; en der KASSUBEN in Pommeren, het Lauenburgsche en West-Pruissen. Bij het prediken wordt het Poolsch als kerktaal gebruikt, maar met toenadering tot elks onderscheiden taaleigen. Si Lesië was, tot in het midden der twaalfde eeuw, een deel van Polen, en schijnt eerst na 1163, toen het onder eigene hertogen kwam , zijn naam te hebben ontvangen, die het achterliggende land, in

(153)

tegenstelling van dat der Tschechen, of het voor

liggende, betekent. De meeste dezer hertogen hadden Duitse moeders, genoten een Duitse opvoeding, en moesten door Duitsers beschermd worden, weshalve zij volkplantingen en alles wat van dezen landaard was begunstigden. De Slaven schijnen zich alleen verstaan te hebben op het bouwen van het vlakke land, en hielden zich niet op in de bergstreken; de namen der plaatsen, van de grenzen van de Lausnitz tot aan Troppau, zijn daarom op het gebergte Duitse, die aan de voet van het gebergte en in de vlakten, Slavische. In het bijzonder maakte zich de H. Hedwig, gemalin van Hendrik I., verdienstelijk door het aanmoedigen der Duitse landbouwers, de oorkonden maken van Frankische en van Vlaamsche hoeven gewag. Het Poolsch geraakte daardoor zo zeer buiten gebruik dat men het reeds omtrent het jaar 1300 te Breslau niet meer kende. Niet ver echter van die stad is een streek, midden tussen Duitse dorpen in, waar de inwoners Poolsch spreken en nauwelijks Duits verstaan. In Opper-Silesië zetteden zich veel minder Duitsers neder, men treft er echter ook Vlaamsche hoeven aan. In de tweede helft van de vijftiende eeuw, toen de Huzaren er zich uitbreidden, nam het Boheemsch de plaats in van het Duits en van het Latijn in de oorkonden en rechtszaken, vooral in de vorstendommen Oppeln en Ratibor. Deze beide werden meer malen verpand, en onder anderen in de zestiende eeuw een tijdlang aan Polen, waardoor het Poolsch (154)

er weder boven kwam, maar zeer bedorven is; elders spreekt men het met Moravis gemengd, ook vindt men dikwijls Duitse woorden met Poolse uitgangen ; waaruit men zich een denkbeeld kan maken van het afwijkende en gemengde van dezen tongval, dien sommigen Plat-Poolsch noemen, en waarin men ook woorden onderscheidt die in het gewone Poolsch verouderd en in onbruik zijn.

29.

BOHEMEN.

De Boji, een Keltisch volk (144), naar wie het land - Bojenheim heet, werden gevolgd door een Germaans volk, de Markomannen, en na deze door een Slavis, de Tschechen. Immers is het waarschijnlijk dat, deze laatste volksstam zich altijd meer westwaarts uitbreidende, de Serben en Tschechen de voorsten waren. Met hun aanverwanten de Moraviërs en Slowaken, bezetteden zij, na de vernietiging van het Thuringische rijk, de landen waar wij hen nog heden aantreffen. Er wonen

vele Duitsers onder hen, die men echter voor latere volkplantingen houdt. Het Duits dat zij spreken is zeer ruw en verbasterd, in het Ellenbo gensche gebied, dat geheel door Duitsers be woond wordt, en waarin het bekende Karelsbad ligt, is het bijna onverstaanbaar. Bij de invoering (144) zie Eerste Stuk, bl. 260.

(155)

van het Christendom, in de tweede helft der ne gende eeuw, mengde zich, behalve het Duits, ook het Latijn in de taal. Voor het schrift nam of behield men de hoekige Duitse letter. Het oudste gedenkstuk van het Boheemsch is een kerk lied van de bisschop ADELBERT, van omstreeks 990, dat nog, misschien iets verjongd, in enige kerken wordt gezongen; anders is de oudste Bo heemsche schrijver DALEMIL., die in 1310 ene rijmkrönijk vervaardigde. Tot deze eeuw behoort ook de eerste overzetting van de Bijbel in deze taal, en in het algemeen het begin der letterkunde naar Duitsen voorgang. Onder en na Karel I. (Keizer Karel IV.) die in 1347 de Hogeschool te Praag stichtte, maakte Bohemen zeer groten voort gang in beschaving van allerlei aard, en overtrof daarin alle andere Slavische landen. Des vorsten vader, Koning Johannes, had daarvoor reeds de zaden uitgestrooid, zijne onderdanen nader met an dere landen bekend makende. De Boheemsche adel die hem op zijne herhaalde reizen naar de Neder landen, Frankrijk en Italië vergezelde, leerde al daar smaak en pracht kennen, andere talen spreken en enge kleederen dragen, en legde met de oude Slavische dragt vele vooroordelen en ruwheid van zeden af. Niet slechts moedigde Johannes deze beginsels aan door de pracht die zijn eigen hof vertoonde, hij lokte er ook vreemde kunstenaars. Karel overtrof hem nog in smaak en neiging voor de schone kunsten, gelijk in kundigheden. Men houdt het er voor dat het schilderen in olieverw in

(156)

Boheme ouder is dan in Italië, althans dat de oud ste schilderijen in olieverw die thans bekend zijn, in Boheme bewaard worden, en men wil dat de zelve uit de tijd der regering van dezen Keizer, die in 1378 overleed, herkomstig zijn (145). Het beste tijdperk der Boheemsche schrijvers is de twee de helft van de zestiende eeuw, vooral van 1577 tot 1611, onder Keizer Rudolphus, die te Praag zijn hof hield; de hedendaagsen die met smaak willen schrijven, richten zich nog naar derzelve

voorbeelden. Het verlies van de slag bij den Witten berg, in 1620, en het verleggen van den zetel des Koninkrijks naar Wenen, was een groot verlies voor de taal even als voor de welvaart in het algemeen. Waar deze te niet gaat moeten moedeloosheid, traagheid, en beperktheid van begrippen toenemen. In jonger tijd heeft het bestuur van Joseph II. vele hinderpalen van de bloei en de beschaving van dit land weggeruimd.

Het MoRAvis is slechts als tongval van het Boheemsch onderscheiden. Men verdeelt de Slavische inwoners van Moravië in Hanaken, de eigenlijke landlieden, die de vlakke en vruchtbaarste gedeelten bewonen, en Hannaken, Blatniaken en Sabetschaken, naar hun woonplaatsen, heten; het zijn, meent men, de oudste bewoners des lands, bij wie, uit dien hoofde, nog veel opmerkelijks in de tongval bestaat; in Podluzaken, die afstam
(145) ADELUNG, Voorrede voor THAM's Deutsch Böhmischcs Lexicon.

(157)

melingen van de Kroaten zijn, in de zuidelijksten uithoek des lands; in Walaken, die van de veehoederij leven, in de bergen tussen Moravië en Hongarije, en wier dialekt nader komt aan dat van de Slowaken die op de oostelijke grenzen van Moravië, en hier en daar in Opper - Hongarije te huis behoren. Zij zijn vermoedelijk met de Tschechen hier heen getogen of een overblijfsel van het oud Moravise rijk, na welks verval zij door de Hongaren overheerd en tot lijfeigenen gemaakt zijn. In zeden en taal zijn zij minder beschaafd dan de voorgaande. Hun dialekt komt het naast aan het eigenlijke Boheemsche, dat Zo veel als hun kerktaal is. In 1790 is er een in de ruweren Slowakischen tongval opgestelde spraakkunst te Presburg uitgekomen, naar welke de R. K. geestelijken hunne taal inrichten; de Protestanten hebben in dezelfde stad een leerstoel opgericht voor de zuiveren Boheemschen. Voor het overige is dit Slowakisch dialekt minder hard dan de noordelijke, en komt, Zo in dit opzicht als omdat het minder beschaafd is, nader aan de oude Slavische taal. Men kan zeggen dat, door middel der Slowaken, aan deze zijde, en der Slowenen, die wij in Hongarije ontmoet hebben, aan de andere, de twee hoofdtakken van de Slavischen stam elkander, tussen Presburg en Komorn, de hand bieden.

Men vermoedt dat de Sotakcn, die in Hongarije, van de stad Kassoma tot aan Hongwar, tusschen Hongaren, Russen enz. vermengd, wonen,

uit Bohemen zijn. Zij belijden de Hervormden
(158)
godsdienst en bezitten in Kemenzey een Hervorm
de kerk, doch waar de dienst in het Hongaars
verricht wordt.

3°. **DE SERBEN**

Deze, wier naam men somtijds, minder nauw
keurig, Sorben schrijft, waren weleer een talrijke
West-Slavische tak, tussen de Saale en de Oder
wonende, waarvan de tegenwoordige Slavische in
woners in de beide Lausnitzen het geringe over
blijfsel zijn. Met de Ilyrische Serben hebben zij
niets gemeens, Zo ver men weet, en behoren
ook niet tot de Oostelijk-Slavischen tak, gelijk de
laatstgenoemde. Of deze, dan wel de eersten, van
de Serviërs zijn die PTOLEMEUS aan de Wolga, en
PLINIUS bij de Krim vermeldt, valt moeilijk te
bepalen. Het gedeelte van Europa dat onze Ser
ben naderhand bezaten, bewoonden in oude tijden
de Hermunduren, in het vervolg Thuringers ge
naamd. Nadat het Thuringische rijk door de Fran
ken en Saksers in 528 was vernietigd, drongen de
Serben hierin, en maakten de overgebleven Duit
sche inwoners tot lijfeigenen. Nauwelijks waren
zij nog bekend geworden, of zij hadden reeds
veldheren, vorsten, koningen zelfs ; zij besloe
gen in Saksen het Oosterland, Meissen, den
Keurkreits, voorts het Anhaltsche, de Lausnitzen,
en het zuidelijke gedeelte van Brandenburg. Bij de

(159)

Duitse schrijvers komen zij van ouds voor onder
den naam van Wenden, hetzij omdat zij uit het
land der oude Wenden aan de Oostzee en den
Beneden - Weissel gekomen waren, of omdat die
schrijvers hun rechten naam niet wisten (146). Na
dat zij bedwongen waren, en hun land, in de
tiende eeuw, in marken was afgedeeld, geraakten,
zij veel vermengd met Duitse kolonisten, vooral
in de moeilijker te bearbeiten woud- en bergstre
ken, die de Slaven ongebruikt hadden laten liggen.
De steden werden door Duitsers - alleen bevolkt.
Het Serbisch, of Wendisch, hield zich staande tot
in de veertiende eeuw, toen het gebruik er van,
in rechtszaken, verboden werd; van toen af stierf
het langzamerhand uit, op enkele woorden na, die
hier en daar te platten lande in het Duits zijn
overgegaan. Alleen in de beide Lausnitzen zijn,
door betrekkingen met het taalverwante Bohemen,

meer overblijfsels er van behouden ; in 't bijzonder zijn er in Meissen, op de grenzen van de Opper Lausnitz, nog verscheiden dorpen door Wenden bewoond, ook bij deze neemt de taal meer en

(146) De namen van Wandalen, Winilen, Wenden, komen deels in dezelfde landen, deels op zeer verwijderde plaatsen en tijden, in de Geschiedenis voor. Men moet de oude Wandalen van PLINrus en TAcrrus niet verwarren met degene die in de derde, vierde en vijfde eeuwen berucht waren. De Wenden van welke wij hier en onder het volgende n°. handelen, zijn een van beide verschillend volk, aan hetwelk men bepaaldelijk een Slavische afkomst toekent, wat ook die der eerstgenoemden moge geweest zijn

- (160)

meer af, waartegen het gebruik derzelve in gods dienstige geschriften, geen genoegzaam hulpmiddel is bij het groot overwigt dat het HoogDuits heeft verkregen. In het begin der tegenwoordige eeuw werd het aantal der Wenden nog geschat op 60,000 zielen, tot twee en zeventig kerken behorende, waaronder ongeveer één zesde R. Katholijken. Toen het, na de dertigjarigen oorlog, zeer moeilijk was geworden Wendische predikers te vinden, legde men het er op toe de taal geheel uitte roeijen en werden er overal Duitsers toe aangeesteld, waardoor 16 kerspelen geheel Duits werden. Met het begin van de achttiende eeuw was nogtans de regering toegeeflijker, er werden te Leipzig, in 1716, en in 1749 te Wittenberg, in richtingen gemaakt om weder leeraars in die taal te vormen, en het volk in te onderwijzen, en zij is daardoor zo veel beschaafd geworden dat een predikant te Neschwitz, G. MÖHN, het heeft kunnen wagen er een vertaling van de Messias van KLoPstock in te ondernemen, waarvan enige kleine proeven in druk zijn uitgegeven. In de Opper Lausnitz, vooral bij Budissin, is de taal het zuiverste en wordt doorgaande in het schrijven gebruikt, hebbende, voor het overige, verscheiden dialekten. Van het Duits heeft zij het gebruik van het lidwoord overgenomen. In de Neder-Lausnitz gaat zij grotendeels te niet. In de heerlijkheden Beeskow en Storkow in de Keurmark, die voorheen tot de Neder-Lausnitz behoorden, had de Inspector TREUER in 1610 nog veertig Wendische

(161)

kerken onder zich; in de eerste helft van de vorige eeuw bestond er geen een meer, en men verstaat er de taal niet meer. Daarentegen is zij nog volkomen gangbaar in de Kreits van Kottbus in de Nieuwe-mark, en wordt aldaar zuiver gespro-

ken.

4°.

DE NOORDELIJKE WENDEN.

Voorheen woonden in het noorden van Duits land, van Holstein tot aan de Weissel, twee Slavische volkeren, tot de tak der Wenden behorende, waarvan het westelijke de naam van Obotriten, het oostelijke dien van Wiltzen droeg, en die weder in kleine stammen verdeeld waren. Zoo wel de een als de andere zijn sedert lang uitgestorven. In Pommeren had dit reeds plaats in het begin der vijftiende eeuw. In enige Luneburgsche ambten behielden zij, onder de naam van Polaben (schoon ten onrechte, want de eigenlijke, reeds vroeger te niet gegane, Polaben, woonden bij Ratzeburg aan de Elbe), hun aanwezen tot in de laatste helft van de achttiende eeuw. Thans spreken hun afstammelingen even Zo bedorven Duits als zij te voren verbasterd Slavis spraken. Naar de woorden te oordelen die men van deze taal verzameld vindt, kwam zij, even als die van de Lausnitz, het naast aan de Poolsche.

(162)

XVII.

GERMAANS - SLAVISCHE OF LETTISCHE TAALSTAM,

Toen, in de tijd der grote volksverhuizingen aan de kusten van de Baltische zee, Duitsers en Slaven tegen elkander stootten, konden twee zulke woeste en krijgsmachtige volkeren niet missen elkander te ondertebrenge en zich te vermengen. Nadat de Gothen zuidoostelijker waren weggetogen (147) bleef de aanverwante stam der Aestiërs alleen er nog enige eeuwen over, doch in de zesde schijnen deze hun zelfstandigheid verloren te hebben en met de Slaven in een te zijn gesmolten. Hieruit ontstond een nieuw volk dat onder den naam van Letten of Letwa bekend is. Het is nog onzeker wanneer deze naam en die van Litthauen is opgekomen; men meent dat deze laatste een geërooid land betekent, dat door het omhakken en uitroeien der bossen bewoonbaar wordt gemaakt. Dit heeft aldaar nog heden plaats, en deze landstroken waren voorheen met wouden overdekt. Aanvankelijk noemden hun naburen hen Gudas, Gothen, daarna Witen. In de reis van WULFSTAN, van het laatste der negende eeuw, komt de naam van Witland het eerst in deze streken voor, zijnde bij hem een gedeelte van Esthland. De Letten, eerst aan gene zijde van de Memel, strekten zich (147) Eerste Stuk, bl. 309.

(163)

naderhand tot aan de Weissel uit. Behalve de Slaven, van wier taal wel twee derde der woorden in het Lettisch zijn, en die men daaruit besluiten kan dat in deze volksvermenging de talrijksten waren, meent THUNMANN (148) dat de Finnen een deel in dezelve uitmaakten. Anderen twijfelen daar aan omdat het Oud-Pruissische en het Litthausche niets van het Finsch hebben, en wat daarvan in het eigenlijk Lettisch gevonden wordt, geen hoofdbestanddeel maar kennelijk een later inmengsel is. Des te meer sporen, daarentegen, vindt men er in van het Gothisch; bij voorbeeld enige verklei

(148) Untersuchungen über die Nördl. Völker. Ook GEORGI, Beschreibung aller Nationen des Russischen Reichs, s. 22, meent dat zij, door het uitbreiden van hun landbouw, de Finnen, die alleen van de veehoederij leefden, noodzaakten te wijken. De schrijver ener verhandeling, te Warschau in 1808 uitgekomen, stelt dat de Aestii van Tacitus Litthausch spraken, dat de

Litthauers, de oude Pruissen, de Koerlanders en Lijflanders volk van êenen stam waren ; dat de oude Ilerulen tot de Litthauers behoorden en dat een groot getal Latijnse en Griekse woorden in het Litthausch is gekomen door de Herulen die dezelve in Thracië en Italië opdeden. Gegrondert schijnt echter de mening dat de Aestii tot de Germaansen stam behoord hebben, maar dat die landstreken naderhand door een volk van een anderen landaard zijn bezet, gelijk Slavische Wenden in de plaats der Gothische Wandalen kwamen. HERMELINUS, de orig. Livon., houdt dit, nauw keurig gesproken, voor niet gegrond en slaat geen geloof aan TACITUS wanneer deze, *De morib. Germanorum*, c. 45, van deze oude Aestiërs zegt dat zij in spraak dichtst bij de Britanniërs kwamen; doch ik meen dat men dit zeggen niet van het Keltisch, maar van het Kimbrisch moet opvatten. Vergel. Eerste Stuk, bl. 295. In de middeleeuwen heette het land Austur-weg, gelijk men het Noordrijk begon Noord-weg te noemen. Hervora Saga, c, 13.

(164)

ningswoorden, de eindlettergreep laus (loos) , de telwoorden, de verbuigingen en vervoegingen der naam- en werkwoorden, die van de Slavische vormen afwijken, voorts een deel Gothische woorden. In de uitdrukkingen van afgetrokken begrippen en wetenschappen, herkent men de Nedersaksischen stempel van de Christen-leeraars.'

Wat, in het algemeen, de klanken betreft, mist deze taal de h, f, y, ph, die zij door de b, p, en w vervangt; ook de ch, q en w. De toon rust doorgaans op de eerste lettergreep.

Onder de volken die voormaals in deze landen woonden, waren de jazygen berucht, (door late re schrijvers Jatwingen genoemd), die eerst op de grenzen tussen de Russen en Hongaren, nevens de Sueven, Kwaden en Markomannen, woonden, en vervolgens nader bij de Polen, die zij door onophoudelijke strooptochten kwelden, tot dat in de dertiende eeuw Boleslaus V. hen uitroeide en de overblijvende in Polen en Litthauen overbracht. Van hunne taal zijn slechts, bij de schrijvers, enkele eigennamen bewaard, waaruit men moeilijk kan opmaken tot welken stam zij behoorden. De Ouden kenden hen reeds en zij waren dus van een vroeger tijdvak dan waarin wij zoo-even gezien hebben dat de Letten begonnen een volk uittemaken. Daarentegen behoren zeker tot dezen taalstam de navolgende takken.

(165)

I. OUD - PRUISSISCH

Vóór de aankomst der ridders van de Duitse orde werd het Lettisch, met onderscheiden tongval, ge

sproken in alle de landen die later Oost- en West Pruisen geheten zijn. Reeds in 1228 vervaardigde de Pauselijke Legaat in Pruisen, G. DE SABAUDIA, ene spraakkunst van deze taal. Het gelukte de Orde niet dezelve te doen ophouden, maar er mengde zich op nieuw enig Duits in. In den tijd der Hervorming was zij nog overal gangbaar, en bij het onderwijs in de godsdienst opzettelijk gebruikt, doch op het einde der zestiende eeuw had zij de plaats geheel moeten inruimen aan het Duits, en er waren nog maar enkele bejaarde lieden die ze verstonden. Het was vooral in dezen tongval van het Lettisch dat het Duits doorstak.

II. PRUISSISCH - LITTHAUSCH.

Het komt het naast aan de Zo even verhandel den tongval, en heeft almede zijne onderverdelingen, waarvan het Insterburgsche het voornaamste is, zuidoostelijker zweemt het het meest naar de oude taal, schoon meer met het Poolsch gemengd. De taalproeven in BRAND's Reisbeschrijving, bl. 134-150, schijnen voornamelijk van dezen tak te zijn.

(166)

III. Poolsch- LITTHAUSCH OF SAMOGITISCH.

Terwijl het Poolsch de taal is geworden van geheel Litthauen is alleen in dit gedeelte deze tak van het Lettisch levende gebleven; hij onderscheidt zich voornamelijk van de . voorgaanden door het overnemen van meer Poolsche woorden en de Poolsche s-litters, zodat hij vijf verschillende s, drie z en twee c bezit.

IV. EIGENLIJK LETTISCH.

Deze taal is nog de heerschende in Letland, Koerland en Semigallië, op de Koersche landtong, of zogenaamde Nering, en in de uithoek van Lijfland ten oosten van de Duna, thans onder Nieuw- Rusland begrepen. De zuiverste tongvallen zijn de Semigallische Zo als hij bij Mittau, en de Lijflandse, bij Riga en Wolmar, gesproken wordt. Het is dit eigenlijk Lettisch dat voorkomt in de Bijbel van 1689, en latere uitgaven (149), en in hetwelk-alleen iets van de Finsche taal is bij gekomen, nadat de Letten de onde Koeren, een' Tschoedischen stam, hadden te ondergebracht. Aanmerkelijker is het om de wortels van het Gothisch die men er in opmerkt en waarvan sommige in het

Duits verloren zijn (150). ' -

(149) Vergelijk MEERMAN, Noorden van Europa, IV. bl. 183.

De SamOgitische Bijbel, te Londen in 1660 gedrukt, is ten uiterste zeldzaam.

(150) Het NederDuits schijnt meer van dezelve te hebben be

(167 JT

XVIII.

TSCHOEDISCHE STAM.

NEstoR, de geachte Kronijkschrijver der Russen, en de hedendaagse schrijvers geven de naam TschOEDEN aan alle volkeren die in taal en zeden nauwe overeenkomst hebben met de Finnen, en het is voegelijk dien algemenen naam te behouden, schoon men niet weet wat hij betekent, om dat die van Finnen maar aan een gedeelte van dien stam toekomt. Waarschijnlijk was deze voorheen veel uitgebreider, zich ver zuidwaarts uitstrekken de, maar in deze onmetelijke vlakten, sedert, door andere wilde stammen overheerd en daaraan ingelijfd (151). Dit lost het verschijnsel op dat er in de talen van vele andere volkeren sporen van het Tschoedisch zijn. Doch daaruit volgt niet dat daar om alle die volkeren tot de stam der Finnen of Tschoeden behoren; weshalve wij er de Tschere missen, Tschoewassen en anderen niet onder betrokken hebben (15e) en er ook de Hongaren niet houden. Zie Eerste Stuk, bl. 341. - Men bespeurt hoe de oude taal hier overal naar de kusten geweken is.

(151) Een raadselachtig gedenkteken van vroegere inwoners is de steen dien in 1737 oUTHIER en de andere Academisten op een berg bezichtigden bij het meer Kimi, noordoost van Tornea, , en waarvan CELSIUS, anders in het Noordsche Runenschrift en de oude heden zeer ervaren, het opschrift niet verstond. Ik meen dat er lettertekens in zijn, naar de oudste Griekse, of Sigeische, gelijkende.

(152) Eerste stat, bl. 222. - Men ziet ze wel onder die afamelijke der gelaatstrekken, moeten uitdrukken, komen mij in dit laatste opzicht voor, niet veel afteden en niet karakteristiek genoeg te zijn om met grond over de al- of niet-verwantschap te laten oordelen.

(168)

toe brengen. Enige derzelve verschillen onderling Zo zeer in ligchaamsgedaante, in gebruiken en in taal, als volkeren bij mogelijkheid kunnen verschillen. Voor de echten stam der Tschoeden blijven mitsdien die genen over die nog heden ten dage aan de oostelijksten inham wonen van de golf van Bothnië, en in de uiterste noordelijke delen van

Europa, de Finnen, namelijk, Lappen, Esthen en Lieven, en die door luchtgesteldheid en verwaarloozing een naar ziel en ligchaam mis wassen volksras uitmaken. Daar het de weinige beschaving die het bezit uit Skandinavië bekomen heeft, is het niet vreemd dat het vele vreemde woorden langs dien weg in zijne taal bezit; doch behalve deze toont de overeenkomst tussen echt Tschoedische en Germaanse wortelwoorden, dat deze beide stammen in vroege tijden nader verwant moeten zijn geweest dan men zich thans voorstelt. Om deze rede heeft men zich veel moeite gegeven om, bij het missen van de leiddraad der Geschiedenis, dien der taalkunde in bijzonderheden te volgen, en zich daardoor overtuigd zoowel van de onderlinge verwantschap van deze talen als van die met de deling gebracht in Georgi's Beschreibung, f: 1-84, maar de platen, hoezeer zij nauwkeurig de kleederdragten, naar de kleederen die in het Museum te Petersburg bewaard worden en naar gekeurde tekeningen van voorname reizigers, en ook het eigendom

(169)

Hongaarse. Zodanige kenmerken van verwantschap zijn somwijlen gemakkelijker optemaken als men het geraamte ener taal alleen voor zich heeft, dan wanneer men, in het bezit van haar gehelen woordenschat, te veel aan de klanken hecht, en de oorspronkelijke overeenkomsten, door het verschil in de klanken, niet opmerkt. Het is waar dat Zweedsche schrijvers, aan wie men, als Zo nabij wonende, veel gezag in dezen moet toekennen (153), de Finnen gehelenal van de Lappen onderscheiden, zodat, hun eerste stam verwantschap daargelaten, de Laplandse taal nader komt aan die van enige andere in Rusland wonen de stammen, dan aan die der Finnen, die voor een veel jonger volk gehouden worden en die zonder tolk niet spreken kunnen met de Lappen. Wat de ze laatste bedenking betreft, er bestaan gevallen genoeg van gelijken aard, van het Engels of het Deensch, bij voorbeeld, met het Nederlands, ofschoon er aan de verwantschap niet valt te twijfelen, en ten anderen: Zo - schijnt het verschil groter bij weinig beschaafde talen, door de onregelmatigheid der spelling, en de afzondering die de levenswijze van de inwoners medebrengt. In Esthland zelf heeft men een menigte verscheidenheden, geen wonder dus dat men er in een land (153)' PORTHAM, Hoogleraar te Abo, en LINDHEIM, in de Verhandelingen van geleerde maatschappijen in Zweden. Daarentegen neemt IHRE in zijne Voorrede voor het Lexicon Lapponicum aan

dat het Laplands en Finsch de landtaal was in Zweden toen het door Odin bezet werd.

(170)

vindt dat zich van de 64sten tot de 71sten graad Noorderbreedte en van de Witte zee tot aan de gebroken kust van Noorwegen uitstrekt. Het onderscheid, dat uit de spraakkunsten die men van deze talen bezit, blijkt, schijnt te ontstaan uit ene hoofdverdeling tussen de Noorweegsche en de Zweedsche Laplanden; en de eigenlijke Finnen staan dan tussen de Lappen aan de enen, en de Esthen aan de anderen kant. De verschillende meningen laten zich overeenbrengen wanneer men die van SUHM (154) aanneemt, dat een tak der Hunnen, langs de stroom en afdalende die zich in de Witte zee en in de IJszee ontlasten, vervolgens, voor een gedeelte, bij de Bothnische golf zij heen getrokken, terwijl een ander gedeelte der zelve zich ten zuiden van de Oostzee, en een der de tak zich nog zuidelijker, naar Hongarije, gewend heeft.

Onder de trekken van overeenkomst van deze talen is bijzonder het groot getal der naamvallen opmerkelijk in het Finsch zowel als in het Lap

(154) In zijne Verhandeling, in 1787, Om Finnerne; Skrifter, XI. s. 292. Hij oordeelt dat de beschrijving die AMMIANUS MARCELLINUS van de Hunnen doet, het voorkomen der Lappen en der Samojeden tekent, en meent dat deze Hunnen eigenlijk de Massageten waren. SCHÖNINGH, Forsög til de nordiske landes gamle Geographie, was op dezelfde gedachte gevallen. Hij dringt de verwantschap der Samojeden, Finnen en Lappen aan door de gelijkheid van de naam dien deze laatste zich zelve geven, Sami, en dien van Samiaedna waarmede de Finnen hun land aanduiden. Aan hunne, vergezochte, afkomst van de Israëlieten, met name van de stam Simeon, behoef ik hier wel gene plaats interuimen.

(171)

lands ; zij duiden wijzigingen aan, niet slechts van de neder of zesden naamval, Zo als wij van de Slavische talen opmerkten, maar ook van andere naamvallen. Het is voor ons, wier Westersche levende talen Zo arm zijn in verbuigingen, wel der moeite waard een oogenblik hieraan te besteden, om een denkbeeld te verkrijgen hoe de veelvuldige betrekkingen van zelfstandige wezens, zonder het gebruik van voorzetsels, in de naam van het voorwerp zelf kunnen worden aangewezen, door kleine veranderingen in de uitgangen ; ons echter van het vermelden dier uitgangen onthou

dende, waarvan wij het nagaan, gelijk wij tot nu toe deden, ook in dit geval aan de beoefenaar der bijzondere taalkunde overlaten. Voor het overige schijnt het ons toe dat het volk, hetwelk zoo vele onderscheidingen had leren maken in de begrippen, op een hoger' trap van beschaving, dan tegenwoordig, moet hebben gestaan. Zij drukken dan door een verbuiging, die men de aanwijzende zou kunnen noemen, uit, wat als man bij voorbeeld, als vorst, plaats heeft, of waarvoor iets gehouden wordt; een andere toont waartoe iets wordt of gemaakt wordt, een andere wat door een werktuig of eigenschap, ook over, of op zekeren tijd, geschiedt; verder, de wijze waarop: met blijdschap, met handen; de gevende naamval wijst, behalve dengenen die ontvangt of geniet, ook de plaats aan waarop iets geschiedt; voor de beweging of verandering van plaats, dient ene andere verbuiging; en een andere voor verblijf of

(172)

tijdsbestemming, de ontnemende naamval, van den teler onderscheiden, wijst de persoon van wien, ook de plaats en de tijd van waar, of wanneer, iets gevraagd of verkregen is, ook de werkende oorzaak in de lijdende werkwoorden. De ontkennde naamval betekent zonder het voorwerp.

- In het Noorweegsch - Laplands verenigen ver scheiden van deze begrippen zich in denzelfden naamval.' he - - - -

In het Estisch zijn er, in plaats van 14 of 15, half Zo veel, maar zijn daardoor ook onbepaalder in betekenis, en er bestaat nog een soort van achterzetsels, die bijna hetzelfde als de Finsche naamvallen uitmaken. Deze veranderen, even als uitgangen, naar de dialekten.

Wijders onderscheiden gene van deze talen het geslacht in de naamwoorden. , -

De vervoeging der werkwoorden kent alleen een' tegenwoordigen en een onvolmaakt - verleden tijd, de overige tijden drukt het hulpwoord zijn, of ene omschrijving, uit. -

Eindelijk zijn de telwoorden elkander in deze talen zeer gelijk, tien uitgezonderd dat de Lappen geheel anders noemen, en waaruit men opmaakt dat zij dit getal ten tijde van hun afscheiding nog niet wisten uittedrukken.

I. FINNEN.

Wij moeten deze als de nog overgebleven kern van het gehele volk aanmerken, tussen de in

(173)

hammen wonende die het noordelijkst en oostelijkst gedeelte van de Oostzee en de Witte zee maken. In de twaalfde en dertiende eeuwen onderwierpen Erik de Heilige en Erik de Stamelaar de Finnen aan de kroon van Zweden en voerden het Christendom bij hen in. Men kan nagaan op welken trap van beschaafdheid zij destijds stonden, als men bevindt dat de woorden die koning, vorst, stad, markt, straat, betekenende, uit het Zweedsch ontleend zijn. De meest afwijkende tongvallen van het Finsch zijn het Karelisch en het Oldnetzisch, ook ontmoet men het in Ingermanland naar den kant van Nerva. De reeds genoemde Hoogleraar PORTHAM heeft in 1778 Verhandelingen uitgegeven over de Finsche dichtkunst, die men zegt dat een haar eigen nadruk bezit.

II. LAPLANDERS.

Deze, in beschaving niet gevorderd, maar vermoedelijk terug gegaan, hebben, ver in het Noorden gedrongen, hun oude levenswijze behouden, daar zij nog meest van visserij, jacht en hunne rendieren leven, aan Noorwegen, Zweden en Rusland onderworpen. De afzondering die het gevolg is van dit onzeker bestaan verdeelt hun taal in een menigte van dialecten, zodat elke gemeente, hare eigene kerkboeken heeft. Men onderscheidt voornamelijk de oostelijke tongvallen, of dien van Tornea, die het meest met Finsch gemengd is, en de westelijke, of van Pitea en Lulea. Dit

(174)

laatste, volgens schEFFER het ruwste en onaangenaamste, houdt HögstRÖM, die in de vorige eeuw leraar en zendeling was te Gelliware, juist onder den poolkring, in dit gedeelte van Lapmarken, voor het zuiverste, terwijl men zuidwestelijker er meer Zweedsch in vindt.

Het is voorts in Lapland dat men de tovenaars plaatsen moet die in het gehele Noorden voorheen zo berucht waren, waar, nevens Jumala, ook het kwaad beginsel Perkel erkend was, en van waar onze dichter HooFT de Finlandse Penta aan den vorst der Katten tot gemalin en aan Bato tot stiefmoeder heeft gelieven te geven.

III. ESTHEN.

Minder misgedeeld, ofschoon in vergelijking van hunne naburen, de Letten, ten achteren (155),

zijn de Esthen, op wie de naam van de ouden tak der Aestii, het oostelijkste van de Germaanse volkeren, is overgegaan. Oostland, dat te voren de gehele zuidkust van de Oostzee betekende, is in later tijd, naar mate men meer kennis verkreeg van de volkeren die dezelve bewoonden, alleen overgebleven in het noordoostelijke deel van Lijf

(155) MEERMAN, Noorden van Europa, IV. bl. 170 en 18r. Het aldaar, bl. 183, bijgebrachte Onze Vader is de Dorpatsche tongval; in de Revalschen zijn het N. Testam., in 1729, en de gehele Bijbel in 1739 in die stad gedrukt. BAUMGARTEN, Nachrichten von merkw. Büch., IX. 381-383. '

(175)

land. De taal der Esthen, in welke enige gods dienstige en letterkundige geschriften voorhanden zijn, heeft voornamelijk twee tongvallen, de Revalschen en de Dörpatschen, de eerste is de algemeenste en wordt, met veel weekheid, op het eiland Oesel gesproken. De Krewinen in Koerland maken er, onder zich, ook gebruik van. "

IV. LIEVEN.

Deze beslaan nog omtrent een derde gedeelte van Lijfland, dat naar hun is genoemd, doch dat zij met de Esthen en Letten delen, wonende voornamelijk in de omstreken van Salis, waar de taal nog leeft, doch in openbare zaken noch bij de gods dienst niet meer gebruikt wordt, en dus nabij haar' ondergang is, zijnde bovendien Zo zeer met vreemde woorden vermengd, dat men haar nauwelijks tot de Tschoedischen taalstam kan rekenen. In het Lijflands, even als in het Poolsch, Oud-Pruissisch en Russisch ontmoet men Latijnse betrekkingen (156).

(156) Aanmerkingen van allerlei gehalte deswege hebben HERMELINus, De origine Livonorum, en de schrijvers bij hem aangehaald.

(176)

XIX.**GEMENGDE TALEN IN HET ZUIDOOSTEN VAN EUROPA.**

In deze afdeling moeten wij, alvorens Europa te verlaten, nog een ogenblik stilstaan bij twee volkeren, waarvan de oorsprong onzeker en de verwantschap met andere talen twijfelachtig is; namelijk:

I. DE HONGAREN.

De Hongaren, voorheen Jagoeren, Onogoeren, noemen zich zelve naar, een hunner voormalige hoofdstammen Madjiaren. Onder de naam van Hongaren, die men meent dat van Mongolschen oorsprong is, en vreemdeling betekent, treft men hen het eerst in de vierde eeuw in Azië tussen den Tobol, de Wolga en de Jaïk aan. In de zesde eeuw werden zij door Turkse stammen overheerd; in de drie volgende woonden zij in de nabijheid van de Chatsaren, een Tartaarsch volk, ten oosten van de Wolga, en later aan de westkust van de Kaspische zee, stonden in verbond met het zelve, en leefden van de veefokkerij en de roof. In het midden van de negende eeuw riep Ratislaf, hertog van Moravië, hun hulp in tegen keizer Lodewijk, en, op het einde van dezelfde eeuw, werden zij door Arnulphus tegen die zelfde Moraviërs gebruikt. Intussen waren zij, gedrongen door de Petscheneken, nader bij het Karpatisch gebergte getogen. Uit Moravië terugkerende von

(177)

den zij hun woonsteden verwoest en ingenomen door de Bulgaren, waarop zij zich in Gallicië wilden nederslaan, maar zich lieten bewegen om het gebergte, naar de zijde van Munkatz, overtetrekken, zodat zij nog vóór het jaar 1.000 het Bulgarische rijk aan de Teiss, en Pannonië, dat tot Duitsland behoorde, bezetteden, en van daar hunne westelijke naburen lastig vielen. Deze naar Europa verhuisde Hongaren bestonden uit zeven stammen, de achtergeblevene leefden nog een geruimen tijd in hun vroegste woonplaats (157) onder de Baschkiren, alwaar DE PIANO CARPINI in 1246 en RUBRUQUIS in 1251 hen nog vonden. Beide deze reizigers zeggen dat de Hongaren tot de Baschkiren behoorden en dezelfde taal spraken; na dien tijd schijnen zij onder de Tartaar

sche volkeren te zijn weggeraakt, althans vindt men aldaar geen spoor van dezelve sedert dien tijd.

De Russische hofraad Von Orlay, een geboren Hongaar, heeft evenwel, niet vele jaren geleden, verzekerd op zijne reizen bij de Kaukasus een' stam te hebben aangetroffen die door de Russen Oegritschi, dat is Hongaren, genoemd wordt, en die een aan het Hongaars verwante taal spreekt. Ofschoon nu, in Zo verre, de zamenhang, hunner geschiedenis genoeg bekend is, heeft men aange merkt dat de Hongaren alleen als een tak van een' anderen stam en niet als een hoofdvolk op zich

(157) De Tscherkassen noemen nog heden de overblijfsels van ene stad in de Astrakansche steppe Madjar.

(178)

zelf verschijnen, en gevraagd tot welken zij behooren ? Voorheen leidden zij hun afkomst liefst van de Hunnen af, waarin verscheiden schrijvers met hun instemmen, doch waarvoor volstrekt geen grond als de gelijkheid der beide namen schijnt te zijn. Noch van de taal noch van de Zo kennelijke Mongolsche trekken is er iets bij de Hongaren te vinden, want dat de Mongolen hun een naam mogen gegeven hebben die hun in Europa is bijgebleven, gevoelt men dat niets tot de zaak doet. Ene andere gissing doet hen van de Egyptenaars afstammen (158). Meer opgang heeft het gevoelen ge maakt dat zij tot de stam der Tschoeden behooren, en schoon het zeer overdreven is met enigen de Finsche en Hongaarse talen voor in de grond dezelfde uittegeven, is de verwantschap, hoofdzakelijk met dezen stam, met vele waarschijnlijkheden aangedrongen (159). De gronden, uit de taalkunde ontleend, komen echter aan ADELUNG niet voldoende voor, vermenende hij dat men de welge maakte, moedige en geestige Hongaren niet van denzelfden stam kan afleiden als de achterlijke Tschoedische volkeren, in welk opzicht de woon steden en lotgevallen der beide takken, sedert eeuwen, bijzondere opmerkzaamheid, zou ik denken, verdienen. Overwinning, uitbreiding onder ene

(158) (F. Thomas) conjecturae de origine, prima sede et lingua Hungarorum, Budae 1806, 3 voll. - -

(159) Bijzonder door s. GYARMATHI, Affinitas linguae Hungaricae cum linguis Finnicae originis grammaticae demonstrata, Götting. 1799.

(179)

zachtere luchtstreek, toenadering aan beschaafde volken, zelfstandigheid, aan de enen kant; schier

in allen dele het omgekeerde, teruggang, drang der nooddrift aan de anderen : dit onderscheid moet in een tijdsverloop van Zo vele eeuwen krachtig gewerkt hebben en de broederlijke trekken moeten niet twijfelachtig bestaan hebben om er niet door te zijn uitgewischt. Zonder de taalverwantschap te ontkennen meent ADELUNG dat men nader aan de waarheid komt, op grond van de Geschiedenis en de taalkunde beide , wanneer men de Hongaren voor een oorspronkelijk Turksch -Tartaarschen stam houdt, die Finnen, Slaven , Wogulen, Wotiaken en andere thans onbekende volkeren heeft te ondergebracht en ingelijfd, en er ene verandering in zijne eigene taal- door ondergaan heeft. Reeds zeer vroeg zien wij hen verschijnen op dat grote toneel van verwarring en verwoesting tussen de Zwarte en de Kaspische zeeën, waar Zo vele woeste stammen, als door storm gezepte wolken, elkander verjagen. Men ontmoet de Hongaren allerwege met de Baschkiren, Chatsaren, Petscheneken en anderen van het Tartaarsche bloed. P. MELA plaatst reeds Turken in de nabijheid van de Finnen en van de Werchoturische bergen. Het is bewezen dat de Kumanen, erkende Turken, van denzelfden stam als de Hongaren zijn. De Byzantijnsche schrijvers noemen meestentijds de Hongaren Turken. Voor het overige heeft men , bij een nauwkeurige ontleding van de Hongaarsche taal, er, behalve die der genoemde volkeren,

(180)

Germaanse, Perzische, Arabische, Armenische, woorden en spraakvormen in gevonden, alsmede van de Siberische, door ons in het noorden van Azië beschouwde stammen. Enige hoofdbijzonderheden van deze taal zijn: dat zij zelden twee medeklinkers in het begin van een woord toelaat (de ts, tz, sc, ds, dz, zs, naar de uitspraak voor ééne letter gerekend), maar een klinker, vóór of tussen beide plaatst, dat in de naamwoorden geen geslacht wordt onderscheiden; dat alleen de zelfstandige naamwoorden en de bijvoegelijke zelfstandig gebruikt, en het aanwijzend voornaamwoord, verbogen worden; de bezittelijke voornaamwoorden worden afgekort en achter het zelfstandige woord aangehecht, wat in andere talen de voorzetsels zijn, worden hier altijd achter geplaatst; de naamwoorden ondergaan, wijders,. weinig verbuiging, van twee zelfstandige wordt het door het andere geregeerde, in de derden naamval, niet, gelijk in het Duits en in het Latijn, in den tweeden, geplaatst. Voor schrijftekens ge

bruikt men het Latijnse A. B., met weglating van de c, q en x, ten zij in de vreemde woorden, en met aanwijzing van de onderscheiden uitspraak der klinkletters door tekens boven dezelve.

Men heeft ten onrechte gezegd dat het Hongaars gene tongvallen heeft; er bestaan er twee voor name , het Raabsche en het Debretzinsche. De Seklers in Zevenbergen spreken ook een groven Hongaarsen tongval; sommigen menen dat deze geen echte Hongaren zijn maar Petscheneken, die (181)

nog veel oud Tartaarsch hebben behouden, en dat zij hun naam, die wachter of hoeder betekent, ontleen van het aan hun overgelaten bezetten van de bergpassen aan de bronnen van de Marosch en van de Aluta; volgens een der jongste geschiedschrijvers van Hongarije behoren zij tot de alge menen stam , maar werden, terwijl hun landslieden op de tocht naar Moravië waren, door de Bulgaren en Uzen aangegrepen en in dit gebergte gedreven.

II. DE ALBANIERS.

De Turken noemen de inwoners van Albanië, het oude Epirus en oostelijk Illyrië, Arnauten, zij zelve noemen zich Skipatar of Skipitar; men weet niet wat deze naam betekent. De genen die bij de Bocche de Cattaro wonen beroemen zich het Romeinse bloed onvermengd bewaard te hebben; in de kleding der mans, niet in die der vrouwen, is gelijkheid met die welke men bij Romeinse standbeelden en basreliefs aantreft. Maar de Albaniërs, die kennelijk een ander volk zijn dan de Grieken, en kloeker dan deze, zijn niet tot deze landstreken bepaald, men vindt er in alle de omliggende gewesten en hun taal met hun. Als men het Slavise, Romeinse, Griekse en Turksche dat er in voorkomt uit dezelve schift, blijft er ene aanmerkelijke grondstof over die, Zo ver men tot nu toe weet, met gene andere taal gemeenschap heeft. THUNMANN houdt dit gedeelte voor een (182).

overblijfsel van het oud Illyrisch (160), hetgeen niet afwijkt van het gevoelen van MASCI (161) die het voor het oude Epirotisch verklaart; het vermoeden dat deze volksstam verwant is met de Albaniërs ten oosten van de Zwarte zee, tussen den Kaukasus en de Kur, wordt des te waarschijnlijk, naardien deze, later, ten tijde van AMMIANUS MARCELLINUS, Alanen genoemd werden, en zij dus vermaagschapt schijnen met de Alanen in Eu

ropa, in het zuiden van het tegenwoordige Rusland. Behalve andere strooptochten der Alanen, bij gelegenheid waarvan een hoop derzelve zich in het gebergte kan genesteld hebben, zijn nog in 1308 Alanen uit Klein-Azië in Thracië gevallen, hebben er verwoestingen aangericht en zich vervolgens in Bulgarije nedergeslagen.

In de uitspraak van de Albanische taal laat zich een doffe klank van m en n vóór de p, b, t, d, k, hoen; zij wordt, naar de verschillende plaatsen, zeer verschillend gesproken en nergens gescreven (162). Men zegt dat de Albaniërs ene kerktaal bezitten die zuiverder is dan de gewone.

(160) Zie hier voren, bl. 17.

(161) In de Annales des voyages, VIII. p. 145.

(162) SABLIER, Essai sur les langues, p. 44, zegt dat zij de Romeinse schrijftkens gebruiken, met bijvoeging van drie elders geheel onbekende. Ik weet niet op welken grond. ADELUNG had zijn bericht uit de mond van Albanische kooplieden die te Zwickau in Saksen woonden. Du LoIR, die er in 1641 leerde kennen, verhaalt dat zij niets van de Christelijken godsdienst wisten als een kruis te maken. Onder de nieuweren beschrijven hen CHANDLER en POUQUEVILLE.

(183)

Ene echt Albanische kolonie zijn de Clementiniers in Sirmie, die in 1737, toen de Oostenrijkers tot aan Uschiza doordrongen, met dezelve onder den Metropolitaan ARSENIAS JoANNowitz wegtogen, de Turken achterhaalden echter een groot deel der zelve dat neêrgehouden werd, t
Reeds vroeger, toen de Turken de kusten van Albanië veroverden, waren er, in 1461, vele Albaniërs naar Napels en Sicilië gevlugt, dit had wederom in 1532 en 1744 plaats. Zij wonen, onvermengd met de Italianen, bij Celso en Reggio in Kalabrië, en in Messina en vier omliggende dorpen. Zij hebben er hun afzonderlijke kerken, voor Zo verre zij niet tot de Latijnse zijn overgegaan.

XX. AFRIKA.

Het is bekend dat Afrika, driemaal groter dan Europa, als een schiereiland aan Azië vast hangt alleen door de landengte van Suez, die men op ene breedte van twaalf mijlen rekent. Het tijdperk valt nog binnen het bereik der overlevering, waarin het gehele noordelijke deel van Egypte langzamerhand uit de wateren der Middellandse (184)

zee is opgerezen, en men mag daaruit afleiden dat die landengte in de beginne slechts een keten was van rotsen en klippen, die ten voormuur strek te tegen het indringen van de golf van Arabië, de Riet- of Schelfzee, gewoonlijker de Roode zee, genaamd; de weg hier langs zou inderdaad verbaasd smal zijn geweest voor gehele volksstammen, om uit Azië naar Afrika te trekken.

De beide werelddelen komen, op een tweede punt, nabij elkander, aan de ingang der evenge noemde zee, bij de zuidelijken uithoek van Arabië. Wij behoeven niet te onderzoeken, of, in een zeer vroeg tijdvak, deze beide delen hier hebben te zamen gehangen, of de opgestuwde Indische zee hier zij doorgebroken (163), en of dit vóór de verspreiding des mensdoms hebbe plaats gegrepen? Het zij genoeg te doen opmerken dat hier ene tweede, welligt betere gelegenheid tot volksverhuizing, zelfs bij een zeer onvolmaakte scheepvaart, mogelijk is geweest.

Er bestaat een derde, niet ver doorgebroken weg, waar de Oudheid de zuilen van Herkules heeft geplaatst.

Langs welke van deze heeft Afrika zijne bevolking bekomen? Voor de laatstgemelden is gene (163) De mond van de Arabische golf, van kust tot kust, is nog geen zeven mijlen wijd; in deze tussenruimte liggen één groot en zes kleine maar hoge eilanden, de ruimste doortocht is twee uren wijd. D'Anville, t'Egypte etc., p. 256 en zijne kaart, die de diepten aanwijst.

(185)

waarschijnlijkheid, al kon men aan latere overtochten geloof hechten. Het uiterste westen van Europa had wel zo vroegtijdig gene bewoners om daar heen te zenden, de ongemetene zandwoestijn was niet geschikt om er te ontvangen, en het ras dat er woont is zeer verschillend van het Europeesche. In Arabië heeft de Geschiedenis geen spoor gelaten van de volksverhuizingen, die gewoonlijk het gevolg zijn

van een overmaat van bevolking, veel minder van zodanige die aanmerkelijk genoeg zouden geweest zijn om van daar een geheel werelddeel te bevolken. Het is waar dat men in Afrika een aanmerkelijk getal Arabische inwoners aantreft. Er is een tijd geweest dat de Arabieren in allerlei richtingen krijgstochten hebben ondernomen. Een groot gedeelte van de beide werelddelen gehoorzaamt nog aan de nakomelingen der Saracenen, althans aan de wet van derzelve Profeet; tot in het binnenste van Afrika vindt men de bewijzen van de daardoor te weeg gebrachte omwenteling en als een vuur voortverterende dweeperij; en de Arabische taal is daar nevens niet alleen als godsdiensttaal, maar ook, tot op de noord- en oostkusten, als landtaal, doorgedrongen. Doch kan men zulk een volksmenigte, meer dan eenmaal, uit Arabië verwachten? En waarom vindt men dan geen spoor van zodanige uitbreiding in Azië? want het bevolken van enige eilanden in de Indische zee, in jongere tijden, neemt deze tegenwerping niet voldoende weg. Noch zulke volkplantingen, noch zulke veroveringen, kunnen vergeleken (186)

worden bij de stroomen van geslachten die achtervolgende vereischt worden om leven te verspreiden over een geheel werelddeel.

Laat mij beproeven deze bedenking oplossen.

Wij kunnen de moeilijkheid, die wij nu overwegen, verschuiven, door aantemerkten dat een groot deel van de volken van Zuid-Afrika en van de middelgedeelten, Zo ver men ze kent, nog in den staat zijn van Wilden, bij welke men geen bewijzen van voormalige hogere beschaafdheid aantreft, en daaruit afleiden dat deze bevolking nog jong moet zijn en gene lange reeks van geslachten tellen kan. Hiermede echter is de moeilijkheid alleen verschoven, naar een zeer vroegen tijd, op welken reeds het aloude Egypte door een bevolking van zevenentwintig millioenen zielen was bewoond; en ik twijfel derhalve of wij ons over het verdere Afrika, in de oplossing van dit vraagstuk, wel behoeven te bekommeren. Laten wij hier het beginsel der volksvermenigvuldiging toepassen (164).

--

(164) Het is niet nodig in die berekening de stelling tot grondslag te nemen dat de bevolking, in de doorgaanden regel, in 25 jaren verdubbelt. (Zie mijne Geschiedkundige nasporingen omtrent den toestand der armen en de bedelarij, bl. 152.) Het geval van de Verenigde Staten van Noord-Amerika kan hier niet toepasselijk zijn, al ware het ook bewezen dat die verdubbeling uit de vermenigvuldiging der geboorten is ontstaan, omdat de zwervende leef

wijze, de zorgeloosheid, het gebrek, de onderlinge vernielingen, van wilde stammen, het toenemen der bevolking tegenwerken. In dien men, een ruimen invloed aan de sterfte toekennende, de verdubbeling in een tienmaal langer tijdvak, dat is in 250 jaren,

(187)

Wij hebben in de Geschiedenis een nauwkeurig bericht wegens een volkplanting die zich ging vestigen, van het getal zielen waaruit zij bestond, van het land en van de omstandigheden waarin zij toenam, en van de sterkte waartoe de bevolking, vierhonderd dertig jaren later, was aangewas sen (165). Het gezin van de stamvader der Israëlieten telde, Joseph en zijne zonen en de vrouwen van zijne broeders medegerekend, 80 zielen, toen het herdersleven voortzette in een voor hetzelfde zeer voordelige landstreek, in het genot van onafhankelijkheid en van rust, en, na deze voordelen tegen een ontmoedigende en harde sla vernij verwisseld te hebben, telde het Israëlitische volk, bij zijn vermaarden uittocht, 600,000 mannen, zonder de kleine kinderen, voor welke wij één zesde mogen bijvoegen. Wij bereiken dit volle getal door dertien verdubbelingen van dat der eerste planters, en bekomen voor elke verdubbeling, over de 430 jaren verdeeld, een tijdverloop van 33 jaren. De neemt, dan zal men de bevolking van Afrika, die naar de hoogst opgevende schrijvers thans 150,000, 000 zielen belooft, telkens halve rende, 40 eeuwen rugwaarts, Zo gering bevinden, dat men gedrongen wordt om in die vermenigvuldiging een nog veel trager gang te onderstellen, waarin het toepassen der berekening op Europa ons bevestigt. Iets dat wederom aanleiding geeft om de bevolking van de afgelegener kusten en van de zuidelijke delen, voor zeer jong (wij spreken hier van eeuwen), en nog niet lang aldaar gezeten, te houden.

(165) Genesis, XLVI. vs. 26 en 27 en Exodus, XII. vs. 37 en 40

(188)

luchtstreek van Egypte en de rijke graanteelt die het opleverde, mogen ons, dunkt mij, veilig doen aannemen, dat deszelfs bevolking, in het algemeen, nog spoediger zal zijn aangegroeid dan in het landschap Gosen. En er zijn derhalve niet vele duizende jaren noodig om een bevolking van ettelijke millioenen uit een niet zeer talrijken stam te doen ontstaan, die dus ook gemakkelijker zijn' weg naar dit werelddeel kan gebaad hebben. Behalve de weg dien zij hebben moeten afleggen, heeft de gedaante van een deel der inwoners van Afrika stof tot bedenkingen opgeleverd. Men heeft verschillende stellingen opgeworpen omtrent

de kleur der Negers, die de heetste middeldelen bewonen, en gevraagd of zij het gevolg der lucht streek is (166)? Waarom in Amerika, op dezelfde breedte, die luchtstreek niet hetzelfde verschijnsel uitwerkt? En nogmaals, Zo het aan die lucht streek bij uitsluiting eigen is, of men dan een ander moederland aan dit mensenras kan toekennen dan de grond op welken wij het aantreffen? Men heeft dezelfde vragen gedaan omtrent het wollige en kroese hoofdhaar der Negers, en omtrent het geheel eigenaardige van de gedaante des schedels. Men heeft zelfs waargenomen dat er bij hun een (166) De ontleedkunde heeft de zetel dezer kleur gevonden in het bekleedsel dat onmiddellijk onder de opperhuid is, maar dit is de verwijderde oorzaak nog niet, die het vraagstuk moet oplossen. - Bij DE MARRÉE vindt men een waarneming omtrent de kleur en het haar van pas geboren kinderen. Reize naar de Goud kust, II. 114.

(189)

groter verschil bestaat in de loop der zenuwen, met alle de andere bewoners der aarde, dan bij enigen volksstam. Tegen deze door mannen van naam uitvoerig aangedrongen kenmerken van de gehele afscheiding van dit mensenras, staat over, de werking der luchtstreek niet slechts en de hitte der landen bij de evennachtslijn, maar daarbij de invloed van de zandwoestijnen, en van de vochtigheid van de uitwasemenden bodem na de regentijd en het overstroomen van de rivieren; een zamenloop van oorzaken die men nergens elders zoo aantreft, en waarvan de uitwerking althans op de wekere delen des ligchaams bij de Negers, even Zo blijkbaar is als bij de zwarte Joden op de westkust, bij welke laatste alle vermenging met andere volksstammen wegvalt. Het is, al verder, onloochenbaar dat de gelaatstrek en gedaante van den schedel der Mongolen even Zo onderscheidend en blijvend zijn in hun soort, en dat hetzelfde plaats heeft ten aanzien van het onderkaakbeen der Joden, een stam welker geslachtsbetrekking tot andere volkeren toch boven alle tegenspraak is. In dien derhalve gene der aangevoerde bijzonderheden op zich zelve die volstrekte afscheiding van het Negerras bewijst, dan kan derzelver zamenloop die evenmin Zo voldingen dat wij alle mogelijkheid van verwantschap mogen ontkennen, ofschoon den weg langs welken, niet gereedelijk vindende. Hoorren wij BLUMENBACH op dit stuk spreken : „ er is , niet een enige der ligchaamsverscheidenheden , bij enen der onderscheiden mensenstammen,

(190)

, die niet, door oneindige schakeringen, van het
 , hare in andere overgiet, zodat de natuurkenner
 , nog geboren moet worden die met grond van
 , waarheid het zoude durven wagen een bepaalde
 , grenslijn te trekken tussen deze schakeringen,
 , en zelfs tussen de uitersten. Ik ken geen merk
 , teken, dat Zo uitsluitend aan de Neger eigen
 , is dat men het niet hier of daar zou wedervin
 , den, en geen dat allen van hun in een gelijken
 , graad bezitten, zonder traspwijze overtegaan
 , in andere volksstammen (167)."

Intussen gevoelt men dat de Mongol, de Jood, de Neger,
 op enig tijdpoint op zich zelf gestaan, en van daar
 af afgescheiden geleefd moeten hebben om die ui
 terlijkheden, waaraan men ze herkent, als volk te
 verkrijgen en voortteplanten, hoe groter het onder
 scheid is, des te langer zijn zij van dat tijdperk ver
 wijderd, of hebben de oorzaken krachtiger gewerkt.
 Als wij het gezegde op Afrika toepassen, dan
 zullen wij, in ons ontwerp, de Negers als een'
 stam geheel op zich zelf moeten behandelen, zon
 der te willen bepalen of zij in Afrika hun eigen
 dommelijke kenmerken verkregen hebben, of dat
 zij die, reeds vroeger afgezonderd, hier heen heb
 ben overgebracht, langs een weg en in een tijdvak
 waarover wij te vergeefs bescheiden zoeken in de
 overleveringen der oudste tijden. Onverwachte ,
 nog niet gedane ontdekkingen in het binnenste van
 (167) Beyträge zur Naturgeschichte, I. s. 52 und 74. Verg:
 deszelfs Decades Craniorum, onder andere nos. 28, 29, 30..
 (191)

het land der Negers, geven, misschien, eens een'
 draad van taalverwantschap, onafhankelijk van na
 buurschap of lateren omgang; of wordt de zaak
 beslist door nadere natuurkundige waarnemingen op
 Zo veel mogelijk verschillende Negers te doen;
 en blijkt het dan, of, i toen de Natuur in hare
 grote werkplaats pas of nog niet had opgehouden
 nieuwe schepselen voorttebrengen, die gedaante be
 stond of wel, door een krachtigere werking van
 luchts- en landsgesteldheid, onuitwisbarer werd
 ingedrukt dan ooit kon geschieden nadat zij rustte?
 Wij zullen andere Afrikanen zien, van welke men
 met zekerheid, of althans met waarschijnlijkheid,
 weet dat zij van elders zijn overgekomen, ten dele
 naar de Mulatten gelijkende, ten dele, als hunne
 levenswijze zich meer richtte naar die der Negers,
 een negeraardig voorkomen vertonende, naar mate
 zij nader gezeten zijn aan beide zijden van de echte
 Negers. -

Waar, in Afrika, het stamverblijf der Negers
 geweest zij, kan nauwelijks bij gissing gezegd

worden; daar het hun zelf geheel en al aan geschiedberichten ontbreekt, en onze beperkte kennis Zo nopens het binnenste van dit werelddeel als de aldaar gesproken talen, het zeer gewaagd zou maken iets deswege te bepalen. De noordkust van Afrika, beoosten het Atlas-gebergte, is op de zee overwonnen vlak land; de bewoonbare streken zijn, als uit een zandzee oprijzende of langs dezelve uitgebreid, binnenwaarts strekkende, ten zuiden van den Gulbi beginnen de berglanden, waar grote (192)

rivieren ontspringen; . deze gebergten omringen het bed van de Opper-Nijl; aan deze hoger en vast ter gronden mogen wij enen hogeren ouderdom toeschrijven en meer geschiktheid tot vroegere bewoning, en wij weten dat aldaar, ten zuiden van den Gulbi en de Senegal en verder naar de oostkust, heden ten dage Negers wonen, en waar schijnlijk zich zuidwaarts, en oostwaarts naar de Maanbergen, uitstrekken.

Wat de Afrikanen betreft die niet, tot het ras der Negers behoren, voor Zo veel die van het Noorden aangaat is er meer waarschijnlijkheid, dat zij ten oosten van het dal van de Nijl dan op den Atlas is gewoond hebben , en dat allen zich uit. het eerstgenoemde land hebben uitgebreid, dan dat de bevolking van twee afgelegen punten en twee geheel verschillende volksstammen zou zijn uitgegaan. Terwijl aan de overigen een gelijke verspreiding, het zij dan uit Arabië of Indië, door het oosten van Afrika, deels met zekerheid, deels op zeer aannemelijke gronden, is toeteschrijven.

Bij Zo veel onzekers is het rangschikken der volkeren van dit werelddeel naar stammen en verwantschap moeilijk. De oude schrijvers bieden ons daartoe weinig hulp. De grenslijn door HE RoDoTUs (168), getrokken tussen Libyërs in het noorden, en de kroesharige Aethiopiërs in het

(168) lv. 197 en vii. zo. Beide waren, volgens hem, in boorlingen. Hij kent echter ook oostelijke Aethiopiërs die veel van de Indische volkeren hadden, -

(193)

zuiden, is zeer onbepaald. SALLUSTIUS (169) onderscheidt de oorspronkelijke inwoners, Libyërs naar de zijde van de Middellandse zee, en Getuliërs meer ten zuiden, van de vreemden, Meden, Perzen (170) en Armeniërs, die hij, als overgeblevenen van het leger van Herkules, te scheep uit Spanje doet overkomen; de Moen van de eerstgenoemde, de Numidiërs van de Perzen doende af

stammen, en de Libyërs door hen te onderbrengen en te niet gaan. Hij geeft dit op als voor hem vertaald uit Punische boeken die men zeide van den koning Hiempsal afkomstig te zijn, en heeft daaruit wetenswaardige bijzonderheden aangetekend. Bij de onzekerheid hoe veel honderd jaren deze boeken jonger waren dan de verhaalde gebeurtenis, kan men ten minste uit deze overlevering der oudheid de hogeren ouderdom der Getuliërs met enigen grond aannemen. Wijders was de kennis die men van de zuidelijker delen van Afrika bezat zeer beperkt en reikte niet verder dan de 10den graad zuider breedte, tot omstreeks hetgeen, men voor de bronnen van de Nijl hield. De Alexandrijnsche geleerden hielden Afrika voor een onregelmatig vierkant of voor een rechthoekigen drie hoek, waarvan de loodrechte zijde de oostkust, tot aan het punt waar men uit de Roode zee in den Oceaan komt, en de lange zijde de westkust, ge

(169) In Jugurtha, XIII. T -

(170) In het binnenland ten oosten van Darfour krult een stam van Arabieren het haar op de wijze van een dikke pruik, gelijkende naar de beelden van Persepolis. BRowNE, Voyage, I. 364

(194)

rekend van de zuilen van Herkules tot aan dat zelfde punt uitmaakte, (171), een denkbeeld dat, waarschijnlijk, op enige dadelijke bevinding van de strekking dier kust rustte. HIPPARCHUS, in de tweede eeuw, rekte de oostkust van Afrika zoo ver oostelijk als tot aan de Ganges, en deze meening behielden vele lateren, zelfs EDRIS1 in de twaalfde eeuw. Niet beter voldoet hetgeen omstreeks 1320 bij MARIN SANUDO voorkomt, wiens beschrijving van de Oostersche landen voor het volledigste wordt gehouden van hetgeen in dien tijd nopens de koophandel en de scheepvaart bekend was ; en hetgeen de kaart van ANDREAS BIANCHI ons toont van zijne kennis van Afrika in 1436. De wetenschappen waren in der daad schrikkelijker verminderd (172). Daarentegen verzamelde op het laatst der vijftiende eeuw alles wat schier mogelijk was over Afrika te weten, een Moor van aanzien, die te Granada in Spanje geboren, na het innemen van die stad door Ferdinand, naar Fez week, al waar hij zich op de Arabische letterkunde bijzonder toeleide, verscheiden reizen in Azië en in Afrika, ter bevrediging van zijne eigene weetlust en als gezant, deed, en uit zijne waarnemingen, uit Arabische geschiedschrijvers en uit de geloofwaardigste berichten die hij bekomen kon, zijne zeer belang

(171) STRABO, XVII. Boek.

(172) Men leze ook wat ROBERTSON, Kennis die de Ouden hadden van Indië, 2de Hoofdst., van de wonderlijke begrippen van Cosmas bijbrengt.

(195)

rijke Beschrijving van Afrika opstelde. Hij onderscheidt echter ook slechts in het algemeen, behalve de van elders gekomen Arabieren, de bruine Afrikanen, in stammen verdeeld, en Negerkoningrijken. De zuidelijke grens van zijne kennis is het rijk van Gaoga, en Tombuctoe. Na door zeeroovers te zijn genomen werd hij aan Leo X. ten geschenk aangeboden. Hij kon in geen gelukkiger handen vallen dan van dezen beroemden voorstander der wetenschappen, die hem tot het Christengeloof overhaalde, hem bij de doop de naam van JOHANNES Leo gaf en hem een aanzienlijk jaargeld toeleide. Onder deze bescherming bracht hij, het Italiaansch geleerd hebbende, zijne oorspronkelijk in het Arabisch opgestelde beschrijving in die taal over, en zij werd in de eerste helft der zestiende eeuw uitgegeven. Men staat getroffen over het licht dat door het omzeilen van de Kaap de Goede Hoop aangebracht werd, als men Leo's kundigheden vergelijkt met hetgeen in ruim honderd jaren na hem reeds van Afrika was bekend geworden. Het komt mij wel zo goed als bewezen voor, dat ook de Ouden dit werelddeel hadden rondgezeild; maar het afgelegene der voornaamste koopsteden van den Oceaan, hun wijze van schepen te bouwen, en hunne geringe zeemanskundigheden, beletteden hen zich op ontdekkingsreizen toeteleggen of er voordeel van te oogsten (173).

(173) ROBERTSON, t. a. pl., Hoofdst. IV. en Noot 53. De zeer nauwkeurige schrijver vergist zich als hij de tocht van Hanno de enigste ontdekkingsreis noemt; PLINIUS, B. V. Hoofdst. 1, vermeldt dat Scipio Aemilianus, in Afrika het bevel voerende over de Romeinen, Polybius met een vloot uitzond, omdat werelddeel te verkennen.

(196)

Laat ik, om niets achter te laten dat tot de wegen van bevolking van dit werelddeel zou kunnen betrekkelijk schijnen, een woord over deze scheeps tochten hier bijvoegen (174).

Van de tot ons gekomen berichten wegens een' zo belangrijken stap in de aardrijkskunde, is er geen geloofwaardiger dan dat van HERODOTUS (175) van de tocht der Pheniciërs, in de zevende eeuw vóór J. C. op last van Necho, koning van Egypte, gedaan, nadat deze het graven ener doorvaart

van de Nijl tot de Roode zee gestaakt had. Het blijkt dat hij zoowel dezen tocht, als een later ondernomen maar niet volvoerden door zekeren Sataspes, ten tijde van Xerxes, voor zeker hield, en de eerste ontleent bovendien een groot vermoeden van echtheid uit een omstandigheid die Herodotus voor zich verklaart niet te geloven, schoon aan anderen vrijlatende wat er van te denken; namelijk, dat deze zeliëden, van de Roode zee uit

(174) Men kan daarover nazien Robertson, Geschiedenis van Amerika, I. Boek, en over de kennis die de Ouden droegen van Indië, S. IV. n°. 1, noten 53 en 54. Montesquieu, de l'Esprit des Lois, XXI. chap. 10 et 11. Court de géographie, Monde primitif, VI. p. 298. Deze stelt dat destijds een gedeelte van Afrika, in 't bijzonder de zuidelijke uithoek, nog onder de wateren was, en wordt wederlegd door De Grandpré, Voyage en Afrique, II, p. 285.'

(175) Boek IV. Hoofdst. 42,

(197)

gezeild, op hun te huisreis de zon aan hunne rechterhand zagen opkomen, ofschoon deze waarning niet volstrekt het voorbijzeilen van de even nachtslijn, en wel aan de westzijde van Afrika, bewijst.

Minder staat is er te maken op het zamengeraapt reisverhaal van Eudoxus, die, ruim een eeuw vóór J. C., een tocht rondom Afrika deed, volgens Mela (176), of een ontwerp daartoe aan de hand gaf, volgens Strabo (177), nadat hij aan de Roode zee, ten zuidoosten van de Egyptische havens, het wrak van een klein schip had gevonden, waarvan de voorsteven, dien hij naar Alexandrië bracht, aan het daarop gebeeldhouwd paard, voor een Gaditanisch maaksel werd herkend. Hij schreef enige woorden op van de taal der aldaar wonende Aethiopiërs, en vindt dezelve overeenkomstig met die van westelijke Aethiopiërs, onderdanen van Bochas, koning van Mauritanie, naar wiens Hof hij zich naderhand te land begaf; ene omstandigheid die, Zo men er op kon aangaan, ene gelijkheid of verwantschap, destijds, tussen

(176) III. c. 9. En Plinius, II. c. 67. Deze laat het scheeps wrak door anderen, en later, vinden, en spreekt ook nog van een Spaanse koopman, die naar Aethiopië was gevaren en die Cornelius Antipater vóór de tijd van Eudoxus gezien had. Dat deze beide schrijvers een ouderen over Afrika Zo goed als woordelijk hebben gevolgd, blijkt terstond bij vergelijking, ook met den laatstgenoemden, VI. c. 30.w

(177) II. Boek, waar hij van dezen ondernemenden man en des

zelfs reizen bericht geeft. -

(198)

de taal der beide kusten zou aanduiden. Ook verdient in het voorbijgaan onze opmerking, dat, volgens hem, de Pharusiërs die naast de nomadische Nigritiërs en Getuliërs woonden, en met de eerst genoemden, naar sTRABO, de zuidelijkste volkplantingen der Karthagers verwoestten, voormaals een rijk volk waren, maar te zijnen tijde woest en zeer armelijk.

Uit het aangevoerde is het althans buiten tegen spraak dat de Ouden het rondvaren van Afrika voor mogelijk hielden, waartoe de mindere uitgestrektheid die dit werelddeel in hun mening had, kan hebben toegebracht. hun onkunde, daaren tegen, van de stroomen en moessons, van de daar toe noodige berekeningen en van die der hoogte waarop zij zich bevonden, kunnen over het werkelijk volvoeren van zodanige tochten anders dan bij toeval, nog steeds twijfel overlaten. Invloed | op de scheepvaart en op de kundigheden der Ouden omtrent Afrika, hadden zij, gelijk reeds gezegd is, niet; en wij hebben daarvan een ander merkwaardig voorbeeld in de onzekerheid waarin Polybius, die, even na de val van Karthago, van daar de noordwestkust van Afrika langs zeilde om de Karthaagsche volkplantingen, van welke de Romeinen zich grote denkbeelden maakten, optezoeken (178), verkeerde ten aanzien van de zuidelijke strekking van Afrika, en in de moeite die hij zich gaf om op natuurkundige gronden te bewijzen (178) Hist. III. c. 18.

(199)

dat de landen nabij de evennachtslijn bewoonbaar waren, waaraan men te Alexandrië bleef twijfelen tot dat stellige berichten van olifantsjagers die tot ongeveer de 12den graad noorderbreedte doordrongen, er de overtuiging van aanbrachten. Het denkbeeld van de onbewoonbaarheid der verzengde luchtstreek was zo ingeworteld dat zelfs de schrandere sTRABO, na de Aethiopiërs en het Kaneel land 4000 stadien ten zuiden van Syene vermeld te hebben (179), er nog aan hechten blijft.'

Wij mogen hier uit besluiten dat er oudtijds geen geregelde scheepvaart rondom Afrika bestaan heeft, of zodanige die aanleiding tot het bevolken van deszelfs afgelegener delen zou hebben gegeven.

Waren de Pheniciers gewoon geweest dezen weg in te slaan, en hadden zij dit met de onderdanen van Salomo en van Josaphat ondernomen, zou men te Karthago, de dochter van Tyrus, daarvan enige kennis hebben gedragen, en Polybius op zijn zoo even aangehaalden tocht, voor welken hem gene bekende berichten konden ontgaan, daarvan niet onkundig zijn gebleven.

XXI.**NOORD-AFRIKA, TOT AAN IJET ZUIDEN VAN DE GROTE WOESTIJN.**

Er ontbreekt nog te veel aan onze volkskunde van Afrika om meer dan losse stukken over dit (179) II. Boek. Vergelijk l'Origine des loix, etc. III. p. 130-142.

(200)

deel der wereld te geven. Wij zullen in de eerste plaats die volkeren beschouwen die in ligchaamsge daante niet veel van de Arabieren onderscheiden Reeds HERoDot Us handelt over het noorden van Afrika in drie grote verdelingen: de landen aan de zee, de streken der wilde dieren, en de zand woestijnen van Thebe in Egypte tot aan de ingang van de Middellandse zee. Uit de eerste en, zoo veel zij bewoond was, uit de tweede dezer afdeelingen hebben de Arabieren de oude inwoners verdronen, en wonen er nog onder dezen naam en dien van Moen. Wij hebben van deze in het Eerste Stuk gehandeld (180) en nemen ze in onze beschouwing der Afrikaansche volkeren niet op. Daarentegen moeten wij ons nu het eerst met de echt oude Afrikanen in de Zahara-woestijn bezig houden, die de naam dragen van

I. BERBERS

Van de voet van het Atlas-gebergte tot aan de grenzen van Egypte strekken zich de Berbers uit. Een talrijk volk dat ééne taal spreekt en in de öasen, of bewoonbare plekken, die ten getale van ruim dertig in deze Zandzee verspreid zijn, alsmede in enige aangrenzende landstreken ten noord Westen en ten zuiden woont. (180) Bl. 179.

(201)

De ontdekkingen van sHAW lieten deze oostelijke strekking vermoeden, maar de kennis dat alle de Berbers een volk van dezelfde taal zijn, hebben wij aan HoRNEMANN te danken, want ofschoon LEO, de Afrikaan, dit volk en deszelfs stammen duidelijk had aangewezen, en zelfs na HoEST, die deze oude bewoners van de Atlas zeer nauwkeurig naar hun aard en taal beschreven heeft, verwarde men nog gewoonlijk: de Berbers op vele plaatsen met de Moen, en dit is te minder te verwonderen naardien zij, even als de in de noordelijke delen van Afrika rondzwervende Arabieren, van ouds af, nomaden zijn, even als deze,

ijverige Mahometanen, en door dezen godsdienst aan het gebruik van de Arabische taal en van Arabische namen van personen, gewoon; bovendien door gelijkheid van luchts- en landsgesteldheid in uitwendige gedaante met deze overeenkomende. Door zodanigen zamenloop van oorzaken zijn zij natuurlijkerwijze, waar hun afkomst en taal niet bekend was, voor Moen gehouden, en worden het welligt bij gebrek aan nauwkeurige berichten op vele plaatsen nog. Zo is, bij voorbeeld, onder de nieuwere reizigers, de verdeling van Po1 RET onnauwkeurig, van Moen op de kusten, Arabieren in het binnenland, en Beduïnen of Berbers, zijnde omzwervende rovers. Niet juist is het als MUNGO PARK het gansche gedeelte van Afrika tussen de Senegal en Egypte met Moen bevolkt, en als GOLBERRY, naar berichten van de stammen die de gomhandel drijven, deze Mooren (202)

tot aan Borneo uitstrekt, over de oasen en in door hun gestichte rijken aan de Senegal en den Niger. Beide deze schrijvers spreken van marktplaatsen voor de Moorschen handel ten zuiden van de Zahara, en Mungo Park stelt Jenneh en andere steden tot aan Tombuctoe in het bezit der Mooren. Dat niet deze volksstam maar de Berbers de bewoners zijn althans van de oostelijker oasen, van de gehele landstreek aan deze zijde van Egypte, dat zij in het hoofdbezit zijn van de handel in het zuidoosten van de grote woestijn, en taalverwanten zijn van de oude inwoners aan de Atlas, is zekerlijk een der belangrijkste ontdekkingen van onzen tijd.

De geschiedenis van dit uitgebreid volk, van zijn verenigd volksbestaan en van zijne verstrooiing in stammen, is nog volkomen duister, de taalkunde ontsteekt nu haar fakkel en zet de band en de bewijzen dier vereniging in het licht, door aan te tonen dat in het gehele noorden van Afrika tussen de Arabisch - Moorsche taal en de Neger talen maar ééne andere bestaat, die, namelijk, welke de Berbers aan elkander verbindt. Wat, van alle de volkeren die vóór en na en onder elkander op de kusten der Middellandse zee zijn ingedrongen en gewoond hebben, Grieken, Karthagers, Romeinen, Wandalen; wat, van alle deze, niet reeds onder de heerschende derzelve, verloren ging, moet of onder de Arabieren of onder de Berbers zijn ingesmolten, en wij mogen rekenen van onder de laatstgenoemde de overblijfsels weder (203)

te vinden van vele oude volkeren die de Griekse

en Romeinse schrijvers ons in het noorden van Afrika en van daar binnenwaarts, opnoemen, onder welke de Numidiërs, Mauritaniërs, Getuliërs, en Garamanten de voornaamsten waren. De eerstge noemde bestonden uit vele kleine volkeren die hunne afzonderlijke koningen hadden, op dezelfde wijze als thans nog de Mandingo's, Jalofs en anderen, bestaan; de namen van Scylax en Masinissa kennen wij uit de Geschiedenis; het rijk van den laatsten strekte zich uit tot aan Cyrenaïca, en dit kan, onder de invloed der Romeinen, aanleiding hebben gegeven om vooral ook de oostelijkste stammen onder één bewind te brengen. De Getuliërs, volgens Strabo het machtigste van de volkeren van Libye, waren met andere zuidelijke stammen in de landen der Mauritaniërs en Massesylen, door de oorlogen tot op weinige huisgezinnen versmolten, ingedrongen. Van Garama, de hoofdstad der Garamanten, zijn nog de puinhopen onder dien naam in aandenken bij het volk van Fezzan, de Phazanii van PLINIUS. Schoon zelf een schuw volk, ongewapend en zonder moed, maakten de Garamanten jagt op de nog ellendiger Troglodyten, die in holen woonden en van slangen, hagedissen en dergelijk gedierte leefden, en wier beschrijving ons de Bosjesmans te binnen brengt (181). De zegepraal van C. Balbus, ten tijde van Vespasianus, op de Garamanten en naburige (181) Zie BARROW, Reize naar Zuid-Afrika, II. D. (204)

stammen, was meer behaald op de natuurlijke hinderpalen der landstreek, waar, in vroeger tijd, de gehele stam der Psylli door de wind der woestijn verstikt was, en op de moeilijkheden van een oorlog tegen Wilden, die de waterputten, aan hun alleen bekend, voor het oog met zand overdekten, dan op derzelver krijgshaftigen tegenstand. Na de Romeinse tijden en de Afrikaansche kerkvaders is de kennis der lotgevallen van deze volkeren meer en meer te niet gegaan; de reeds gemelde aardrijksbeschrijver Leo is de eerste van wien wij enige ons dienstige ophelderingen kunnen bekomen. Hij onderscheidt niet slechts uitdrukkelijk van de Arabieren, maar vermeldt ook bepaaldelijk en bij herhaling als tot één stam behoorende, vijf volken van donker gele kleur, ten dele in steden wonende, ten dele als herders rondtrekkende, allen dezelfde taal sprekende, en hij plaatst hen nevens elkander van de noordwestelijke punt van Afrika tot aan Bornoe; namelijk de Sanhagi, Masmudae, Zeneti, Haoari, Gumeri. Zij waren tot in zeshonderd stammen verdeeld naar hunne geslachtlijsten die Ibn Rachu verzameld en

Leo in dezen schrijver gelezen had. De koningen van Tombuctoe, Melli en Agudessa waren uit de Zanhagi afkomstig. De Gumeri en de Masmuden hadden reeds vroegtijdig hun vaste woonplaatsen, deze laatsten in de westelijke gedeelten van het Atlas-gebergte, de eersten in dat van Mauritaanië, van de zeeëngte oostwaarts af van de rivier die zij Rifa noemen; de drie anderen zijn door ge (205)

heel Afrika verspreid geweest, en de Zeneti hebben er voorheen een zeer uitgebreid gebied bezeten. Na hun overgang tot het Mahometismus hebben de Gumeri en de Haoari hun land verloren. Soms in vrede, meestentijds met elkander in krijg om de onverzoenelijke vete van vorige generaties, hebben zij alle beurtelings elkanders verwoesting bevorderd. De Luntunen, uit de stam der Sanari, die Marokko stichtten, overvielen de Zeneten in Fez, en werden door een vorst van de Itargi, uit de stam der Masmuden, verdreven, van welken het gebied aan een vorst uit de stam der Sanhagi kwam, in wiens geslacht het 120 jaren bleef en zich ver over het noorden van Afrika uitstrekte. Na deze kwam het rijk aan de Benimarini uit de stam der Zeneti, die gedurende 170 jaren het bewind behielden. Leo komt, later, op deze stammen terug, en schildert hun leedswijze, waarin wij de hedendaagse bewoners van deze landen wedervinden, maar hier geeft hij gedeeltelijk andere namen en doet een andere aanwijzing van hunne woonplaatsen; de Sanhagi-alleen blijven onder denzelfden voorkomen, een bewijs dat zij bij voortduring de aanzienlijksten stam uitmaakten. Het is waarschijnlijk dat Leo ter eerst aangehaalde plaats de oorspronkelijke vijf volken opgeeft uit welke alle de stammen gesproten waren. De echtheid van zijne berichten wordt gestaafd door de nieuwste ontdekkingsreizen, en door de bijzonderheid dat hij aan de taal die zij alle spreken den (206)

zelfden naam geeft dien zij werkelijk nog aan den Atlas draagt : Aquel-Amarig.
Zo als de Berbers ons heden ten dage bekend zijn moeten wij vier hoofdstammen derzelve, maar hunne woonplaatsen en nadere verwantschap, in aanmerking nemen.

1^e.

DE AMAZIRG. SCHILHA.

Men weet door de Berbers die in het gebied van de Keizer van Marokko wonen, dat deze ge

hele stam zich de eersten naam geeft, en de aanmerking van Leo, dat dit woord edel betekent, staaft het vermoeden dat hij dien voert om zich te onderscheiden. De Moen noemen hem Schilha, in 't meervoud Schoeloeh, of wel Berbers of Berbers; en het is naar de laatsten dat wij gewoon zijn het gansche volk, en hun gehele land Barbarije te noemen; de zelfden naam onder welken de Ouden hen vermelden; hetzij dan dat hij ontleend zij van een klanknabootsend woord (182) dat gebrom in hun taal, gelijk murmur in het Latijn, betekende, omdat hunne, de buitenlanders onverschillig (182) Mogelijk verwant aan ons verouderd baeren, bij KILIAAN te vinden, dat in misbaar overig is. Volgens ISIDORUS, Orig. XII. c. 2, was de Indische naam van de olifant barro, van waar zijn geluid in het Latijn barritus genoemd werd. Vergelijk vossius, Etym. en PITISCUS, Lex. Antiq. op dit woord.

(207)

staanbare taal, aan dezen niet anders dan een dierlijk geluid toescheen, of een verdubbeling zij van het Arabische bar woestijn, en ontstaan zij uit den raad aan de koning Iphricus gegeven, toen hij door de Assyriërs of de Aethiopiërs uit zijn rijk verdreven, in Egypte gevlugt, en zodanig in de engte gebracht was, dat hem geen andere uitkomst overbleef, dan, over de Nijl, in de woestijn van Afrika zijne veiligheid te zoeken. Deze Amazirg wonen in vlekken, dorpen, en op zich zelfstaande versterkte huizen, ook, in de hogere bergstreken, in holen. Voor Zo verre zij onder het Marokkaansch gezag staan, houdt de keizer de kinderen van de voornaamste geslachten als gijzelaars voor derzelver getrouwheid bij zich. De overigen leven onder hun kleine erfelijke koningen, of onder de Scheiks die zij voor hun verspreide dorpen verkiezen.

2°.

DE KABYLEN. GEBALI,

Enige van deze leven in de bergachtige delen van Algiers en Tunis meer van akkerbouw dan van veteelt, anderen geheel onafhankelijk in de hoogste bergketens, en de overigen, die het grootste getal uitmaken, schatplichtig aan de Dey, in slecht gebouwde dorpen onder hun hoofden van stammen en het geleide van hun Maraboet's of priesters. SHAW noemt hun tongval Shoyiah,

3°.

DE TUARYCKS.

Deze, en de Zo even te vermeldene Tibbo, zijn

door HoRNEMANN bekend gemaakt. Volgens hem bezitten zij het gansche land tussen Fezzan, Marokko, Tombuktoe, Sudan, Bornoe, tot aan de Tibbo ten oosten. In vele stammen onderscheiden, spreken zij wel alle dezelfde taal, maar schijnen, naar hun kleur en gebruiken te oordelen, van verschillenden oorsprong. De voornaamste van hen, de Kollowy, die zuidelijk wonen, zijn zwart, doch zonder de negertrekken, de Hhadjara, ten oosten bij Fezzan, en de Matkara zijn geelzwart gelijk de Arabieren, de Tagama, in de nabijheid van Tombuktoe en Sudan, en de westelijkste stammen over het algemeen, zijn Zo blank als men bij deze luchtstreek en levenswijze maar enigzins verwachten kan. De Tuaryks wonen ook in de Oäsen Audjelah en Syuah; in welke laatste de tempel van Jupiter Ammon gevonden wordt, door de reis van MINUTOLI in 1820 en 1821, te Berlijn in 1824 met gekleurde tekeningen uitgegeven, nader bekend gemaakt. De Tagama zijn heidens, de overige, gelijk doorgaans de Berbers, heethoofdige Mahometanen; zij bezitten veelal bekwaamheden, verstand ! en vrijheidsliefde. De dorpen van de Hhadjara bestaan uit een vijftwintig of dertigtal stenen huizen, bij gelegenheid der markten wonen honderden daarneven in hun lederen tenten. Het (209)

is een gegronde aanmerking van HEREN dat lieden die aan het onbestendige karavanen - leven gewoon zijn, zich niet voegen kunnen naar het wonen in steden; het herder- leven maakt hen tot zodanig beroep het meest geschikt en stelt hen door hun kamelen en andere lastdieren daartoe best in staat.

4°

DE TIBBO,

Hunne woonplaatsen zijn ten zuidoosten van Fezzan en strekken zich uit, ten zuiden van Harudje en de woestijn Audjelah, ten oosten tot aan de grote zandwoestijn die aan Egypte grenst. Hunne voornaamste stammen zijn die der Rechadeh, of Tibbo van de rotsbergen, waar zij in holen en des zomers in hutten wonen, ook enkele steden hebben, die van Febabo, Borgoe en Bilma (183). Uit de vergelijking van de beste reisberichten valt op te maken dat de Amazirg- of Tarmazeght-taal, bij de opgenoemde volkeren in een dwarsche breedte tussen de Moen en de Negers door Noord Afrika strekkende, vóór de veroveringen der Saracenen de algemene taal van deze afdeling van dit werelddeel geweest is. Of zij, na aftrek van het

door het Mahometismus daarin gekomen Arabisch,
en van de woorden die Griekse, Romeinse en
(183) Vergel. de Charte der Nordkitste Afrika's van REINEKE.

(210)

Wandaalsche kolonien hebben aangebracht , ene
opmerkelijke overeenkomst met de Semitischen
taalstam heeft bewaard, Zo niet misschien voor
een bedorven overblijfsel van het Punisch te hou
den is, is een vraagstuk dat MARSDEN en LANGLE's
toestemmend beantwoorden, doch waaraan vXTER
twijfelt. De volkeren bij welke de Karthagers hun
nen staat oprichtten moeten toch reeds hun eigene
taal gehad hebben, en welke de invloed van deze
Phenicische volkplanting geweest moge zijn, zoo
was toch het getal der inwoners van dien landaard
zeer gering, vergeleken tegen de omliggende vol
keren waaruit zij hare hulp- en huurbenden trok.
Dat het Numidisch van het Punisch onderscheiden
was leren wij uit SALLUSTIUS (184), en vALE
RIUS MAXIMUS (185) verhaalt dat Masinissa enige,
door zijnen vlootvoogd uit de tempel van Juno
op Malta ontvoerde, buitengemeen grote olifants
tanden zorgvuldig terug zond en er een opschrift
in Numidische letters bij plaatsen liet. een daad,
meer met de ziel van Masinissa dan met de Pu
nischen aard overeenkomende, laat hij er met Ro
meinse schamperheid op volgen.

Dit Numidisch schijnt dus ten minste voor een
der bestanddelen van de taal der Berbers te moe
ten gehouden worden ; doch naar mate de invloed
van een meer beschaafde taal groter is op ene
onbeschaafde, heeft het Punisch waarschijnlijk meer

(184) In Jugurtha, c. 78.

(185) I. c. 1. Externa n°. 2.

(211)

tot dezelve bijgedragen; in de vormen en bepaal
delijk in de werkwoorden is zulks kennelijk, ten
zij men wilde zeggen dat deze Punische kenmer
ken door tussenkomst van het Arabisch in het
Berbersch zijn gekomen. Men weet dat het Pu
nisch tot na de tijd van de kerkvader Augusti
nus, dat is tot in de vijfde eeuw, de gewone taal
op de noordkust van Afrika was, en in dien zin
zal men het gezegde van PRocopiUs (186) moeten
opvatten dat nog ten zijnen tijde de inboorlingen
van Afrika (Mauritaniers en Numidiërs), Pheni
cisch spraken. JACKSON (187) die, op niet genoeg
afdoende gronden, de Berbers met een bevolking
van drie millioenen zielen, op de noordelijken
Atlas en in de vlakten, de Shilloehs op de zuide

lijken kant van dit gebergte met anderhalf miljoen plaatst, vermoedt dat de taal der eerstgenoemde uit het Karthaagsch zij ontstaan, maar zegt dat, naar overleveringen, de laatste van de Portugezen zouden afstammen. -

Aan de Arabische zee, ten zuiden van de straat, vindt men een plaats Berbera geheten; tot nu toe heeft men gene overeenkomst tussen derzelver inwoners en onze Berbers ontdekt, maar ene zodanige ontdekking zou de keten dezer volksbetrekking niet slechts aanmerkelijk verlengen maar de overeenkomsten ophelderen die in het Amharisch, nader door ons te behandelen, met het Berbersch (186) *De bello Vandalico*, II. c. 10. En dus in de zesde eeuw, (187) *Account of Marocco*, 's. 219.

(212)

bestaan. Dat, in dit laatste, niet alleen Punische maar ook Arabische woorden voorkomen heb ik reeds aangeduid (188). LEO AFRICANUS getuigt dat, daarom, sommigen de voorgemelde vijf stammen van de Sabëers in Gelukkig Arabië willen doen afstammen, doch, niettegenstaande dit aantal van overgenomen woorden, verklaart hij de beide talen voor verschillende, hoewel hij bij gebrek van schrijvers bij dit onbeschaafde volk gene getuigenissen deswegens vond. Wijders verschilden zij niet slechts in de uitspraak maar in de betekenis. Mogelijk dagtekent dit, gelijk Ebul Hassan in zijne *Geschiedenis der Koningen van Mauritanië* verhaalt, van de opstand, in de tiende eeuw, van de voorname stammen der Sanhaga's tegen hunnen Koning, dien zij ombrachten, waarna de stammen zich afscheidden, aan niemand meer onderwierpen, en daardoor in taal begonnen te verschillen. De naast bij de Arabieren wonende kwamen - het meest met deze overeen, zodat bijna alle de Gumeren en het grootste deel van de Haoaren een bedorven Arabisch spraken. Dat in 't bijzonder de woorden die

(188) Te dezer plaats, bij een landstreek, door BOWEN en D'ANVILLE in hun kaarten van Afrika *Barragian* genoemd, kent PLINIUS, VI. c. 30, de *Mega-bari*, door anderen *Adiabari* geheten; ook de *Symbari* tussen de bergen en de Nijl; en op een eiland de *Semberriten*. Deze voorgezette namen schijnen op den algemeenen stamnaam der Bari te wijzen; de alhier bedoelden zouden dan de grote Bari zijn. Adia is een Chaldeeusche naam, dien men onder anderen in de landschapsnaam *Adiab-ene* wedervindt. Zie STEPHANUS, *De urbibus*, in V. n°. 37.

(213)

tot de Godsdienst betrekking hebben Arabisch zijn, begrijpt men lichtelijk. In de telwoorden verdient het mede onze opmerking dat zij in de hoo

gere reeksen naar die van de Semitischen taalstam gelijken, in de lage getallen daarvan verschillen.

De namen der plaatsen in het noorden van Afrika, bij de oude aardbeschrijvers, die met *rus* beginnen schijnen tot het Punisch, vele andere, die bij Leo voorkomen, die ze als steden van de Berbers op geeft, tot deze laatste taal te behoren, en daaruit hunne verklaring te moeten ontvangen; die wederkerig hun geschiedenis zal ophelderen. Het beste woordenboek ener verouderde taal, zegt met rede de geleerde DES BRossEs, zijn de namen van plaatsen en mensen bij het volk dat haar sprak.

Er is dus gene genoegzame rede om de meening bijtevalen dat, na aftrek van het Arabisch dat door beschaving en godsdienst er is bijgekomen, de overblijvende grondslag dezer taal alleenlijk de arme eerste taalproeven van een wild volk zou opleveren, Zo als men die bij nog geheel afgescheiden levende huisgezinnen, die van hunne bergen op elkander gedurig aanvallen, zou mogen verwachten. Dat zij gene uitdrukkingen voor afgetrokken denkbeelden bezitten, bewijst zulks niet en het meerlettergeregte der taal spreekt voor het tegendeel.

In de uitspraak heeft het Berbersch ook de klanken voor welke het Perzisch nog enige schrijftkens voegt bij de Arabische.

(214)

II. GUANCHEs.

Van het vaste land moeten wij een uitstap doen naar de eilanden die ten noorden van de keerkring voor de westkust van Afrika liggen en die de Ouden gewoonlijk bedoelden (189) wanneer zij van dezelve onder de gezamenlijken naam van de Gelukkige-eilanden spraken; het zuidelijkste van welke naar de vele aldaar gevonden honden de naam van Canaria ontvangen en aan de nevensliggende medegedeeld heeft. FOGLIEUs vermeldt in zijne Geschiedenis van Genua, dat in 1291 Doria en Vivaldi twee galeien uitrustten en de Straat van Gibraltar doorzeilden om een weg te zoeken naar Indië. Men meent dat zij bij die gelegenheid deze eilanden vonden (190), zij werden althans, toen in de veertiende en vijftiende eeuwen de scheepvaart der Europeërs zich naar dezen kant uitbreid (189) Want somtijds geven zij dien naam ook aan verschillende eilanden in de Grieksen Archipel, op de kust van Spanje, ja voorbij de Örk - eilanden. De door zijne geleerdheid somtijds van den koers gebrachte PosTEL wil dat zij Cuba en Hispaniola onder dien naam kenden. In derzelve afzonderlijke benamingen had de - Griekse en Romeinse fabelleer de hand geleend. Volgens de

berichten die PLINIUS had kunnen inwinnen schijnt het dat slechts twee derzelve te zijnen tijde bewoond waren, en dat men, naar de gebrekkige wijze van zeevaren, er van andere eilanden, waarvan hij de afstand berekent, naar toe zeilde. Men leze B. VI. hoofdst. 31 en 32 wat hij van de scheepvaart in deze zee bericht, die door Karthaagsche zelieden gedreven werd.

(190) Over welken tocht het Magasin Encycl., Juin 1810, p 403 bijzonderheden heeft

(215)

de, omstreeks 1330 door een Frans schip, dat door storm daarheen was vervallen, weder bekend; vervolgens troffen de Spanjaarden, die, niet te vrede met het genieten van voordelen, heerschen wilden, en Teneriffa eerst in 1495 na de moedigsten tegenstand veroverden, er een volk aan dat zich Guanches noemde, mannen of zonen beteekenende. Zij schilderen dezelve af, als dapper, groot en welgemaakt, verstandig, in een staat van burgerlijke beschaafdheid, van een huisselijke levenswijze en reine zeden, onder koningen, in aanzienlijken en landbewoners onderscheiden, die van hunne kudden leesden, hebbende ordelijke en zedelijke wetten. Dat deze eilanders van hetzelfde volk waren als de in vroegere eeuwen aangetroffene is allerwaarschijnlijkst; de Guanches hadden nog ene overlevering dat zij van een oud, groot en machtig volk afstamden. Zeer opmerkelijk is het dat zij de gewoonte hadden van de lijken te balsemen, waar door zij aanspraak hebben om door ons onmiddellijk vóór de Egyptenaars behandeld te worden, schoon wij hen niet van dezelve afkomstig rekenen. Meer betrekking bewijst hun taal dat zij tot de Berbers hadden, al weten wij nog niet in hoe verre dit aan afkomst of aan omgang is toe te schrijven (191). Zekerlijk zal het hier, in een

(191) Overeenkomsten in gebruiken en taal met de Shelloehs, vindt men nader in JACKSON's hier boven aangehaald Account of Marocco, s. 230. Ook is er over hen en hun taal een verhandeling in het IV. D. der Mémoires de l'Académie Celtique.

(216)

onderzoek dat aan latere nasporers voorbehouden blijft, veel moeten aankomen op de gelijkheid die deze taal met de Punische of met de niet Punische bestanddelen van het Berbersch had, want - slechts in het laatste geval zou men het bevolken dezer eilanden onmiddellijk van de westkust moeten afleiden (192).

XXII.

MIDDEL - AFRIKA.

In deze afdeling bevatten wij alle de volkeren die enige of alle uiterlijke kentekens van het Negerras bezitten.

Er is niemand die, in het vooruitstekend bene dendeel van het aangezicht, de breedten platgedrukten neus, de dikke lippen, het kroes en wollig hoofdhaar, de zwarte kleur der huid, alle deze trekken te zamen genomen, het beeld van den

(192) Een der kleinere Kanarische eilanden heet Gomera, en er is in Fez een stad van denzelfden naam, die zeer nabij komt aan dien der Gumari van LEO. Het is zoo, dat bij s. MUNSTER en in ene oude uitgave van de reis van Aloysius Cadamustus Gienera gelezen wordt, maar ik vind dit eiland Gemera geheten, omtrent dien tijd, door een ongenoemden die tot het gevolg behoord had van de Graaf van Nassau, en deze eilanden in December 1534 ging bezoeken, nadat zijn » genadiger here oorlof had genomen „ van Key. Ma. om nae Vlaenderen te trecken, en van Valentia » getogen was de 17. Augusti.” Nieuwe warelt der Landtschap pen (Antwerpen 1563) bl. 504.

(217)

Neger niet terstond zal herkennen, maar, waar zich slechts enige van deze trekken voordoen, valt het niet zelden moeilijk de schijnbaren of echten, verderen of digteren, graad van verwantschap te onderkennen, en deze door de gehele rei der volkeren aantewijzen die daardoor aan de eigenlijke Negers aansluiten. Want, in onzen tijd althans, bepaalt zich het land der Negers tot Guinea en deszelfs oostelijkste naburen, en de zuidwaarts strekkende westkust. Evenwel verenigen niet alle de Guineesche Negers deze kentekens, en nog minder doen dit de volken die ten noordoosten, oosten en zuiden aan hun landen grenzen.

Hier treft men er aan die wel het aanzicht maar niet de kleur der Negers, anderen die beide maar niet de platgedrukten neus hebben, met minder dikke lippen, met sluik of stijf en lang hoofdhaar, en dit alles wederom in meer of minder sterk sprekende verscheidenheden. Vooral tonen deze zich in de kleur en schijnt dit een der echtste volksmerken te zijn. Het gebrek aan nauwkeurige berichten nopens de omstandigheden, maakt het zeer moeilijk over dit kenmerk te oordelen, en, daar door, over deze volkeren met enige zekerheid te spreken. Het zien van enkele lieden van een stam

door een paar reizigers, doet hier niet genoeg af om tot het voorkomen van het gansche volk te besluiten. Hoe veel aanmerkingen zou men niet kunnen maken over de nauwkeurigheid of onvolledigheid, over de zorgvuldigheid in het aanwijzen en het onderscheiden, van elkander soms, uit dien (218)

hoofde, tegensprekende reizigers. Over het geheel genomen zijn deze afwijkingen zeldzaam en heeft men rede van zich te verheugen over de aanwinst van de berichten der zulken die in onzen tijd op onderscheiden punten in Afrika zijn ingedrongen. Zij zijn nogtans niet toereikende om de zamenhang dezer volkeren volledig te beschouwen of de oorzaken der trapswijze verschillen aantewijzen, of om te bepalen wat aan de invloed der volksvermenging, wat aan dien der lands- en luchtsgesteldheid en der levenswijze, is toeteschrijven. Dit is ene rede te meer die ons dwingt alle deze volkeren onder ééne afdeling te begrijpen en gene ascheidingen te wagen.

Dienvolgens zullen wij, aan beide zijden van de eigenlijke Negers in het midden van Afrika, twee hoofdverscheidenheden of trappen ten noordoosten , en even Zo vele ten zuiden, van dezelve stellen, onder welke laatste wij de minder bekende Negers tussen Kongo, de Maanbergen en de oostelijke zeekust beneden Abyssinië, en de Kaffers, brengen zullen ; onder de eerste zullen wij de nog onvollediger bekende Negers beschouwen aan de Niger en tussen dezen, de Zahara, en de gebergten die het dal van de Nijl deeszijds insluiten, en de kustbewoners van de Arabische golf. Wij zullen deze trappen van het noordoosten af langs gaan, daar toch, Zo Afrika zijne inwoners van elders ontvangen heeft, zij langs dezen weg moeten getogen zijn.

(219)

**I. NooRDoosTELIJKE volKEN vAN AFRIKA,
TEN wESTEN VAN DE ARABISCHE GoLF,
EN TER wEDERZIJDE vAN de NIJL.**

1^e .

KoPTEN, IN EGYPTE.

De Kopten, die ongeveer een honderdste uitmaken van de tegenwoordige bevolking van Egypte, zijn ongetwijfeld het overblijfsel van deszelfs oudste inwoners.

Dit aloude volk, Zo hoog geroemd wegens zijne wijsheid, en dat zekerlijk een destijds uitstekende

beschaafdheid, vooral ten aanzien van zijne staats inrichtingen, bezat, had waarschijnlijk de zaden der zelve uit het zuidelijker Aethiopië verkregen, en zij waren op zijnen rijken bodem gelukkig ontwikkeld. -

Men heeft veel moeite besteed aan de duistere geschiedenis der Rijken die hier nevens elkander bestaan, en zich allengs ook over Neder - Egypte, dat door de zee verlaten was, uitgebreid hebben. In de Geschiedenis heeft Egypte maar enige punten van aanraking met de machten die naar de wereldheerschappij streefden; meer zien wij het als een prooi van zijne naburen en van verder afgelegen volkeren, en sedert drie en twintig eeuwen kwijnt het onder een zodanig juk. De woede der vreemden heeft zich uitgestrekt tegen de gods dienst, tegen de kunstwerken, tegen de taal van

(220)

Egypte, maar gene van deze oorzaken, gene vermenging met vreemden landaard is in staat geweest het kenmerkend Eigene van de ouden Egyptenaar uitteroeyen, dat nog in de Kopten voort duurt en met hen is teruggedrongen in het binnenste van Opper-Egypte, waar de meeste Kopten woonden.

Van in- en uitwendige oorzaken had, wel is waar, dit volkseigen geleden, reeds vóór de verovering van Egypte door de Perzen. Deze leidden het in 't bijzonder toe op het vernietigen van den alouden eerdienst. Onder de Griekse meesters week de volkstaal naar de binnenlanden, onder de Byzantijsche, en sedert het einde van de eerste eeuw der Mahometaansche tijdrekening, en vervolgens onder het gebied der Arabische vorsten, werd haar gebruik in openlijke stukken verboden.

In zeer ouden tijd hadden de Hyksos, na deze de Perzen, de Grieken onder Psammetikus en onder de Ptolemeën, en later ook - onder de oosterse Keizers, tussen beide de Romeinen, van hun bloed met het Egyptische gemengd, schoon het volk zo veel mogelijk afgezonderd bleef leven van zijne beheerschers; weshalve men hier wel het meest van de lange verkering met de Grieken verwachten moet. Dit meer of minder gemengd ras, dan, dat de Saracenen bij hun verovering vonden, oorspronkelijke inwoners en overblijfsels der afgewisselde meesters, heetten zij Kopten, mischien bij verkorting van AIGYPTOS. Scharen van Arabieren overstroomden toen Egypte en brachten (221) verder tot deze vermenging toe. In dezelve is niettemin het oude volkskarakter, in gedaante en in

taal het heerschende gebleven, Zo als de gelaats trekken en de Koptische taal dit uitwijzen (193). In mumien en in afbeeldingen der inwoners op oude gedenktekens, herkent men de negertrekken; het vinden van andere mumiën die dezelve niet vertonen, en de Indischen gelaatsstrek hebben, schijnt te bevestigen dat deze laatste van het uit-, de eerstgenoemde van het in-landse echte volks ras zijn. De overeenkomst tussen de gelaats trek der Negers en der hedendaagse Kopten be wijst de verwantschap van deze en de oude Egyptenaars, en van hen beide met de Negers.

De overeenkomst van de Oud-Egyptische taal, door sommigen de Pharaonische genaamd, met de Koptische, is blijkbaar uit een aantal Egyptische woorden die bij oude Griekse en Latijnse schrijvers voorkomen, en door kenners van het Koptisch in dit laatste wedergevonden en zeer gelukkig daaruit opgehelderd zijn, weshalve men ze als echte woorden van die taal mag aanmerken. Het aanwijzen van sporen van taalverwantschap met Indië, in 't bijzonder met de oudste van deszelfs talen, het Sanskrit, is niet onbeproefd gebleven (194),

(193) Over de oorsprong der Egyptenaars vindt men veel bij eengebracht in BRowNE, Voyage en Egypte, traduit par cAsTERA I- 236 et suiv. Zie ook BLUMENBACH, Decas I. n°. 1, II. no. 11, IV. n°. 31, VI. n°. 52 et 53. PLUCHE, Concorde de la Géogr., p. 235, leidt de naam af van Ai - Koptos, het eiland der Kopten, en dezen van Kapthor, Genesis X.

(194) Over de betwiste stelling dat de Egyptenaars afkomstig

(222)

een ander heeft die in het Armenisch, naar het oordeel van voorname kenners zeer hersenschimmig, gezocht. Het zijn niet zulke verwijderde betrekkingen die ons moeten geleiden. Veiliger kunnen wij aangaan in het ontleden van het Egyptisch op de invloed van de Grieken, vooral van het hof der Ptolemeën en de geleerden van Alexandrië. Men herkent dien in het Koptisch in een menigte van Griekse woorden en van Graecismen (195). In dit Koptisch is de Bijbel vertaald en heeft men andere godsdienstige boeken, de eerstgenoemde zeker van de vroegsten tijd der prediking des Christendoms aldaar; het is van daar dat de tot den godsdienst betrekkelijke uitdrukkingen in het Koptisch haar Grieks aanzien ontleen. Wil men tot vroegere betrekkingen met Azië opklimmen, zou men met meer vrucht aan die met de Pheniciërs (196), aan de betrekking van deze tot de zouden zijn van de Chinezen, heeft, onder de nieuwere schrijvers,

TURNER, Reis naar Thibet, bijdragen geleverd uit de natuurkunde ontleend. een lotus-soort (*Nymphaea nelumbo*, LINN.), die veel onder de hieroglyphen voorkomt, wordt thans niet in Egypte, maar wel in Indië gevonden. Observations par A. F. DELILE, in de Memoires d'Hist. Nat. du Museum. Zie ook BARROW, China, II. 232. Hij 'omhelst de andere mening met Des BROSES, Form. Méch., II. 444. --

(195) KIRCHER was op de gedachte gevallen dat de Koptische taal de moeder van de Griekse was, maar heeft later die mening herroepen.

(196) Verg. Eerste Stuk, bl. 166. Meer dan deze betrekking kan men niet afleiden uit het schrijven van s. HIERONYMUS, op Je/. XIX. vs. 18, dat hij zich in Egypte met het Kananitisch be

(223)

Hebreeën, en van deze zelf met Egypte mogen denken, zonder uit de overeenkomst tussen vele woorden en ook taalvormen van de beide taalstammen, tot derzelver verwantschap te mogen besluiten. Wat de vormen aanbelangt, zijn, over het algemeen, de Koptische van de Semitische zeer onderscheiden, en nog groter is het verschil in de gedaante der wortelwoorden. Van overeenkomst met het Berbersch of andere Afrikaansche talen heeft men tot nu toe gene of zeer weinige en onzekere sporen gevonden.

Het Koptisch, Zo als wij het nu beschreven hebben, was ten tijde van Leo Afrikanus niet meer de heerschende taal in Opper-Egypte; de Jakobitische patriarchen van Alexandrië hadden reeds op het Synode, tussen de jaren 1130 en 1140 gehouden, verordend dat de Geloofsbelijdenis en het Onze Vader in de landtaal aan het volk zou uitgelegd worden, en de laatste der Kopten die het oude geschreven Koptisch nog als een levende taal kende was in 1673 een tachtigjarig man, sedert wien de reizigers er gene hebben aangetroffen die haar spraken; zodat men haar als uitgestorven moet beschouwen (197).

helpen moest als ene. middeltaal tussen het Egyptisch en het Hebreeuwsch. Behalve dat men aan zijne taalkennis twijfelt. Wij mogen echter niet alle aandacht weigeren aan het schrijven van Leo : „ In Nubië bestaat een taal die veel met het Arabisch, » Chaldeeus en Egyptisch overeenkomt.”

(197) SoNNINI, Voyage en Egypte, II. 189

(224)

Men onderscheidt van dezelve twee tongvallen: den Neder -Egyptischen of Memphitischen, waarin de tot ons gekomen godsdienstige boeken zijn geschreven, en die doorgaans voor de rijksten gehouden wordt, Zo als men dit van de naderbij

zijnde invloed van Alexandrië kan verwachten. Over de hogere oudheid der Memphitische bijbel vertaling boven de Saidische is men het niet eens. Deze is de naam van de tongval van Opper Egypte, van Kairo tot Assoan, door de Arabieren el Said genaamd; het schijnt, naar het te voren gezegde, dat hij voor armer maar zuiverder te houden is. Uit het gebruik van zachtere medeklinkers en het weglaten van de aspiratie oordeelt men dat de uitspraak zachter was. Sedert de tweede helft der afgelopen eeuw heeft men begonnen te spreken van een derden tongval, die men den Baschmurischen of Ammonischen genoemd heeft, zich grondende op handschriften van het Museum van de kardinaal Borghia, waarin men afwijkingen van de beide voorgaande opmerkt, en op het gewag dat Athanasius, bisschop van Koes, in zijne Koptisch-Arabische spraakkunst maakt van een der de dialect onder dien naam, maar verder weet men van dit Baschmurische niets, als dat men een eiland van dien naam, tussen twee armen van den Nijl in Neder-Egypte, in de aardrijksbeschrijving van ABULFEDA aantreft. de anderen naam heeft men van het bericht van HERoDoTUs ontleend, dat de Ammoniërs, een gemengd volk van Egyptenaars (225)

en Abyssiniërs, een vermengde taal spraken; daar uit volgt niet dat het deze tongval was (198). Van de vormen dezer taal zal het hier genoeg zijn te zeggen dat in de naamwoorden het getal en het geslacht niet door verbuiging maar door veranderingen aan het lidwoord, aan de voornaam- en de werkwoorden, aangeduid wordt, dat de laatst genoemde vele onderscheidingen van tijden, doch maar ééne vervoeging bezitten, dat het voorzetten ener lettergreep de afgeleide woorden vormt, en dat er vele zamengestelde werkwoorden zijn.

2e.

VOLKEREN IN NUBIE EN ABYSSINIE,

Wij treden op een grond die men, meer nog misschien dan Egypte, de klassieke grond van Afrika zou mogen noemen, in het overblijfsel van aloude Rijken die eens een aanmerkelijke invloed schijnen gehad te hebben op de bevolking van dit werelddeel. De Atbar en de Bahr al Abiad vormen een eiland in het tegenwoordige Sennaar, waarop Meröe lag, van waar, naar hetgeen ons HERoDoTUs zegt, het Egyptische Thebe , de tempel

(198) PIERRE D'Avrty heeft goedgevonden in zijne Description

du monde een Onze Vader als oud Egyptisch medeteden, dat, sedert, een mengelmoes uit allerlei talen, Zo niet verzonnen woorden, bevonden is. - Men heeft, voorts, opgemerkt dat in alle de Koptische lezingen van dit Gebed de doxologie : want Uw enz. ontbreekt.

(226)

van Jupiter Ammon in de woestijn, en de Griekse orakelstad Dodona, hunnen eerdienst verkregen. Eenmaal de hoofdzetel van de karavanen handel tussen het zuiden van Arabië, Egypte en het noorden van Afrika, zond het gene veroveraars uit, maar stond des te zekerder gegrondvest op rijkdom en op het aanzien van aloude-heilichheid. Zo , duurde het voort tot omtrent het begin onzer jaartelling. Daarentegen verdwenen, als in het lichte zand der woestijn, de onzekere sporen van rijken, door nomadische volkeren, of alleen op plaatselijke betrekkingen, voor een tijd als verenigingspunt, gesticht. Van dit oud en machtig gebied, dat tot Egypte reikte, zeven eeuwen vóór J. C., vinden wij hier en daar gewag in de geschiedboeken der Hebreëen , schoon zij deszelfs grenzen en duur niet vermelden. Welke betrekking het had tot het rijk van de Makrobische Aethiopiërs, kan men niet zeker bepalen. Uit hoofde van deszelfs rijkdom aan goud plaatsen latere onderzoekers het meer zuidwaarts. Zeker is het dat de Abyssinische provincie Enarea en het land der Gafats veel goud opleveren, welligt is de naam van Nubië aan het Koptisch nob, goud, verwant. In latere tijden ontstond hier het rijk van Axum, strekkende van de Moschophagen bij Suakem tot aan de Barberinen, hetwelk voorbijgaande veroveringen in Arabië maakte, en vermoedelijk de eerste plantstede van het Christendom in deze oorden was. Artemidorus, bij STRABO, en Juba de jongere, bij PLINIUS, schijnen het nog niet gekend

(227)

te hebben. Mogelijk nam het een begin uit den ondergang van dat van Meroë, of uit Adule, ene handelstad die door weggelopen Egyptische slaven gesticht werd, waarvan Juba spreekt. Over dit alles, over de oudheden die dit gedeelte der aarde nog bewaart, vindt men meer gissingen dan bevestiging van de weetlust.

Het is van belang de volkeren die hier tussen elkander leven niet te verwarren (199) en onderscheid te maken tussen de Abyssiniërs, die zich Aethiopiërs noemen, en de Negervolken die een groot deel van dit land en van Nubië bemachtigd hebben, en bij de Ouden zoowel als bij de Aard

rijksbeschrijvers der zeventiende en het begin der achttiende eeuw doorgaans onder de algemenen naam van Aethiopiërs worden aangewezen. De eigenlijke Abyssiniërs zijn gene Negers, hebben noch de dikke lippen noch het kroes haar van de ze, ook niet de neus, die bij hun wel klein en platgedrukt maar beter gevormd is ; zij zijn eer donkerbruin, naar het gele trekkende, dan zwart, schoon NIEBUHR hen tot de zwarte volkeren rekent; de Schankala's of zwervende Aethiopiërs, ten westen, zijn het, en nog meer de Barabras, in Nubië.

HERodotus beschrijft het eerst en schilderachtig de inwoners van deze landen ; en men vindt ze er nog heden ten dage niet zeldzaam Zo als hij ze beschrijft, wanneer niet hun herdersleven hen (199) Zie Eerste Stuk, bl. 181.

(228)

rondvoert, wonende in holen, in de steden zelfs in hutten die naar holen gelijken, en als aan de steilten der bergen, hangende, men hervindt ze in hunne zeden, wilde huwelijken, gebruik van dierlijk voedsel en van drank dien zij uit honig bereiden; nog leeft een gedeelte van hun, gelijk toen Agatharchides hen beschreef, van het vleesch der olifanten, dat het hoofddoel was waarom zij er jagt op maakten, en van welke de Ptolemeën vergeefs de vernieling trachtten te verhoeden. In de aardbeschrijving van PTOLEMEUS zijn de toenmalige volken van het land der Troglodyten in regelmatige orde aangewezen, enige van dezelve ontmoet men in BRUCE's reizen, maar of zij hier gedurende zoo vele honderden jaren onveranderd zijn gebleven, of anderen, in hun plaats gekomen, door de zelfde omstandigheden dezelfde levenswijze aangenomen hebben, of er daarentegen van de eerstvermelde naar de afgelegener zuidelijke delen van Afrika verspreid zijn geraakt, zijn vragen waarop de Geschiedenis en de taalkunde zwijgen. Zo veel weten wij, dat gedurende verscheiden eeuwen het machtige Rijk van Abyssinië de inwoners van vele dezer landstreken verenigde, tot dat het door inwendige oorlogen en de invallen der Gallas is te ondergegaan, dat deze nog steeds meer en meer hunne naburen aangrijpen en zich uitbreiden, terwijl de Turken en westelijke Negers de Nubische gewesten er van hebben afgescheurd. Intussen bracht die vereniging onder de Abyssinisehen schepter gene ineensmelting van deze volksstam

(229)

men te wege, noch een vermenging van hunne talen, hoezeer zij enigen invloed op elkander mogen hebben gehad.

Wat hier door vreemde talen kan zijn bijgedragen, is voor een gedeelte optemaken uit het vroeger wegens de Arabieren gezegde, schoon de juiste tijd wanneer zij zich aan deze zijde van Afrika hebben neergezet niet bekend is. De veroveringen door de koningen van Axuma in Arabië gemaakt vallen in een later tijdvak en waren te kortstondig, om ze hier als een hoofdzaak bij te brengen; de vroege wederzijdsche verkering van de bewoners der beide kusten van de Arabische golf, is van elders genoeg bekend, en nog heden vindt men in Nubië rondtrekkende stammen van Arabieren. De betrekkingen tussen de Aethiopiërs en Egypte naars zagen wij uit HeRoDotUs, en kunnen er hier het bericht van DioDoRUs siCULUs - nog bijvoegen (200) dat de Egyptische beeldschrift- en lettertekens van de Aethiopiërs ontleend waren, dat in Egypte het gewone schrift aan iedereen, maar het heilige (201), of hiëratistische, alleen aan de pries (200) III. c. 3.

(201) Misschien was dit het verouderde lettergreep-schrift. Go GUET, de l'Origine des loix, I. 167. Zo wijken, bij voorb., de Slavische lettertekens in de kerkboeken van de Russische af. - over deze schriftsoorten, en de tijdperken der hieroglyphen, die tot aan de tijd der verovering door de Arabieren in gebruik, en nog onder Theodosius de Grote verstaanbaar waren, geeft de Leipziger Litteratur Zeitung 1806, s: 1. ff verslag, uit zoëGA, de Obelisci's. In de papyrus - rollen in de mumiën treft men somwijlen beeld- en letterschrift aan.

(230)

terstand bekend was, terwijl men zich in Aethiopië algemeen van dit laatste bediende. Men kan zich niet wel een zodanige betrekking van het ene volk op het andere voorstellen, zonder daarbij aan den invloed op de taal te denken, en men ontwaart tevens uit vergelijking van deze verhalen in welk deel van Aethiopië men dien naderen omgang schijnt te moeten stellen. Men kan hier bijvoegen dat onder Psammetichus de Egyptische kaste der krijgslieden in de nabijheid van Meroë werd gevestigd, in het tegenwoordig Gojan, of beter, Gocham. Men herkent echter thans, bij vergelijking met het Koptisch, geen zodanigen invloed van de taal van Egypte op die in Nubië en Abyssinië. Men bepeurt er ook geen van de Egyptische volkplantingen onder de Ptolemeën langs de kust der Roode zee gevestigd. Van de Ictyophagen, die ten zuiden van de Aethiopiërs aan de kust woonden, vindt

men dat zij de taal der Makrobische Aethiopiërs verstonden en dat Kambyzes zich van hun bediende als verspieders.

Na deze algemene aanmerkingen over de mogelijke bestanddelen dezer talen zullen wij een woord over elke derzelve zeggen.

Wij beginnen met het land AMHARA. Het geest dat thans diens naam voert ligt in en aan de bergketen welke langs de gehele kust van de Arabische golf voortloopt, en, Abyssinië ten zuiden omvattende, zich landwaarts in buigt; waarschijnlijk was hier het vaderland van het volk dat eenmaal deze landen bemachtigde. AGATHARCHIDES maakt van de taal van dit land als zijnde die van de kust der Troglodyten gewag, en zegt ze gesproken te hebben (202), en zij wordt het nog, ook in Gondar, en men verstaat haar in alle gewesten van Abyssinië. Men moet haar niet voor een dochter houden van het Arabisch dialect dat de Aethiopiërs van Geez spreken. Uit dit dialect, nogtans, de voormalige hof- en godsdiensttaal, heeft het Amharisch veel ontleend, in welken tijd is onzeker, en heeft daarbij zijne zuivere oorspronkelijke gedaante verloren. De echt Amharische woorden zijn ten dele kennelijk aan de bijzondere schrifttekens, zeven in getal, die zij meer dan de bedoelde Aethiopische vorderen; de uit deze taal overgenomenen vertonen geen geregelde afleiding, maar veeler een overgang door onnauwkeurige of onduidelijke opneming van het gehoor. Omtrent de verschillen der tongvallen van het Amharisch, door LUDOLPH in zijne Geschiedenis van Abyssinië, BRUCE en anderen opgegeven, geldt de algemene aanmerking, dat de nakomelingen van onderscheiden volkeren, door gelijkheid van leefwijze in dezelfde landstreek verenigd, er echter onvermengd en hun eigene taal getrouw gebleven zijnde, zulks de naaste aanleiding tot uiteenlopende dialecten is. Behalve deze oorzaak moet men hier aan het indringen der Gallas denken. -

Tussen de rivieren Mareb en Atbar of Tecaze ligt het uitgebreid en bergachtig gewest TIGRE,

(292) Inter Geogr. minores, ed. Hudson, I. 46.

(232)

nog heden van belang, omdat alles wat uit Arabië verder in Abyssinië wordt gevoerd, er door komt; voorheen was er de zetel des Rijks, in de hoofdstad Axum, en er is nog het verblijf van de bewindvoeren Ras; het dialect dat aldaar gesproken werd had de meeste overeenkomst met de taal der Geez

die daarom de Tigrische bij sommige schrijvers heet. De dialecten van Havasa en Argubba zijn aanver Want , afwijkende van deze zijn die van Suakem, waarlangs de overtocht geschiedt der karavanen van Sudan naar Mekka, en van Massua, een kale rots doch waar een belangrijke koophandel gevestigd is. In het gemeenschappelijke dat deze tongvallen bezitten schijnt het overblijfsel voorhanden te zijn van de oude Kamara taal der Troglodytische kust.

Westelijker wonen de AGows. Sera is de hoofdstad van een dezer stammen die in de nabijheid van Lasta en Begemder aan de oorsprong van de Tecaze, in een rotsige en ruwe, maar niet onvruchtbare landstreek, woont, talrijk, krijgszuchtig, en onder vijf opperhoofden verdeeld is. Andere stammen van dit volk wonen in het noorden van Damot, in een vlak en vruchtbaar land aan beide zijden des Nijls, niet ver van zijn oorsprong; zij drijven een karavanenhandel met levensmiddelen met de binnendelen van Abyssinië en met de Schankala's, hun oostelijke naburen. De zendelingen der Jezuïten hadden er, toen de Portugeesche handel op de Roode zee bloeide, ingang gevonden.

(233)

Nevens deze is, aan de zuidwestelijke oevers van de Nijl, het land van de GAFAT, die, gelijk hunne evengenoemde naburen, aan deze rivier hulde doen. Zij leven ook door alle de gewesten van Abyssinië verspreid en zijn een woeste en onrustige landaard.

Onder de naam van FALAsCHA, die, naar men zegt, ballingen betekent, treft men een volk aan van de Joodse godsdienst, deels verspreid in de onderscheiden rijken en gewesten van Abyssinië, in het bijzonder in Dembea als wevers en smeden, deels te zamen wonende en zeer talrijk in het bergachtige land Samen, hetwelk door de Tecaze van Tigre en Sine wordt gescheiden. In de rotsen van dit gewest hebben zij een in de geschiedenis van Abyssinië vermaarden krijg met de koningen van dit land gevoerd, toen zij in het grootste gedeelte dezer provincie een gevestigden Staat, die zich ook in andere schijnt uitgestrekt te hebben, bezaten, onder een koning Gideon en koningin Judith. Deels wonen de Falascha ook westelijker buiten de landen die tot Abyssinië gerekend worden. Men weet voorts dat er in Arabië tot in de zesde eeuw een Joodse Staat bestaan heeft, die door invallen uit Abyssinië te niet is gegaan. LUDOLPH en BRUCE verschillen in hun berichten nopens der

zelve godsdienstige boeken. De laatstgemelde heeft de negen eerste verzen van het eerste hoofdstuk van het Hooglied in de talen van de Sera- en van de Damot-Agows, van de Gafat, en van de Fa

(234)

lascha, medegedeeld, doch zonder enige verklaring (203). -

In Sennaar is, sedert het begin der zestiende eeuw, een deel van een Negervolk, de Schilluks, over welke wij in het vervolg spreken moeten, heerschende, en heeft waarschijnlijk zijne taal mede gebracht. Van de vorst derzelve, en voorheen van den Keizer van Abyssinië, is de Mek of Koning van DUNGOLA afhankelijk; de inwoners van dit land zijn rijk door de handel met Kairo, doch wonen armoedig in aarden- en stroohutten of in holen. Aan dezen Mek zijn ook de BARABRAS on derworpen, wonende omstreeks waar de Atbar of Tecaze in de Nijl valt. Deze zijn een zwart volk, dat het Mahometismus belijdt en onder een' Scheik van hun landaard staat die hun geschillen beslècht. hun levenswijze is eenvoudig, zij gaan troepsgewijze naar Kairo, waar zij als knechten, doorgaans trouw, dienen, en keren met wat zij overgewonnen hebben naar huis. DENON (204) beschrijft hun gedaante uitvoerig, die ten uiterste schraal is, de sprekendste bewijzen toont van (203) Prof. VATER heeft dezelve als taalproeven overgenomen in het III. D. van de Mithridates, in Latijnse letters, en getracht, met behulp van de Griekse Bijbelvertaling en ener andere in de Geez - taal, de betekenis van elk woord uittevorschen, waarin hij het met meer of minder gewisheid tot een twintigtal der zelve gebracht heeft. Over de Joden in Abyssinië zie VALENTIA, Reize, IV. 174, en de Aanteek. van de Vertaler. (204) In zijne Descr. de l'Egypte, état moderne, XI. p. 399.

(235)

den invloed der luchtstreek waaronder zij wonen, en van die der westelijke Negers geheel onderscheiden is. De tongvallen der beide opgenoemde wijzen verwantschap aan, die der Barabrasi heeft iets zachts en niets van de keelgeluiden van het Arabisch, zelfs spreken zij deze taal minder ruw uit. Met de vroeger verhandelde Berbers schijnt er geen betrekking te bestaan (205). Welke bedoeld worden als onderdanen van de Keizer van Bornoe in de titel dien men hem geeft is onzeker.

II. LANDEN Tussen DE ZAHARA EN DE RIVIER DIALLI - BA OF NIGER,

De inwoners derzelve hebben niet alle de kenmerken der Negers, maar komen hun

zeer nabij.

Hoe verder wij van de zeekusten in de binnen delen van Afrika trachten doortedringen, vergezellen ons de reizigers minder met hun berichten, en wordt het moeilijker enige punten nopens de verwantschap van de volkeren die er wonen en (205) De Barbariische zeeboezem, bij PTOLEMEUs, ten zuiden van de evenachtslijn, kan hier moeilijk in aanmerking komen, nog minder Berbera in de Periplus van ARRIANUs. Het schijnt dat de Ouden, naar welke aanleiding het zijn moge, de naam als een algemeen woord gebruikt en op plaatsen in allerlei landen toe gepast hebben, als vreemdeling, of van elders gekomen, betekenende. Bos, de etymologia Graeca, p. 20 in fine. - Men vergelijke echter hier boven, bl. 206.

(236)

hunne talen vasttestellen, langs vermoedens en waar schijnlijkheden voortgaande, mogen wij te vrede zijn Zo wij hier of daar een zekerder reisweg voor na ons komende onderzoekers openen.

In dit gedeelte bevinden zich drie aanmerkelijke stroomen: de Senegal en de Gambia die zich in den Oceaan ontlasten, en de Niger over wien zoo veel getwist is. Langen tijd heeft men dezen laatsen naam aan de Senegal gegeven, misleid door de overeenkomst met dien van Zwarte rivier, Ba fing en Ba-leo, onder welken sommige Negers den Senegal kennen. Van hier de verwarring in de opgaven nopens het oostelijk of westelijk lopen van den Niger der Ouden, door de inboorlingen Dialli ba genoemd, dien MUNGo PARK het eerst duidelijk heeft aangewezen (206). MOLLIEN plaatst deszelfs oorsprong, in de bergketen die Guinea van de binnenlanden scheidt, op 9 graden 45 minuten noorderbreedte en 8 graden 20 minuten oosterlengte van Ferro, en acht dagreizen zuid van de stad Timbo. De bronnen der eerstgenoemde rivieren, van den Rio Grande, en van nog anderen die in in deze grotere vallen, vond hij ten noordwesten van die stad, niet ver van elkander, iets zuidelijker dan den 10den graad.

De stelling dat er tussen de grote woestijn, (206) want D'ANVILLE had alleen aangetoond dat het niet de zelfde rivier was als de Senegal. Mémoires de l'Acad. des Belles lettres, Vol. XXVI. Men vindt de naam ook geschreven: Joliba, Gulbi.

(237)

ten zuiden van de 20sten en 25sten graad noorderbreedte, en de aangewezen rivieren, die in dit we: . relddeel mogelijk in latere eeuwen koophandel en verlichting zullen uitbreiden, volkeren wonen die een middelras uitmaken en hun gemengde afkomst

ontlenen van de noord- en zuidwaarts gelegene, berust, bij de wenken ons door de kennis van on dernemende reizigers aangebracht, met name wegens de landstreken van Afnoe of Kaska, op de vergelij king der oudere berichten wegens deze landen, over welke wij mitsdien het een en ander zeggen moeten.

PTOLEMEUS is te dezen aanzien, onder de Ouden, de uitvoerigste, maar zijne opgaven van volkeren, bergen, stroomen, noch die van zijne tijdgenoten, hebben nog niet genoeg kunnen getoetst worden om er voor ons onderwerp ge bruik van te maken (207). Verscheiden volkeren komen bij hem voor met de bijnaam Aethiopiërs, die aan hun Negerkleur moet doen denken. Van de rijken door LEO (208) opgenoemd en in persoon

--

(207) over het geheel is er een fout in zijne richting, en daar door komt de ligging der plaatsen niet nauwkeurig overeen. Zijne rivier Bagradas loopt, van een binnenlandse bergketen onder den 20sten graad, in de Middellandse zee uit. De krijgstochten van de Romeinen tegen de Garamanten moeten hen tot voorbij deze bergen en diep in het tegenwoordige Soedan gevoerd hebben.

(208) HASIUS heeft hem gebruikt voor zijne landkaart van Aftika, bij Homann uitgegeven, die men hierbij met nut zal inzien. Van de voortgang der kennis aan de binnenlanden van Afrika verhaalt LEO, in het begin van zijn VII. Boek, dat de oudste (hem bekende) schrijvers over dit werelddeel, BEKER en MASOUDI, niets verder kenden dan Guago en Cano, maar dat in het jaar 380

(238)

bezocht, hebben de nieuwere reizigers er verscheiden wedergevonden. een nauwkeurige vergelij king is hier te noodzakelijker omdat de berichten van sommigen hunner alleen iop ondervragingen en niet op eigene bevinding steunen. Van daar dat meermalen de namen van landen of volken als na men van steden worden opgegeven, en daardoor hangen ook de verzekeringen omtrent derzelver aanzijn en belang veel af van de graad van kunde der genen die ze gaven.

1^e

LANDEN ONDER HET WESTELIJKE DEEL VAN DE WOESTIJN.

Beneden, dat is zuidwaarts, van zijne vijf don kergele volkeren, plaatst Leo de navolgende die hij als van één stam en enerlei taal beschrijft: GUALATA, in een grote öase in de woestijn, honderd mijlen boven de Senegal, was in zijn' tijd de zetel van de later naar Tombuctoe ver legden handel met de binnenlanden. GOLBERRY verhaalt dat in 1787 een voortvlugtig Prins van het

huis van Marokko zich aldaar gevestigd had.

- GINEA (209), ongetwijfeld het Yani van MUN der Hegira (1002 na J. C.), zeker Mahometaan die in Barbarije reisde het overige van Nigritië ontdekte, en dat de Nigritiërs eerst onder een koning Joseph die Marokko stichtte, en daarna onder de vijf Lybische volkeren, de Berbers, stonden.

(269) Dit is geenszins de hedendaagse kust van Guinea, tot welke men, door een te ruime opvatting van Leo's berichten, den naam schijnt te hebben uitgestrekt.

(239)

Go PARK, die ongeveer twee kleine dagreizen van deze aanzienlijke stad kwam, twee dagreizen verder vormt de Niger een groot binnenmeer, Dibbi of het Zwarte meer, waaruit verscheiden rivieren ontstaan.

MELLI, ten zuiden van het voorgaande en van den Niger, langs welken het zich omtrent vijfen twintig Duitse mijlen uitstrekt tot aan de mond van een rivier. Ten westen reikt het aan zeer grote bossen die tot aan de Atlantische zee zich uitstrekken ; ten zuiden aan woestijnen en dorre gebergten, ten oosten aan het gebied van Gago. De inwoners zijn de geschiktste, beschaafdsten en vlijtigste van alle deze volkeren, en hebben het eerst de leer van Mahomet aangenomen. In deze beschrijving herkent men de Mandingo's, van welke men weet dat zij zich van verscheiden rijken in deze streken hebben meester gemaakt, en de bossen door welke PARK zijne terugreis nam, en die men meent dat tot bij de bronnen van de Gambia en de Senegal voortduren.

ToMBUctoE, door Mense Suleiman gesticht in het jaar 610 der Hegira, 1232 na J. C., dat Cabra tot haven of ladingsplaats heeft, gelijk Leo getuigt en almede door PARK en anderen bevestigd wordt. Men kent het als de grote stapelplaats van de handel voor de binnendelen van Afrika, en bevolkt met een menigte van kooplieden en

(240)

aan kunstenaars; het heeft een rijk en machtig Koning, wiens voorzaat, niet lang vóór de tijd van Leo, vele naburige rijken door geweld of trouwloosheid had overwonnen of van zich afhankelijk gemaakt. Joden werden er, toen hij schreef, volstrekt niet geduld, zelfs niet de handel met hen, op verbeurte van goederen. - -

Nog meer ten zuidoosten beschrijft hij een zeer grote en rijke stad, GAGO, de hoofdplaats van een' staat van dien naam, en de markt van een uitgebreiden handel, in het bijzonder in slaven en

Europesche lakens, van een aankomend jongen was de gewone prijs zes goudstukken (210), van ene el laken van het geringste soort vier, van het beste rood Venetiaansch of Turksch tot dertig; paarden, over het geheel in deze streken schaars, in Europa aangekocht voor tien werden er tot veertig ja vijftig goudstukken verkocht, duurder dan dit alles was het zout. Deze handel werd door middel van de Moen gedreven. Niet alleen bevestigen deze bijzonderheden ons de onderlinge verkering met de Staten ten noorden van de woestijn, maar Leo vermeldt ook de staatkundige betrekkingen met dezelve, die genoegzaam aantoonen dat de beiderzijdsche volkeren van verwante afkomst zijn. Dat wij bij de een en de andere Arabische namen van vorsten aantreffen moet ons

(241)

evenwel niet tot een dadelijke taalverwantschap doen besluiten, daar dezelve met het Mahometismus bij beide denklijk zijn aangenomen. Het zijn deze volkeren die MELA, onder de naam van Nigritae, en ook de hedendaagse schrijvers, van de N Aethiopiërs onderscheiden.

2^e

LANDEN ONDER HET OOSTELIJKE DEEL VAN DE woESTIJN.

De Arabische naam Soedan, die het zelfde als Nigritie, land der Zwarten, betekent, omvat de landen die zuidoostwaarts van de grote woestijn liggen. Bij de inlanders heten zij Afnu, volgens HORNEMANN Haoessa en in de taal van Bornoe Assna (211). De gewone handel op deze wordt van Tripoli en Fezzan, gelijk die op de westelijke van Marokko, gedreven. Laten wij nogmaals LEO met de nieuweren vergelijken.

Het is bekend dat de grote rivier die dit gedeelte van Afrika bewatert, veeltijds Niger, - de Zwarte rivier, ook wel de Nijl der Zwarten wordt geheten om hare jaarlijksche regelmatige overstromingen. Niet slechts het voornaamste handelsoord van Gine wordt, naar LEO, in onze Hooi-, Oogst (211) Nadere kennis van deze talen zal misschien ontwikkelen welke algemene naam onder dezen en dien der Azanagi, of Sanhagi, hier voren vermeld, te verstaan zij ?

(242)

en Herfstmaanden, in een eiland herschapen ; het oostelijker, door bergen omgeven GUBER wordt er

door onder water gezet. De inwoners generen zich ten dele van de veehoederij, ten dele van hand werken. Het stond destijds onder Tombuctoe, en is volgens HoRNEMANN in handen van een Sultan die zich van Zanfara heeft meester gemaakt, echter zelf aan dien van Asben te Agades schatplichtig is. Omtrent de juiste ligging is bij beide enig verschil, dat ons noch verwonderen noch bezig houden of voor ons onderwerp, Zo als wij het be handelen, van belang zijn kan, waar het op de grote omtrekken aankomt om te geraken tot het vaststellen van grote punten.

Aan zANFARA geeft LEO ruwe en zeer zwarte inwoners, met zeer breede aangezichten. - Ten westen van dit plaatst hij zEG ze G., deels vlak, deels bergachtig; noordelijker AGADEs, thans door de Kollowy beheerst, van wie bij gelegenheid van de Tuarycks gesproken is, volgens Leo zijn de inwoners van Agades de blankste onder de Nigriten. -

CANo, verder ten noorden van de Niger ver wijderd, is een groot land vol woestijnen en boschrijke gebergten, vruchtbaar echter, en veel citroenen voortbrengende, door vee- en akkerlieden en over 't algemeen door een zeer beschaafde bevolking bewoond. Naar deze landsgesteldheid moet het er op vele plaatsen niet aan water ontbreken, dat werkelijk, naar LEO's beschrijving, uit talrijke bronnen in de bergzijden ontspringt. -

(243)

CASENA, zuidoostelijker naar de rivier, is ruw en bergachtig, schoon niet onvruchtbaar. De zeer zwarte inwoners hebben grote neuzen en vooruitstekende lippen. Het is de grote markt voor den handel tussen Fezzan en de landen van Nigritië, liggende, volgens NIEBUHR, op de weg van Zanfara.

Nog meer ten zuidoosten vinden wij GUANGARA, met een klein verschil in de uitspraak, bij den laatstgenoemden reiziger Kankara, bij EDRI¹ Vankara geschreven; rijk aan goud, dat na het aflopen van de Niger verzameld wordt.

De berichten omtrent deze landen door HoRNEMANN van verscheiden welonderrichte lieden uit Borno en Haoessa verkregen, verdienen te meer opmerking omdat de verschillende namen waaronder zij bij de omliggende volken bekend zijn, ene nauwere bekendheid met dezelve schijnen aanteden. Over het algemeen moet men zich van der zelve omvang geen Zo groot denkbeeld maken als men gewoonlijk doet. Naar deze berichten zijn de inwoners van Haoessa wel Negers maar niet geheel

zwart, de neus klein maar niet platgedrukt, en ook niet de onaangename Negergestalte. Al verder naar het Oosten wordt van nog andere landen gewag gemaakt, wier inwoners niet alle de Negermerken schijnen te hebben; die van BEGARMI of BEGoMA hebben er de kleur van. Volgens seet zEN treft men er blanken aan, die echter gene inboorlingen, maar denkelijk uit Barbarije of van de Tuarycks waren. Hij zag een jongen man uit

(244)

Begarmi die dikker was dan gewoonlijk de Negers; deze was Mahometaansch, en Zo beschrijft EDRIs I hen ook, aan NIEBUHR werden zij beschreven als Christenen, en van het rijk van Bornoe afhanke lijk. Bij de laatsten komt een naburig volk, de - KENDIL, voor, lang haar hebbende, even als de inwoners van Sennaar. Van KANEM, van KUKU, door de inlanders Fid dri, door de westelijker volken Luist geheten, waar een binnensee is die naar mate van het zwellen door de regens van vier tot acht dagreizen in de omtrek heeft, van WADY dat ten oosten aan Darfoer grenst, waar, als voorheen uit kleine Staten bestaan hebbende, tot tien tongvallen gespro ken worden, en nu door omzwervende Arabieren vermeersterd en onder één gebied gebracht, van NAFI of NYFFE, eindelijk, zij het genoeg de namen alhier opgegeven te hebben, om ze in de jongste reisberichten te kunnen wedervinden, die over hun ne ligging en of zij onder deze of een volgende afdeling behoren, ons nog in het onzekere laten.

3°.

DE FOELAH's.

Stelliger kundigheden heeft men, met name door MUNGo PARK, van dezen uitgebreiden volksstam verkregen, die aan de Senegal, over de Gambia en tot aan de Sierra Leone of Leeuwenbergen, en aan de noordoostelijken kant tot aan de reeds be (245)

schreven volkeren, en bij Fezzan reikt; en een middelras tussen de eigenlijke Negers en de Blanken van Afrika is. Zij zelve achten zich beter dan alle de Negers en rekenen zich altijd tot de blanke volkeren. Dit onderscheid bevond ook oLDEN DoRP (212) bij een Foelah, zijne zwarte haren waren gelijk die der Europeërs, zijne kleur niet t Zo donker, de neus niet Zo stomp, en de lippen - niet rood als die der Negers, maar zwart. JoB soN, in het begin der zestiende eeuw, beschrijft

ook hun lang en niet kroes zwart haar; hij noemt ze Faelbies. Naar PARK hebben althans de genen die aan de Gambia wonen wit zijachtig haar, mee rendeels een geelbruine kleur en fijne gelaatstrekken; terwijl de kleur noordelijker meer naar het gele zweemt. GOLBERRY noemt hun kleur, in hunne eigenlijkste woonplaatsen, rood-zwart (213) geeft hun regelmatigere trekken en lang, minder wollig haar, een van hun volkplantingen, de Peuls aan de Senegal, zijn koperrood-zwart. Anderen onderscheiden de zwarte en de roode Foelah's, waarvan de eersten, naar andere Negers gelijkende, sterk en dapper, maar de laatsten van ene zwakkere ligchaamsgesteldheid zijn. Volgens MOLLIEN (214) zijn deze laatsten het oorspronkelijk

(212) De nauwkeurige waarnemer der Negers op de Karaibische eilanden, in zijne *Geschichte der Mission der Evang. Brüder*, s. 274. -

(213) *Avoir rouge*, zodat, naar het Franse taaleigen, zwart v l de grondkleur, rood de nuance is.

(214) *Voyage en Afrique etc.*, I. p. 273-

(246)

stamvolk dat, na het intrekken der uit Europa verdreven Saracenen, zuidwaarts vlugtte, op de Sereres indrong, en met deze en de Jalofs zich vermengende, geboorte gaf aan de halfkleurigen stam der Torodos, die hen naderhand voor een groot deel uitroeiden. Beide spreken ééne taal, welke van die der zwarte Foelah's verschilt. Een andere onderscheiding vindt men gemaakt tussen de onafhankelijke Foelah's of Zo even gemelde Peuls, en de genen die onder hun opperhoofd of Siratik staan, oostelijk aan de beide oevers van de Senegal (215).

Het eigenlijke volk der Foelah's beslaat een uitgebreid grondgebied bij de bronnen van de Rio Grande, onder de 10den graad noorderbreedte en tussen de 15den en 12den graad oosterlengte van Ferro. Timbo, een zeer volkrijke stad, 80 mijlen van Sierra Leone, is de hoofdstad van dezen ganschen stam, die een groot deel der landen tussen - de 14den en 11den graad noorderbreedte aan zich onderworpen heeft. -

Den omvang der kolonien van dit moedig, verstandig en gevreesd volk, bepaalt GOLBERRY van den 4den graad noorderbreedte tot aan de zuidelijken oever van de Senegal, en hij plaatst op dit zuidelijke punt de Foelah's - Suso, onder welken

(215) Men vindt deze in de *Carte particuliere du cours des rivières de Sénégal et de Gambie* van D'ANVILLE uitvoerig. Zie

ook MoLLIEN, Voyage aux Sources du Sénégal et de la Gambie, in 1818, en zijne kaart.

(247)

naam zij op de noordelijke oevers van de Mesura da, op de Sierra Leone, aan de Scherbroo, en Rio Sestos, alsmede aan de kapen de Monte en de Palmas, bekend zijn. Ten noorden heeft de reeds gemelde volkplanting der Peuls tussen Podhor en Galam een Negerrijk gesticht, dat zich 130 mijlen langs de rivier uitstrekt. Nopens deze uitbreiding der Foelah's over dezelve geeft PARK ophelderingen. Het koninkrijk Bondoe, in het midden tussen de Senegal en de Gambia, het middelpunt van de binnenlandsen handel, vergroot door afgedwongen gedeelten van het rijk van Bembock, dat er ten oosten aan grenst, desgelijks het koninkrijk Massina aan de noordelijken oever van den Dialli-ba, niet ver van Silla, de verste plaats door PARK op zijne eerste reize gezien, en van Yani, worden door Foelah's bewoond, die zich overal aan de reizigers in deze gewesten als zorgvuldige landbouwers en veehoeders voordoen. PARK beschrijft hunnen regeringsvorm als naar de Koran ingericht, en de genen welke dezen godsdienst zijn toegedaan als ijverig in het oprichten van scholen, waar ook de kinderen van de in hun midden wonen de Heidensche Foelah's onderricht zoeken en meestal wat Arabisch leren. De taal der Foelah's zelve is zeer zacht, met vele klinkletters en daarin uitgaande woorden. Nog veel noordoostelijker als Massina woont een gedeelte van dit volk, onder de naam van Phalatya- of Phellata - Arabieren, tot nevens en tussen de Tuarycks en de Negers in Haoessa en de naburige woestijn van Zahara. Een man van

(248)

dit volk afkomstig, van wien SEETZEN enige woorden vernam, was geboren te Ader, een stad vijf dagreizen van Fezzan gelegen ; zijne kleur was zwartachtig bruin, iets donkerder dan gewoonlijk die der Abyssiniërs; hij had grote, zwarte, blinkende ogen, een groten gebogen neus, wijden mond, dunne lippen, en ongemeen fraaije witte tanden, het deel van het aangezicht van beneden den neus tot aan de kin stak iets meer vooruit dan men het bij de meeste Europeërs ziet, doch zelfs onder deze zou het hem niet lelijk gemaakt hebben. De Phellata tot welke hij behoorde, hielden zich op in een groot deel van het noorden van Afrika, dat onze aardbeschrijvers Belad el Gerid (Biledulgerid) en Zahara noemen. Ader, volgens zijn zeggen, behoort aan een Sultan die van dien

van Agades afhankelijk is, welken hij het hoofd van alle de Tuarycks noemde. Van Ader naar Zan fara waren vier of acht dagreizen door streken door Phellata's en Negers bewoond. g De toenmalige regeerder van Zanfara Osman Ibn Phoduah geheten, was Scheik-el-din, Zo veel als patriarch over alle de Mahometaansche Negerlanden, en men deed be devaarten naar hem. Hij was van de stam der Phellata's, maar zwart. Ik mag uit deze berichten van Dr. SEETZEN (216), die veel licht over de aardrijkskunde van Afrika verspreiden, hier niet meer overnemen, dan alleen het verhaal van denzelfden Phellata, dat pelgrims van Yani en (216) Geschreven verzamelingen, door VATER gebezigd.

(249)

Tombuctoe over Ader naar Mekka waren gegaan, en dat de Tuarycks tot op drie dagreizen van Egypte stropen, en de karavanen van Fezzan naar de zuidelijke landen geleiden. MoLLIEN sprak me de een Foelah die de reis naar Mekka had gedaan, en hem verzekerde dat de Dialli-ba in den Nijl valt. Uit dit alles is blijkbaar hoe zich de Foelah's ver uitstrekken , en de taalproeven die men op zeer verwijderde punten heeft kunnen opzamelen bevestigen het. De Phellata's voeren den bijnaam van Arabieren, denklijk ter onderscheiding van de Tuarycks, van de enen, en van de Negers, van de anderen kant, en het is, daar zij den Koran hebben aangenomen en er veel Arabisch in hunnen tongval is, niet vreemd. In Egypte geeft men gewoonlijk de naam van Fellah aan alle landbouwende Arabieren, in tegenoverstelling der Beduïnen. Men gist dat dit woord, dat in het Arabisch is overgegaan, de betekenis bevat van de naam der Foelah's ; zelfs wil men dat de Fellah's in Egypte gene nakomelingen van de Arabieren zijn.

4e.

VERMENGDE NEGERS EN NOORD - AFRIKANEN

Wij zagen dat de Romeinen ten zuiden van Fezzan tot naar de Niger toe krijg , en enigen tijd zelfs gebied, hebben gevoerd. Het is niet onwaarschijnlijk dat dit aanleiding zal hebben gegeven aan stammen van Garamanten, Numidiërs, Getuliërs, die (250)

grotendeels aan een onbestendige leefwijze gewoon, maar nogtans niet afkerig van de landbouw waren, om zich de druk der Romeinse macht te onttrekken, zich aan de zuidelijkere ,

zwarte volkeren aantesluiten en er zich, Zo zij het niet reeds vroeger gedaan hadden, meê te ver binden. De bijnamen aan sommige der Getuliërs en Aethiopiërs (217), naar de kleur, door PTOLEMEÛS gegeven, bewijzen vrij duidelijk zulke vermengingen, te meer daar hij volken, die hij bepaaldelijk als Negers of als Aethiopiërs opgeeft » tussen andere plaatst zonder er die onderscheiden de benamingen bijtevoegen. Men houde daarbij in het oog dat het kenmerk van onderscheiding, de scheidsmuur tussen de Heiden en de vererer van den Propheet, eerst eeuwen daarna werd daargesteld.

Een middel tot nader herkennen van de Romeinsen invloed kan, bij nauweren omgang met deze volkeren, zich voordoen in de graad van volkomenheid en wijze van behandeling van hunne handwerken, die men wil dat in deze landstreken werkelijk een hoger' trap hebben bereikt. Wat daarvan zijn mag, men kan zich nauwelijks voorstellen dat een levendige en rijke koophandel eeuwen lang tussen deze naburige landen zou zijn gedreven, zonder dat zich lieden van dezen en dien landaard over en weder zouden hebben neêr gezet, huwelijksbetrekkingen aangegaan, en wat dies meer zij. Men vindt van geheel zwarte (217) Melano - Getuli, Leuc- Aethiopes.

II

(251)

Tuurycks gewag gemaakt. Hoe vorsten uit het noorden van Afrika over volkeren bezuiden de woestijn geregeerd hebben, en de handel zich aldaar in handen van de Berbers bevindt, is reeds hierboven aangemerkt.

Van alle deze volkeren, door Leo begrepen onder de Nigriten, verdeelt hij de talen ten zuiden van de Zahara in twee hoofdtakken : die der Gubers, van de oostelijke rijken Guber, Cano, Casena, Zegzeg en Gangara, en de Sungay-taal in de westelijke rijken Gualata, Tombuctoe, Gine, Meli en Gago. Van de tweeden tak is Gualata de hoofdzetel, liggende in het midden der landstreken die hij als de woonplaats van de Berberstam Zanhaga beschouwt. Deze laatste schijnt nog ver zuidelijk in de Negerdialekten te zijn overgegaan; de taal van Yani was, volgens PARK, geheel verschillende van die hij tot daartoe gehoord had, de Negers noemden dezelve Tani-Koemma en de Moen Kalam - Soechday, welk laatste vATER voor de algemene benaming van de gezamenlijke tongvallen en met Sungay overeenkomende houdt.

III. HET EIGENLIJKE MIDDEL - AFRIKA.

Zwarte, of zwart-bruine Negers, met ingedrukten neus, vooruitstekende onderkaak, dikke lippen, en kroes hoofdhaar..

Wij stellen de algemene grenzen van deze afdeling, ten westen, van de Senegal en de mond
(252)

van de Gambia tot aan kaap Negro, van de 12den graad noorderbreedte tot de 16den graad zuider breedte en door 30 graden oosterlengte, een 'boog der kust volgende van niet minder dan elfhonderd uren uitgestrektheid ; van dit zuidelijke punt oostelijk opwaarts tot aan de Maanbergen en de bergten aan de Opper-Nijl; en van hier langs den loop van de Niger dezen driehoek sluitende.

Het is niet mogelijk, en, al ware het, zal men het hier niet verlangen, de afscheiding van het gebied van elk volk aantewijzen. Wij hebben ons gene aardrijksbeschrijving, maar de kennis van hun talen, voorgesteld, en alleen Zo veel van hunne lotgevallen te zeggen als ter zake van deze wetenswaardig is. Het opnoemen van meer dan zestig Negervolkeren die onder deze afdeling behoren, zou onze kundigheden weinig uitbreiden, hoezeer, in meer dan één opzicht, de verhalen van verdienstelijke schrijvers over hen de weetgierigheid gaan de houden, naar welke wij dus liever verwijzen; vertrouwend dat de beknoptere wijze van behandeling, ten aanzien van de noordelijke stammen in Azië aangenomen, ook hier bijval vinden zal. Even als daar staat er ene, hier gewis talrijke, bevolking voor onze ogen, halfbeschaafd, weinig verlicht, ten dele slechts duistere begrippen van godsdienst bezittende, en mindere wezens, de luster der opgaande zon, de zuiverenden invloed des vuurs (218) vererende, of, met de leer van den

(218) LEO AFR1c., VII. c. 1, waarin, mogelijk, een wenk ligt over hun afkomst. -

(253)

Propheet, hogere begrippen, bijgeloof van een' anderen aard, en onverdraagzamen ijver of vreemden - haat ingezogen hebbende, en in onmiddellijke aanraking met Europa komende na een lange tussenreeks van tijden. Van de volkeren van Afrika is het te vermoeden dat enige in beschaving zijn terug gegaan, want zij weken al verder af van

grenslanden waar wetenschappen bloeiden, de wolken die bij de naburen oprezen breidden zich over hen uit, en zij misten het grote werktuig voor de Europeesche vorming, de drukpers. Geslachten na geslachten trokken er rugwaarts in de binnenlanden, maar vonden er op de uiterste zijden gene gevestigde monarchijen, van waar zij, veroverende of veroverd, kundigheden konden aanwinnen; het noorden van Afrika zelf was het land niet van waar de ruilhandel enig voordeel voor de zedelijkheid of vorderingen kon aanbrengen, terwijl de haat tegen de machtigere en Mahometaansche stammen, die hen vervolgden, veleer de omgang af sneed. Voor eigene ontwikkeling wogen de warmte van het luchtsgestel, de vruchtbaarheid van den bodem, die in vele dier landen Zo geheel en al het omgekeerde is van de dorheid der zandwoestijnen, de geringe behoeften voor het leven, volkomen op tegen de meerdere levendigheid van het Afrikaansche boven het Aziatische ras. . Zouden wij , dit alles bedenkende, en in onze verbeelding de volkeren van die beide werelddelen tot de Europeesche maatschappelijkheid gebracht ons voorstellende, onzen blik over Afrika niet enige eeuwen (254)

verder voorwaarts dan over Azië moeten uitstrekken? Hoe nietig, hoe vernietigend, zou ik schier zeggen, de kusthandel der Europeërs, sedert drie honderd jaren, voor zulk een oogmerk geweest is, weet ieder die, tussen wijsgeerachtige droomen en winstbelang onpartijdig doorgaande, aan den hoofdtak van dien handel denkt.

Het, Zo even, in algemene trekken nopens de ze Negervolkeren ter neder gestelde zullen wij be waarheid vinden in de bijzonderheden die ik over enige derzelve nu kortelijk ga aanvoeren. Dadelijk bewijs van verwantschap, of proeven van de afkomst van de talen van allen, van denzelfden stam, mogen zij wel niet opleveren, maar zekerlijk gene gronden om de mogelijkheid of waarschijnlijkheid daarvan te loochenen, en wij zullen er tevens enige stalen van de meer of minder gevorderden staat van deze volkeren, met betrekking daartoe, in aantreffen.

1°.

Ten zuiden van de Senegal , en het westelijkst bij de Oceaan, is het machtig, krijszuchtig en werkzaam volk der yALoFs , niet Zo talrijk echter als dat der Foelah's. Zij behoren tot de schoonste Negers, wel gemaakt, met regelmatige trekken, een enigzins ronden neus, niet zeer dikke lippen,

wolig haar, een glanzige zwarte huid. Daar zij de zwartsten zijn van alle de Negers, zodat zij niet ten onrechte de naam van Talofs, Zwarten, (255)

voeren, ligt daarin een bewijs dat deze kleur niet onmiddellijk het gevolg is van de brandende hitte der zon, aangezien zij het verste van de even nachtslijn zijn verwijderd. Naar mate zelfs men deze nadert neemt het donkere af. Zij schrijven zich een zeer oude afkomst toe, op welke zij trotsch zijn. Voorheen waren zij tot één staats ligchaam verenigd onder een vorst die zich Boerb i-Yalof noemde. Thans regeert deze nog een bin nenlands gedeelte en ontvangt de hulde van de hoofden der stammen die, schoon zijn opperbewind nog erkennende, onder hun eigene vorsten staan. Hunne taal is welluidend , rijk in klinkletters en gemakkelijk om aanteleren. Enkele van hunne woorden komen met de taal der Foelah's overeen. Men vindt nog onder de Yalofs een zwervende stam, Laaubees genaamd, wier levenswijze en be staan met dat der Heidens overeenkomt. Meer ge lijken naar de Yalofs in taal, schoon met hen in gedurigen oorlog, hun naburen, de Serreres, die, in een soort van gemenebest-regering afge zonderd, zeer eenvoudig, naakt, van de veehoede rij, leven. Zij wonen meest bij de kaap Verd, en worden gehouden voor de oudste inwoners van dit gedeelte der kust.

2e

De sERAwolLIes, Seracolet's der Franse rei zigers, maken een verbond van gemenebesten uit, waarvan Galam, in het gebied van dezen naam, de (256)

hoofdpaats is. Deze stad is het middelpunt van een aanzienlijken handel en de voornaamste markt voor de slaven die uit de binnenlanden worden aan gevoerd. De taal , onaangenamer dan die van de Foelah's, heeft vele keelklanken en is verbreid door de rijken Cassan, Kaarta, Ladamar en Bam barra, waar de Serawolli'es handelen.

3°.

De MANDINGo's, een der aanzienlijkste en uitge breidste volkeren in dit gedeelte van Afrika , wier vaderland dieper in ligt, zijn zeer kennelijke Ne gers, met diepe kleine ogen, sterk van ledema ten, niet heel zwart. Zij dragen baarden en vei len hun tanden spits. Zij zijn verstandig, ar beidzaam, en hebben de koophandel van deze landstreken voornamelijk in hun handen. Uit

hoofde van dezen en van het aanzien dat zij ge
nieten reizen hun priesters, Maraboet's gehee
ten, door een groot deel van Afrika, zodat, ook
door hun vele kolonien, hun taal zeer ver
breid is. Zelfs stammen de inwoners van de Kaap
verdische eilanden, die tijdens de ontdekking onbe
woond waren, van de Mandingo's af, vermoede
lijk van daar heen gevoerde slaven, de taal dezer
eilanders is zeer met Portugeesch gemengd (219).
Omstreeks het jaar 1100 had, naar een bij dit
(219) De inwoners der Bissayos-eilanden en andere zijn mede
Negers.

(257)

volk bewaarde overlevering, een Mandingo'sch le
gerhoofd, tevens ijverig voorstander van het Maho
metismus, Bemboek, de rijke goudmijnen van Na
takon en Semayka, en andere omliggende landen
vermeesterd, en in de zestiende eeuw werden de
Portugezen, die er hun gebied gevestigd hadden,
Op één nacht, door een zamenzwering vermoord.
Overal langs de Gambia spreken de Mandingo's de
zelfde taal; in Bemboek, en in Bambarra, de in
woners van welk land buskruid bereiden, wijken
de tongvallen er enigermate van af. Uit PARK en
anderen (220) kan men taalproeven opmaken. Men
zegt dat bij sommige gelegenheden de mannen er
ene taal spreken die de vrouwen niet verstaan kunnen.
Taalverwantschap voegt de JALLONKA's en de
soKKo's aan de Mandingo's. De eersten, enigzins
roodachtig, met lelijke en grove trekken, zijn voor
de Foelah's in de bergen geweken, hebben een'
harden tongval, en zijn nog Heidenen, de laatsten
wonen zes tot zeven weken reizens van hun ver
wijderd aan de kust, schoon binnenlands misschien
digter bij; zij zijn, naar 't schijnt, meer beschaafd
dan de anderen, en hun godsdienst is een meng
sel van Mahometismus en Christendom, met enige
denkbeelden aan hun land en gebruiken eigen ver
mengd.

(220) De Alg, Ges, der reizen, IV, D. MoLLIEN II. D.

(258)

4°.

Woestere, schoon wakkere Negerstammen volgen
op deze ten zuiden, naar de Sierra Leone, waar
de zendelingen der Engelse volkplanting aan het
onderwijs arbeiden van de naast bij hun liggende
BULLAM, wier Koning over de rivier en verschei
den eilanden bij dezelve gebiedt, en van de soE
soE , die, naar hun woonplaatsen, in wel dertig
stammen verdeeld zijn. Men heeft over de taal van

deze beide laatsten, die niet verwant schijnen, meer waarnemingen kunnen verzamelen; in de eerste ontdekt men een zeer sterken neusklank; in de tweede onder anderen een zeer diep opgehaalden keelklank, dien de Engelsen met de uitspraak der r, naar den Northumberlandsen volkstoon, vergelijken, verder, zelfstandige, ook van andere afgeleide, en bijvoegelijke naamwoorden, voornaamwoorden, vervoegingen van werkwoorden, en meer bijzonderheden, die een gevorderden graad van kunde aanduiden, en de voor hun sedert het begin dezer eeuw te Edinburg gedrukte leerboeken, gereeder ingang kunnen bereiden; een derzelve is een Katechismus ten dienste der kinderen om de Christelijken gods dienst tegen dien van Mahomet te vergelijken.

5^E

Voorbij deze komen wij aan een meer binnenwaarts liggend rijk, waarvan aanverwanten op de Greinkust gezeten zijn, dat het rijk heet van MA (259)

Noe, Zo veel als het herenvolk betekenende. Bij hun bestaat, even als bij de Soesoe, de instelling van een geheim verbond of strafgericht. De Negers langs deze kust leven veelal van de visvangst langs de rivieren; de enige taalproef wegens hen voorhanden, is een morgengebed der IsSINEsEN, nadat zij zich in de rivier hebben gewasschen : „ mijn God geef mij rijst en yams en goud, geef slaven en rijkdom, geef gezondheid en vlugheid.” Wijders heeft men van deze – noch van de ivoor- of tand-kust weinig berichten, alwaar gene Europeërs kantoren gevestigd of ontdekkingen binnenwaarts gedaan hebben.

6°.

Meer is bekend (221) van de Goudkust (222) en de aldaar wonende of handelende FANTIJNEN en AMI NA's; deze laatsten zijn een uitgebreid volk dat onder een koning en onderkoningen staat; de kwa KA's, een stam derzelve, zijn olifantjagers, gelijk wij die nog in Nubië, Zo als oudtijds in de beschrijving van PTOLEMEUs, aantreffen, die het geboorteland der olifanten in het hart van Afrika onder de evenachtslijn stelt. Naar een Deensche (221) Vooral door BosMAN's Beschrijving, onder de nieuweren' vergoeden de berichten van DE MARRÉE rijkelijk zijne mindere zorgvuldigheid omtrent de stijl van zijne Reizen op de Goudkust (222) Men heeft aangewezen dat de namen van vele Negers op de Goudkust Hebreeuwsch zijn, en leidt dit af van betrekkingen met de Karthagers.

- (260)

Inleiding tot de Fantijnsche en Akraische talen (223)

is de eerstgenoemde dezelfde als die van Amina, en Zo ver verspreid dat men zeggen kan dat zij van allen op de gehele Goudkust van A..im (224) tot Rio. Volta verstaan wordt , Zo men enige bergnegers uitzondert.

Met name kent men van deze de ADAMPEN , voormaals lijfeigenen van die van Akkra, die hen deels aan de kust woningen gaven voor de vis vangst, deels hoger landwaarts om beplantingen aanteleggen.

FIDDA en ARDRA waren tot in het begin der achttiende eeuw rijken die zich van de Rio Volta tot aan dien van Benin uitstrekten, doch, waar schijnlijk door verkering met de Europeërs verzwakt, overheerd zijn door de Koning van DA HoMy, wiens voorvaders, honderd jaren vroeger, nog slechts over één dorp geboden. In de beschrijving van deze beide rijken merkt men een buiten gemenen invloed van de priesters en hun opper hoofd. Aldaar bestond ook, gelijk in Dahomy, en in meer noordoostelijke landen van Afrika, het gebruik dat de eerste staatsdienaar de opvolger van den vorst verkiest uit alle de zonen die dezelve staande

(223) Van c. PROTTEN, Kiöbenh. 1764. Hij was onderwijzer der jonge Mulatten te Christiaansburg, en aldaar geboren.

(224) OLDENDORP, die zijne berichten bij de overgevoerde Negers op de plantaadjes inwon, plaatst Akkim's nabij de kust, anderen in een inlands rijk, dat 160 tot 200 mijlen inwaarts aan vangt. Mag men daarbij aan betrekking denken tot de Axumiten in Abyssinië ?

(261)

zijne regering verwekt heeft. De taal van Ardra is ook die van Dahomy en schijnt Zo na althans aan die der Fidda's te komen dat zij zonder tolk met deze onderhandelen.

7^e .

Een uitgebreide taaltak is die der coN Go, ten minste veertien graden ver langs de kust, en onze ker hoe ver in de binnenlanden. Lo-ango, Kakongo, Ango-la, Mand-ongo (225), Jomba, blijken daarmee verwant te zijn, en schijnen, met nog andere, enigzins van het eerstgenoemde gebied aftehangen. Hetzelve strekt, zuidwaarts van de Zaïre (226), de Barbela van D'ANVILLE, tot aan de hoge

(225) Het voorzetsel ma duidt de koning of bestuurder van het

land of gewest aan, voor welks naam zij het plaatsn. Mandongo doet denken aan de Mandingo's. Aan het verblijf der Portugezen heeft men enige boeken om de taal te leren te danken.

(226) Volgens de Inleiding van TUCKEY's Ontdekkingsreize daar heen, I. D. bl. 18, geven de inboorlingen dien naam aan alle grote rivieren, maar is de eigenlijke Moianzi enz. addi, dat is, die alle de overige rivieren verzwelgt, waarvan ik nogtans in de voordienlijst geen spoor vind, noch bijna enigen uitgang die naar dezen gelijkt. Deze reiziger zegt van de Congo dat zij den naam van Zaïre niet kennen, I. D. bl. 300, hetgeen een verschil van taal aanduidt. In de Instructien aan hem gegeven wordt gezegd, bl. 56, en II. bl. 323 nader getoond, dat de taal van Mozambique overeenkomt met die aan de Zaïre, doch deze opwaarts nog niet onderzocht zijnde, schijnt dit weinig zeker, even min als de betrekkingen tussen de zuidwestelijke die wij onder dit n°. brengen, en de noordwestelijke, onder de voorgaande nonmers aangewezen.

(262)

bergen en zandwoestijnen van Angola en de rivier Denda, en oostwaarts tegen Matamba en andere nog onbekende landen. Reeds op het laatst der, vijftiende eeuw vestigden er zich de Portugezen,, waar Loanda San Paolo hun hoofdplaats is, en voerden er het Christendom in, men herkent er nog de uitwerksels van die bezitneming.

Van sporen van binnenlandse betrekkingen vermeldt TUCKEY dat men te Malemba overvloed van bewerkt koper vindt. Hij zag aldaar een met beeldwerk gesneden Fetiche, die om de hals werd gedragen, twee mannen voorstellende, die geen Ne gergelaat maar volkomen het Egyptische hadden. De gewoonte der Congo, van de lijken te omzwachtelen, wijst op een voormalige bekendheid met het oosten van dit werelddeel (227). Men heeft ook opgemerkt dat een soort van vijgeboom, zeer nabijkomende aan de ficus religiosa van Indië, ook aan de boorden van de Zaïre als een heilige boom vereerd wordt (228).

(227) Reize, I. D. bl. 226, 227, 295 en II. D. bl. 136. Over dezelfde Fetiche zie ook DE GRANDPRÉ, Voyage en Afrique, I. 48, en over deze behandeling der lijken, I. 145.

(228) TUCKEY, III. 117. De kruidkundige die deze ontdekkingsreize vergezelde merkt aan dat de ananas en de banaanboom, die in Indië te huis behoren, hoger, landwaarts-in worden gevonden dan de Europeërs zijn doorgedrongen, en door de inboorlingen daarheen moeten zijn gebracht. Er is alle rede om te denken dat zij die door de Portugezen in de zestiende eeuw hebben bekomen, even als de rijst, die zij thans niet meer telen, en andere gewassen. Zie D. II. bl. 272 en III. 151, 153, 155, 157, en MOLLIN, Voyage en Afrique, II. 84. - - - - I

(263)

Ook elders op de kusten van Afrika hebben de tochten der Portugezen hun taal overgebracht, die er, echter als zeer bedorven dialekten, door de Europeërs gebruikt wordt.

Schoon tot ééne hoofdtal behorende, worden de tongvallen onderscheiden aangewezen. In dien van Loango en Kakongo ontbreken de h, r, x, voor de medeklinker in het begin van een woord wordt een m of n even aangeslagen, a en o zijn de gewoonlijkste klinkers en vele woorden gaan er op uit. Behalve de vele vormen, een bewijs van beschaafdheid, toont zich ook deze in de rijken voorraad van afgeleide werkwoorden. Nogtans zijn de kleinere rededelen, gelijk als bijwoorden en zamenvoegsels schaars.

Den tongval van Kongo beschrijft men als buitengemeen zacht, vloeiend, buigzaam, niet zeer welluidend, maar aangenaam, met kortopvolgende tweeklanken. De lidwoorden, bij de zelfstandige naamwoorden gevoegd, maken de taal zwaar om te leren, men onderscheidt acht klassen daarvan, naar dat het lidwoord verschilt, en naar dat dit de letter waarmee het naamwoord aanvangt doet veranderen.

Ook zijn hier de afleidingen veelvuldig, en niet minder. Zo de vervoegingen der werkwoorden naar de tijden en wijzen. een zeer opmerkelijke wijze van afleiden in de werkwoorden, en die nergens met die zorgvuldigheid wordt wedergevonden, tenzij in de Amerikaansche talen, is de bijvoeging die de algemene werking op een bijzondere aan enige plaats of omstandigheid verbondene overdraagt, en (264)

de betrekking tot een ander voorwerp duidelijk maken moet, bij voorbeeld: bouwen (cutunga), een huis op zekere bepaalde plaats bouwen (cutangui la) ; desgelijks als men aankomen, van het ergens aankomen, onderscheidt (229).

In het Angola'sch ontbreekt de r niet, wordt nogtans niet verdubbeld; de n wordt er aangeslagen voor alle woorden die met b, d, g, v, z, beginnen; vele woorden zijn er alleen door het ' accent onderscheiden.

8e.

Tot dus verre zuidelijk afgedaald zijnde, en laager hebben wij over niets dat in deze afdeling kan vallen ons dienende berichten, verlaten wij de kust en trekken noordwaarts naar de binnenlanden, waar wij de KALABARI (230) bij een rivier van dien (229) Deze en andere verfijningen mogen bij volkeren die tegenwoordig zo weinig beschaafd zijn, „gedroomd” voorkomen, zoo

als het de uitgever der Reize van TUCKEY, II. 327, noemt. Men zal van mij gene verdediging vergen van het hier of elders op gezag van geachte taalkenners ter nedergestelde, maar ik meen te mogen aanvoeren: dat zulke ontledende waarnemingen op bijzon derheden steunen, door vATER, HERvAs en anderen ontwikkeld, maar voor ons bestek niet geschikt; en dat het niet aantreffen der zelve bij een oppervlakkige beschouwing, of bij het inzien van ene woordenlijst van een paar tongvallen, hoedanig men in de gemelde Reize, II. D. bl. 328-355, mededeelt, niet omverwerpt hetgeen op een nauwkeurig onderzoek rust. - Overigens ziet een ieder dat dergelijke Lijsten niets meer zijn dan de eerste, en on misbare, grondslagen voor etymologische ontledingen.

(230) Kunnen zij ook betrekking hebben tot de groten Bar slam, hier boven, bl. 212? - -

(265)

naam, en naburen, vrienden en taalgenoten van een talrijk volk, de IBois, aantreffen. Deze laatste drijven handel tot in Egypte, van waar zij wapen tuig en kledingen halen, en voeren gedurig krijg met de Igan en Evo; desgelijks zijn de eerste ge noemde steeds in oorlog met de Bibi die zij als menseneters beschrijven. Zo men de oudere reisberichten geloven moet, schijnt het dat er in dit gedeelte nog volkeren in dien staat van bar baarsheid leven ; de ANSIKo, ook Makokko, of Mokko, als dappere krijgslieden en bekwame boog schutters beschreven, bieden, volgens hen, het mensenvleesch even als dat van dieren openlijk te koop. Men meent dat zij aan Nubië gren zen. hun taal is ruw en hard, de Kongo kun nen dezelve moeilijk leren, zij daarentegen leren gemakkelijk die van de laatstgenoemde.

9°.

Achter de vroeger aangewezen volksstammen langs de kust, waar de slavenhandel wordt gedre ven, dragen de landen zuidoost van de Rio Vol ta, en de zuidelijke oever van deze rivier, de naam van KREPE, en het is van daar dat in vreedstijd bijna alle de slaven door kooplieden uit Fante, uit Akra, en uit Europa werden opgekocht. De ge noemde rivier scheidt de Krepeërs van de Akimers en de AssHANTIJNEN. Deze laatsten zijn donkerder, zwarter, vlugger dan de strandnegers, en door gaans van een aangename gestalte. De AKWAPIM,

(266)

naast hen, zijn bergnegers die geheel in de staat der natuur leven.

Een verbazende tussenruimte, nauwelijks en schemerachtig door de enkelen trek dien wij no

pens de Ibo's en Ansiko's hebben kunnen vasthouden, aan de oostelijke delen van Afrika aangehecht, ligt er onbekend voor ons, tot dat wij bij de Negervolkeren bij de Opper-Nijl komen; en wij spoeden ons nu daarheen door de berglanden en woestijnen die er zijn mogen boven de bronnen van de Senegal en de Gambia of bij de oostelijke oevers van de Gulbi.

10°.

Hier ligt dan een rijk van aanmerkelijke uitgestrektheid, BoRNoE, of Barnoe, in de landtaal Birni. Het was zodanig nog niet toen Leo er zijne beschrijving van vervaardigde, grenzende des tijds ten westen aan Gangara, en ten noorden aan de woestijn Barka. Sedert heeft het een menigte der naburigen van zich afhankelijk gemaakt, en is een groot deel van dat van Soedan cijsbaar aan den Sultan van Bornoe. In hetzelfde worden verscheiden talen gesproken; een Sherif Imhammed, die ver in Afrika had gereisd en van wien Europeische reizigers onderrichtingen hebben bekomen, sprak van ten minste dertig; ook noemde een Neger van Affadeh, een plaats nabij het oostelijke deel van het eigenlijke Bornoe, er aan Dr. seETZEN verscheidene op; slechts van de twee laatstgemelde (267)

weet men iets nader; die van Affadeh heeft enige klanken die de gezegde reiziger voor volstrekt onuitsprekelijk voor een Duitser verklaart. Leo vindt het Bornoesch zeer overeenkomende met de taal van Gaog, dat aan Dungala en Egypte grenst, en hij zelf bezocht en van nabij leerde kennen. De reeds genoemde Sherif zeide dat het veel van de taal der naburige Negers had. Of intussen de inwoners van het eigenlijke Bornoe volkomen Negers zijn is niet uitgemaakt. Naar sommige opgaven hebben zij de kleur alleen; naar anderen zijn zij het stellig, en zwarter dan de Negers, van Ha oessa. De Sultan die er ten tijde van Leo regeerde, was uit het Libysche volk Berdoa, en dus een Berber van afkomst.

Een der aan Bornoe onderworpen rijken is MoB BA, ook Dar-Szeleh en Bar-goe geheten, en niet lang geleden bekend geworden, liggende in ene zuidwestelijke richting van Dar-Foer; Vara is de hoofdplaats en zetel van de Sultan, die het onder bewind voert. Het rijk van Bagirma is er mede verenigd, en door deze uitbreiding zijn er een aantal dialekten in gebruik, waarvan wij evenwel gene nadere bijzonderheden hebben. Deze Negers wonen in hutten van riet met een kegelvormig

dak, gelijk de Negers van de westkust ze bouwen, slechts de Sultan en de kooplieden uit Darfoer hebben woningen met leemwanden.
(268)

11°.

De Bahr el Ada, een arm van de Nijl, scheidt de schILLoEKs af van Darfoer. De inwoners van Abyssinië zijn hun naburen ten oosten, met wie zij gedurig in onrust zijn. De merkwaardige hoofdtak van de Nijl, de Bahr el Abiad, stroomt door dit land. Tombélé, de hofplaats van de Boeëb Kudjé, of Sultan, is een grote stad. Buiten de steden zijn deze Negers niet in dorpen verenigd, maar wonen in verspreide huizen van leem, met riet gedekt. De Schilloeks bezitten goede boten voor het overzetten over de rivieren, zij gaan naakt en zijn de enige met wie de Darfoersche kooplieden, zuidwaarts, een vriendschappelijken handel onderhouden. Zij hebben geen anderen eerdienst dan dien der Fetiches, opgerichte ruwe steenen, of bomen, zijn voorwerpen hunner aanbidding; zij hebben gene beelden.

Een tak van deze Schilloeks heeft in het begin van de zestiende eeuw Sennaar bezet, en er de stad van dien naam, tegenwoordige hoofdstad van dat rijk, gesticht. Zij hebben er de Mahometaschen godsdienst aangenomen, en zich de Arabischen naam Funge, dat is, overwinnaars, gegeven. Waarschijnlijk heeft het een en ander invloed op hun taal gehad. 1,

Hieromstreeks leeft een Heidensch volk DAHERA, dat de maan aanbidt. Het bestaat uit wolharige Negers met platte neuzen, en spreekt ene welluidende onderscheidene taal. De Schilloeks in
(269)

Sennaar bedienen zich er van als een leger om de onrustige Arabieren in toom te houden. Hunne woonplaats is in de grote vlakte tussen den Nijl en Dender, maar eigenlijk worden zij aangekocht of geroofd uit Fezuelo en de zuidelijke provincien Dyre en Tegla. f -

12e

Ik besluit dit overzicht met DARFoER, het land Foer, waarbij ook de landen RoNGA en koelLA gelegen zijn en nog andere toe behoren. Toen BrowNE er ongeveer 30 jaren geleden reisde, vond hij het machtig en zijne oostelijke naburen overwinnende. Volgens hem zijn de inwoners van de Guinesche Negers onderscheiden, schoon gelijk deze kort en

wolfig haar hebbende, enkele slechts hebben lang haar, dat voor iets schoons gehouden wordt; de slaven daarentegen die uit zeker land Fertit, dat is, der afgodendienaars, naar Dar-Foer gebracht worden hebben al het uiterlijke van de Negers van Guinea. Het schijnt dat de Foeriërs, vóór het aannemen van het Mahometismus en het vestigen van het koningschap onder hun voor ruim anderhalve eeuw, even als andere volken uit rondtrekkende stammen bestonden. BRowNe herinnerde zich in een geschrevene Arabische geschiedenis te hebben aangetroffen, hoe de eerste verbreiders van die godsdienst leer, uit Egypte naar het Zuiden gaande, op een volksstam stuitten die de naam van Foer droeg. Hij meent ook dat de Dageoe, die vóór de Foer (270)

riërs in deze oorden machtig waren, oorspronkelijk uit het noorden kwamen, verdreven uit landen die nu onder Tunis staan. De taal van Darfoer heeft weinig overeenkomsten met die van omliggende gewesten, daarentegen is er zo veel Arabisch in, vooral zelfstandige woorden, dat dit wel een vijfde uitmaakt op een verzameling van omtrent 700 daarvan bekende woorden, en dit schijnt niet enkel, gelijk men het in andere landen tussen Borneo en de Nijl aantreft, uit het samenwonen met Arabische horden, ook niet uit de gemeenschappelijke godsdienst, maar uit een ouderen en vroegeren, nog niet bekenden samenloop te zijn ontstaan. In Dar-koella, waarheen lieden uit Darfoer en Borgoe reizen om voor zout dat zij hebben ingekocht slaven te ruilen, zijn de inwoners ten deele Negers, ten deele rood- of koperkleurig. Zoo dit bericht gegrond is, moet men aan een gemengd ras denken, hetgeen in dit gedeelte van Afrika dikwijls zo voorkomt.

IV. WEINIG BEKENDE BINNENLANDEN VAN AFRIKA.

Volkeren die aan de Negers naderen maar niet alle de trekken hebben.

Tussen de Maanbergen, en die van Lupata welke zich tot niet ver van de zuider keerkring uitstrekken, de zuidoostelijke grenzen van Congo, en de oostkust van Afrika van Abyssinië tot aan (271)

de landen der Kaffers, wonen, Zo veel vroegere en latere reizen of op de kust ingezamelde berichten toelaten met zekerheid of waarschijnlijkheid aante nemen, vele volkeren die door enige trekken van het Negerras de overgang van hetzelfde maken aan deze zijde van het werelddeel. Veel zouden des wege de Portugezen een anderhalve eeuw geleden hebben kunnen mededelen, van hun handelsbe trekkingen gebruik makende en van die welke zij tussen hun bezittingen op de beide kusten on derhielden door het binnenland. Geregelde karava nen trokken het door, tussen Loanda en Mo zambique, en de omgang schijnt nog te bestaan onder de inboorlingen (231). Des MARScHAis vond in Fidda en Angra, en NoRRIs in Dahomy, kooplieden uit de Maillys of Mallays (232), die sedert het begin van de achttiende eeuw aldaar han del dreven, doch welker juiste woonplaatsen ten zuiden niet bekend zijn. Van anderen is eens deze of gene bijzonderheid gemeld; van een machtig volk, de Machidas, dat hun Koning een afstammeling is van de oude Koningen van Abyssinië, van de Mos segueios dat zij, van het herdersleven, en tegen (231) DE GRAND PRÉ, Voyage en Afrique, I. 223, brengt een aanmerkelijk voorbeeld bij van een Negerin die hij op de west kust kocht. Zie ook hier boven, bl. 261, 262, 265. (232) Zo wij hen aan de oostkust moeten zoeken, zou men dan aan een Indischen naamsoorsprong en afkomst mogen denken? Men vergelijke het gezegde omtrent de eilanden Male-Diu Cgelijk Jaba-Diu) geheten, I... Stuk, bl. 103 en 134. Zo aanstonds zal ik nog iets hiertoe dienende bijbrengen.

(272)

hunne meesters opstaande, tot een afzonderlijk volk zich verenigden. Voorts wonen, na de tijd van Mahomet, langs de geheelé kust ten zuiden van Abyssinië tot aan Zanguebar, Arabieren; in Adel, Melinda, Quiloa wordt hun taal gesproken en hun invloed heeft zich nog verder af uitgestrekt, waarvan op de eilanden St. Joanna (233) en Ma dagaskar sporen zijn. Veel oudere bet ekkingen

van Arabië tot deze kust kennen wij door de berichten van de Griekse schrijvers, deze gaan tot aan een voorgebergte, Raptum, een rivier en hoofdstad (234) van dien naam, waar men de kleine schepen van de inlanders vond, daar de zijplanen aan het dek vastgenaaid waren, even gelijk de Portugezen er zulke te Mozambique en Quiloa hebben gevonden. De beide liggingen komen vrij wel overeen; PTOLEMEUS kent nog enige graden zuidelijker een kaap Prassum; doch uit die vroegere betrekkingen, zelfs uit de Arabische aardrijksbeschrijvers, van welke EDRISI tot benoorden Zofala komt, trekken wij geen verder licht.

(233) Eigenlijk Hinzuan, een der Comoro-eilanden.

(234) Metropolis, in onderscheiding van koopstad of marktplaats, emporion.

Hier komen derhalve in aanmerking de navolgende :

1°. DE MAKUA OF MAKUANA.

Zijnde een volk van vele stammen achter Mozambique, noordwaarts tot aan Melinda, en zuid

(273)

waarts tot aan de mond van de Zambese, en gevaarlijke naburen der Portugesche bezittingen. Er komen van hun horden, in een zuidwestelijke richting, tot bij de grenzen der Kaffers, die naast bij de Kaap de Goede Hoop zijn. Het zijn echter geen Kaffers maar Negers, van een zeer sterke en forsche gedaante.

2°.

Afzichtiger zijn de MoNJOE - NEGERS, met uitstekende kaakbenen, dikke lippen, verward wollig haar, en een donkere en glanzig zwarte huid. SALT (235) zag er te Mozambique in het slavenhuis brengen die een reis van twee maanden hadden, hij meende uit een land ten noordwesten, waar zij blanke mensen hadden gezien en paarden, voor welke laatste zij zeer bevreesd waren. Hunne wijze van vuur te maken is dezelfde die BRUCE in Sennaar zag. Er is aanleiding om in de taal van deze, van de Makua, en nog anderen, aan één uitgebreiden volks- en taaltak te denken, hetwelk een nieuw licht over dit gedeelte doet opgaan.

3°.

Op de kust, bij de Ouden die der Troglodyten

geheten, bevatten de Abyssiniërs de onderscheiden volkeren die aan hun en Nubië en westwaarts aan (235) voyage te Alyssyria.

(274)

de zuidwestelijke volkeren grenzen, onder de naam van sHIHo, tot aan Arkiko en Massoea, waar de DANAKIL, en buiten de straat Bab-el Mandeb de ADAÏEL hun stamgenoten zijn. Vóór de grootten inval der Gallas, die tot aan de baai Asab zijn voortgedrongen, grensden de beide evengenoemde rijken aan elkander en waren dikwijls in oorlogen tegen Abyssinië verenigd, gelijk zij het zijn door taal en zeden. Thans leiden de Danakil, onder vele kleine onafhankelijke hoofden, een rondzwervend leven, aan de kust, tot de 13den graad noorderbreedte, zich met vissen, in het binnenland van de veteelt generende. In naam zijn zij Maho ImCtallCils

4°. DE GALLAS.

Een wild, machtig volk, door wiens invallen Abyssinië vooral veel heeft geleden, en een deel van zijne zuidelijke gewesten verloren heeft. Om streeks het midden der zestiende eeuw begonnen die invallen en hebben sedert steeds toegenomen. De Gallas zijn bruin, de genen die in de dalen wonen, zwart, hun haar is zwart en lang. Men meent dat zij uit zuidelijker landstreken oostwaarts naar Abysfinië genaderd zijn, en vindt ze in sommige landkaarten tot onder de 3den graad noorderbreedte aangewezen, in zuidelijke, Bertuma- of oostelijke, en Boren- of westelijke, Gallas onderscheiden; de laatste van welke de landen Gojam en Damot omringen. Of zij met Negervolken van den

(275)

naam van Gala, bij kaap Mesurada en op de Greinkust, verwant zijn weet men niet (236). Volgens SALT zijn hun tegenwoordige bezittingen tussen de 8sten en 14den graad noorderbreedte en 35 tot 43 graden oosterlengte.

5°. DE AGAGI.

Onder dezen naam vindt men van een anderen volksstam een verschrikkelijk tafereel opgehangen. De Agagi, Gagas, Giachi, Jagges, of Schaggae, Zo als zij, naar de onderscheidene schrijfwijze of uitspraak, heten, worden voorgesteld als een wild, oorlogszuchtig volk, dat, zonder eigene vaste woonplaatsen te bezitten, sedert het begin van de zestiende eeuw door invallen en rooftochten,

schrik en overhoring door geheel Neder-Guinea,
 door Benguela, ja door geheel het binnendeel van .
 Afrika, verbreid heeft, tot aan een rijk dat onder
 den naam van Monomotapa bekend is, zelfs tot
 aan Mozambique en Melinde. Van dit laatste zijn
 zij teruggeslagen, en er Zo veel bekend is, niet
 weder verschenen. Onmenselijk en gruwzaam,
 gretig naar mensenbloed en mensenvleesch,
 hunne eigene kinderen niet opvoedende, maar el
 (236) In etymologische gissingen uitteweiden, wanneer noch de
 Geschiedenis noch de taalkunde de hand reiken, brengt zelden nut
 aan; weshalve ik hier de opmerking, dat de uitgang gala of kala
 meermalen voorkomt in de namen die men vindt opgegeven van
 Afrikaansche volkeren, voor niets meer geef dan men ze waard
 wil achten.

(276)

ders jongens en meisjes rovende, die door woest
 heid en ondernemendheid zich een plaats in hunne
 maatschappij moeten verwerven, vullen zij deze
 daaruit aan en houden ze er door in stand, zodat
 zij inderdaad nauwelijks de naam van een volk
 verdienen, en men , naar zulke trekken, gene
 eigene plaats aan zulke horden durft aantewijzen.
 Maar, Zo afschuwelijk deze schilderij is, door de
 reizigers uit de zestiende eeuw, BATTEL , LoPEz,
 MEROLLA en anderen opgehangen, Zo overdreven
 is zij, door de vrees, of door het ondervinden
 van de wraak van getergde ruwe mensen, zoo
 strijdende met het doorgaande karakter van de Ne
 ger en met jongere berichten; deze toch leren ons
 telkens dat de Wilde, bij het opwekken van zijne
 driften, slechter wordt door de verleidingen of het
 voorbeeld daar de eerste beschaafde bezoekers hem
 mede ontmoeten, en laterkomende schaars het te
 gengift voor bieden. Soms ook mag men on
 derstellen dat staatkundige of andere inzichten van
 eigenbelang de kleuren verdonkeren bij het voor
 stellen van nog niet algemeen bekende stammen ;
 en hoe dikwijls is een oog- nog geen voldoende
 oordeel - getuige. BATTEL had enigen tijd onder
 de Gagas doorgebracht; hun opperhoofd, dat hij
 leerde kennen, had lang haar. Hij vond ze niet
 geheel zonder beschaving; hun krigsvereniging
 berustte op wetten, die hij Quixilles noemt (23-),

(237) Naar welken raam men deze binnendelen van Afrika
 Qui willesien of Afrikaansch-verbondland genoemd vindt.

(277)

en die door een ontmenste aanvoerster gegeven
 waren, wier gruwzaamheid jegens haar eigen zoon
 den stempel gezet had op haar karakter en wetge

ving. Vóór die gebeurtenis hadden hopen van Gagas, onder afzonderlijke hoofden, zich elders in maatschappijen neergezet. Men weet met gene zekerheid of de Anziges ten oosten van Loango, en de Ayos ten oosten van Dahomy, - met hun za menhangen? Battel hoorde hen voorgeven dat zij ongeveer vijftig jaren vroeger van Sierra Leone waren gekomen; dit bericht, daar zij zeker dezen naam niet kenden, berust op de denkbeelden die hij zich naar hetzelfde kan gevormd hebben. Bij dit gebergte beschrijven de Portugezen de Kumbas Manez, een stoutmoedig en gruwzaam volk van menseneters, dat in de eerste jaren van de zes tiende eeuw uit de binnenlanden van Afrika geko men, en de vreedzame inwoners aan de rivier van dien naam overvallen had, en door de Portugezen in Congo en Angola voor verwant werd gehouden met de Gagas en de Gala-Manu bij de kaap Mesurade. In hetgeen DAPPER van deze laatsten zegt is niets dat naar enen Zo woesten en wree den aard zweemt, schoon men ook bij hun, gelijk bij andere volkeren in die oorden, geheime ver bindtenissen van plechtig ingewijde mannen, en ook van vrouwen vermeld vindt. Opmerkelijk is tevens de gewoonte van de Abyssinische Gallas, van hun me kinderen in de bossen weg te brengen, ter wijl zij zelf op tochten uitgaan, zodat gedurende dien tijd niemand in het leger zich dezelve mag (278)

aantrekken. Het vermoeden van verwantschap tus schen deze onderscheiden volkeren, ontleent einde lijk enig gewigt uit het overeenstemmen van den tijd waarop van verscheiden kanten, zonder dat men daarbij aan enig opzet denken kan, de inval len van de Gallas in Abyssinië, van de Gagas in Congo en van de Kumbas-Manez, worden ge steld, en waardoor men aan stamverwantschap van de opperhoofden, Zo niet aan enige ons onbe kende omwenteling in het binnenste van Afrika, die deze volkeren kan hebben uiteengedreven, ge noopt wordt te denken, waarbij men niettemin de gelijkheid van natuurgesteldheid, die op niet ver wante stammen op gelijke wijze werkt, en waaruit de gelijkheid van zeden en gebruiken geboren wordt, niet moet uit het oog verliezen.

6°. ZANGEBAR. ANJOANE.

Van dit gedeelte der oostkust en van een der daar tegenover liggende Comoro - eilanden, dat ook Joanna genaamd wordt, vindt men bepaaldelijk aan getekend dat het Arabisch een bestanddeel van de taal der inwoners uitmaakt. Die van Zangebar

worden beschreven als zwart, welgemaakt , en krullend haar hebbende, en vermengd met Arabieren wier dialect van het moeder - Arabisch afwijkt. De inwoners van Anjoane zijn een sterk ras, van kleur tussen het zwarte en olijfkleurige, met lang zwart haar en enigzins dikke lippen.

(279)

7°. MADAGASKAR.

Ook hier waren Arabieren sedert verscheiden eeuwen op een gedeelte der kusten gezeten, toen de Europeërs dit grote eiland in het laatst der vijftiende en begin der zestiende eeuw bezochten. Het bevat twee of drie onderscheiden soorten van mensen, die, behalve het aangebrachte Arabisch (238), dat in 't bijzonder in het noordwestelijke gedeelte en met een verschil van tongval, voor namelijk in het langer of korter uitspreken van de woorden bestaande, voorkomt, ééne en dezelfde taal spreken. Men merkt er enige Maleische, Kaffersche en Hottentotsche woorden in op. Zoowel de oorspronkelijke als de van Arabieren afstammende inwoners zijn verdeeld in kasten, die der laatsten zijn de aanzienlijkste, twee derzelve bezitten uit sluitend het recht van dieren te slachten, waarvoor de andere hun hulp moeten inroepen. Alle bestaan zij uit vrije lieden, de allerlaagste der echte inboorlingen uitgezonderd, die de kaste der slaafgeborenen is. De evengemelde echte of oude inboorlingen zijn voor een gedeelte donkerzwart, of zwartachtig met zulk kort kroes haar als de Negers van de westkust; een gedeelte zwart, met lang haar gelijk de Maleiërs; de andere inwoners 9 koper- of olijfkleurig, hebben geen Zo platten neus, noch vooruitstekende lippen, een breed voor (238) Court de gebelIN wil daaruit betrekking met de Phenciërs afleiden, waarin VATER hem niet bijvalt.

(280)

hoofd en open gelaat. Van de menigvuldige landschappen van dit eiland, bezitten in 't bijzonder Matatan en Karkanosst enige soort van geleerdheid. hun Ombiassen, of tovenaars en geneesmeesters geven onderricht, in openlijke scholen, in de meet- en sterrekunde, en bereiden een soort van schrijfpapier, zij hebben boeken in hun taal die zij Madekassisch noemen, maar schrijven met Arabische lettertekens. Reeds in 1603 zijn er hier te lande woordverzamelingen van in 't licht gekomen. In de zamenvoeging met andere woorden verandert de medeklinker waarmede een woord begint. De naam- en werkwoorden laten zich niet

buigen.

V. LANDEN DER KAFFERS, VAN QUILOA Tot AAN DE HOTTENTOTTEN,

Volkeren van een bruine kleur, die naar de even nachtslijn zwarter wordt, en van een niet volkomen Negergedaante. -

Men heeft het aan de grondigen en nauwkeu- rigen waarnemer Lichtenstein te danken , dat men thans met genoegzame zekerheid weet dat het gehele zuiden van Afrika, van Benguela en Qui loa tot aan de zuidpunt waar de Hottentotten wo- nen, door volkeren is ingenomen van één hoofd stam, zoowel in het binnenland als op de kusten. Een gevoel van waarvan men, op waarschijnlijkhe- den, reeds in het begin der zestiende eeuw niet -

(281)

vreemd was, doch dat men naderhand uit het oog verloor (239). De algemene naam van KAFFERS, waaronder die menigte van stammen bekend zijn, en die Ongeloovigen betekent, hun denkelijk door hunne Mahometaansche naburen gegeven, is, hoe onvoegelijk hij zijn moge, voldoende om dezen ge- helen stam te onderscheiden, wiens kenmerken, van die van andere volkeren van Afrika verschillende, de genoemde reiziger aldus opgeeft: zij zijn zeer lang, kloek en sterk, en hun leden hebben een schoo- ne evenredigheid. hun kleur is bruin, hun haar zwart, kort en wolachtig. Met de Europeërs heb- ben zij het hoge voorhoofd en het verheven neus- been, met de Negers de opgeworpene lip, en met de Hottentotten de uitstekende kaakbeenderen ge- meen. Hun baard is niet zwaar, doch zwaarder dan bij de Hottentotten. Zij zijn halve nomaden, die ongaarne, door omstandigheden gedrongen, van woonplaats veranderen, en leven van de rundvee teelt en een weinig landbouw, hebbende geen an- der koren dan een soort van gierst.

Deze trekken, en andere van overeenkomst in levenswijze, vindt men van de grenzen der Hot- tentotten af tot aan de aangewezen noordelijke pun- ten weder; hier en daar is de aaneenschakeling, bij gebrek van berichten, minder duidelijk, vooral aan de westzijde van Afrika, tussen de zuidelijkste delen der landen die met Congo samenhangen en de Beetsjuana - Kaffers. Hier verliezen wij de keten (239) vergelijk lichTENSTEIN's Reize, II. D. in 't begin

(282)

geheel en moeten ons vergenoegen met enkele aan

wijzingen, uit de ouden tijd der Portugezen, en van DE GRANDPRÉ, die in het laatst der vorige eeuw aldaar was. Des te meer zekerheid heeft men daarentegen nopens de oostkust. Hetgeen BARROW en BARETE zeggen van de inwoners van Quiloa, die zij als Negers opgeven, komt Zo met de zeden en gewoonten van de Kaffers overeen, dat men de verwantschap niet loochenen kan. Bovendien toont, naar mijne gedachten, de omstandigheid, dat de Arabische bijnaam, aan deze volkeren gezamenlijk gegeven, Zo ver zuidelijk als tot nabij de uiterste spits is doorgedrongen, een onmiskenbaar verband met de hogerop liggende oostkust, al mist men somtijds een schakel. Te Mozambique en aan de Lagoa-baai wordt deze zamenhang al duidelijker. Het aantal slaven van Mozambique die men aan de Kaap de Goede Hoop ziet, zijn alle van een sterker gestel, en bruiner niet Zo fluweelachtig glanzend van kleur, als de Negers van Guinea en van de Senegal. De onderkaak steekt bij deze Mozambikers veel minder vooruit, de rug van de neus is kennelijk, en, dikwijls zelfs, aanmerkelijk verheven, en het oog heeft een geheel eigene uitdrukking, die men in het oog van den Kaffer eveneens ontdekt. De Mozambiësche slaven (240), die Lichtenstein op zijne reis naar de Beetsjuana's bij zich had, bevonden zich bij deze

(240) Van welk volk er MARSDEN ook een kocht, waarvan hij hetzelfde opmerke. Zie TUCKEY, Reize, 11, 322.

(283)

als onder landgenoten, kwamen er in de meeste ligchaamshoedanigheden mede overeen, en verstonden ook enige van hun woorden. De klank van de talen van beide zweemt zeer veel naar elkander. Deze gehele zamenhang blijkt duidelijk in de woorden die men thans van de onderscheiden Kaffer tongvallen kent, en men weet dat de noordoostelijker wonende stammen in de omgang de zuidelijker genoegzaam verstaan. Het verschil tussen den tongval der Beetsjuana's en der oostelijke Kaffers is juist zodanig als men tussen twee verwijderde stammen kan verwachten. Uit dit alles vloeit de overtuiging voort dat alle deze wilde volkeren ten zuiden van Quiloa en ten oosten van de volkplanting aan de Kaap de Goede Hoop één groten volksstam uitmaken, duidelijk verschillende van de Negers en Mahometanen, aan de enen, en van de Hottentotten, aan de anderen kant, Zo als van de laatsten nader zal blijken. Volgens den meergenoemden reiziger reiken de grenzen der Kaf

fers ten westen tot aan de middaglijn van kaap Agulhas tussen 37 en 38 graden oosterlengte en ten noorden tot onder de 25sten graad zuider breedte (241).

Dezelfde schrijver tekent met veel waarschijnlijkheid de betrekkingen der Kaffers tot de hoger gelegen delen van Afrika, en de weg langs welke (241) De landkaarten van het laatst der zeventiende eeuw laten de westkust door Kaffers bewonen tot aan de St. Maria-rivier, op 15 graden zuiderbreedte.

(284)

zij naar het Zuiden zijn afgedaald, schoon het gebrek van overleveringen hierover niets stelligs toe laat te zeggen. Zijne denkbeelden over de afkomst der Kaffers van de Abyssiniërs en daardoor uit Azië, verdienen te worden nagelezen (242). Langs de bergachtige oostkust, dieper landwaarts in, bewoonbarer dan de westkust, laat hij de voorvaders van de Kaffers als herdervolken afzakken, en zich als een sterker ras zuidwaarts uitbreiden tot in hunne tegenwoordige zuidoostelijke woonsteden, van waar zij de Hottentotsche stammen verdrongen, en meer van de vroegere beschaafdheid verloren dan hunne stamgenoten die in de meer begunstigde binnenlanden achter bleven. Nog heden dragen rivieren en bergen in de zuidelijke Kafferlanden Hottentotsche namen. Aan de andere zijde toont de overeenkomst in gestalte, zeden en levenswijze, tussen de Kaffers en de inwoners van Mozambique, Madagaskar, Zangebar en Abyssinië, de fouten van die betrekking. BARROW legt een dergelijk gevoelen aan de dag, en houdt de Kaffers voor afkomstig van Arabische Beduïnen. De Koossa Kaffers kennen een in de binnenlanden ver noord westelijk wonend volk de Makwina, hetwelk de overige Kaffervolken van door hun gegraven en verarbeit koper en ijzer voorziet. Deze Makwini, (242) Reize, II. D. bl. 12 en volg. volgens SALT, Voyage to Abyssinia, p. 37, note, behoren de Kaffers tot de Aethiopische stammen, welke bijna onafgebroken keten van de grenzen van Egypte af is aantewijzen. -

(285)

Zo als zij in andere berichten heten, grenzen denkelijk ten oosten aan de Portugeesche bezittingen en staan er mede in betrekking, en men heeft hun naam met het Arabisch makini, ijzersmid, vergeleken. Welligt zijn het de vroeger vermelde Makwana (243). Zo zijn ook de Briguas, aan de rivier Kroman, twaalf dagreizens van de Oranje rivier, op 25 graden zuiderbreedte, zeer beschaafd

en zedelijk. Zij erkennen een Opperwezen, eren gene beelden, doen hun kinderen besnijden, be bouwen hun landen en vervaardigen daartoe zelve de benoodigde gereedschappen. Zij worden door een koning geregeerd (244). Bij dit alles heeft de Kaffer wat hem reeds op het eerste gezicht ken nelijk eigen is, en van de Europeër vooral onder scheidt, schoon hij in de omtrekken en het been gestel van het aangezicht, en in de schedelvorm enige gelijkheid hebbe. De invloed van de lucht op de kleur der huid, die als zij van alle besmeersels ontdaan is nog eerder licht- dan donkerbruin uitkomt, en op het meer gekrulde haar, is in een Zo lang verloop van tijd geenszins vreemd. De beschrijving van de volkeren die bij de overblijfsels van Butua in Monomotapa (245) wonen, en de (243) Hier boven, bl. 272.

(244) Naar berichten van de Maatschappij der Protestantsche Zendingen te Londen, 1804.

(245) De oude Portugeefche schrijvers spellen het doorgaans he nomotapa. Benoe - motapa in het Arabisch betekent : huurvolken. Mogelijk huurden de Moen van hier hun benden. LICHTENSTEIN, in het ethnographisch linguistisch Archiv., I. 295.

(286)

karavanentochten van de Aethiopiërs uit Meroe, doen denken aan de Kaffers. Hier voegen zich sommige van hun woorden bij, die tot de Arabischen tak behoren.

--

De spraak der Kaffers is rond en vol, zacht en welluidend, zonder te klappen of te smakken. De wortelwoorden van hun taal zijn van één en twee lettergrepen, de klinkers éénvoudig, zonder tweeklanken. hun uitspraak is langzaam en na drukkelijk, en de klemtoon rust op de voorlaatste lettergreep.

Zodanig althans doet zij zich voor in de dialecten die men het meeste kent, met weinig neus en zeer weinige keelklanken. Onder de sisklanken zijn er die aan de Europeesche talen geheel vreemd zijn. De Beetjuana's en Koossa's maken door ene lichte drukking van de punt der tong tegen het gehemelte een klank die met sch, sj, tj, sl, uitgesproken een gesis veroorzaakt. De eerste van deze stammen gebruiken veeltijds een r waar de anderen s uitspreken. Deze waarneming verdient te meer aandacht omdat Morimo bij hen het denkbeeld uitdrukt van een Opperwezen, waarvoor de inwoners van Sofala Mozimo bezigen. Bij de Koossa's komt veeltijds een doffe m vóór de zelfstandige naamwoorden die met een medeklinker begin

nen, somtijds een n, maar meest nog een klinker vóór deze doffe m, am, om, hetgeen men bij de Beetjuana's niet hoort. Deze taal toont, overigens, in hare vormen een tamelijken graad van vorderingen. De telwoorden gaan tot 100 toe. De (287)

tongvallen wijken op menigerlei wijze van elkander af, maar de verst verwijderde stammen kunnen zich onderling verstaan.

XXIII.

HET ZUIDELIJKSTE GEDEELTE VAN AFRIKA.

De aangewezen of vermoedelijke betrekkingen der behandelde volkeren, hebben ons ongevoelig uit het midden van Afrika tot aan de zuidpunt doen voort gaan, welker wedervinden, nu 330 jaren geleden, een nieuw tijdvak opent en een gebeurtenis van onschatbare waarde is in de geschiedenis van het mensdom. Hoe geheel anders zal, in de loop der tijden, een volkplanting - de Nederlanders stichtten dezelve in 1653 - aan dezen uithoek van het werelddeel, door banden van maatschappelijken omgang zich met toekomstige volkplantingen aan de oost- en westkusten, met de westelijken Archipel van de Aziatischen Oceaan, en van daar met de Arabischen zeeboezem, verbindende, en in allerlei richtingen wegen openende, nu nog raad selachtig, naar de binnendelen, - hoe geheel anders zal zulk een volkplanting van in wetenschap pen steeds vorderende Europeërs, door uitgebreide volkerenkennis, door taalkunde en boeken van on derwijs, bijgestaan, en met wat heilzamer gevolg, dit in vele opzichten nog jonge werelddeel aantasten, maatschappelijk leven en zedelijken wel stand tot in zijne binnenste aderen aankweken, - (288)

dan ooit Pheniciërs, Romeinen, Grieken, Arabieren, konden te weeg brengen ! Of zou men dit ene speling achten en een droom, in deze blad zijden althans niet te vermelden? Zo beschouwen men Amerika, nu en in de zestiende eeuw.

Over de reeds gemelden uithoek valt nog slechts een woord bijtebrengen. Er bestaat in denzelven één daarin te zamen gedrongen, onder de naam van HoTTeNToTTeN zeer bekend volksras, doch welks afkomst men alleen gissen kan. Door kroes haar en dikke lippen enigzins naar de Negers ge lijkende, is het door de bijzondere gedaante van den schedel, ligchaamsgestalte en geelbruine kleur, duidelijk van dezelve onderscheiden. Sommige van

de oudere aardbeschrijvingen wijzen het niet afzonderlijk aan, andere vertonen hen als zwervende Kaffers of daar tussen in levende, latere zetten hunne grenzen en stammen verderuit, terwijl zij in onzen tijd, meer en meer ingeschrenkt, van liever lede beginnen te verdwijnen. Toen de Europeërs zich het eerst aan de Kaap nedersloegen trof hun het eigendommelijke van dit volk in gedaante en vooral in taal; zij vergelijken hun spraak bij stamelen, of bij de moeilijke uitspraak van berglieden met kropgezwollen, bij het keelgeluid van kalkoenen of het geschreeuw der nachtuilen. Zij leerden vervolgens vele stammen van dit volk kennen, de Kochokwa's, Sonkwa's, Hessokwa's, Attakwa's, Hoeten.ikwa's, en hoe zij meer heten mogten. Men herkent in de uitgang van alle deze namen de gemeenen stam, en in de bijvoeging (289)

de onderscheidingen. Toen men met dit volk het eerst bekend werd, was Kwaikwa (de verdubbeling der lettergreep) hun algemene naam, die van Hottentotten is hun door de Nederlanders gegeven, ik meen, naar hun vreemd klinkende spraak Thans bestaan alleen in het geheugen der volkplanters de plaatsen waaraan zij hun namen gaven Enigen van hun wonen nog, weder noordwaarts getogen, ten westen van de Koossa- en Mathimba Kaffers, zuidelijker dan de Beetjuana's. . t De veelal vlakke, zandige gesteldheid der landen in het westen van Afrika bezuiden de evennachtslijn, maakt het niet onwaarschijnlijk dat hun bevolking, meer tot het jagers- dan tot het herders leven genoopt, daardoor meer van beschaving verstooken, door luchtsgesteldheid, door de onbestendigheid ener leefwijze die aan geen eigendom hecht, in een korter tijdverloop gedrongen is geworden naar de zuidelijkste delen, waar, om te genovergestelde redenen, de Kasferstammen, van de oostzijde, na hen aankwamen. Zo bleven de Saabs of Boschjesmans in de woeste, dorre, leem aardige vlakten achter, en daalden tot de aller laagsten trap van een bijna dierlijk leven, andere stammen daarentegen, de Gonakwa's bij voorbeeld, aan de vruchtbare oevers van de Chamtoo, gin over, en verbreidden zich voorwaarts naar het oosten, tot dat zij voor indringende Kaffers moesten wijken.

(290)

Men ziet uit het gezegde dat de mening van LE VAILLANT ongegrond is, als waren de Boschjesmans een gemengd volk van gevlugte slaven,

zonder onderlinge betrekking dan die der gemene behoeften van het ogenblik, en ontleenden zij hun naam van hun onthouden in de bossen, hetgeen geenszins het geval is, schoon zij veelal tussen struiken nestelen (246). ,

Men moet zich (247) de spraak der Hottentotten voorstellen als een menigte, rasch, met een ruwe en levendige stem, uit de holle borst voortgestoten, reeds diep in de keel door scherpe blazing vergezeld en op de tong met geklak ontvangen geluiden, met doorslaande, lang uitgehouden, wijd uitgesproken tweeklanken, aan het einde van de zinsdrievijls door een lang zingend ing besloten. Het geklak met de tong, het bijzondere kenmerk van deze taal, is door THUNBERG en LE VAILLANT redelijk nauwkeurig omschreven. Het laat zich op meer dan ééne wijze hooren, en heeft drie fijnere onderscheidingen, die voortgebracht worden door het trekken van de punt der tong van de boven snijtanden, of van de bovenkiezen, of van den rug der tong van het gehemelte, de tweede van deze bewegingen veroorzaakt sterker klak dan de eerste, en de derde sterker dan de tweede. SPARR

(246) over hun gemenen oorsprong met de Hottentotten zien men voorts BARROW, Reize naar Zuid-Afrika, II. D. en LICHTENSTEIN, I. 226. -

(247) Naar LICHTENSTEIN, in het aangeh. Archiv., s. 270.

(291)

MANN duidt dezen klank door een t' aan, waar LICHTENSTEIN de graden van onderscheiding, met t'1, t'2, t'3 bijvoegt. De grootste moeilijkheid ligt hierin, dat onmiddellijk op dezen voorklak de medeklinker k, g, ch, somtijds n of s, of, na den lichter tongslag, d, t, z moet volgen, ene uitspraak die voor elken anderen landaard Zo goed als onuitvoerlijk is, ten zij misschien een in de volkplanting geboren en van jongs af daaraan gewenden kolonist. Inderdaad hebben de spraakwerktuigen der Hottentotten een hun eigene gedaante; het beenachtig gehemelte is veel kleiner en korter, en vergeleken tegen dat der Aziaten en Europeërs, naar achteren slaauw gewelfd. De tong, vooral die der Boschjesmans, is veel ronder, dikker en korter als bij andere volkeren, behalve nog fijnere verschillen die men in grootte en plaatsing der stemwerktuigen heeft waargenomen, waaraan men het verschil in de toonladder der Hottentotten, door LICHTENSTEIN opgemerkt (248), mag toeschrijven. Aan deze taal ontbreken de gewone sisklanken, ook de l, f, v, w, rijk daarentegen is, Zo als men zich nu wel voorstelt, de verscheidenheid der

keelklanken; de b en p, t en s, b en d, d en g, verwisselen dikwijls; o en u zijn de gewoonste, e de zeldzaamste der klinkletters. Dit verwisselende en onbepaalde geeft aanleiding tot zeer veel gelijk luidende in betekenis verschillende uitdrukkingen, die door het gebrek van geregelde wortelafleidingen (248) Reizen, I. 184 en IV. 362.

(292)

en onderscheiding van denkbeelden, nog worden vergroot. ; Overeenkomst met woorden van andere talen bespeurt men maar zeer enkel: Koa betekent mens , in de taal van Darfoer, Kouh, hetzelfde bij de Korana - Hottentotten, en Koang een jong mens. Men heeft ook gemeend er in het Abys sinisch iets van aantetreffen.

Ik zal nu de stammen der Hottentotten, naar LICHTENSTEIN (249) volgens hun ligging opgeven, en daarmee van hun en van Afrika afscheid nemen:

De minst bekende zijn de Dammaras, ver ten noorden, aan gene zijde van de Koperbergen, en westwaarts van de Matsarokwa-Kaffers, aan de zandige westkust, tot aan de 20sten graad zuider breedte. BARROW houdt hen voor Kaffers.

Zuidelijker aan de westkust waren de grote en nog iets lager de kleine - Namaak was, of Nami kwas, die sedert noordoostwaarts getogen, enige dagreizen over de Oranje-rivier, onder de aartsva derlijke leiding van een eerwaardigen Zendeling, ene volkplanting hebben gesticht. Volgens Le vaillant sluiten enige kleinere stammen aan deze aan, waaronder de Geisskwas, die hij meent dat uit Kaffers en Namaakwas vermengd waren; de Kakobikwas en de Korakwas.

Onder de middagslijn van de Plettenberg's-baai, tussen de 25sten en 29sten graad zuiderbreedte, bewonen de Koranas een uitgebreide streek lands.

(249) Aangeh. Archiv., s. 286.

(293)

Zij zijn in het bijzonder het voorwerp geweest van LICHTENSTEIN's waarnemingen. --

Ten oosten van de Kaap-kolonie zijn de Gonaa kwas, eertijds Khamtover genaamd; hun dialect, behalve andere bijzonderheden, onderscheidt zich door vele van hun naburen de Kaffers overgenomen woorden. Sommige reizigers hebben hen uit dien hoofde voor een mengsel van beide gehouden. Zij schijnen door die nabuurschap een vlugger volk te zijn geworden dan de Hottentotten doorgaans

zijn. -

Dezelfde volgorde doet zich voor in hetgeen LE
vAILLANT verhaalt, dat zijne Kakobikwas eerst
hunne woorden aan de Korak was, deze aan de
Namaak was en wederom deze dezelve aan de Hot
tentotten die bij de Kaap woonden, overzeiden.
De onregelmatigheid der klanken bij zulke ver
strooide stammen, en het gemis van dagelijkschen
omgang die de klanken lichter doet verstaan, maken
dit zeer begrijpelijk.

De laatstgenoemde reiziger (250) plaatst nog
noordelijker dan de Kakobikwas, in een uitgestrekt
land tussen de grote Namaakwas en de Kaffers,
van het westen naar het oosten, een talrijk en
krijgsvol volk, de Huswana, in de gebergten
en bergkloven wonende, het gelaat hebbende der
(250) En, tot nu toe, hij alleen, maar dit is gene genoegza
me rede om zijne getuigenis te verwerpen. De ondervinding schijnt
het oordeel te bevestigen dat over hem geveld is : dat hij nauw
keurig en waar is in zijne berichten, schoon hij in het schilderen
van zijne reisgevallen de teugel moge hebben losgelaten.

(294)

Hottentotten, en nog sterker klakkende in het spre
ken. Geen van de hier boven genoemde stammen
verstond iets van hun geheel afzonderlijke taal.
Hij beschouwde het als de oorspronkelijken stam
van alle de volkeren die thans in de zuidelijken
hoek van Afrika wonen, en meende dat het voor
heen tussen de Sneeuwbergen en de Kaffers als
vreedzame naburen met de kolonisten had geleefd,
doch, door deze beroofd en gedrongen, in de
bergpassen was terug geweken. Hij zegt daarbij
zeer stellig dat zij om hun halfblanke kleur Chi
meesche Hottentotten genaamd worden. Doch daar
over bestaat bij anderen een verschillende mee
ning (251). Als een gissing is bijgebracht of mo
gelijk in deze Huswanas de echte naam en het volk
der Boschmans zich voordoet, zodat zij als een
minder bekend gedeelte van hetzelfde, in een iets
beteren staat en onderling beter verbonden, leven
zouden dan diegene welke in de Kaaplanden en bij
de Kafferstammen, om hunnen moordzieken aard,
Zo gevreesd en gehaat zijn.

Niets kan meer tegen het gelaat van de goed
aardigen echten Hottentot afsteken dan de wilde,
schuwe, onzekere blik, en de wellustig zwakke
maar listige wezenstrekken van de Boschjesman.

(251) Volgens SPARRMANN was hun kleur geelachtig en hun
dialekt verschillende. BARROW meent dat de Hambonas aan de
oostkust de Chineesche Hottentotten van SPARRMANN zijn. - Over
de afkomst der Hottentotten van de Chinezen zie BARROW, Voya
ge en Chine, I. p. 68, en pl. 4 van de Atlas.

(295)

'Ook is zijn schedel kleiner en in gedaante enig zins verschillende.

De Hottentotten verstaan de taal van de Boschjesmans niet, hoezeer hetgeen daarvan thans bekend is bewijst, dat zij een tongval is van die der andere Hottentotten, met zodanige veranderingen als de verwisseling van omstandigheden en lotgevalen, de uitbreiding van macht, en het vervallen of veranderen van woordbetekenissen, tussen tongvallen moet doen ontstaan. In de klank is deze van die der Koranas onderscheiden door een veel sterker geklak, schellere neusklanken, en een bijzonder zingend geluid, waarmede zij veeltijds hun zeggen besluiten, en dat vooral aan de Boschjesmans over de Oranje-rivier eigen is. Van verre klinkt het als een luid gejuich, een hogere toon wordt vijf of zes seconden uitgehouden en ver slaauwt dan allengs in een zachteren en diepen, tot hij verdwijnt.

XXIV. AMERICA.

Van de zuidelijksten uithoek van het nog even aan Azia vasthangende en van Europa nauwelijks afgesneden Afrika, steken wij over naar dien van een 1800 mijlen daarvan afgelegen werelddeel. On (296)

derstellingen nopens de gedaante van de aardbol en zijn vermeend evenwigt hadden deze tussen ruimte door onbekende, en bij de ervaring niet be staande Zuiderlanden, aangevuld. Wij zetten nu den voet op het andere halfdeel der wereld, welks aanwezen een vrome Kerkvader zich als onmo gelijk voorstelde toen hij het bestaan ontkende van tegenvoeters; zijne vererers aldaar voor zijn beeld geknield, getuigen tegen hem, zegt de Rus sische dichter LoMoNossow. Veel meer nog dan Afrika, wekte, vijf jaren vóór de tocht van Ga ma, de ontdekking van Amerika verwondering op, deed vragen ontstaan over deszelfs eerste bewoners, en opende uitwegen voor de zamendringende be volking van Europa.

Slechts aan één uithoek nabij Azië zijnde, schijnt de oorsprong der inwoners nog moeilijker opte helderen. Het zou weinig afdoen, de vraag : of Apostelen er gepredikt hebben ? toestemmend te beantwoorden, op geen anderen grond dan de on overdachte opvatting van hunnen last om heente gaan door de gehele wereld (252), want dit zou alleen het tijdpunt waarop dit land bevolkt was een honderd jaren of vier vervroegen. Met afsnij ding van alle gewaagde en onbestaanbare verklarin gen, zal het dienstiger zijn enige daadzaken voor tedragen. - -

(252) Zo als dit de slotsom is van een verhandeling van G. Moebius over dat onderwerp. Leipz. 1660. | | |

(297)

De nauwkeurigste opmerkers hebben in Ameri ka, het noordelijkste gedeelte, dat is boven den 60sten graad, uitgezonderd, één, van de andere onderscheiden, mensenras opgemerkt, schoon on dergedeeld in duizend takken en twijgen; de koper roode huidkleur, het gladde - neêrhangende haar, zijn slechts gedeeltelijk deszelfs kenmerken, de baar deloosheid nog minder, want het zorgvuldig uit plukken van het haar van dit en andere delen des

ligchaams, is alhier niet zonder uitzondering, en is ook elders in gebruik gevonden; het is de schedel vooral en zijne doorgaande gedaante die alle de inboorlingen van Amerika verenigt, en onderscheidt. Ik zal dezen naam gebruiken van de oude oorspronkelijke inwoners sprekende; Negers, lieden van de kleur, Europeanen, Spanjaarden, of anderen land aard, zal ik, met hun bijzonderen naam, waar het noodig is, inwoners of volkplanters noemen.

De Amerikaansche schedel is, met betrekking tot het uitsteken van het wangbeen, de richting van de aangezichtslijn, de bijna hondvormige verhevenheid van het sterk ingedrongen voorhoofdsbeen, en het minder gewelfde van het achterhoofdsbeen, wezen lijk onderscheiden van de Aziatischen, schoon na der daarbij komende dan bij dien der Negers. De beide verhevenheden waaraan GALL Zo veel hecht, zijn weinig opmerkbaar (253). De inboorlingen van Nieuw Spanje gelijken over het algemeen naar 253) De leer van GALL, uitg. door sTUART, pl. 2, n°. 5, en bladz. 86.

(298)

die van Kanada, Florida, Peru en Brazilië; kleur, hoofdhaar, gestalte, opwaartsche stand der ogen, waarvan de hoek naar de slapen uitloopt, uitsteken van het kaakbeen, iets ronder en minder scherp hoekig dan dat der Mongolen, breedheid van lippen, in de mond, bij een diepen en ernstigen blik, een uitdrukking van zachtheid, zijn hunne gelijke kenmerken. Op een oppervlakte van 750,000 vierkante mijlen gronds, van de eilanden bij het zuidelijke Vuurland tot aan de St. Laurens rivier en de Beringsstraat, wordt men overal ver rast door het overeenkomende in de trekken der inboorlingen, en men vindt zich gedrongen hen voor afkomelingen van één stam te erkennen.

Vroegere waarnemers, die nog op gene Zo beaalde eigenheden acht gaven, waren desgelijks door deze gelijkheid in het voorkomen, in andere opzichten, getroffen; een zekere droefgeestigheid en neêrgeslagenheid van geest en in het oog, ene onaandoenlijkheid, die gene hevige drift maar alleen ernst en somtijds woestheid tekent, vonden zij bij de Noord-Amerikaansche wilden, gelijk bij de verspreide stammen aan de Paraguay.

Niet zoo, ten aanzien van de kleur. Velen hielden in het eerst deze voor het uitwerksel van ene beschildering, van de luchtstreek, en van andere uitwendige op de huid werkende middelen. VoLNEY (254), op de getuigenis van een Noord-Amerikaansch opperhoofd, bevestigt dit door de waar

(254) Tableau du climat etc. des Etats Unis, II. 442.

(299)

neming dat de kinderen bij deze stammen blank gebooren worden, en hetzelfde schrijft men van die in Kalifornië; HUMBOLDT (255) daarentegen verzekert het tegendeel van die in Peru, Quito, aan den Orinoko, in Caracas, en Mexiko. Wat dit punt betreft, is het genoeg uitgemaakt dat de donkerheid der kleur geen algemeen merk is, en zoo min in dit werelddeel als in Afrika in betrekking staat tot de nabijheid van de evenachtslijn. Voor lang heeft men in het zuiden en in het noorden van Amerika volkeren aangetroffen welker huid kleur, ten dele ook het hoofdhaar, naar die der Europeërs zweemden; bij voorbeeld de inboorlingen van Noetka-sond, van verscheiden delen van Louisiana, de Miges in Zapoteja, een provincie van Mexiko, de oude inwoners van Antiochië en Santa Fé de Bogota, vele woud-, rivier- of bergbewoners in onderscheiden landen van Zuid-Amerika, terwijl de Wilden in de vlakten bij de Orinoko zwartbruin zijn. In Mexiko, aan de Moskito kust, in Florida, op de Westindische eilanden had - (255) *Essai politique de la nouvelle Espagne*, p. 85. - Uit den mond van lieden wier nauwkeurigheid en goede trouw ik geen reden heb van in twijfel te trekken, herinner ik mij te hebben gehoord dat zij Negerkinderen op hun plantaadjen in Suriname hadden gezien blank geboren worden, doch al ras van kleur veranderende, en met de derden dag in dien der Negers overgaande. Daarentegen weet men, dat zelfs de Afrikaansche Negerfoetus de trekken en de kleur van dit ras bezit. Na onderzoek, meen ik te kunnen aannemen dat die blankheid niet eigenlijk maar van ene lichtere tint der kleur te verstaan is, zijnde bij de Westindische Negers donker-roodachtig.

(300)

den de inboorlingen de geelachtige Oostindische tint. In Brazilië waren zij bijna zwartkleurig. De kleur en gedaante van vele Indianen bij Poste Vincennes en Fort Détroit in Noord-Amerika, brachten aan VOLNEY de Egyptische Fellah's en de Beduïnen te binnen.

Zo bevestigen over de gehele lengte van Amerika verspreide verscheidenheden, aan de enen kant, de éénslachtingheid der inboorlingen, en noopen, aan de anderen kant, om hen als een van dat der andere werelddelen onderscheiden ras te erkennen. Men behoort zich evenwel die gelijkheid niet te overdreven voortestellen. In deze verbaazende uitgestrektheid, bestaan even Zo kennelijke onderscheidingen als men bij voorbeeld in het Kau

kasisch ras tussen de Circassiers, Moen en Perzianen waarneemt. De zes voet lange gestalte van de Patagons, door de eerste ontdekkers in reuzen herschappen, is ook die van de Karaïben in de vlakten tussen de Orinoko en de bronnen van de Rio Blanco. Hoezeer verschillen niet deze Karaïben, die tot de sterkstgewassen volkeren van de gehele aarde behoren, van de verbasterde Karaïben, of Zambas, op het eiland St. Vincent, en van de Chaymas in Kumana? Hoe niet de Tlaska lezen en de Lipans en Chichimecken in het noordelijke gedeelte van Mexiko? Welk verschil tussen de zwarten Guyaner of Braziliaan, den groten welgemaakten inboorling van Chili, den zachten en ranken Peruaan, de zwaarlijvigen Mexikaner, de stevigen Irokees, de kleinen, gedron (301)

gen inwoner van Noetka-sond, en welke talloze tussensoorten men meer zou kunnen opnoemen? Zeer onderscheiden doen zich de Paraguayers, en de Magellanners voor, en de Abiponen, met hunne haviksneuzen, die als een kentekenende trek in de afbeeldingen door Amerikanen vervaardigd, voor komen, terwijl echter noch de inboorlingen van Noord-Amerika, noch die aan de Orinoko den zelve bezitten. „Zo verschilden de Chanci, in de zestiende en zeventiende eeuw, in de provincie de Los-Pastos, door hun langwerpige open gelaat, van de Panches die destijds in de meer inlandse en hetere streken bij Bogota woonden. Men heeft den naam van de zeer uitgebreiden stam der Homagua van het Peruaansche woord uma, hoofd, afgeleid, om de gewoonte, die nog bij hun bestaat, van het hoofd langer te maken door het voorhoofd tussen twee plankjes te drukken, gelijk zij Cambevas, dat in het Braziliaansch hetzelfde betekent, genoemd worden door de Portugezen van Para. Wij willen toegeven, dat zulke verscheidenheden als de laatstvermelde is, niet uit de natuurlijke vorm maar uit de grillige denkbeelden omtrent schoonheid of andere volks gebruiken haren oorsprong ontleenen. Het kenmerk, uit de schedelvorm ontleend, blijft niettemin zeker bestaan, en zal ongetwijfeld door toekomstige ontleedkundige n^o sporingen meer en meer bevestigd worden. Zo gewis als het, te dezen aanzien, is dat de vermenging van volksstammen, die reeds in de klassieke tijden der beeldhouwkunst in Griekenland niet meer (302)

toeliet deszelfs verschillende bevolkers te onderscheiden, en die in het hedendaags Europa dit merk van onderscheid tussen Germanen, Kelten,

Saracenen, lang heeft uitgewischt, niet bewijst dat het te voren niet bestaan hebbe; Zo leert van den anderen kant hetgeen men, van de Finnen en Esthen bij voorbeeld, en van de Laplanders, weet, dat het verplaatsen onder een andere hemelstreek, verandering in de been- en schedelvormen aanbrengt.

In het werelddeel zelf, waarover wij nu spreken, heeft men dien, invloed in de kinderen van de Engelschen, aldaar geboren wordende, waargenomen. Hoger kaakbenen, dieper staande ogen, hangen der oogleden die tegen het terugkaatsend zonlicht beschermen, nadering tot de echt Amerikaansche kleur, zodat zij in de binnenlanden van Carolina en Georgië slechts weinig lichter is dan die der Irokezen, bespeurt men bij voortgang in de jongere geslachten, en zulks duidelijker in de middel- en zuidelijke delen, dan in de noordelijke, van de Verenigde Staten, in de vlakke landen en aan de zee dan in de nabijheid van de Apalaschische gebergten, in de lagere en handwerks- dan in de hogere standen. Desgelijks neemt de stugheid van het hoofdhaar toe. -

Deze aanmerkingen zijn, meen ik, voldoende om de twee volgende grondregels te staven en, over d: bevolking van Amerika handelende, op deze toe teoassen.

19. Gelijkheid in schedelgedaante, bewijst ééner

(303)

lei oorsprong, schoon luchtsgestel, zeden, en der gelijke, verscheidenheden aanbrengen.

2°. Het gedeeltelijk missen van die gelijkheid bewijst geen verschillenden oorsprong, wanneer de verscheidenheid uit plaatselijke veranderingen ten aanzien van lucht- en landstreek of gebruiken, is optehelderen.

De Eskimo's, de inboorlingen van Noetka-sond met hun graauwe ogen, daargelaten, getuigen reizigers die de Noord-Amerikanen en de inwoners van Tartarije zagen, dat zij niet weinig naar elkan der gelijken. Amerikanen, Mongolen, Mantschoe, Maleiërs, deze schijnen de naast aan elkander verwante takken te zijn van het gehele mensche slacht. De Amerikanen staan minder op zich zelf dan de Negers; en het schijnt nogtans moeilijker, bij volslagen gemis aan oude berichten, iets ge gronds over hun afkomst te zeggen. Genen kende de Oudheid ten minste reeds in hun zelfde woon plaatsen, maar omtrent deze reiken geen overlevende ringen lager dan de vijfde en zesde eeuwen onzer jaarrekening.

Men houde al de Atlantis van Plato voor meer dan een wijsgerig tafereel, en voor misschien het een of ander groot eiland werwaarts een storm Phenicische scheepvaarders van de kust van Afrika dreef, het is gene geschiedkundige bijdrage; de beeld spraak-tekeningen die men meent dat de tochten der Tolteken met tijdsbepaling aanwijzen, zijn het niet.

(304)

Voor ons, indien al latere tijden ze mogten bevestigen of ophelderen, zijn de wenken niet veel beduidend van enige andere met dit werelddeel be staan hebbende betrekkingen. De jaarboeken der Chinezen maken gewag van een tocht door deze gedaan omstreeks 458 na J. C. naar een streek van de noordwestkust van Amerika, die zij Fou-Sang noemen, niet ver ten zuiden van het punt waar de Russische ontdekkers in 1741 ontscheepten (256). Ook vond KAEMPFER sporen van een tocht der Japanners, op welken zij ver ten noordoosten tus schen 40 en 50 graden breedte aan een groot vast land kwamen. In de tiende eeuw bezeilde de Noor man Leif, zoon van Erik de Roode, die het eerst Groenland had gevonden, door nadere ontdekkingen en zucht tot nog verdere gedreven, een oostelijk gedeelte van Noord-Amerika, dat hij onder den naam van Wijnland bekend maakte naar de druiven die hij er vond, en die er, gelijk ook tarwe, in het wild groeiden, van welke beide en andere voortbrengsels hij een lading naar Groenland mede terug bracht; een ontdekking die later door ene (256) BuAchE wijst in een Carte des terres nouvellement con nues au nord de la mer du Sud, deze route des Chinois en Ame rique, tracée sur les connaissances géographiques que Mr. DE GurGNE à tirees des annales Chinoises, zijnde de zesde kaart bij het Exposé des découvertes au nord de la grande mer, présenté au Roy avcc les considerations geographiques et physiques sur ces découvertes, le 2 Septembre 1753. Over Japan zie men het werk van de aangehaalden schrijver, I. Hoofdst. 4, en de Histoire gé nérale des voyages, XXI. p. 480, en dit laatste, XVII. P. 2. p. 76, over de ouden Smaragdenhandel der Peruanen met de Philip pijsche eilanden.

(305)

zending van Christenpredikers gevolgd werd, doch waarvan na de twaalfde eeuw het spoor even als dat van oud Groenland verwaarloosd en verloren, en de waarheid schier ontkend is (257). In 1170, zegt men, begaf zich Madoc, zoon van Owen Guyneth, de Koning van Noord - Wallis, zette zich met meer landgenoten naar Amerika en aan de Missoeri neder. Volgens verscheiden rei

zigers zou aan de Ohio een Europeesche volkplanting bestaan, welker taal met het Wallisch overeenkomt, hetgeen zekere Morrice Griffith, een Walliser van geboorte, bevestigt. Nog vóór het einde der veertiende eeuw bezochten twee Venetianen, de gebroeders Zeno, enige kusten van Noord-Amerika (258). Ik noem zodanige verhalen niet veelbeduidend, omdat een volkplanting van zulken oorsprong alleen een bijvoegsel zijn kon bij de echte inboorlingen. Nog minder waarde heeft de voorgewende ontdekking van Amerika door Martinus Behem van Neuremberg (259).

(257) Te ligtvaardig echter, naar mijn gevoelen. Nieuwe ontdekkingen bevestigen gedurig ontdekkingen en waarnemingen door de Ouden gedaan, en later geloochend. De doorziende geschiedkenner sUHM, in een Verhandeling over de handel en scheepvaart der Denen en Noormannen in de Heidenschen tijd, stelt de zaak door menige bijzonderheid schier boven allen redelijken twijfel. Skrifter, VIII. s. 107 en v. Men vindt er ook veel van bij MALLET, Introd. à l'Hist. du Danemarc, I. 244 et suiv. en kan vergelijken RoBERTsoN, Amerika, I. 176.

(258) Uit voN zAch's Monatliche Correspondenz, in l'Esprit des journaux, Juin 1807.

(306)

Waar, derhalve, moeten wij de oorspronkelijke inwoners van Amerika opzoeken, zodanige volkeren althans die, vergelijkender wijze, de oudsten zijn onder de voorvaders van de tegenwoordige in

(259) In het Mengelwerk van het Letterkundig Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak voor 1816, bl. 586 en volg., vindt men die ontdekking betoogd, en in het Mengelwerk van 1817, bl. 362 en volg., deels terecht gewezen, deels aangedrongen door ene aanhaling uit het Liber Chronicorum, Norimb. 1493. Het is duidelijk uit RoBERTsoN's Geschiedenis van Amerika, I. 172, dat dit gevoelen geenszins nieuw is. En ofschoon de bedoelde plaats in het Liber Chronicorum in meer omstandigheden treedt dan men zou opmaken uit RoBERTsoN's afkeurende getuigenis, Zo komt het mij toch voor dat die plaats niets gemeens heeft met de ontdekking van Amerika. De uitdrukkingen » zij zijn in een andere » wereld aangeland, » - , zij hebben een andere tot nu toe onbekende wereld geopend, » schijnen daartoe te hebben aanleiding gegeven; dit toont het overige van het verhaal: „ voorbij de kolkommen van Herkules zijn zij zuidwaarts naar Aethiopië gesterend; voorbij de evennachtslijn zijn zij in een andere wereld aangeland en was de zonneschaduw over hen, wanneer zij (met hun aangezichten) oostwaarts gekeerd stonden, zuidwaarts en op hun rechterzijde.” In het een en ander ligt dat zij ver zuidwaarts op de kust van Afrika landden, die voor hun, vóór GAMA, even Zo goed , een vreemde en nieuwe wereld” mogt geheten worden, » vele jaren lang vergeefs gezocht; ” dit al

thans kon de schrijver niet van Amerika zeggen, even min als dat zij er kwamen » niet ver van het strand zich verwijderende.” De stand der zon te hunnen aanzien is even goed op Afrika van toe passing, en in de voortbrengsels van het land ligt geen bewijs voor het andere gevoelen. - Over dezen, en andere vroege tochten naar Amerika kan men wijders zich bevredigen in de *Hist. génér. des Voyages*, T. XVIII. Avant-propos pp. III. et XIV. et p. 102.

T. XIX. p. 20. Dat men omstreeks de tijd der eerste Spaanse scheepstochten reeds gewoon was uit de noordelijke delen van Europa daar heen te zeilen, blijkt uit de vestiging ener volkplanting van Noren, wier naam overgebleven is tot in de zeventiende eeuw in Norumbega, en welligt thans nog in Bergen in Nieuw Jersey, en die zeker reeds bestond toen François I. in 1540 La Roque Seigneur de Roberval tot heer van Norimbegue en zijn Onderkoning, over de te verkrijgen landen, in Kanada, Terre-Neuve, Labrador enz. benoemde. *Hist. des Voyages*, XIX. p. 34 en XXI. p. 288. De stad en de kust komen onderscheiden voor in de kaart van ORTELIUS van het jaar 1587. -

(307)

boorlingen? Van waar zijn deze inboorlingen af komstig? Hoe zijn zij datgene geworden wat zij waren ten tijde van de Ontdekking, en wat zij nog zijn?

Het is hier noodig een blik te werpen op de toenmalige vorderingen en staat van beschaafdheid, waaruit men, tot degene die zij vroeger verkregen, besluiten kan. De staatsinrichtingen van Mexico en van Peru geven gene aanleiding om het tijdsverloop te bepalen sedert dat deze rijken hadden gestaan. Wie toch zou zich vermeten het aan te wijzen, hoe lang het gebiedend genie, van enen vorst, onder gelukkige omstandigheden, werken moet om een Staat te vestigen, en daarop des zelfs duur te berekenen ! Wij kunnen ons enig nader denkbeeld omtrent dat tijdsverloop vormen uit de staatsstukken die in het rijk van Mexiko vervaardigd werden, waartoe jaarlijks een hoeveelheid van 16,000 pakken papier, uit de Agave Americana bereid, door vijf steden als schatting geleverd werden aan Montezuma. Deze stukken bevatteden in beeldschrift (260) de rechtsgedingen, de verbonden, (260) Proeven daarvan geeft ROBERTSON, *Geschied. van Amerika*, IV. bl. 48. Uitvoerig vindt men het in een reeks van 32

(308)

en de geschiedberichten ten dienste van volgende tijden. Instellingen, voorzeker, die, Zo de gruwzame talloze mensenoffers hadden opgehouden, al ras tot een staat van beschaafdheid en verfijnde staatkunde konden leiden, gelijk als China en Japan ons vertonen; zonder dat men daaruit zodanige

oudheid kan opmaken als het eerstgenoemde Rijk althans zich toeschrijft. Het is zoo, dat in dit beeldschrift een mingevoerde schrijfkunst door straalt, en dat het meer schilderwerk was dan een doorgaand en uitgebreid gebruik van vereenvoudigde trekken, hoedanige de Mexicanen er enige bezaten. Het algemeen gebruik zelfs van deze beeldtekens in openbare zaken, de daaruit ontstaande gebondenheid aan dezelfde tekens, kan een hinderpaal zijn geweest tegen het overgaan tot een gemakkelijker of ook sierlijker wijze van uitdrukking. Bij dit alles blijft deze Zo algemeen in zwang zijnde wijze van beeldspraak schilderen ene merkwaardigheid zonder voorbeeld in de oude of tegenwoordige wereld. - -

Soortgelijk geschilderd beeldschrift was in zwang door geheel Amerika; LA FITEAU vond het bij de Hurons en bij de Irokezen. De inboorlingen van Virginia stelden in zodanige schilderijen, die zij Sagkokok noemden, gebeurtenissen uit hun geschiedenis voor. Andere zulke tekeningen zag PIKE, op zijne reizen, tussen de jaren 1805 en platen voorgesteld in LORENZANA, Historia de Nueva Espana, por coRTEs. Mexico 1770, in folio.

(309)

1807, op bomen niet ver van de Rio del Norte en elders in het zuidelijkste gedeelte van Louisiana.

Aan de oevers van de Ucayale, in het oosten van Peru, bij de onafhankelijke Panos, vond nog een Zendeling, omstreeks het midden van de afgelopen eeuw, boeken met beeldschrift en op zich zelve staande karakters, die zij zeiden van hunne voorvaders als overleveringen van hun vroegere lotgevallen te hebben verkregen.

Nog duurzamer gedenktekens bieden de granietrotsen aan, tussen de Cassiquiare en de Cono richite, tot een ontzettende hoogte besneden met beeldwerk, gelijksoortige, naar het schijnt zinnebeeldige, tekeningen, zijn gevonden ten noorden en westen van de Orinoko, bij Encaramada en Caicara, aan de oevers van de Cauca, bij Timba, tussen Cali en Jelima, op de bergvlakte der Andes (261) zelfs, in Parama de Guanacas; altemaal bij volkeren die het gebruik van metalen werktuigen niet kennen, en deze tekeningen aan een tijd vak toeschrijven dat de aankomst hunner voorvaders voorafging. t

Het beeldhouwen in steen had aanmerkelijke voortgang (261) Andes is de naam van de gehele zeer uitgestrekte bergketen, de Cordilleras zijn de hoogste toppen daarvan, het hoge bewoonbare gedeelte aan derzelve voet heet Sierra en zakt weste

lijk naar de Valle, het vlakke land aan de kust; de lage landen die oostelijk naar Brazilië strekken en grotendeels uit ondoordringbare bossen bestaan, worden aldaar montagnas genoemd. De provincie van Quito, de hoogste bekende bergvlakte, is schier één - outzaggelijke vuurberg, die van 1797 tot 1802 aanhoudend schudde - Een overzicht der gansche Andes geeft de Encyclopédie moderne, 2. éd. I. p. 399 et 400.

(310)

deringen gemaakt in Mexiko. Men bewondert nog het borstbeeld van de Mexikaansche priesteres in het hardste bazalt zeer kunstig uitgehouwen, met geheel ontoereikende werktuigen. En niet minder bewonderenswaardig zijn de basreliefs op de piramide van Xochichalco (262).

Met gelijke bekwaamheid gebruikten de Peruanen hunne zeer onvolkomen werktuigen (263) tot het bewerken van stenen gedenktekens en gebouwen.

In Peru en in Mexiko waren uitgestrekte werken der bouwkunst voorhanden, reeds vóór de tijd der Inca's; . deze vonden de vlakten in de gebergten van Tiahuanaca als bedekt met zeer grote bouwvallen, en, bij het veroveren van Tabasco, ingestorte gebouwen met kenmerken van een zeer hoge oudheid. In de overblijfsels van vele andere uit de tijden der Inca's is eenvoudigheid, hechtheid en evenmaat verenigd. In werken van versterking met uitgestrekte muren en omgravingen, gelijk aan die in het oosten van Azië en in Kanada, herkent men volken die zwarigheden wisten te overkomen. Een aanmerkelijk voorbeeld van gevorderde bouwkunst was het paleis van Mitla in Oaxaca, de hoofdplaats van Zapoteca, alwaar, even als in het schiereiland Yucatan, de beschaving een hoger' trap had bestegen dan elders. Nabij de noordelijkste (262) HUMBoLDT, Vues des Cordillères, tab. I. II. et X. (263) Het gebruik van het ijzer niet kennende, schoon het in Mexiko en Peru genoeg voorhanden is. Origine des lois etc. I. 147.

(311)

grenzen van de Spaanse bezittingen staan de Casas grandes, een overblijfsel, volgens vAN HUMBoLDT, van het paleis van Astek, aan de zuidelijke oever van de Gila, elf dagreizen van het Presidio de Horcasitas, en de Casas grandes in Nieuw - Biskaye tussen het Presidio de Ganos en dat van San Buenaventura; de Moqui, een tamelijk beschaafd volk aan de Yaguefila, wonen in steden en stenen huizen, op bijna dezelfde wijze gebouwd als die der eerstgemelde Casas grandes. Dergelijke voortbrengsels getuigen niet slechts van

burgerlijke maar van enige wetenschappelijke be-
 schaafdheid; doch er spreekt inderdaad grootheid in
 de piramiden in Nieuw-Spanje, in het bijzonder in
 die van Cholula, van dewelke elke der vier zijden
 aan de grondslag 439 meters lang, en de platvor-
 mig versmallende hoogte 54 meters is. Door deze
 verhouding van de grondoppervlakte tot de hoogte,
 gelijk door deze wijze van bouwen, zijn zij onder-
 scheiden van de Egyptische, en gelijken, in het
 laatste opzicht, meer naar de beschrijvingen die HE
 RoDoTUs en DloDoRUs sicULUs van de tempel
 van Belus te Babylon geven, met dit onderscheid
 nogtans dat van dezen de hoogte van de onder-
 sten grondslag aan de lengte van elke zijde gelijk
 was, en er op dien teerling zeven telkens kleinere
 boven elkander oprezen (264) ; terwijl men ziet
 dat in de piramide van Cholula de grondslag tot
 (264) Elke zijde van de ondersten teerling hield een stadie,
 of 600 voeten, zodat het gebouw veel hoger was dan breed.

(312)

de gehele hoogte nagenoeg staat als 8 tot 1, na-
 melijk ongeveer 14.00 tot 170 voet. een hoogte
 ongelijk minder, maar de omvang van de opper-
 vlakte veel aanmerkelijker, namelijk 1,960,000 en
 560,000 vierkante voeten (265); doch zij zijn even
 merkwaardig als de eerstgenoemde uit hoofde van
 hare nauwkeurige richting naar de vier hemelstre-
 ken. Zoowel deze plaatsing als het tropisch jaar
 der Mexicanen, dat volkomen overeenkomende is
 bevonden met dat der sterrekundigen van de Kalif
 Almamon, leggen onverwachte kundigheden aan den
 dag. Het is, alles, het puin van vroegere weten-
 schap, over de bodem van Amerika verspreid; ge-
 lijk het kunstig aardewerk, dat hier en daar bij de
 Casas grandes aan de Gila, en aan de rivier der
 Amazonen, gevonden, van de kunstvlucht van ver-
 geten tijden getuigt. -

De volkeren van Amerika daalden van de bereik-
 te hoogte, ongetwijfeld door menigerlei lotverwis-
 seling, tot de lageren stand in welken de Span-
 jaarden ze leerden kennen en ten dele nederdruk-
 ten ; Egypte en Indostan leveren ons voorbeelden
 van denzelfden aard. Zij zijn echter niet beneden
 alle beschaafdheid gezonken; smaak en bekwaamheid
 voor schilderwerk, gelijk wij beschouwd hebben,
 bestaat nog bij de Peruanen en bij de Mexicanen.

(265) Vergel. HERoDoTUs, l. c. 183, met GoGUET, de l'Ori-
 gine des lois etc. III. L. 2. en de Algem. Geschiedenis door een
 gez. gel, mannen, l. 452, en zie ook LEWIS en GLARKE, Reis in
 Noord-Amerika, l. bl. 77, en de vertaler op bl. 98.

(313)

Andere stammen zijn, het schijnt zoo, door Wil den vervangen, maar dit kan niet bevreemden als men nadenkt wat er, bij voorbeeld, van de oude Grieken geworden is, en zich voorstelt wat er noodzakelijk worden moet van elk volk dat, van den enen trap van ontbering tot de anderen ru wer en onvatbarer, meer verspreid geraakt. Te midden van deze verwildering behielden de volkeren van Amerika sporen van vroegere be schaafdheid, onmiddellijk tot ons onderwerp be trekkelijk, in hun taal, gelijk de teruggedrongen Laplander die in zijne veertien naamvallen behield. In Groenland gelijk in Peru, aan de Hudson's-ri vier en in Mexiko gelijk aan de Orinoko, wor den talen gesproken, waarvan de vormen Zo kun stig en Zo veelvuldig zijn als slechts weinig talen in de wereld er kunnen aanwijzen, vormen die aan alle deze onderling gemeen en tevens geheel eigen zijn, en welke door geen invloed van Europesche aankomelingen kunnen zijn ontstaan, die boven dien, zonder hogeren trap van beschaving, zich nooit aldus ontwikkelen, wanneer het verstand niet doordringt tot onderscheidingen, waaruit zij worden geboren, en naar het opmerken van welke zij re gelmatig worden toegepast. De algemeen gelijkvor mige en tevens geheel eigendommelijke gedaante die zij op Zo veel honderden mijlen van elkaâr ver wijderde punten aangenomen hebben , doet natuur lijk denken aan een gemeenschappelijk middelpunt, waaruit deze Amerikaansche taalbeschaving kan zijn

(314)

uitgegaan; een vermoeden hetwelk grond wint door het gezegde over het beeldschrift. Niet dat er nu nog een Rijk bestaan zou waar men zou mogen hopen de wieg van Amerika's oor spronkelijke beschaafdheid weder te vinden; Tol teken die, naar de overlevering, uit het noordwes ten van dit werelddeel dat beeldschrift tot aan de landengte toe hebben verbreid, of een verdichte Staat van Quivira. De zendelingen F. GARCès en FoNT, de reizigers LEwis en CLARKE , en MACKENZIE , hebben alle deze westelijke delen in Zo verschillende richtingen tot aan de Stille zee toe doorsneden, dat niets aanleiding geeft om het aan wezen van zulk een Staat nog voor mogelijk te houden. Doch al ware ook zodanig middelpunt van taalbeschaving ontdekt, het zou daarom nog niet het punt behoeven te zijn waaruit de bevol king zich verspreidde. Deze beschaving kon in meer dan ééne richting straalswijze zijn voortge gaan, en in menigvuldige wijzigingen, onder zeer

verschillende en zeer verwijderde volkeren, hebben toegenomen, en, omgekeerd » konden dezelfde natuurlijke omstandigheden, hier en ginds gelijkvormige wijzen van uitdrukking hebben voortgebracht zonder een onderlinge aanraking tussen die volkeren. Indien die beschaving niet op de bodem van Noord- of Zuid-Amerika zelf is ontstaan, dan zijn wellicht de eerste zaden derzelve alleen van elders gestrooid geworden, is zij een uitheemsche vrucht van dit werelddeel, dan heeft zij mogelijk van tijd (315)

tot tijd voedsel van buiten ontvangen. In beide onderstellingen blijft het een belangrijke vraag: Van waar is Amerika beschaafd? Van waar uit de oude wereld?

Hier heeft men allerlei gissingen te baat genomen. Geen hoek der andere werelddelen of men heeft er aan gedacht; geen trek van overeenkomst dien men niet heeft toegepast; niet altijd indachtig dat het mensdom in zijne kindschheid sommige geel laatstrekken bezit die overal naar elkander gelijken. Het beeldschrift, de zuilen, de tijdsverdeling, de volksgebruiken, van Egypte, heeft men willen weerdvinden in Mexiko en in Peru; in het laatstgenoemde Rijk de feesten der Chinezen, de knopen of quippos van verschillende kleuren waarvan zich ook deze, in zeer ouden tijd, in plaats van schrift bedienden, Zo als dit mede de inwoners van Kanada deden, verhuizingen van stammen van dien land aard naar het Noorden, in hun jaarboeken aangekend en sedert uit de gedachtenis verloren, of ondernemingen van hun Mongolsche opperhoofden, door storm verstrooid. Want, hoe ongunstig men de winden vooronderstellen moge voor ene geregelde vaart van onervarene mensen, van Japan en China op Amerika, maakten zij dit voor hun Zo min onmogelijk als voor de Maleiërs om tot Owehi te komen. Men heeft de godenleer der Indoes en der Peruanen vergeleken; het onthouden van alle andere spijze dan uit het plantenrijk, bij de Pastos in gebruik en bij de vrouwen van vele stammen in de binnenlanden van Zuid-Amerika, de (316)

leer der zielsverhuizing, van de Tlascalanen; de gruwzame gewoonte van vele moeders onder de Zuid-Amerikanen even als onder sommige Indoes, van de meisjes terstond na hare geboorte om te brengen. In het bijzonder heeft men vele scherpzinnigheid aangewend om aan de overeenkomst licht bijtezetten tussen de Amerikanen en de oude Israëlieten, en het overgaan van een deel der tien naar Assyrië gevoerde stammen, door Azië naar

Amerika, waarschijnlijk te maken. In deze vergelijking heeft men als hoofdpunten aangevoerd: dat bij de Surikois in Acadië, bij de Cherokkie's, Chikkasah en Chokta's in West-Karolina, Allelujah, de slotregel was van een gezang (266), en dat bij enige volkeren aan de Orinoko de besnijdenis in gebruik is, maar deze, die zich ook tot het andere geslacht uitstrekt, schijnt daarom veleer uit Afrika overgenomen. Van hun godsdienstgebruiken is er geen spoor, dat men toch eerder zou verwachten dan dat het aandenken aan gebouwen in Babel gezien hen in het oprichten der hun in Amerika zou bestuurd hebben. Anderen, al weder, hebben gemeend trekken te herkennen van de Kamitischen of Phenicischen beeldendienst, of hebben van de scheepvaarten der laatsten, en van de op zekere hoogten westwaardsche winden, gebruik gemaakt om lieden van dien landaard naar deze kust te doen drijven. Op deze wijze belandde een bark die van Tenerisse naar een ander der Kanarische (266) En betekende - wat? ,
(317)

eilanden wilde zeilen, aan het eiland Trinidad, aall den mond van de Orinoko. De Brazilianen en Guyaners heeft men, om hun zwarte kleur, met de zuidelijke Afrikanen vergeleken. Ook aan ons werelddeel, aan Karthagers uit Spanje door de Romeinen verjaagd, aan Ierland, aan Noorwegers denkt men. Ik heb er reeds enig verslag van gedaan, en mijn gevoelen gezegd.

In hetgeen er van de talen der Amerikaansche volksstammen verzameld is, zijn, zorgvuldig zittende, hier en daar enige woorden te vinden die met woorden uit talen van andere werelddelen in klank en betekenis overeenkomen, men treft er zelfs bij de Lesguis en andere stammen van den Kaukasus aan, maar geregeld kan men nog niets daaruit opmaken.

Meer dan dit alles is de gelijkheid treffende tussen de ligchaamsgestalte der volkeren in Noord-Amerika en in het noordoosten van Azië, en de overstap van daar naar de westkust van het eerst genoemde werelddeel langs een onafgebroken reeks van eilanden is op meer dan ééne wijze begrijpelijk en ligt, voor volkeren zelfs die zeer geringe middelen om de zee te bouwen bezitten, en er bestaan voorbeelden genoeg van ver bezwaarlijker en schier ongeloofelijke tochten in ellendige vaartuigen.

Als een stellige, door de nieuwste ontdekkingen tot zekerheid gebrachte daadzaak, weet men thans: dat in het oostelijkste noordergedeelte van Ameri

ka, in Groenland en op de kust van Labrador,

(318)

en op de westkust nabij die van Azië, één volksstam woont, en dat deze ééne volksstam dezelfde is als die op de noordkust van Azië en de tusschen beide liggende eilanden.

Onder de weinig bekende stammen van dat werelddeel heb ik te voren (267) de Tschoektschen opgenoemd. Het gedeelte van dezen stam dat als nomaden leeft, heeft BILLING in zijne reis nader doen kennen als verwant aan de Koreken, maar de gezeten Tschoektschen en, naar hetgeen uit Lesseps is optemaken (268), ook sommige Koreken, behoren tot de stam der Eskimo's, en zij zijn het die, een tak uitmakende van de groten zelfden stam, tot bewijs verstrekken van de zamenhang dezer volkeren in de beide werelddelen. Het zijn niet slechts jaarlijksche krijgstochten welke sommigen dezer Tschoektschen op de overzeesche kust brengen, maar de overeenkomst van taal staft de daadzaak in stellige bijzonderheden, die reeds vroeger op bekende waarschijnlijkheden en vermoedens ondersteld werd, -

De lezer die zich een denkbeeld van deze volkeren van Noord-Amerika maakte, bijéenvattende wat hij in verscheiden beschrijvingen van de Eskimo's en Kanadasche wilden las, zal ze zich, meenen wij, aldus hebben voorgesteld: zwart, recht hangend haar, dunne baard, bij velen gene; over het verdere ligchaam Zo weinig ruig dat de uit (267) Eerste Stuk, bl. 230.

(268) Reize, II. 34 en 73.

(319)

zonderingen voor een werking van de bozen geest worden gehouden. De zintuigen van gezicht en gehoor ongelooflijk sterk. Het tatoeëren, op wangen, voorhoofd en kin, op verschillende wijze, gebruikelijk. De vrouwen zelden vruchtbaar, weinig moeders die vier kinderen hebben; doch daarbij gemakkelijk in de verlossing; tot vier weken na dezelve voor onrein gehouden; hare kleine kinderen dragende in bekleedsels van vermolmd hout met een paar lappen bont bedekt. De jagt in den winter, de visserij in de zomer, hun bezigheid en hun middel van bestaan. Hun voedsel ge-rookt verterende of in de lucht gedroogd; om het zich te verschaffen bestendig rondzwervende door de wouden en uitgestrekte wildernissen en vertoevende nauwelijks een paar dagen op ééne plaats. Meestentijds bij enkele gezinnen rondtrekkende, somwijlen met andere stamgenoten een tijdlang in

gezelschap, daarna weder elkander verlatende, en komende met even Zo weinig afspraak ook weder bijeen.

Deze omtrekken, waarmede de lezer zal instemmen, zijn getekend naar de Bosch-Tongoezen, in Azië, naburen van de Koreken, gelijk deze aan verwanten van de Kotschoejoester - Tschoektschen zijn (269). Sprekender bewijzen van de grote gelijkheid tussen deze noordelijke Aziaten en noor (269) Eerste stuk, bl. 219. De beschrijving is bijna woordelijk, met verkorting, overgenomen uit GeoRGI's Beschreibung der Nationen des Russischen Reichs, s. 309-323.

(320)

delijke Amerikanen kan men wel niet verlangen, en het is niet moeilijk om optelossen hoe de Wilden heden ten dage in Noord-Amerika zoo. kunnen verspreid, Zo verwilderd gebleven of geworden zijn? Mensen, Zo als wij ze beschreven, nog niet omringd noch bekend met meer beschaafde naburen, gelijk de Chinezen en Russen in latere tijden, zulke mensen in Amerika overgaande, werden, door die verspreiding, door gemis van bijna alle soorten van huisdieren, van alle veehoederij, zodanig als men hen heeft gevonden ; en zelfs de krijgsvolke Tschoektsche verloor zich in de zwakken, vreesachtigen Eskimo. Wij mogen dit op de volkeren van Noord - Azië in het algemeen toepassen, te meer daar wij alleen de tegenwoordige kennen en niet die er vroeger kunnen geleefd hebben. Dat gemis van tamme dieren en van vee fokkerij is geen rede van twijfeling, even min als de verscheidenheden in de talen die nu in Noord-Amerika bestaan. Wie berekent alle de omstandigheden onder welke deze volksstammen zijn overgegaan uit het een werelddeel in het andere? Dezelke die dit langs de aaneengeschaalde eilanden deden, waar de visvangst hun onderhoud verschafte, konden lichtelijk de hond verwaarlozen; de schaarsheid van tamme dieren, ten dele mischien het gevolg der landsgesteldheid, kan het ook zijn van de nog zeer ruwen toestand waarin die volksverhuizingen geschiedden, vóór dat het hederleven, dat gewoonlijk op het jagersleven volgt, in dat deel van Azië was aangenomen; Zo niet,

(321)

misschien, deze volkeren, in wildernissen teruggedrongen, door gewelddadige veranderingen van die levenswijze afgerukt, bij hunnen overgang dien tak van bestaan niet meer bezaten, en bij hun nieuwe levenswijze op zeekusten en eilanden, alle gedachte aan denzelfden of genegenheid daarvoor verloren. De Zuid-Amerikanen hebben zelfs een'

stelligen afkeer van melk. En hoe vele andere omstandigheden verbergt voor ons niet misschien onze onkunde nopens vroeger tijden en plaatselijke gesteldheid. Waarom vindt men, zelfs bij de noor delijkste Amerikanen, het rendier niet? terwijl de Tschoektschen, hun naaste stamverwanten, meer dan enig ander volk, het aanfokken, Zo als het in IJsland, in 1772, door de Stifts-Amtman Tho dal met goed gevolg is overgebracht, en zelfs, on der de 55sten graad noorderbreedte, in Northum berland voortwil. -

Omdat de Tschoektschen Zo klaarblijkelijk de zelsde taal als de inboorlingen van Noord-Amerika behouden hebben, kan men niet vorderen dat af gezonderde verspreide volkshopen, door wie weet welke omwegen hier gekomen, de sporen van hunne afkomst en taal even Zo getrouw en ondubbelzin nig zouden hebben bewaard; verschil in voorwerpen, het aantreffen van andere stammen, hebben veran dering, verlies en aanwinst van uitdrukkingen moe - ten veroorzaken. Bovendien zijn de talen en stam men in het noorden van Amerika nog niet bekend genoeg om te durven beslissen welke grote keten

(322)

van samenhang ook tussen schijnbaar onderschef den volkeren zou kunnen ontdekt worden. Ik kom tot een andere bedenking die men ge maakt, die men op gronden uit de veelheid der Amerikaansche tongvallen ontleend, staande gehou den heeft. „Misschien zijn er Amerikanen, een oor ', spronkelijk volk, naar Azië, niet bewoners van , dit werelddeel naar Amerika, verhuist. Tegen , twintig talen in dit laatste, telt men er ééne in , het andere, geheel verschillende namelijk, zonder , blijken van verwantschap. Nu leert wel de on , dervinding dat na enige eeuwen de tongvallen , zich splitsen, maar er is een verbazend lange , tijd noodig om de sporen van een gemenen oor , sprong te vernietigen. Zulk een lang tijdvak moet , dus bij de Amerikaansche talen voorondersteld , worden; veel langer dan bij de Aziatische, der , halve zijn deze jonger; derhalve is Amerika vroe , ger bevolkt.” Deze laatste stelling heeft men ook uit de grote armoede en eenvoudigheid van enige - Amerikaansche talen willen betogen. Die gronden zouden te veel bewijzen. De lage landen aan den Orinoko dragen blijken van hun jonge oprijzing uit het water, en juist deze zijn bewoond door stammen die een aantal geheel verschillende talen spreken. Het is veleer het spoedig uiteengaan van woeste horden dat het onderling afwijken van

nog ongeregelde tongvallen, naar de eerste behoefte der natuur bevordert en wijzigt. Dit zou door genoeg voorbeelden van volkeren, op meer dan (323)

ééne hoogte van beschaafdheid, van Samoeden, van Esthen, van inwoners van woudstreken in Duits land, zijn te bewijzen ; hoe uitspraak, hoe betekenissen, hoe veranderde benamingen reeds in een kort tijdverloop het dialect veranderen en allengs ene andere taal vormen. Nog meer verbasteren zij bij Wilden en worden onkennelijk; de oorzaken daartoe, Zo even aangewezen, zijn in Amerika voorhanden.

Dwingen taalkundige gronden ons niet de oorsprong van het samenhangen dezer volkeren uit Amerika afteleiden, Zo zien wij veleer, in het bewegen en voortstroomen der volkeren van Azië, gronden voor het tegenovergestelde gevoelen. De Geschiedenis leert dat oorlogen en het opeenhopen van volksmenigten de oorzaken zijn van volksverhuizingen. Dat de Amerikaansche horden met elkander dikwijls krijg gevoerd hebben is hoogst waarschijnlijk, maar niets tekent het te enigen, tijde opbreken van vele volkeren van dit werelddeel, door zodanige oorzaak. Uit Azië, van ouds af vol van mensen, niet uit het ledige Amerika, gingen zij verder. Alleen op de grote bergvlakte, van Mexiko en in vele gedeelten van Zuid-Amerika, is een talrijke bevolking aangetroffen. Dit laatste laten wij voor een ogenblik daar. De onmetelijke ruimten van Nieuw-Mexiko en Nieuw-Biskaye waren in de zestiende eeuw nog minder bewoond dan thans, nu er, door elkander, nauwelijks negen zielen op de vierkante mijl zijn. Niets, zelfs niet de, bij vergelijking toch zeer jonge , Staten van

(324)

Peru en van Mexiko, doet het mensengeslacht in Amerika als ouder kennen dan dat in Azië. "Ware het dit, zou het er dan Zo veel minder talrijk zijn ? -

Het is ook veel lichter te verklaren dat de hier boven verhuisde Aziaten trekken van hun ligchaamsgedaante in dit werelddeel hebben voortgeplant, dan hoe het zou kunnen zijn dat naar Azië verhuisde Amerikanen aldaar geen van hun eigen dommelijke trekken zouden hebben behouden? De richting van de stroommen der volkeren van Noord-Amerika is uit Azië. De westkust van Noord-Amerika is meer bevolkt dan de oostkust het was. Dit is langen tijd de enige grondgeest waarop men die Aziatische afkomst onder

stelde, schoon het niet belet dat bij deze verhuizingen sommige stammen oostwaarts tot aan de andere kunnen zijn getogen, en, na het bezetten door de Europeërs, weder westelijk af, zich aan den Opper-Mississippi en de Missoeri hebben te zamen gehoopt. Alle de Noord-Amerikaansche wilde volkeren waren van een zwervenden aard ; hunne overleveringen stemmen op een zeldzame wijze er in overeen dat zij uit het noordwesten, deels ten zuiden, deels zuidoost, en noordoostwaarts getogen zijn. De Muskoge, de Chikkasah, de Mahikanen, de zes Natiën, verhaalden dat zij van over den Mississippi uit het westen of zuidwesten waren gekomen; de inboorlingen van Nieuw-Engeland beschouwden het Zuidwesten als hun oorspronkelijk vaderland, waarheen zij na hun dood hoopten te (325)

rug te keren. De Poncars en Chayennes, voorheen aanzienlijk, zijn nu uit het noorden, van de Roode rivier bij het Winnipie-meer, zuidwaarts naar de Missoeri gedrongen. De stammen in Cinaloa aan de Kalifornischen zeeboezem, verzekeren eenstemmig dat hun voorouders uit het noorden gekomen waren in de landen die zij te voren bezeten en door oorlogen met andere volkeren weder verloren hadden. Van schier alle de Mexikaansche volkeren getuigen de vroegere schrijvers, de overleveringen en het gefchiedkundig beeldschrift, dat zij voorheen noordelijker woonden, en wijzen de tochten aan van de Tolteken, die in de zevende tot de elfde eeuwen na J. C. in Mexiko gevestigd waren, en van de Azteken of Mexicanen, na hen, tot aan de Gila - rivier, ongeveer op 34 graden noorderbreedte en waar de reeds vermelde overblijfsels der Casas grandes hun verblijf waren. Indien de westkust - het moederland van het grootste deel althans der bevolking van Noord Amerika geweest was, zouden waarschijnlijk enige stammen tot een hoger trap van beschaafdheid gekomen zijn ; naar de tegenoverstaande stelling is het duidelijk waarom die kust, en Noord-Amerika doorgaans, in andere omstandigheden is gevonden. Ene keten van bergen, aan de westzijde doorlopende, scheidde de doortrekkende stammen van elkander; de westelijk blijvende legden zich toe op de visvangst, de oostelijke zochten hun onderhoud in de jagt; nader bij de oostkust gekomen schijnen zij wat meer beschaafd te zijn geworden, dan zij (326)

nu, na hun terugtrekken, zijn. Meer zuidwaarts getogen stammen hebben zich oostelijk tussen den Rio del Norte en de Mississippi uitgebreid en ne

dergeslagen, andere zuidelijk; doch van deze bleven slechts hier en daar zwervende hopen in Californië over, om voor de hen volgende vijandelijke horden veilig te zijn, en evenmin vonden zij in Nieuw-Mexiko en Nieuw-Biskaye vruchtbare streken noch aanleiding genoeg om er zich neêrtezetten; de grote bergvlakte van Mexiko, Anahuak, bood hun eerst een bekwaam rustpunt aan, waar zij achterevolgens zich verzamelden. Op deze wijze lost het verschijnsel zich op, dat men aldaar meer dan dertig gansch verschillende talen vond, bij de verovering van het Mexikaansche rijk, waaronder sommige langs zuidelijke omwegen er kunnen zijn aangekomen. Hier greep iets soortgelijks plaats als wij in Klein-Azië nopens de volkeren uit Thracië, Armenië en Syrië opmerkten. -

Mogelijk volgden hierop tochten zuidwaarts af. De taal en het beeldschrift van Mexiko, althans, was tot de Ioden graad noorderbreedte doorgedrongen. Wie zegt ons of niet het middelpunt der oudere beschaving in landstreken te zoeken zij, van waar de stralen zoowel zuidwaarts als noordwaarts, naar Peru en de Orinoko als naar Groenland en de Hudson's-rivier, konden uitgaan?

Wij voegen hier nog ééne opmerking bij. Van vijfentwintig Kamtschatkasche landdieren, vindt men er zeventien in Noord-Amerika weder, en vele Noord-Amerikaansche zijn kennelijk en in een ken (327)

nelijke opvolging, zodat men nog de sporen van hunnen weg schijnt te kunnen aanwijzen, in Zuid Amerika overgegaan. -

Wat Zuid-Amerika, wijders, betreft. Het bevat nog uitgestrekter wildernissen, nog groter moerasen langs de oevers van zijne vloeden, nog dorrer vlakten. Er is ook meer taalverscheidenheid; de sporen van oudere beschaving zijn alleen voorhanden in het hogere deel van de veelal smalle westkust en op de ruggen van de daaraan grenzende bergketens. Over de oorsprong van deszelfs bevolking onthouden wij ons van gissingen; hare verwantschap met die van de noordelijke helft is door fommigen ontkend, op grond van niet genoegzame blijken van gelijkheid, en van te groot verschil in de talen ; door velen aangenomen; dit weinige echter zal het niet onvoegzaam zijn hier bij te brengen : Op zeer hoge bergruggen zijn de oudste gedanktekens van vroegere beschaving voorhanden, en plaatsen de oudste overleveringen hare toneelen, op bijna ongenaakbare toppen van hoogten in moeraslanden gelegen vindt men beeldwerk, in de rotsen gesneden gedaanten van krokodillen, tijgers,

Van huisraad, zon, maan, dat er niet wel kan ge komen zijn als bij een anderen stand van de helling der vlakke. Zodanige verandering, derhalve, viel voor toen een deel van Amerika reeds bewoond was. Men heeft, inderdaad, om de meerdere hoog te der bergen, koude van de luchtstreek en zwak heid van mensen en dieren, aan dit gedeelte van (328)

den aardbodem een jongere geboorte uit de wate ren toegeschreven. Althans schijnt dit van de lage vlakten, uit voormalige meren opgerezen, onloo chenbaar. Met deze stelling verenigt zich de toe stand van de talloze stammen in de binnenlanden, sommige van welke zelve weten te zeggen dat zij niet altijd aldaar hebben gewoond, zijnde zij eerst door de Inca's en door de Karaïben, en daarna door de Europeërs in de wildernissen gedrongen. De Zendelingen in Popayan vonden er de Qua quas, Paos en Timanaes, en wij vinden nog Qua quas, Paos, en Tamanacas aan de Orinoko, ook schijnen de Avanes en Salivas westelijker te hebben gewoond. De verschillende talen van die veelvul dige stammen leggen hetzelfde kenmerk van ver spreiding aan de dag waarvan wij Zo straks in Noord-Amerika gewaagden. -

Daarentegen vertonen zich de Guarany's, over de grote helft van het midden van Zuid-Amerika verspreid, nog overal als na-verwante stammen; hoezeer verstrooid, geeft hun taal het bewijs van die voormalige vereniging, in de gehelen om vang der uitdrukkingen en vormen, en dit geeft aanleiding om te denken dat zij lang en gerust in hunne oude woonsteden zijn gezeten geweest. Het is niet onwaarschijnlijk dat van dit groot en voor heen gevreesde stamvolk, wiens verhuizingen aan gene vreemde oorlogew of invallen kunnen worden toegeschreven, van de machtige Homagua, en ne vens hen van nog enkele gezeten volkeren, de voornaamste bevolking van Zuid-Amerika oorspron

(329 .)

kelijk is, terwijl andere bijgekome stam men, of overgebleven takken van te niet gegane volkeren, of vroeg afgescheiden, schijnen te zijn. ' n w De meeste van deze volkeren staan thans in hun me burgerlijke inrichtingen op een zeer lagen trap, enige zonder begrip van eigendom, en doorgaans nog lager dan die wij in het zuiden van Afrika hebben waargenomen, waarvan de meerderheid tot maatschappelijke verenigingen is overgegaan. Men zou nogtans ten onrechte daaruit het gevolg trekken dat zij jonger van oorsprong waren. Hoe verkeerd zou dit zijn, bij voorbeeld, ten aanzien van de

inwoners van het Vuurland, die men zeker houden moet voor reeds Zo vroeg daarheen verstrooiden, dat zij in hun vorig verblijf nog niet tot dien trap van vorderingen gekomen waren die de Groenlander in zijne nog koudere landstreek heeft mede gebracht. In Afrika vonden wij nog deze en gene blijken van de invloed van vroegere betrekkingen; in Zuid-Amerika is niets van dien aard voorhanden; ook niets dat kan dienen om te bepalen omstreken welken tijd de verspreiding der volksstammen of hun tegenwoordige toestand heeft aangevangen, en hoe dit gebeurd is? Nergens geeft ons de Geschiedenis een punt van vergelijking aan de hand. In het oude Griekenland zetteden zich vele kleine stammen neer, maar niet Zo verschillende naar hun taalbetrekkingen, en onder geheel andere omstandigheden, als zich in de wildernissen van Amerika voordoen. De westelijke volkeren van Afrika zijn niet als jager - maar als landbouwen
(330)

de - volkeren bijeen geschoold, en ofschoon nog niet overal vast gezeten, omdat de vruchtbare bodem overal lichtelijk het voedsel aanbiedt, echter door enige banden van gemeenschappelijke taal en, emgang verbonden. Van de verspreide, omtrekende stammen in Zuid-Afrika kan men ten minste het spoor nog overzien. De jagervolkeren in het noordoosten van Azië zelfs staan niet meer zoo verlaten daar, en zijn meer bekend met de onderscheidingen van gezag en van behoeften. Nauwelijks kunnen wij ons de verspreide van de jacht levende horden die ARRIANUS in het oude Indië beschrijft, de stammen die zich door de Kaukasus verspreidden, of de grote volksmenigten die, in de oude tijden van Europa, Germanië en Sarmatië overstroonden, Zo voorstellen. -

Na de ontdekking van Amerika hebben meer en meer de bezitneming en de invloed der Europeërs, het verder trekken en rondzwerven der Amerikaanse stammen beperkt, en aanleiding gegeven tot hun opeendringen in de binnenlanden, in de woestste, maar door de heerlijkste groeikracht tot bebouwing uitlokkende, oorden; zij leven daar meestendeels in een treurigen toestand, in Noord-Amerika gedrukt door omstandigheden van buiten; ruwer aan de vochtige rivieroeveren in het Zuiden; schier alle in droefgeestigheid verzonken, en in een moedeloze ledigheid; veeltijds aan de eerste noodwendigheden gebrek lijdende, zonder een talrijk kroost, niet zelden het gevolg van kindermoord dien de moeders plegen, verzwakt door ziekten; krachte
(331)

loos door gedurige oorlogen, het gevolg niet slechts van haat tegen vreemden, van onderlingen onverzoonbaren volkshaat, niet om onderdanen of grondgebied voor een ondernemend opperhoofd te winnen, maar, en dit in Zuid-Amerika vooral, van zucht alleen tot ombrengen en roven; gedwongen daarbij, ter zake van de jagt, tot het eeuwig door knisen van onmetelijke woestijnen, of, bij meer beperktheid, tot eindeloze twisten; een levenswijze waartoe de ruilhandel in pelterijen met de Europeërs, in het Noordwesten, aanzet; onbestendig, wild, verstrooid, - aan eigen krachten overgelaten, met levensgevaar ze inspannende, onafhankelijk en onverdraagzaam, soms in hopen, niet in maatschappijen, verzameld, onverschillig omtrent het leven, niet gehecht aan enigen grond, en tevens te onmachtig om naar welgevallen een verblijf te kiezen. In zulken toestand duldden hen, somtijds, hun naburen uit Europa, of, niet over meesterd, in hun gebergten en wouden, behielden zij dien oorspronkelijken toestand, Zo zijn, bij voorbeeld, de vijf Natiën, de Apaches, de Patagons, maar door verdeeld belang, door het ontbreken aan enig punt van vereniging, onvermogen tot enige onderneming, schoon bij enkelen onder hen het besef wat hun vaders waren, en het gevoel van eigen dapperheid, somtijds spreekt. Na het tot inleiding en algemeen overzicht gezegde, ga ik nu over tot de nadere behandeling van ons onderwerp.

(332)

Bij volkeren door gene maatschappelijke beschaving verbonden, welke hun gemene oorsprong zijn moge, doet zich het onderscheid van elke taal en tongval het aanmerkelykst voor. Zo was het reeds oudtijds op de Kaukasus, Zo in Afrika, waar tussen de Niger, Abyssinië en Kongo, nauwelijks een vijfde gedeelte van dat werelddeel, meer dan zestig talen of dialekten konden worden aangevoerd, waarin wij echter, even als in het oosten van Azië, ons bekortten, alleen opnemende wat nopens de gemenen stamboom, en in dezen of genen tak, naar ons bestek, wetenswaardig scheen; wij stellen ons voor denzelfden gang te houden door Amerika. - -

Men zal het dus niet vreemd achten dat de eerste waarnemers het getal der Amerikaansche talen Zo verbazend groot hebben opgegeven ; er zijn Zendelingen die dit getal op 1500 of 2000 hebben begroot, waarvan aan de Maragnon alleen tot 150; waarschijnlijk, nogtans, eer bij raming en daarin de tongvallen bevattende, dan naar enige gegronde

rekening. Gematigder en met meer kennis der zaak, brengen de nieuwste en beste opmerkers het getal, alles bijeengenomen, op ongeveer vier- of, met alle de dialekten, vijfhonderd. In het eigenlijk ke Mexiko, waar de oorzaken der verspreiding meer hadden opgehouden en de uitwerksels er van waren verdwenen, heeft men er tot vijfendertig geheel onderscheidene aangewezen. *
 Meermalen vindt men enige talen in duidelijken Zusammenhang en als groepsgewijze bijeen. In het

(333)

noordelijkste deel van Amerika zijn die van het noordwesten en het noordoosten verwant ; van deze tot aan de stammen aan en beneden de grote meren, waartoe de Knisteno's, Chippeways, Mahikans enz. behoren, zijn zij het insgelijks; ook elders, ten westen van de zuidelijkste der Verenigde Staten, ten westen van de Orinoko, in Peru en Chili; vooral zijn, in het zuiden, de tak der Karäiben en die der Guarany's, Zo uitgebreid als de Slavische bij voorbeeld in Europa is. Hier en daar, met name aan de Orinoko, heeft men sommige verouderde woorden, in gezangen en verhalen overig, opgemerkt, die aan een tijd vóór de verspreiding dier takken doen denken; en zodanige overeenkomst zal latere kennis aan deze volkeren waarschijnlijk meer doen aantreffen, Zo ontmoet men er thans tussen de Kora-taal in Nieuw-Mexiko en het Mexikaansch, en een punt van vergelijking tussen dit en het Tarahumarisch dat aan het eerst genoemde grenst.

Men stelt zich gemakkelijk voor dat niet alle deze talen dezelfde klanken bezitten, noch alle die wij met onze gewone lettertekens uitdrukken, noch gene andere dan waartoe deze toereikend zijn. De spelling door reisbeschrijvers en zendingen elk naar zijnen landaard voor het opvatten der klanken gebruikt, en waarin, gelijk men weet, de Engelsen en Fransen veel van de uitspraak afwijken, overtuigt ons van de moeilijkheid om hierover iets algemeen te zeggen en van de voorzichtigheid waarmede men daarover oordelen moet.

(334)

Grotelijks verschillen zij ook naar taalregelen, dit voorname kenmerk, dat meer dan het verschil van woorden geldt. Sommige zijn daarin veel, andere weinig gevorderd, vele nog niet genoeg bekend om nauwkeurig te kunnen zijn nagegaan. In bijzonderheden kent men er ten minste een dertigtal van. Over het algemeen ontdekt men veel kunst in derzelver beschaving en een overvloed van vor

men. Van deze bevatten die van de grote berg vlakte van Mexiko de rijksten voorraad. Het Mexicaansch, 1 het Tamanakisch aan de Orinoko, het Quichua, de taal van de Natiks, hebben vele vervoegingen der werkwoorden, die der Timucuaan munt weder uit in vormen van anderen aard; het Groenlands is er bijna zo rijk in als een taal ter wereld. Uit dergelijk onderscheid moet men echter niet altijd een wezenlijk verschil van afkomst afleiden, daar het uit de afzonderlijken gang der beschaving, na de verspreiding, kan zijn ontstaan. Om nog iets naders van dezen rijkdom te zeggen: de voorname strekking daarvan is, de betrekking tussen de handeling en haar voorwerp op het nauwst en uitdrukkelijkst aantewijzen en de gevallen scherpelijk te onderscheiden waarin gene zulke betrekking bestaat; dit doet, bij voorbeeld, het Mexicaansch, door in het persoonlijke voornaamwoord een verandering te brengen, in het geval dat het voorwerp er nog nevens staat, heeft de handeling, geen bepaald voorwerp, dan is de verandering niet dezelfde, en verschilt nog naar mate het personen of zaken geldt. Zoo, ten aanzien (335)

der werkwoorden, veranderen de uitgangen, als zij tot een voorwerp betrekkelijk zijn, of als de overgang der werking nog sterker moet worden uitgedrukt. Zulke zorgvuldige onderscheidingen vindt men, gelijk wij gezegd hebben, diep in het zuiden van Chili, hoog in het noorden in Groenland, en zij bestond desgelijks bij de Natiks die in het tegenwoordige Massachusetts woonden. Dat uit zodanige veranderingen een zeer ingewikkeld stelsel van vervoegingen ontstaat, spreekt van zelve; ons oogmerk brengt niet mede er dieper intedringen, of de taalbeoefenaar te volgen in deze moeilijkheden, die geduld en volharding alleen hem klaar kunnen doen doorzien en overwinnen, en onder welke men de schijnbare en ongerijmde lengte rekenen moet van woorden van welke men de voorzetsels of aanhangsels niet wist aftescheiden; wij voegen er nog slechts bij dat men nergens elders, dan in de taal van Kongo, een gelijke wijze van de betrekkingen aantetoonen, en zodanige menigte van vormen om de betrekkingen te onderscheiden, dan in het aloude Biskaaysche, heeft opgemerkt. Uit dezen hoofde hield LARRAMENDI deze laatstgenoemde voor het oorspronkelijk beeld der Amerikaansche talen; volgens de verzekering echter van een Spaanse zendeling, een geboren Biskayer, en anderen, is er nauwelijks enige flauwe gelijkheid tussen enkele woorden van deze en het Baskisch te vin

den. Kan dan niet even goed het menselijk verstand in onderscheiden delen der wereld tot dezelfde (336)

de wijze van beschouwen en van taalvormen wie weet welke aanleiding hebben gevonden?

Laten wij nu in ons overzicht met het zuiden beginnen. Zijn toch de eerste bewoners van Amerika uit het noorden afkomstig, dan mag men het er voor houden dat hun overblijfsels het verst naar het zuiden zijn voortgedreven. En Zo er enige grond is voor het gevoelen dat Afrika tot deszelfs bevolking hebbe bijgedragen, zou dit ene rede te meer zijn om van daar de overgang te maken. Dienvolgens zullen wij op deze drie hoofd delen, Zuid-, Middel- en Noord-Amerika, onze aandacht vestigen.

XXV.

ZUID - AMERIKA.

Landen Zo groot als een ander geheel wereld deel, merkwaardig door de menigte van daarin wonende volksstammen, door de meestal voortreffelijke groeikracht van het plantenrijk of door de schatten beneden de bodem bewaard, en wier sterke en dappere inwoners, ten grootsten dele weinig beschaafd noch door gebied uitstekende, deels omzwerven deels in vaste woonsteden gevestigd zijn, verdienen onze oplettende overweging.

I. Aan de ZUIDPUNT VAN AMERIKA, TEN WES TOT AAN CHILI, TEN OOSTEN TOT AAN DEN RIO DE PLATA, vinden wij, de Straat van Magel (337)

laan inzeilende, ten zuiden een aanmerkelijk eiland, van kleinere omgeven, dat van zijn verschrikkelijken vuurberg zijn naam verkreeg.

1°.

Op dit vuurland hebben de reizigers een volkstam gevonden Zo ellendig als nauwelijks een volk op de aardbol. Te midden van stormen en van ene koude die, in het midden van de zomer, twee Engelse zeliëden deed omkomen, nauwelijks half bedekt levende, in half opene hutten van dorre takken vervaardigd, met slechts weinige stinkende levensmiddelen om de honger te stillen. Mogelijk waren het vlugtelingen uit een minder akelig gedeelte; het eiland althans heeft zich aan de andere zijde bij Success - baai beter voorgedaan.

De oude Nederlandse scheepvaarders schilderen hen als zeer ruw af, doch in het bezit van tamelijk wel bewerkte kanoos en wapens, met kleederen van kunstig zamengenaaide vogelvellen, en in grootte (270), en kleur der huid, niet veel ver (270) De uiteenlopende verhalen over de reuzengestalte van de zuidelijkste inwoners van dit werelddeel hebben lang stof tot twisten gegeven; men kan ze gewogen vinden in het XVIde deel van de *Histoire générale des voyages*, p. 161 et suiv., Zo ver des tijds de reisberichten strekten; de zulke die de verbazende lengte van 12 en 13 voet bevestigen, hebben zelfs niet door metingen de zaak tot zekerheid gebracht, daar toch het verschil der voetmaten hier al aanstonds van belang is, nog minder bewijst de lengte van een graf of aardhoop de lengte van het ligchaam; wij zullen dit in

(338)

verschillende van de Europeërs, maar het lijf rood geverwd. Zij schijnen niet alleen met hun inwaarts wonende landgenoten maar ook met hunne naburen op het vaste land oorlog te voeren, althans heeft men bij hun begraafplaatsen van gelijken aard gevonden als bij de oostelijke Patagons. Op de onderscheidene punten waar de Engelsen met hun omgang hadden, merkten zij dezelfde taal met veel medeklinkers en keelletters op. Volgens de zendelingen der Jezuïten zijn er van denzelfden landaard op de westkust van Patagonië. Een der stammen onderscheidde zich, volgens DE LAET, met de naam van Kennekas, mogelijk dezelfde als Kunny, die in het laatstgenoemde land gewoon is en volk betekent.

2^e

PATAGONIE EN CHILI,

Van een even Zo algemene soort zijn de namen van Puelche, oostlanders, Huelche, westlanders, Tehuelbet, en elders Huilliche, zuidlanders, die wij hier aantreffen. Men ziet dat zij naar de betrekkelijke ligging dezer volkeren gegeven zijn, Nieuw Zuid-Wallis zien. Niettemin kan, bij het Zo goed als te niet gaan van vele stammen, zeer wel een zodanige uitgestorven, Zo niet nog in de ontoegankelijkste binnendelen zeldzaam en verdwenen zijn. Hetgeen hierna gezegd zal worden van stammen die, uit het Zuiden, schijnen te zijn ingedrongen tussen de Guarany's, maakt dit niet geheel onwaarschijnlijk.

(339)

en men kan ze moeilijk naar de dezelve onderkennen. Weshalve wij het verschil of de verwantschap van taal raadplegende ze tot de drie navolgende brengen, onder welke zij gesplitst of ge

rangschikt worden.

De MoLUChEN, van che, mens, en molun, krijgvoeren, krijgslieden ; ook ARAUko's, mogelijk naar het Peruanisch aucaes, opstandelingen, wil den. Zij bewonen de oost- en de westzijde van de Cordilleras, bijna van de zuidelijke grenzen van Peru tot aan de Zeestraat, want alhier zijn zij met een anderen stam gemengd, en aan de noordkant zijn zij grotendeels tot achter St. Jago voor de Spanjaarden geweken. Men weet dat zij het zijn die ALoNzo DE ERcilla te gelijker tijd onder wierp en bezong, toen hij, het leven eens hovelingen voor tochten en gevaren vaarwel zeggende, , geen vrouwen, liefde en ridderlijke spelen, maar , de moed en de heldendaden verkoos te vermelden, van zijne wapenbroeders wier zwaard het » harde juk drukte op de hals van de nooit , overheerden Arauko (271).” Het is voor ons van geen belang de vroegere en latere woonplaatsen en de namen hunner stammen, van vele van welke nauwelijks overblijfsels bestaan, opte zoeken en te onderscheiden, Zo als zij, bij voorbeeld, Picun-che, noordelijk volk, naar hun woonplaats

(271) La Araucana, canto I.

(340)

in de gebergten van Coquimbo, Pehuen- che (272), volk der dennenbomen, tussen de 35sten en 40sten graad zuiderbreedte, naar dit voorname voortbrengsel van hun land, genoemd zijn. Deze stammen spreken allen het Araukanisch of, met een algemenen naam, het CHILLisch; met uitzondering van drie der vier stammen van de Huilliche, op de eilanden in de Archipel van Chiloe, en zuidwaarts tussen de 42sten en 52sten graad zuiderbreedte, bij welke een mengeling van het Moluchisch en Tehuelisch heerst. De zendeling Jos. GARCIA, die met enige inboorlingen van Chili de westkust tot aan de 48sten graad zuiderbreedte in kleine barken bevoer, doch ge noodzaakt was zijn oogmerk van tot aan de straat van Magellaan te komen optegeven, en terug te keren, om de vrees van zijne geleiders voor de woeste kustbewoners, vond er ook twee stammen wier taal, vol keelklanken, niets van het Araukanisch had. De inboorlingen die, naar DE LAET, op het eiland Mocha gevlugt waren en hun onafhankelijkheid tegen de Spanjaarden verdedigden, behoorden tot de Pehuenche. - De Spanjaarden hebben in vroeger tijd gevaar gelopen van door hen en door de niet minder dappere

Picunche uit Chili te worden verjaagd, doch in de tweede helft der vorige eeuw waren zij door in (272) Onwillekeurig wekken soortgelijke namen de gedachte van enige overeenkomst op met de Chineesche éénlettergrepige woorden cheu, tse, pe, die in pe-king, pe-che-li met andere zijn zamengesteld.

(341)

wendige twisten, door het onmatig gebruik van sterke dranken en door de kinderziekte Zo gesmolten dat zij tezamen geen vierduizend man konden te veld brengen. In het Araukanisch op de kust is veel Spaans ingeslopen, doch het heeft zich naar de eigenschappen van die taal gevoegd. Daartoe behoort het aanduiden van het geslacht door bijvoeging van alca, man, of domo, vrouw; het bezit van het tweevoud bij de namen en de werkwoorden, ééne vervoeging dezer laatste, enz. De Pehuenche en de Huilliche gebruiken de s in plaats van d en r, waartegen de Picunche, die de s missen, deze letters, en veeltijds voor ch de t, gebruiken.

De TEHUEL-HET of TEHUEL-cUNNY zijn mede in verscheiden stammen verdeeld; de Tacana-cunny, voetvolk, zijn de zuidelijkste, en steken de Straat niet zelden over; zij leven hoofdzakelijk van vis en worden door de andere Tehuel - het- of door andere naburen dikwijls als slaven weggevoerd; ten noorden van hun zijn de Sehuau-cunny, konijnvolk, en naast deze de Culilau - cunny, in den tongval dezer beide laatste schijnt enige afwijking te zijn veroorzaakt door hun omgang met de noordelijker Poy-Yus en Key-Yus. Zij zijn de laatste stammen, zuidwaarts, die op paarden rijden. De eigenlijke Tehuel-het, vijanden der aangrenzende Moluchen, die zij, indien zij even goed opgezeten waren, reeds zouden hebben te onder gebracht, zijn de talrijkste en roofziekste van alle. Men noemt

(342)

hen ook Callile-het of, in het Spaans, Serranos, bergvolk, omdat hun land bergachtig is, met diepe dalen doorsneden. Ten westen strekken hunne grenzen tot omstreeks 44 graden zuiderbreedte, Ten oosten van hun is de grote woestijn van omtrent de Zwarte rivier tot aan de Zeestraat, in welke men bijna niets aantreft als de grafplaatsen van de Tehuel- het en de Cheche - het. Deze, zoowel als de Moluchen en andere Puelche, bewaren de geraamten van hun dooden; de beide eerstgenoemde echter op een onderscheiden wijze, plaatsende dezelve geheel ineengezet onder hutten en tenten; de beide laatste bewaren ze in gewelven,

onder het toezicht van bejaarde vrouwen die voor het vernieuwen van de bekleding en opschik zorgen, tussen de geraamten van hun paarden (273). Het erfelijk opperhoofd of Cazique van de Leuyuche, een gemengde stam, is een soort van kleine koning, die zich van rechtsweze altijd aan het hoofd stelt van de ondernemingen van deze en andere aangrenzende stammen.

(273) Dit gebruik zweemt naar hetgeen FLINDERS, Reize, III. bl. 9, op de noordkust van Nieuw-Holland vond, en komt enig zins overeen met het bewaren van de hoofden der koningen bij sommige Negers, Hist. génér. des voyages, V. 239, en schijnt den overgang te maken van het ophangen der lijken aan bomen (o. MAGNUS, Hist. Septentr. L. XVI., BELL, Reizen) tot het gebalsemd en overeind staande bewaren, bij de Guanches, aldaar, III. p. 40, gelijk van deze tot de mumiën.

(343)

Van de PUELcHE, die een andere taal spreken, en oostwaarts wonen, zijn de Zo even genoemde Cheche-het de voornaamste stam. Zij zwerven rond tussen de Hueyque, de Rio Colorado, en van daar tot aan de Zwarte rivier, maar hebben zeer afgenomen; de Divi-het wonen naast hun van 25 tot 28 graden zuiderbreedte, langs de eerstgenoemde rivieren en de Sanquel ; meer westwaarts de Taluhet tot aan de meren van Guanacache. De beide laatste stammen kennen de Spanjaarden onder den naam van PAMPA; en de taal der Pampa, welke men beschouwde als met de Zendelingen die voorheen aldaar waren, te niet gegaan, is geen andere dan het Puelchisch. De eerste Spaanse veroveraars maken van dit volk gewag onder de naam van Querandi. Destijds zwierven zij op de zuidelijke oever van de Plata-rivier, tegenover de Charua, zonder echter omgang met deze te hebben, dien stroom niet bevarende. Zij grensden ten westen aan de Guarany's van Monte grande en de vallei van St. Jago, en stelden zich hardnekkig te weer tegen het bouwen van Buenos-Ayres, en toegen, het vestigen der Spanjaarden niet kunnende verhinderen, zuidwaarts. Het voorttellen der paarden en runderen, door de Spanjaarden in deze streken aangebracht en vervolgens verwilderd, lokte vele van de westelijke, en met name van de Araukaansche , stammen, en van de Patagons uit het zuiden, waaruit de tegenwoordige gesteldheid van deze volkeren ontstond. Deze Pampa sloten, vol

(344)

gens AZARA (274), dertien jaren vóór dat hij zijne berichten opstelde, vrede met de Spanjaarden. Hij zegt dat hun taal verschilt van die van alle an

dere volkeren die hij gelegenheid had waartenemen, zonder neus- of keelklanken die het Spaans A. B. niet kan uitdrukken, en dat hun spraak welluidender is dan die der naburige. In het Peruaansch betekent pampa veld, grasvlakte, en de naam van dezen volksstam schijnt ontleend van hun rond trekken door de uitgestrekte vlakten tussen den 36sten en 39sten graad zuiderbreedte.

II. De oostkust, van de Rio DE PLATA , EN de URUGUAY TOT AAN de MOND VAN DEN MARAGNON OF RIVIER DER AMAZONEN, EN PARA, bevat:

1^e

Enkele, zeer gesmolten, stammen, die ten tijde der verovering zwervende waren, zonder landbouw, en zich van dierlijk voedsel generende, naderhand noordelijker getogen hebben de krijgshaftigsten onder hen, de CHARRUA, andere mindere verdelgd, van welke alleen een gering overblijfsel der CHANA in de Spaanse volkplanting van Santo Domingo Soriano opgenomen en onder de Spanjaarden vermengd zijn. De MINUANE hebben zich met de (274) Reize in Zuid - Amerika tussen de jaren 1781-1801. (345)

Charrua verenigd, en komen, schoon in taal verschillende, in levenswijze en gebruiken met hen overeen. Hiertoe behoren onder anderen de wijze van de haren te binden of aftesnijden, en het bestendig dragen van een dun stukje hout, ruim een vinger lang, Barbot geheten, door een opening in de onderlip, die de moeders te dien einde kort na de geboorte de jongens door het tandvleesch maken. Zij leven, verder, zonder opperhoofden in de volmaakste gelijkheid ; tegen de nacht komen de hoofden der huisgezinnen bijeen om wachten uitzetten of de ondernemingen te beramen, die zij dan nog vóór het aanbreken van de dag uitvoeren. Naar hetgeen men van hun taal kan oordelen zijn deze kleine volkeren meest van één stam. De KASIGUA zijn van hun onderscheiden; volgens de Zendingen heeft hun taal een zeer moeilijke uitspraak. Kasigua is een woord uit het Guaranisch, dat : in het woud, betekent, en men heeft ze daarom somtijds met de wilde bosch bewoners verward, die tot de volgende stam behooren.

2e.

DE GUARANY's.

Van dezen zeer uitgebreide stam weet men dat hij in de zestiende eeuw, in het reeds aangewezen

oostelijke gedeelte van Zuid-Amerika woonde, mo gelijk wel Zo ver noordwaarts als tot Guyana, althans van de 16den graad zuiderbreedte zuid (346)

waarts tot de 32sten graad en op enige punten over de Parana-rivier, waarvan zij de eilanden bezaten, en zelfs de landen die tot het gebied van St. Ysidro behoren tot bij de stad Buenos-Ayres. Westelijk strekten zij over de Opper-Paraguay tot in het tegenwoordige Chiquitos en Chaco, tot aan de voorste takken en in de dalen van de grote keten der Andes, onder de naam van Chiriguana en Guarayi, en wonen er nog heden. Van gemeenschapelijke afkomst en taal zijnde, leefde dit volk in een aantal van kleine horden, elke onder haar Kazique zonder verder band van staatsvereniging, en dreef in deze uitgebreide vlakke landen enigen landbouw, voorts van de verzamelden voorraad van wilde vruchten, somtijds van de jagt en de visvangst zich voedende. Bij deze meer gezetene levenswijze en niet krijgszuchtig van inborst, vermijdden zij met vreesachtig overleg allen twist met andere Indianen. Hieraan, en niet aan onrustige ondernemingen, is hun uitbreiding over zulke uitgestrekte landstreken toetschrijven, en tevens dat zij, terwijl andere woestere stammen nauwelijks door enig middel tot een rustiger en beschaafder levenswijze hebben kunnen worden gebracht, in zeer korten tijd door de Spanjaarden in volkplantingen zijn verenigd, en door de Portugezen tot slaven gemaakt.

Tussen de westelijkste en oostelijkste Guarany's zijn sedert andere volkeren ingekomen, die van hun in gestalte onderscheiden zijn; de Guarany's zijn doorgaans veel kleiner, niet geheel zonder baard, (347)

en hebben ook aan het overige van het ligchaam enig haar. AZARA houdt hen voor een zeer verschillenden volksstam, en deelt een opmerkelijke waarneming mede van een man die lang onder de Christen-geworden Guarany's geleefd had en dikwijls hun begraafplaatsen gezien: . dat, namelijk, hunne beenderen veel spoediger vergaan dan die der Spanjaarden. De wilde Guarany's dragen een Barbot, doch niet van hout maar van een soort van doorschijnende hars.

Door de veroveringen der Europeërs zijn de omstandigheden van dit volk nog meer veranderd. Tende hebben de Jezuïten, deze taal Zo algemeen verbreid vindende, ook andere stammen die oorspronkelijk andere spraken, onder hun zendeling schappen bij de Guarany's getrokken en daarbij de

ze gebruikt in het oefenen en onderwijzen van den godsdienst; ten dele hebben de Portugezen vele horden van dit volk in landen die de Spanjaarden te voren enigermate in bezit hadden genomen, overvallen en zeer hard behandeld; vele van deze hebben zich uit dien hoofde naar de Spaanse provincien Tape, Guaira, en Itatin begeven, tusschen de Paraguay en de Parana. Zelfs hebben de Portugezen in de provincie St. Pablo hun Euro pesche moedertaal vergeten, en het Guaranisch wordt er algemeen gesproken.

Deze taal bezit vele keel- en neusklanken, voor welker aanduiding afzonderlijke tekens zijn uit gedacht ; daarentegen ontbreken haar de f, l,

(348) -

Il (275), rr, s en z. Dikwijls onderscheidt alleen het accent de klank. De meeste woorden zijn éénlettergrepig, en de meerlettergrepige zamengesteld. De betekenissen van het zelfde woord zijn menigvuldig, en daardoor is deze taal de rijkste van alle de talen der Amerikaansche wilden; dat zij vele uitdrukkingen voor onze beschaafdere denk beelden mist gevoelt men van zelf. Men begrijpt tevens dat zij onderscheiden tongvallen moet hebben, over welke alle nogtans een algemene spraakkunst in de eerste helft der zeventiende eeuw vervaardigd is, nog in de zestiende verscheen er een over de Braziliaanse, hoofdzakelijk onderscheidt men: die van

De zUID - GUARANY's tusschen de 27sten en 30sten graad zuiderbreedte en 320sten en 325sten graad westerlengte, die meest alle tot het Christendom zijn gebracht. Men merkt er in op, dat ook de werkwoorden een vergelijkenden trap kunnen uitdrukken en dat de onbepaalde wijze het wortelwoord bevat.

De wEST - GUARANY's, voorheen oostelijker wonende leven zij thans onder de naam van Chiriguana tusschen de 18den en 22sten graad zuider breedte en 314-316den graad westerlengte, bij den (275) Die bij de Spanjaarden en Portugezen een eigene uit spraak heeft.

(349)

Pilco-mayo en tot aan St. Cruz de la Sierra. De bekeerde Guarany hebben de Portugezen onder de zendelingschappen der Moxos gebracht, de nog Heidsche wonen zuidelijker in de bossen. Nog meer ten zuiden waren voorheen door hun be daardheid en werkzaamheid de Diaguitae in Tucuman onderscheiden. Heden ten dage zwerven ten

noorden van St. Cruz de Cicionos, een enkel woord toont nog het verband van alle deze stammen tot het voormalige hoofdvolk.

De NooRD-GUARANY's, of oorspronkelijke inwoners van de kust van Brazilië, die tot diep in de binnenlanden wonen of gewoond hebben, en met den algemenen naam van Toepi voorkomen. De Tupinaba aan de Rio Real, de Tupi naquini van de provincie Los Ilheos tot in die van Espiritu Santo, de Tapiguac van St. Vincent tot aan Fernambuc, en een twintigtal anderen behoren hier toe; misschien ook de Toepi die AzARA aan den oostelijken oever van de Uruguay, tussen het zendelingschap van St. Xavier en de 29sten graad zuiderbreedte als een oorlogzuchtigen stam beschrijft.

Van de arbeid der Jezuïten in Brazilië is weinig bekend, en hun zendelingschappen schijnen met de vernietiging der Orde in de vorige eeuw grootendeels te grond te zijn gegaan. Onder de eigenschappen van dezen tongval is dat het meervoud in de naamwoorden niet onderscheiden wordt uitgedrukt.

(350)

III, LANDEN AAN DE oostzijDE vAN DE RIVIER PARAGUAY, AAN de PARANA EN de URUGUAY.

Bij het onbelangrijke van talen die tot gene letterkunde of wetenschappen betrekking hebben, zal het meer dan voldoende zijn optemerkken :

1e.

De enenvijftig stammen, die hier met hun namen bekend zijn, en talen, van de Zo even behandelde Braziliaansche taal verschillende, spreken, enige daarvan zijn aan elkander vermaagschapt, doch bijzonderheden wegens die betrekkingen kent men weinig. Als men bij dit getal degene rekent die met de Toepi's verwant zijn, blijft men niet ver van het getal van 70 verscheiden talen of dialekten door DE LAET in Brazilië geplaatst; en, de nog omtrent 60 daarbij nemende die, volgens berichten der Zendelingen (276), bovendien aldaar aan (276) De verdienste van veel te hebben bijgedragen tot de beschaving des mensdoms in dit gedeelte der wereld zal aan de geleerde Orde der Jezuïten niet kunnen ontgaan. Men begroot de bevolking van het gemenebest dat zij er stichtten op bijna 100000 zielen. HERVAs heeft van hun de bijzonderheden ontleend die hij in zijn Catalogo delle lingue conosciute mededeelt. Zijne opgave van deze stammen is voor de aardrijkskunde des te belangrijker omdat deze landen, bij de verandering der staatsbetrekkingen, meer toegankelijk worden, en gelegenheden tot ontdekkingen en vergelij

kingen in het gebied der taalkunde zullen geven. Behalve de gedrukte werken van Acunha en andere zijn zijne beste bronnen geschreven (351)

wezig zijn, worden de oude opgaven van 150 talen, die aan de Maragnon heersten, bevestigd.

2°.

Enkele zuidelijker wonende, weder in kleinere hopen verdeelde stammen, wier talen van elkander afwijken. De stam dien de eerste veroveraars Guasapá's, en de tegenwoordige inwoners van Paraguay, Guachie noemen, heeft zijne woonsteden in de binnenlanden, in de moerassen aan de oostzijde van de Paraguay, in welke een uit denzelven ontspringende rivier op 19 graden 46 minuten zuiderbreedte zich ontlast, nog nooit verlaten, en is slechts somwijlen gezien door de Mbaya, hunne vrienden en bondgenoten. Zij leven van wilde rijst en vis. Andere, de Guayana, of Gualaicha van de oude landkaarten, bestaan van wilde vruchten, honig, en enigen landbouw.

IV. LANDEN AAN DE westZIJDE VAN DE RIVIER PARAGUAY TOT AAN DE MOERASSIGE VAKTEN EN DE BERGEN IN HET Noordelijke CHACO

Wij volgen de westelijken oever van de Paraguay. Tot vijf graden westelijker dan de loop van deze rivier (277) strekken zich gebergten uit tussen de 17den en 20sten graad zuiderbreedte, aan derzelver voet nemen de vlakten een aanvang die te gelijk met de moerassen de Los Xareyes overstroomd worden, en dan afhellen tot aan de grote wildernis die onder de 19den graad zuiderbreedte op enige uren afstands van de Paraguay begint, zich ver in de provincie Chaco uitbreidt en die van Chiquitos afscheidt van de landen die de Guana en Mbaya bewonen. Er schijnt hier ene natuurlijke grens te zijn tussen de evenge noemde en de noordelijker volkeren. De inwoners van de nu omschreven landstreken zijn tussen de Guarany's ingedrongen, Zo als wij vroeger hebben gezegd.

(352)

guay. Tot vijf graden westelijker dan de loop van deze rivier (277) strekken zich gebergten uit tussen de 17den en 20sten graad zuiderbreedte, aan derzelver voet nemen de vlakten een aanvang die te gelijk met de moerassen de Los Xareyes overstroomd worden, en dan afhellen tot aan de grote wildernis die onder de 19den graad zuiderbreedte op enige uren afstands van de Paraguay begint, zich ver in de provincie Chaco uitbreidt en die van Chiquitos afscheidt van de landen die de Guana en Mbaya bewonen. Er schijnt hier ene natuurlijke grens te zijn tussen de evenge noemde en de noordelijker volkeren. De inwoners van de nu omschreven landstreken zijn tussen de Guarany's ingedrongen, Zo als wij vroeger hebben gezegd.

Hier zijn enige stammen welke tegenover de in de voorgaande afdeling opgenoemde wonen, en

zelfs aan de overzijde der rivier zijn gevestigd geweest. Van deze gaan wij zuidwaarts in de afgelegener streken aan de Pilco-mayo, en van daar naar de rivieren Grande of Vermejo en Salado, en opwaarts noordwestelijk tussen dezelve.

In deze richting ontmoeten ons :

De AQUITEGUEDICHAGA onder de 19den graad zuiderbreedte op een kleinen berg in de nabijheid

-

(277) Volgens de kaart van AzARA; naar D'ANVILLE tot twee

(353)

van de Paraguay-rivier, een vreedzame niet verhuizende stam, in hutten wonende gelijk die van de Pampas zijn, en meestal van de landbouw bestaande. Zij zijn niet meer dan een vijftig weerbare mannen sterk, die zich onderscheiden door het dragen van gekleurde steentjes in de oen en aan den neus; de oen der vrouwen zijn aanmerkelijk lang uitgerekt; men houdt hen voor een overschot van de Cacocy die de eerste ontdekkers Orejones, dat is, langoen noemden.

2e.

De nog kleinere stam der GUATO, die, Zo lang men weet, geleefd hebben in een moerassige streek door de Zendelingen Laguna de la Cruz genaamd. Zij bedienen er zich van kleine boten, en vlieden en verbergen zich in het lange riet zodra zij een vreemdeling zien.

3°.

De NINAQUIGUILA ; talrijk, in verscheiden horden verdeeld; in de grote bossen waarvan gesproken is tussen Chaco en Chiquitos; in vriendschapsbetrekkingen met de zuidelijk wonende Mbayá, doch met de noordelijker volkeren in gedurigen - krijg. Zij dragen kronen van vederen op het kort gesneden haar, en de vrouwen halskettingen van gekleurde bonen.

4°

De GUANA. Veel aanmerkelijker dan de voorgaande stammen. Bij de aankomst der Spanjaarden in Chaco woonde er dit volk tussen de 20ften en 22sten graad zuiderbreedte. In het jaar 1673 is een groot deel over de Paraguay gegaan, en het heeft zich langs de oostelijken oever uitgebreid, waar zij thans, van de 21sten tot den 26sten graad zuiderbreedte, leven, in zes horden verdeeld, waarvan er tot 2.000 zielen sterk zijn. AzARA brengt hun geheel getal op 8000, andere

schrijvers hoger, waarschijnlijk de ten westen achtergeblevenen daarbij rekenende. Na de Guarany's zijn zij zeker de talrijksten; ook zijn zij minder wild, zindelijker, onder zich vrolijker, en gast vrijer dan anderen. hun horden, die door bijzondere namen onderscheiden zijn, staan elke onder enige Kazikes, een van welke nogtans als opperhoofd wordt erkend, en deze waardigheid gaat erfelijk van de vader op de zoon en zelfs op de dochter over, doch brengt, voor 't overige, geen onderscheidingen of voordelen mede, daar de Kazike even als alle anderen voor zijn eigen onderhoud moet zorgen en over niets te bevelen heeft; zij genieten alleenlijk een zekere achting en hebben bij hun nachtvergaderingen over algemene aangelegenheden enigen meerderen invloed. Somtijds wordt een Guana om zijne verdiensten door zijne naburen tot Kazike verheven en de andere afgezet; de kinderen die gelijktijdig met de zoon (355)

van een Kazike worden geboren, beschouwen zij als van hem en niet van zijn vader aftehangen. Hunne woonplaatsen hebben zij in regelmatig en gelijkvormig op enige roeden afstands geplaatste hutten van boomtakken met stroo gedekt; verscheiden huisgezinnen, somtijds tot twaalf toe, bewonen er ééne te zamen, zonder de minste afscheiding. hun slaapplaatsen zijn op in de grond gestoken palen, met dwarspalen en vervolgens takken, stroo en huiden overdekt. Het aantal der vrouwen is veel geringer dan dat der mannen, aan gezien de moeders de meeste meisjes terstond na de geboorte het leven benemen. Eens 'sjaars viert de gansche horde een groot feest, familiefeesten houden zij meermalen. Zij leven van de landbouw, voeren nooit een aanvallenden oorlog, maar verdedigen zich met veel dapperheid. Zij zijn nog, gelijk in de eersten tijd der Spanjaarden, gewoon zich in dienst te begeven van de Mbaya om der zelve landen te bebouwen, zonder in het minste als slaven te worden behandeld, waartegen zij ook geen verder loon genieten. Op denzelfden voet betelen zij, bij hopen van vijftig tot honderd, de akkers der Spanjaarden. Sommigen dienen hun als matrozen en komen dan tot Buenos - Ayres toe, waarna zij weder huiswaarts keren, of zich in de Spaanse plaatsen nederzetten en het Christendom omhelzen. De zuidelijkste van hun stammen, de Chana, is misschien dezelfde die onder dien naam als een afzonderlijk en leerzaam volk voorkomt in de oudere berichten.

(356)

Zoowel als elk der voorgaande volkeren heeft dit laatstgenoemde zijne afzonderlijke taal, die door de neus- en keelklanken bijzonder moeilijk is; men kent haar zeer weinig.

5e.

De MBAYA. Dit is het machtigste van alle deze volkeren. AzARA onderscheidt het van de Guaikuren, die voormaals een der dapperste en talrijkste waren en omtrent over de stad Assomtion in Chaco woonden, alleen van de jacht, zonder landbouw, levende, en in zijn tijd tot op één man uitgestorven, die zich toen bij de Toba voegde. De geschreven berichten en boeken van onderwijs, uit de Missien, noemen echter de taal Guaikuru of Mbaya, zodat zij, althans in dat opzicht, verwant schijnen te zijn geweest, en welligt waren het twee tongvallen, van enen van welke, naar den zendeling LABRADOR, de wilde Guaikuren of Enakagas zich bedienen. Sedert 1661 zijn de Mbaya, van de westelijken oever van de Paraguay, tusschen 20 en 22 graden zuiderbreedte, op de oostelijken, omstreeks de 22sten graad 5 minuten, voor een gedeelte overgekomen, en hebben zich tot in 1673 al verder in het bezit gesteld van de gehele provincie Ytati, die bij de rivier Jesuy, op 24 graden 7 minuten, begon en van daar, noordwaarts, ten oosten van de Paraguay tot aan het meer Xarayes strekte. Verder zijn zij tot aan den 25sten graad steeds doorgedrongen, alles verwoes

(357)

tende, tot dat in 1746 de vrede tussen hen en de Spanjaarden is gesloten, die sedert niet dan in 1796, voor een korten tijd, is verbroken door invallen die de Mbaya in de provincie Chiquitos hebben gedaan. In dien tijd hebben zij hun wapens tegen andere wilde stammen gewend, en sommige derzelve bijna uitgeroeid door de mannen te dooden en de vrouwen en kinderen onder de hunne optenemen. Door deze tot slaven gemaakte, en door de Guana, met wie zij in vriendschap leven en in gebruiken overeenstemmen, laten zij hunne landen bebouwen, en leven voor het overige van visvangst en jacht. Bij het overkomen over den Paraguay hebben zij paarden buitgemaakt, waar van zij zich bij hun krijgstochten bedienen, die zij zonder aanvoerder of opperhoofd ondernemen. Zij geven alleen, gelijk de Guana, aan de raad van hun Kazikes of van hun grijsaards gehoor. hunne taal wordt opgegeven als gemakkelijk, en

de letters x, (de Spaanse uitspraak der j), k, ll, gn, r. f, v, z te missen. Meisjes en ongehuwde manspersonen gebruiken andere uitgangen van woorden, ook dikwijls andere uitdrukkingen als de getrouwen, zodat men menen zou een andere taal te hoen. Onder de eigenheden behoort dat de zelfstandige naamwoorden nooit alleen, maar met een voornaamwoord of met een vooraangehechten klank, staan.
(358)

6e.

De PAVAGUA. Bij de aankomst der Spanjaarden bestonden zij uit twee grote en machtige horden die het bezit deelden van de Paraguay-rivier, welke haar naam van hun ontleende. Het waren de verbitterdste vijanden van de Spanjaarden, van de Portugezen in Kuyaba, en van de omliggende Wilden, tot dat de zuidelijkste horde, de Tacunbu, zich in 1740 bij Assumption heeft neêrgezet, waar zich in 1790 de Sarigue heeft bijgevoegd. Sedert leven zij als getrouwe landgenoten der Spanjaarden, doch zonder van hun levenswijze of tot het Christendom overgebracht te kunnen worden; zij bestaan van de visserij, zonder landbouw, Hunne taal is, door de sterke keelklanken, zoo zwaar dat gene Europeesche lettertekens ze kunnen uitdrukken, of een Spanjaard ze heeft kunnen leren; zij zelve kunnen zich door het Guaranisch doen verstaan.

7e.

Laten wij een aantal andere, meer of minder woeste, zwervende, gevreesde, zich onderling uitroeijende, door taal en gebruiken somtijds verwant schijnende stammen, waarvan enkele einigen landbouw drijven en hun kinderen in het leven sparen, voorbijgaan, anderen met een woord vermelden omdat de berichten schaarsch, en daarom welkom, zijn: de LENGUAs; de YAKURURE, die geleden hebben door de oorlogen tussen de trotsche en mag

(359)

tige ABIPoNs en de MoKoBy die enig vee sokken en het verdere van de Spanjaarden stelen; een groot deel der Abipons begaf zich onder de Spaansche bescherming reeds in 't begin van de zeventiende eeuw, en ging in 1770 over de Parana, waar zij de volkplanting de Las Garzas aanlegden. Hunne taal is zingende en vol lange woorden. De MACHIKUY in het binnenste van Chaco, een horde van welke in holen woont, het overige in ten

ten, en die een Barbot dragen gelijk aan dien van de Charrua ; de ToBA onder wie een zendeling schap was gesticht, 600 zielen sterk, op 23 graden 11 minuten zuiderbreedte en 313 graden 11 minuten lengte, gelijk onder de vLELA in Tucuman aan de Salado ; van dezen stam is ook een klein dorp bij Cordoua. De meest gezeten van dergelijke door de Zendelingen bezochte stammen zijn Christenen. Vier stammen der LULE leefden niet ver van Talavera de Madrit, doch na de verwoesting die een aardbeving aanrichtte, vloten zij in de wouden. Zij kenden de Quichua-taal der Incas van Peru, hun heren, die der Tonokote, met wie zij te zamen geleefd hadden, en hun eigene, de Kakana, dat in het Quichua'sch bergkruin betekent. Sedert het midden van de achttiende eeuw hebben zij zich, benevens andere, weder verzameld bij Miraflore of St. Stefano, dat weder opgebouwd werd en bij Valbona en St. Juan Battista. (360)

V. De kust VAN PERU.

1

Het rijk van Peru was een der belangrijkste plekken van Amerika; het was een van die twee landen in de Nieuwe Wereld, waar, te midden van volkeren die, zonder nauwer verband van vereniging, onder hoofden van hun eigene keuze leefden, machtige heerschers een gebied hadden gevestigd, niet ongelijk aan dat hetwelk voormaals in de vlakten van Middel-Azië andere heerschers over de ruwe horden hadden verkregen; zij hadden, door het aaneensluiten der enkele verspreide stammen, den grondslag gelegd voor een beschaving welke de uitbreiding van de Staat voorbereidde en met het aangroeijen van deszelfs krachten toenam. De welvaart en het gezag der vorsten brachten inrichtingen mede waarbij de toestand der ruwe naburen merkkelijk afstak, en een voortgang in de kunsten althans tot een zekere hoogte; Zo als wij dit in Afrika en Azië hebben gezien, in rijken die oudtijds tussen zwervende horden waren ontstaan, of, op zich zelf en afgescheiden van andere beschaaftde volkeren, bij eenzijdige vorderingen in het burgerlijke staan bleven. Het is uit dit oogpunt dat men de rijken van China en Japan met dat van Peru vergeleken heeft, en op de overeenkomst in bijzonderheden van dezen aard het vermoeden grond hetwelk, in verband met Peruaansche overleveringen, die uitheemsche gebieders van daar afkom

stig maakt, en hun het navolgen der voorvaderlijke instellingen toeschrijft. Volstrekt beslissend is zoo (361)

danige vergelijking niet, daar het te verwachten is dat het menselijk verstand in gelijke omstandigheden een gelijken weg zal inslaan. Verhieven zich niet desgelijks in Boeötië en in de Peloponnesus vreemde gebieders? Hoe dit zij, het rijk van Peru blijft een merkwaardig verschijnsel in de Geschiedenis; Zo als het daar in zijne uitgestrektheid voor ons oog ligt, van de 1sten graad 14 minuten noorderbreedte tot aan de 35sten graad zuiderbreedte, van Pastos of St. Juan tot aan de Rio Maule in Chili, en van 60 tot 150 uren breedte, een groot deel der Andes en der Cordilleras insluitende; Zo als de staatkunde zijner Monarchen er, onder anderen, aandacht verdient door de wijze waarop zij hun afgelegene veroveringen wisten te verzekeren, waarheen zij, als oudtijds in Azië gebruikelijk was, overwonnen volkeren verplaatsten. Onze taak laat niet toe in bijzonderheden te treden, even weinig, de raadselachtigen oorsprong der Incas met zon- en sterrendienst, natevorschen. Dat deze godsdienstige instellingen niet uitsluitend in dit gedeelte van Zuid-Amerika bestonden, zal ons in het vervolg blijken.

Dit uitgestrekte land levert drie of vier talen op:

1e.

DE QUICHUA.

Werd zij door de Inca's uitgevonden, of alleenlijk beschaafd? Waren dit enkele vreemden of een geheel volk? Dit laatste was het gevoelen van een'

(362)

Spaans' schrijver (278), die van een krijgshaftig volk der Inca's spreekt, dat zich Ringrim, oornoot, zijn vorst Capalla Inga, alleenheer. Met meer gewisheid mag men zeggen dat de taal althans moet gewijzigd zijn door de burgerlijke beschaving welke zij in dat tijdvak verkreeg, en die haar een groten invloed deed oefenen op de omliggende landen en volkeren, bij welke zij, in Quito, in een groot deel van Tucuman, en een gedeelte van Chili, gesproken werd, of alwaar vele uitdrukkingen door de omgang in gebruik kwamen, van die soort vooral welke voorwerpen van gemeenschappelijken handel of algemeen gebruik aanduiden, gelijk bij voorbeeld: was, honig, bijen. Tot die verbreiding der Quichua-taal had, door het uit alle oorden des rijks in zijne hoofdstad ontbinden van de zonen en bloedverwanten der aan hem

onderworpen vorsten, opdat zij er de taal zouden leren, en hem tevens tot gijzelaars verstrekken, de vader dier twee rampzalige broeders de grond gelegd, die door tweespalt en de overmacht van Spanje de laatsten waren van het regerend Huis. Die algemeenheid van de taal van Kusko werkte de Spanjaarden, na de verovering, in de hand, deed hen lichter verstaan tot in de afgelegene gedeelten, en het was de zelfde beschaafdheid die hun veel gemakkelijker de weg baande dan zij dien immer onder wilde horden hadden gevonden.

(278) Van de Historia del Peru in BARCIA Historiadores primitivos (Madrid 1749), III. D.

(363)

De namen van deze en enige andere talen zijn, naar de landsgesteldheid, uit het Quichua'sch ontleend. Onder dezen laatsten verstaat men het vlakke en lage land aan de Zuidzee, met een gematigde luchtstreek, onder Tunko : vlakten; Anti : hete en regenachtige bergstreken ; Orko : berglanden; Kaka : gebergten met zeer hoge kruinen, Alpen.

Het Quichua'sch bezit niet veel woorden, die alleen door het accent onderscheiden zijn; het is aangenaam en welluidend, door het plaatsen van den toon en de veelvuldige klinkers, en daardoor rijk en vatbaar voor allerlei redekunstige en dichterlijke schoonheden en kan in het uitdrukken van teederheid en gevoeligheid nauwelijks door enige geëvenaard worden. Het had zijne tongvallen, waarvan dat van Kusko het meest beoefende was. Volgens GARCILASSO DE LA VEGA, die, gelijk bekend is, in deze stad geboren en van moeders zijde uit het bloed der oude Inca's was, en der zelve oorsprong en geschiedenis heeft beschreven (279), werden aldaar, lang vóór de tijd der Spanjaarden, blij- en treurspelen in de landtaal vertoond, de grote daden der vroegere koningen waren het onderwerp van de laatstgenoemde; ook hadden zij minnezangen in de smaak der Spaansche, Redondillas, maar rijmeloos, en alleen met in acht nemen van de voetmaat. Hij noemt den dichter Haravec : uitvinder. Haravi betekent een

(279) In het Spaans uitgegeven, Lisboa 1609

(364)

lied, haravini een lied zingen over een geliefd onderwerp; men kan uit de naam opmaken dat de dichtkunst eerst in de laatste tijd had begonnen regelmatig beoefend te worden ; van alle hare voortbrengsels is niets overig als een klein gezang (280).

2e.

DE AYMARA

In het oosten van het zuidelijkste gedeelte van de eigenlijke kust van Peru, die eerst omstreeks Kusko breeder wordt, tot daartoe, en dus nog oostelijker naar Potosi en de oorsprong van den Pilco-mayo, omstreeks La Paz en in een deel van Chuquisaca, bestaat de zeer uitgebreide Aymara taal, waarvan verscheiden volkeren, Pacases, Kanas, Lupacas, Kanchis, Charcas en andere, gebruik maken. De beide eerstgenoemde tongvallen worden voor de sierlijkste gehouden, en hebben hunne beschaafdheid en verbreiding aan hun plaats in het midden van de anderen te danken, en aan de groter volkrijkheid van deze stammen. Het Aymara'sch heeft vele overeenkomsten met het Quichua'sch. Als een voorbeeld van deszelfs rijkdom haalt men aan dat het niet minder dan twaalf woorden bezit om dragen aanteduiden, naar mate van de dragende persoon en van het gedragen voorwerp, mens, dier of levenloos.

(280) Uit Garcilasso de la Vega, vertaald, te vinden in WLE LAND's Neuen T. utschens Merkur. , Januar 1799

(365)

3°. en 4°.

DE PUQUINA en DE YUNKA Mochika.

Zij zijn nog enigermate in leven; de eerstgenoemde in de nabijheid der Pucarani en in enige dorpen op de eilandjes in het meer van Chuquito en hier en daar bij Lima; schoon de Puquini zoo ijverzuchtig omtrent hun taal waren dat zij ze aan geen vreemden leren wilden; de laatstgenoemde spreken de Yunka in de valei van Cincha en andere daarbij gelegene,

VI. LANDEN IN HET oosten van PERU, OPWAARTS NAAR de UCAYALE,

Aan de noordelijkste van de in het IVde onderdeel behandelde volksstammen grenzen de provincien Los Chiquitos en Los Moxos, in welke de Zendelingen der Jezuïten vele andere stammen onder hun Missien getrokken hebben. Het eerste dezer gewesten ten zuiden door Chaco en ten oosten door de Paraguay ingesloten, wordt door de zen stroom van het westelijk deel van Brazilië gescheiden; de grenslijn loopt dan bijna vlak westwaarts tot dat zij weder een noordelijke richting neemt, waar Los Moxos begint. Dit groot ge

west strekt van de 20sten tot de 15den graad zuiderbreedte, en daar troffen het eerst de Zendingen de stam der Moxa verspreid aan. De Momore vloeit er door en verenigt zich, noordelijk (366)

ker, met de Itene, die vooraf de Baure ontvangt en meer ten oosten de westgrens uitmaakt van Brazilië; verder noordoostwaarts stroomende, en zich verenigende met de in gelijke richting gebogene Bene of Beni-rivier, vormen deze en de Momore te zamen de Madera. Het is ten onrechte dat sommige opgaven de Beni met de Ucayale laten ineenvloeijen op omtrent 12 graden zuiderbreedte, en ook LA CONDAMINE's bericht is niet nauwkeurig, volgens wien de Beni, zonder verbinding met de Momore, Madeira bij de Portugezen, op een afstand van 40 tot 50 mijlen van denzelven blijft voortlopen, waarna beide afzonderlijk in de Maragnon of rivier der Amazonen zouden vallen, en de Beni dan dezelfde zoude zijn als de Purus, de Cuchivana in de kaart van den Pater FRIZ (281). Dit zal genoeg zijn voor een algemeen overzicht der ligging tussen de Momore en de Ucayale, waar nog verscheiden volksstammen aanwezig zijn of waren, behalve degene naar wie deze twee provincien genoemd zijn. Men weet nopens hen en hun talen, en derzelver onderverdelingen, meer of minder bijzonderheden uit de verhalen der Zendingen en de leerboeken die in de zestiende en zeventiende eeuwen vervaardigd zijn. De voornaamste volken waren:

(281) De voordragt der zaak door Prof. VATER maar de nieuwste, .
hulpmiddelen, Zo als ik die hier boven heb overgenomen, komt, -
grotendeels overeen met de nieuwste kaart van LAPIE.

(367)

1e.

De chroustos; enige van hun stammen zijn uitgestorven of ingesmolten. hun spraak is zacht en helder, behalve enige geluiden die iets gemengds van neus- en keelklanken hebben, verder is de taal rijk en nauwkeurig, en die der vrouwen in vele dingen verschillende van die der mannen. Zij miste de telwoorden, die zij uit het Spaans heeft overgenomen, ook een woord voor hemel; dit denkbeeld drukken verscheiden van deze volken met het woord hoogte uit, in het Onze Vader, waarvan men taalproeven vindt bijgebracht,

2°.

De Moxos, uitgebreider en talrijker. Opmerke

lijk is de overeenkomst van hun taal met die der Maipuren tussen de Maragnon en de Orinoko.

3°.

Aan dezen stam grenzen onder anderen de MExE en MURE die nog in hun wildheid zijn gebleven, daarentegen woonden op de weg van Kusko naar La Paz de CAVINAE, in huizen van steen, en de COLLAE welke wisten wegen aanteleggen en in andere opzichten gevorderd waren in beschaving.

4°.

Noordelijker dan deze, aan de Pachitea-rivier, ene der acht uit welke de Ucayale ontstaat, zon

(368)

der dat men nog stellig weet welke de eigenlijke oorsprong is, houden zich de CARAPucHos op, wier spraak, vol keelgeluiden, naar het blaffen der honden gelijkt. Zij, zoowel als de cASIBos, aan dezelfde rivier en onverzoenlijke vijanden van de inwoners van Pampa del Sacramento, zijn menseneters. In 1695 onttrokken deze en verscheiden andere stammen aan de Opper- Ucayale, door een algemeenen opstand, zich aan het gezag der Spanjaarden en aan allen invloed van de Zendelingen der Jezuiten, die 152 zendelingsdorpen in die landstreken hadden aangelegd; negen van dezelve waren door de volharding van één man, de Pater H. RICHTER, tot stand gekomen. In 1740 trof door een nieuwen opstand hetzelfde lot andere Missien, en niet voor het laatste van die eeuw hebben enige Franciscaners uit Peru wederom ingang begonnen te vinden (282). Van de talen van deze ten dele verwante stammen valt hier niets te zeggen. Niet ver van de plaats waar de Sarayasu in de Ucayale valt, dien hij 400 uren ver opvoer, vond de Pater NARCISSE GIRVAL DE BARCELEY, bij de PANos, die in de gemelden opstand deelden, een grijsaard onder een palmboom gezeten, bezig om aan jongere stamgenoten de inhoud te verklaren van hunne voorvaderlijke overleveringen, in oude tekeningen vervat, beeldschrift met gedaanten van mensen en dieren, en andere schrifttekens (282) Men vindt veel over deze stammen in von Murr, Reisen einiger Missionarien in Amerika, Nürnberg. 1785.

(369)

tengemeen net in regels afgedeeld; deze bladen te zamengelegd hadden volmaakt de gedaante van onze kwartijnen; met veel moeite verkreeg de voornoemde Pater dezelve van de MANoA, de enige stam die de taal der Panos verstaat, want de Panos zelve, beschouwen de inhoud als een voor de Blan

ken te verbergen geheim.

VII. LANDEN TEN oostEN vAN QUITo AAN DEN MARAGNON TOT OMSTREEKS de RIO NEGRO,

Het onrustig gedrag der volksstammen aan den Ucayale en het geringe getal der Zendelingen aan den Maragnon, gaf aan het bestuur van de zendelingen der Jezuïten aanleiding om de tot het Christendom bekeerden, welke aan die rivier woon den, digter bijeen te trekken aan de Guallaga-rivier. Van dien tijd af kan men deze landen, welke meer dan honderd mijlen breed zijn en wel dertig dagreizen van de mond der rivier opwaarts, zoo goed als ledig van mensen rekenen; Zo ver men op enige halfzekere berichten kan aangaan houden er zich tussen de Guallaga en Cassavarai nog enige Chiclunas, Mus/imos en Maparinas op, en tussen de Tapissi en Yahuari en het opper gedeelte van de Cussiquina en Ytimui, Uniyos, Cassivaris, Schirobas en Mayurunas, waarvan de laatstgenoemde, zonder vaste woonsteden, diep binnenwaarts bij de Yahuari omzwerven en een eigene taal spreken. Zij steken stukjes zwart hout

(370)

van twee duim lang door gaatjes die in een reirondom de beide lippen geboord zijn, om zich daardoor een vreesselijk uitzicht te geven, op de wijze als de zuidelijke volkeren de Barbots dragen. Deze ontvolkte landstreken doorgaande, komen wij terstond bij de Opper- Maragnon, waar, tot bij den zamenloop van de Napo in het zendelingschap van Mainas, de aanzienlijke stam van dien naam het eerst het Christendom aannam ten gevolge der prediking door de Jezuïten uit Quito, welke voet stappen wij hier van het westen naar het oosten zullen volgen en daarbij de noordelijk aangrenzende volkeren aanroeren, ons nogtans in geen optelling van allen, bij name, inlatende.

1°.

Onder achttien volkeren, die weder in stammen verdeeld zijn, zijn de AGUANos - alleen een overblijfsel van alle degene die te voren aan de oostzijde van de Guallaga woonden, en, thans tusschen deze rivier en de zuidelijken oever van den Maragnon, hun eigene taal behielden. Verder in de vlakte die ten zuiden door de Paranapura, ten westen door het grote gebergte, beperkt wordt, ten noorden tot aan de Maragnon strekt,

en door de Aipena en andere kleine stroomen door sneden is, zijn de xEBERos, de eerste die na de Mainas Christenen werden, en steeds aan de Zen delingen en aan de Spanjaarden zijn getrouw ge bleven. hun taal is minder onaangenaam dan die (371)

der Mainas, doch niet vrij van stotende medeklin kers, bijzonder gl en tl. Die der MUNICHEs en der CAHUAPANo worden als afzonderlijke talen, met de reeds genoemde echter verwant, opgege ven. Aan de noordelijken oever van de Mara gnon zijn de reeds genoemde MAINAs, wier taal zeer ruw is en op haar zelf staat, de westelijkste, na de oorlogzuchtige xIBARos die in moeilijke gebergten en dalen bij de opper St. Jago-rivier zich ophouden en nog niet tot het Christendom be keerd zijn, schoon het in de zestiende eeuw, toen dit volk uitgebreider was, er ingang had gevon den. De talrijke ANDoAs behoren te huis aan den voet van een gebergte ten noorden tussen de Morona en Pastaza , en verzetteden zich langen tijd tegen de Zendelingen; voorbij hen aan de beide oevers van de Opper - Curarai, die ten oosten stroomt en in de Napo valt, zijn de nog onaf hankelijke AYAcORE en PARANA; meer ten noor den bij de Opper-Napo zijn verscheiden stammen die zich voor afzonderlijke volkeren houden, wier taal echter verwant is, en die bij de Spanjaarden onder de gemenen naam van ENCABELLADA be kend zijn. Uit het van de woonplaatsen van vele dezer volkeren gezegde zal men reeds de algemene opmerking hebben afgeleid, dat zij zich veelal zoo hoog mogelijk bij de oorsprongen der rivieren, dat is, berg- en binnenwaarts ophouden; - hetzij dan dat zij daarheen zijn geweken voor hun voorma lige algemene vijanden of om er veiliger te zijn tegen onderlinge aanvallen dan in de vlakker landen

(372)

bij de monden van de rivieren, hetzij dat de be volking in Zuid-Amerika van de westzijde begon nen, en langzamerhand, over de gebergten heen, langs de rivieren die oostwaarts stroomen is afge zakt. Althans de Quixos en ou1tus, nog meer ten noorden, waren de eigenlijke inwoners van het rijk van Quito, en door de Peruanen te onder ge bracht, wier taal zij, met een afwijkenden tong val, hoofdzakelijk aannamen.

2°.

De oMAGUA waren voorheen een groot, mag tig, merkwaardig volk, hetwelk men de Pheniciërs

der Nieuwe wereld heeft genoemd , om hunne ondernemingen en hun bekwaamheid in het bevaren van de Maragnon en andere stroomen. Tot in het midden der zeventiende eeuw bezaten zij alleen de eilanden en de oevers van die rivier in ene uitgestrektheid van 200 mijlen beneden den Napo. GIRvAL plaatst hen aan de Yapura, en thans zijn er tussen Pevas, de laatste Spaanse, en St. Paulo, de eerste Portugeesche zendelingsplaats, gene woningen aan de Maragnon. Waar schijnlijk waren de Omagua oorspronkelijk geen inwoners van deze streken; DE LA coNDAMINE (283) meent dat zij, voor de Spanjaarden vluchtende, (283) Van wiens kaart over de loop van de Maragnon- of Amazonen-rivier, en de daarin vallende waters, men zich bij dit gedeelte met vrucht bedienen zal.

(373)

langs een der stroomen die in Nieuw- Grenada ontspringen, hierheen zijn geweken, omdat men aldaar een stam van denzelfden naam kent, die, even als de Omagua aan de Maragnon, van alle de omliggenden onderscheiden is door zich meer te kleeden. De vrouwen der Omagua verstaan zich op het vervaardigen van aardewerk, met levendige kleuren, figuren en tekens beschilderd, en men vindt soortgelijke bij sommige volkeren aan de Orinoko, hetgeen voor hunnen gemeenen oorsprong schijnt te pleiten, ten minste toont dat zij dit niet eerst van de Europeërs geleerd hebben. Daaren tegen zeiden de Omagua in Quito aan de Zendingen dat hun hoofd- en talrijkste stammen aan den Maragnon waren, en dat zij, op het zien der barken door PlzARRo afgezonden, dien stroom opwaarts, naar de Rio Negro en Tocantin , den Orinoko en elders in Nieuw- Grenada waren gevloeden. VEIGL houdt het voor waarschijnlijker dat zij met de Cocama, die men het eerst aan den Ucayale vond, uit het zuiden naar de Maragnon zijn getogen, om de grote gelijkheid tussen hunne taal en het Braziliaansch. Zeker blijft het dat het een zeer uitgebreid volk is, van vele stammen, uit wier namen ook de verwantschap is op temaken, die men omtrent de 9den graad noorderbreedte in Nieuw-Grenada, de 10den graad noorderbreedte in Venezuëla, de 4den graad zuidbreedte in Peru, vindt, en waarvan het wortelwoord Agua is, over welks betekenis men even wel verschilt, weshalve men daarin alleen gene

(374)

genoegzame aanleiding heeft om, Zo lang gene nadere taalbetrekkingen het bevestigen, de Payagua en anderen mede daartoe te brengen. Achua is de

naam van een palmsoort, van de zeer dunne buitenste schil van welks takken een doek geweven wordt Cachivango genaamd. Bij DE LAET komen ook de OMAGUACA voor, die rijk waren in wollen kleederen en in overvloed voorzien van Peruaansche schapen, zuidwaarts nabij de provincie Tucuman. Andere volkeren, van verschillende namen, zijn, naar bewijzen uit hun tongvallen ontleend, van denzelfden oorsprong. Een nog belangrijker leiddraad is in de verwantschap gelegen tussen het Omagua'sch, Guarany'sch en Toepi'sch, waardoor van de bronnen van de Orinoko tot aan den mond van La Plata één overzicht wordt geopend. Van andere stammen, omstreeks de rivieren die in de Maragnon vallen, welke zich ten dele aan de Portugezen hebben onderworpen, weet men nog weinig; GIRVAL noemt onder dezelve de YURI aan den Putumajo, die een zeer bijzonder plantvergif weten te bereiden.

VIII. LANDEN Tussen de Rio NEGRO EN de OPPER - ORINOKO,

Het is thans bekend dat de Orinoko aanvankelijk van het westen naar het oosten loopt aan de zuidelijken voet van het Parime-gebergte. Het ontvangen van de Guaviare en Atabapo dwingt de stroom zich plotseling naar het noorden te wenden, waar (375)

hij, de bergen doorbrekende, grote watervallen vormt; na zich verenigd te hebben met de Apure verlaat hij de granietketen en scheidt, zijne richting oostwaarts nemende naar de Oceaan, de ondoor dringlijke wouden van Guyana van de vlakke graslanden. Deze aanmerkelijke rivier draagt de naam van Orinoko bij de Tamanaken en de Karaïben ; de Otomaken noemen haar fogo aparura, groten vloed, de bewoners van haar oppergedeelte Parraya; de laatste naam is schier dezelfde als die waarmede de Brazilianen en Omagua grote rivieren aanduiden: Parana. De inboorlingen aan de Rio Negro noemen dezen Guainia.

In het zuidwesten van Guyana , beneden den waterval van Ature tussen de bronnen van den Orinoko en de Maragnon, wonen de meeste Heïdensch Amerikanen, zonder de Europesche bezittingen te ontrusten, en te vreden van hun woonsteden te behouden. Hier vindt men:

1°.

DE MAIPUREN,

Van 5 graden 5 minuten tot 5 graden 50 minuten noorderbreedte, ook somwijlen op en neêrtrek kende. hun taal verbindt vele stammen omstreeks de aangewezen rivieren, onder welke de cABREs zich hebben doen kennen door het verdrijven van de Karaïben en het bemachtigen van derzelver uitgestrekt grondgebied. Maipurische stammen reikten

(376)

dus over Zuid-Amerika tot aan de kusten van den Atlantischen Oceaan, van de Opper-Orinoko af, waar GUMILLA de Cabres plaatst en als zeer talrijk afschildert. Volgens lateren zijn hier de GUIPUNAv¹ even zulke veroveraars als de Karaïben aan het benedendeel van de stroom, zij bezitten meer regel en orde in hun openlijke aangelegenheden, wijze van krijgvoeren, en het versterken van hun woonplaatsen. Zij, de Cabres, de PARENI, somtijds ook de AvANE, en Maipuren, hadden even als de Karaïben, het eten van mensenvleesch, in de vorige eeuw althans, nog niet geheel nagelaten. Voor het overige behoren de Guipunavi tot de geachtste volkeren en die zich in allen opzichte niet minder wel weten te gedragen dan de Europeërs. het Maipurisch is een welluidende taal die kenmerken draagt van oorspronkelijke zuiverheid. Men kan er zich door doen verstaan langs de gehelen Opper-Orinoko, ook hier en daar benedenwaarts. Wij hebben er reeds vroeger de overeenkomst van opgemerkt met het Moxosch, waarvan wij zuidelijker gesproken hebben; het heeft er mede met het Tamanakisch; het is minder kunstig dan deze, nader te vermelden, taal, maar net en vol uitdrukking. Tot de eigenschappen behoren dat de uitgang der naamwoorden het geslacht aanwijst, en dat de telwoorden naar gelang der onderscheiden voorwerpen niet altijd dezelfde zijn.

(377)

2e.

DE SALIVI,

Een landbouwende en in vergelijking tot anderen vrij beschaafde volksstam; zij wonen, ten dele in een zendelingschap, omtrent de 5den graad 12 minuten noorderbreedte op 309 graden 50 minuten lengte, en waren in het eerste derdedeel der vorige eeuw zeer talrijk; . enige van hun togen met er woon naar de Macuco, andere, in goede verstandhouding en ruilhandel drijvende met de Karaïben, trokken naar de Orinoko; naderhand, zeer gesmolten, werden zij te Caricciana verenigd, daar

zij nog wonen. De Salivi spreken een weinig door den neus, een hunner stammen, de Piaroi, is nog woest, en Zo moeilijk van taal dat GILy, een zendeling van wien men een werk over Amerika heeft, en onder wien zij stonden, verklaart geen van hun klanken recht te hebben kunnen opvatten. Zijn voorganger, GoNzALEz, vergeleek haar bij het blaten der schapen. Die der Quaqui, even woest, en in de bossen levende, vond hij dat veel had van het mompelen van een vrouw die knort.

3. DE GUAIVI,

Denkelijk de Cuibä van DE LAET , ten zuiden van Venuzuela en aan de linker zijde van de Ori (378)

noko, noch door de wapens der Spanjaarden noch door de pogingen der Zendelingen bedwongen, zijn veleer geducht voor dezelve, en komen in gebruik, behendigheid en sterkte met de Yarura overeen. hun taal, die door hun zeer schielijke uitspraak zeer moeilijk te verstaan is, schijnt in de hoofdzaak ook die van vier of vijf andere hier wonende stammen te zijn; de gelijkheid in de uitgang van enige dezer volksnamen is daarvan echter geen toereikend bewijs. Desgelijks is men het niet eens of de AchAGUA, die veel overeenkomst met de Salivi doch een zachte en aangename taal hebben, tot de Maipuren behoren? Pater PADILLA die onder hen woonde is van deze mening; Pater GUMILLA, die zich bepaaldelijk hier het onderzoek der talen tot een hoofdzaak gemaakt had, schrijft de overeenkomst alleen aan onderlingen omgang toe.

IX. LANDEN BIJ de CAZANARE EN DEN NEDER - ORINOKO,

De eerstgenoemde van deze rivieren is niet zoo aanmerkelijk dat zij ons tot een scheidingslijn zou dienen, ware het niet dat in de vlakten tussen de Meta, waar deze in de Orinoko, en de Cazanare, waar deze in de Meta valt, verscheiden aanmerkelijke stammen wonen, sommige door de Zendelingen daarheen geplaatst, terwijl een deel der oostelijker vlakten in de regentijd overstroomd en minder bewoonbaar zijn. Hier wonen de YARU (379)

RA of Sarura (284), en een volkplanting er van is aan de Orinoko gebracht. Een handelbaar, leerszaam volk, dat zich niet in de drank te buiten

gaat of mensenvleesch eet, bij hetwelk ook gene veelwijverij of echtscheiding plaats heeft, maar onbegrijpelijk traag zelfs in het verzamelen van levensmiddelen, hetzij van wilde vruchten of door visvangst en jacht; het kostte om die rede moeite hun de landbouw en de noodigste kunsten te leeren; hierdoor verkregen zij toch al spoedig meer dan zij zelve verbruikten en konden van hun overvloed verkopen; zij verrichtten de veldarbeid gezamenlijk, heden het een morgen het andere gezin. Onder de taalkundige bijzonderheden hen betreffende, is het onderscheiden van sommige voor naamwoorden in mannelijke of vrouwelijke, door er, in het tweede geval, een lettergreep aantehechten. een soortgelijke bijzonderheid levert de taal op van de BETO1, welke met die van de SITUFA en de AIRICO overeenkomt; zij bezit namelijk, ene onderscheiding, voor de drie geslachten, in de bijvoegelijke naamwoorden; voor de zelfstandige duidt zij het aan, gelijk wij ook bij andere opmerkten, door het bijvoegen van: man, of vrouw. Digter bij de Orinoko wonen de machtige en vrolijke OTTOMAKEN, die mieren, gom en aarde eten, (283) Bij HARTSINCK, Beschrijving van Guiana, I. bl. 39, Jirara. Vergelijk verder denzelfden bij deze en de volgende afdeeling, in welke de Maron - Negers, en onder deze de zeldzame Touyingas, behoren, aldaar, II. 811.

(380)

en de GUAMA, van de Opper-Apure afgezakt, die zich door hun schuitjes en andere dingen onderscheiden. Wij zouden van nog een twintigtal anderen de namen, maar niets meer, kunnen zeggen.

X. NooRDKUST VAN ZUID-AMERIKA.

Hier sluiten aan de laatstvoorgaande:

1e

De TAMANAKEN, lager aan de Orinoko; op de eilanden in deszelfs monden wonen de GUARAU NEN, misschien aan de Guarany's verwant, 8000 man sterk, onafhankelijk en nog nooit tot het Christendom bekeerd, na de Ottomaken het vrolijkste van de volkeren die men in deze landstreken aantreft. -

Oostelijker, bij Suriname, zijn de ARAWAKEN, aan de rivieren Suriname en Berbice, bij welke laatste zij aan Karaïben grenzen die zij als landgenoten beschouwen, doch de zuidelijker naar den Orinoko en de Maragnon als vreemden. Eertijds hielden de Karaïben hen, als van elders gekomen,

voor vijanden, tot dat door de tussenkomst der Nederlanders zij en de Waranen vrede sloten. Vele Arawaken zijn Christenen geworden, leven van (381)

landbouw en jagt en staan als een schoner ras dan de meeste volkeren aldaar te boek (385).

2^e DE KARAÏBEN.

Een bekende zeer uitgebreide volksstam op de oostelijke en noordelijke kusten, naast de reeds beschrevene in de binnenlanden, aan wien ook eer tijds een groot deel van de kleine Antilles, de Karibische eilanden geheten, behoorde, in de zes tiende eeuw vond men denzelven verspreid van de evenachtslijn of van de mond van de rivier der Amazonen tot aan Portorico. Op het vaste land waren van de Ujapi, die niet ver van de Cuc civero ter rechterhand in de Orinoko valt, om streeks één graad hoger als ter linkerhand de Apure, tot aan de zee, altemaal Karaïben, die de landen tussen deze lijnen besloegen. Paruai was hun koninklijke zetel. Niet slechts trachtten zij de kleine stammen aan zich te onderwerpen, maar de machtige Cabres en Guipunavi, tegen wie hunne krachten zich verbrijzelden. Ruw, wild en wreed waren de Kannibalen Zo op de eilanden als op (285) C. QUANDT (Zendeling van de Broeder - Gemeente onder de Arawaken), Nachricht von Suriname, Görlitz, 1807. Het Neger - Engels dat in Demerary en de Berbice gesproken wordt is nog onzuiverder en ongeregelder dan dat in Suriname, het Creoolsch op Curaçao is verschillend van beide.

(382)

het vaste land, en zij zijn nog heden dezelfde aan den Orinoko, rovers, die alle niet tegen hun opge wassen hopen onophoudelijk overvallen, als hunne slaven beschouwen en behandelen, en roven wat andere vergaard hebben, getrouw aan hun leu ze : wij, Carinas, zijn een volk, alle anderen zijn onze slaven. De Spanjaarden aan de Orinoko hebben hen vogelvrij verklaard, volgens QUANDT, en hij bericht verder dat er thans tussen die rivier en de Berbice gene meer worden aangetroffen. Niet alle hun stammen echter zijn in gelijken graad de geesel hunner naburen; GILY geeft ene menigte van hun stammen, en tot twintig tong vallen, op. De Karaïben van het vaste land ge loven dat zij van de eilanden afkomstig zijn, daarentegen hadden de eilanders een overlevering dat hun vaders van het vaste land waren geko men en de inboorlingen der eilanden uitgeroeid hadden, met uitzondering der vrouwen onder wel

ke nog iets van de oorspronkelijke taal zou zijn bewaard gebleven; doch misschien heeft dit gene betrekking tot die in het zuiden, maar tot uit het noorden gekomene, waarvan Zo aanstonds nader. Dat deze eilanders met die van Guyana verwant zijn bewijst, behalve meer trekken van gelijkheid, de naam van Callinago - oubaobanum (van oubao, eiland), dien zich die der Antilles, en Carina-ba lottebanum (van baloue, groot, vast land), dien zich de kustbewoners geven; men ziet dat er al leen een verwisseling van de l met de r plaats grijpt. De Ottomaken noemen hen Caripina, de (383)

Maipuren Caripuna. Volgens mondelinge verhalen, van de Karaïben en van de Apalaches in Noord Amerika ontleend , zouden de voorouders van alle de Karaïben oorspronkelijk hebben gewoond boven Florida, doch vruchtbarer woonplaatsen dan zij te voren bezaten bekomen hebben van de Apalaches. Na velerhande twisten met deze, nam een groot deel der nieuw gekomenen, die tot dus verreden naam van Kofachiten hadden gedragen, hun gods dienst en levenswijze aan, en het verenigde volk droeg van toen af dien van Karaïben : - dapper, vreemd volk, betekenende. Het verdient hierbij opmerking dat een der oudste schrijvers over Amerika, PETRUS-MARTYR AB ANGLERIA, van een reiziger Alfonso Fogheda gewaagt, die in de provincie Uraba aan een plaats kwam die Caribana heet te, en dat bij de onderneming van Hernand a Soto meermalen van de Cofachi in het noorden van Florida gesproken wordt. Het kleinere deel, daar entegen, van dat volk, dat vrijheid en onafhankelijkheid bleef verkiezen, verdreven zijnde, kwam aan de oostkust, van daar naar de Bahama- of Lucaysche -eilanden, en, door derzelver inwoners ondersteund, naar het nog onbevolkte eiland Ste. Croix ; vervolgens breidde zich deze stam uit over de verdere Karibische eilanden, op Trinidad en op het 4 noordoostelijke vasteland van Zuid-Amerika. Hun oorsprong moge zijn Zo hij wil, de Karaïben boden de dappersten tegenstand aan de Europeërs en maakten zich zelfs door invallen in de grotere Antilles geducht; enige van deze eilanden

(384)

vonden de Europeërs niet - andere zeer zwak' – bevolkt, die de inboorlingen, op het in bezit nemen, verlieten. In 1760 maakten de Karaïben der eilanden vrede met de Europeërs; sedert dien van Parijs in 1763, bezitten zij geen derzelve meer bij uitsluiting. Een deel, onder de naam van

roode Karaïben, op Dominika zwervende, is bijna te niet gegaan.

De taal der Karaïben is als hoofdtongval aante merken, welke in nauwer of verwijderder betrekking staat met die der hierboven genoemde Tama naken en Arawaken en andere mindere stammen, een van welke zich zuster van de beer, een andere zonen van de palmboom, noemt, andere door de Karaïben bijna verdelgd zijn. Het Tama nakisch dialekt is ver langs de Orinoko verstaanbaar en behoort tot de vergevorderde talen. In de gezangen van deze Wilden, bij hun dansen, waar eerst de Peiaci, dat is hun artsen, voorzingen, dan de vrouwen en daarna allen antwoorden, gebruiken zij oude spreekwijzen die het grootste deel van hun zelf niet verstaat. Aan de zelfstandige naamwoorden voegen zij somwijlen een bijvoegsel waardoor het onderlinge schimprnamen tusschen de familiën worden. Tot de onderdelen van het eigenlijk Karaïbisch behoort vooral dat der, Palenco die als een grote stam voorkomen. Ook op andere punten heeft men deze taal nagegaan, en de onderlinge overeenkomst der dialekten blijkt daaruit ten vollen; zoo, bij voorbeeld, bij Cap Nord in Cayenne, aan de Ourabique die in de (385)

golf van Paria valt, bij de Yaoi aan de Cajana. Het is waar dat DE LAET de Yaoi onderscheidt van de Karaïben, en hen als na # veroveringen der Spanjaarden op de eilanden en later op de kust gekomen beschrijft, maar dit neemt de verwantschap der taal niet weg.

XI. NooRDwestELIJKE BERGLANDEN TOT AAN DE - LANDEN GTE VAN DARIEN.

I°.

Westwaarts van de Orinoko voortgaande vinden wij tussen Maracaibo en Rio de la Hache de GoAHIRos en coclINAs; deze zijn enigzins afhankelijk van de eerstgenoemde, die zeer ruw, wild en oorlogzuchtig zijn, en nog van ouds onverzoenlijke vijanden van de Spanjaarden, vooral van de Zendelingen ter zake ener van enen derzelve ondervonden belediging. Sedert enigen tijd hebben zij zich in handelsbetrekkingen met Jamaïka ingelaten. Van hun taal draagt men nog weinig kennis. Het is te vermoeden dat er van hier tot aan de hogere streken bij de Magdalena-rivier vele stammen met hun talen zijn te niet gegaan: in Nieuw-Grenada weet men er van tien. . Van de

Chiaizake woonde het opperhoofd , Zake geheel, in Tunja, hoger noordwaarts dan Sta Fé. de Bogota, het verblijf van de tweeden der voorname vorsten die de Spanjaarden in deze landen

(386)

vonden. een overlevering (286) plaatst op de bergvlakte aldaar de aankomst van een man van een ander mensenras, met een groten baard; hij was bekend onder drieërlei naam: Bochica, Nem quetheba of Zuhe; na een overstroming verenigde hij de zich aldaar bevindende volksstammen, onderwees hen in de landbouw, en was voor hun wat Mancocapac voor Peru was. Het is niet twijfelachtig dat de inwoners van deze landen in vroeger tijd door een zekeren trap van beschaafdheid boven hun naburen hebben uitgemunt. Men leze slechts DE LAET's beschrijving van de inwoners van deze berglanden en gematigde luchtstreek, in vergelijking van de woeste Panches, die de landen der voorschreven volkeren omgeven. Ook van andere bij denzelfden en bij GUMILLA vermelde stammen zijn nauwelijks de namen meer over in enige dorpen die zij bewoonden. Het is te vreezen dat de boeken die in de zeventiende eeuw over enige dezer talen zijn opgesteld met het ophouden van derzelver bedoeling verloren gaan, en dat het gemis van deze flauwe hulpmiddelen zelfs, om in de oude geschiedenis van Amerika door taalonderzoek licht te ontsteken, vruchteloos zal beklagd worden. Die der Mosca of MUYSca is onder deze talen: een der voornaamste; zij mist de d en l, en bezit daarentegen enige keelklanken waarvoor onze talen geen tekens hebben.

(286) Opgetekend bij HUMDoLDT, Vues des Cordillères, p. 13. - Zie ook p. 13.

(387)

2e.

Naar de naam van een kleinen koning, bij het eerste bezoek aangetroffen, ontving PopAYAN des zelfs naam. Wij nemen het hier, naar de oudere uitgestrektheid, van de westelijke grens van Nieuw Grenada en vatten de volkeren te zamen die aan den oostelijken oever van de Martha - rivier wonen. De inboorlingen van Cartama spraken dezelfde taal als die ten westen van de Martha in de provincie Caramanta, waar een kleine vorst gebod dewelke Cauroma heette, en die bij Antiochië en Auzerma. Bij de bezitneming togen vele inwoners verder af, dat is oostwaarts. In Arma en Pancura werden andere talen gesproken. De inwoners van Copia

die men, gelijk die in de nabijheid van Popayan, beschaafder vond dan anderen, gaven hun boze geesten de naam van Xixaramas; de Spanjaarden noemden zij Taramacas. De Jezuïten uit Quito hadden in Popayan 52 zendelingschappen, de zuidelijksten waren door de wereldlijke wapenen onderworpen, ook sommige in het noorden en oosten, de overige door die des geloofs. Opmerkelijk is de overeenkomst tussen enige namen van deze en van stammen die men thans aan de Orinoko aantreft. De dialekten van sommige stammen waren buitengemeen zwaar en met keelgeluiden: van de noordelijkste zijn de meeste uitgestorven.

(388)

3°.

De landengte van Dariën en het bergachtig Veragua is altijd onder Terra-firma gerekend; wij maken er daarom hier, deze afdeling besluitende, gewag van. Men vermoedt dat de oorspronkelijke inwoners, waarvan vele eerst in later tijd onder de Spaanse heerschappij gekomen zijn, nader tot die van Zuid- dan van Middel-Amerika betrekking hebben. In hoeverre de taal der GUAIMIE in Veragua, en der URABAE of IDIBAE in Dariën, en nog andere zuidelijkere, tongvallen van het Karaïbisch zijn zouden dat op de Antilles gesproken wordt, is nog niet te bepalen (287).

XXVI.

MIDDEL-AMERIKA.

Wij zijn tot het punt genaderd waar, tussen den Atlantischen- en Groten - Oceaan, een hoge landrug, zich uit de wateren verheffende, de beide halfdelen der Nieuwe Wereld te zamen houdt, en

(287) Hetgeen in de Histoire générale des Voyages van Carthagen, Panama en Portobello gezegd wordt, over de menigte der dialekten enz. is van die van het Spaans en niet van de oorspronkelijke talen te verstaan. Hetzelfde moet het geval worden in de Verenigde Staten van Noord-Amerika, waar het ENGELSCH, gelijk men weet, de hoofdtal der Europeërs is.

(389)

met de tegenoverliggenden kring der eilanden den waterkom vormt wiens noordelijke inham de golf heet van Mexiko. Langs dezen dubbelen weg zijn de volksstammen van het noorden van Amerika naar het zuiden afgezakt. Toen de Spanjaarden het leerden kennen vonden zij die bevolking op de

bergvlakte van Mexiko gevestigd, terwijl noord" waarts, tot tussen de Rio Colorado ten westen en de Rio del Norte ten oosten, andere stammen rondzwierven, stuitende tegen de vroeger zuid waarts getogenen, die nu, op de inval der Europeische bezoekers, terugkeerden en andere richtingen en woonplaatsen kregen. Ten zuiden van Mexiko, tot aan het smalste der landengte, vonden zij volkeren, die waarschijnlijk vroeger uit die bergvlakte gedrongen, aan de reeds door ons verhandelde aan sluiten. Hieruit ontstaan drie afdelingen. Op den anderen weg, over de eilanden, hebben wij de Karaïben reeds vergezeld. Nog een woord over deze keten.

I. Het is bekend dat de Spanjaarden eerst deze EILANDEN aandeden. Uit de taal die zij er vonden brachten zij vele der woorden van eerste noodzakelijkheid verder: Cazique, opperhoofd, savana, laage vlakte, amaca, hangbed, easabi, brood, canoa, schuitje, enz. enz. B. DE LAS CASAS kent aan dat magua de naam van een der rijken, tijdens de verovering op Haïti bestaande, vlakte betekent, gelijk het inderdaad in een zeer lange

(390)

vlakte tussen hoge bergen bestond (288). Schoon de oude inwoners van dit eiland zijn uitgestorven hebben de eerste beschrijvingen gewigtige bijdragen bewaard in de eigennamen van plaatsen, rivieren en personen. De inboorlingen van Cuba en Jamaïka en die van Yucatan verstonden elkander door middel der taal; er had echter verscheidenheid zoowel hier als op de andere eilanden plaats: op de Lucaysche was de beschaafdheid het meest gevorderd.

II. Op HET VASTE LAND werpen wij een blik

1°.

VAN DARIEN TOT GUATIMALA,

Behalve het Mexikaansch, hierna te vermelden, komen hier meest in aanmerking het choRoTEGA, de oude taal der inboorlingen van Nicaragua, en het choNTAL, de taal der bergbewoners, uitgestrekt tot aan Oaxaca, en zelfs de gewoonlijke in Houduras en tot aan Tabasco; noordwaarts naar Quauhtemallan (gewoonlijk naar de Spaanse spelling, die men in de uitspraak doorgaans moet in het oog houden in de door hun geschreven namen, Guatemala), het UTLATECA, naar de naam der

(288) zie BELLIN's Carte de l'tle d'Hayti suivant la découvrir te de 1492. Na een tijdsverloop van bijna drie en een halve eeuw behoort men de oude en hedendaagse aardrijkskunde van Amerika te gaan onderscheiden.

(391)

hoofdstad van dit gewest, de tl schijnt op een' Mexikaanse oorsprong te wijzen; het KAcCH1 tot voorbij Verapaz, in een aantal van distrikten die onder de Dominikaner- en de Francikaner-zendelingen verdeeld zijn, en het PocoNCHI, de gemakkelijke en sierlijkste taal van alle. De samenhang van dit alles is nog niet tot genoegzame zekerheid gebracht. Van Chiapa en van de Zoqueno, die in de bergen van Tabasco woonden, daardoor van Chiapa gescheiden, en wier hoofdstad Tecpantla WaS , tot aan St. Salvador werden, volgens GAGE, ten minste achttien onderscheiden talen, welligt tongvallen, gesproken. Meer dan alle de opgenoemde verdient onze aandacht de MAYA, in het voormalig Yucatan, naderhand Intendance van Merida, en in een deel van Tabasco. Het was deze welke de kennis der Spanjaarden omtrent het vaste land en de middelen ter verovering in de hand werkte; de reeds genoemde eilanders verstonden dezelve, van de Spaanse zijde bediende men zich van hun als tolken en bij hen leefde een slavin, de bekende Donna Marina, die in Mexiko geboren en opgevoed, op de grenzen van Tabasco verkocht, al daar de Maya-taal geleerd had en de middelpersoon was bij alle de onderhandelingen. Men weet de verwondering van B. Diaz en zijne medegenoten over de beschaafdheid die zij in Yukatan ontmoeten ; huizen van steen en kalk, piramidale gebouwen, Teocalli geheten, gekleede, beschaafde inwoners, alles anders als op Cuba. Men vindt er nog overblijfsels van graftekens. In de zuidelijke

(392)

bergstreken hebben enige stammen der inboorlingen nog hun onafhankelijkheid bewaard. Het Maya is met het vroeger genoemde Poconchi en met de oude talen van Mexico verwant; het wordt zeer uit de keel gesproken, en heeft vijf eigene medeklinkers. Er bestaan volledige woordenboeken van, en een spraakkunst. -

2°

DE BERGVLAKTE VAN MEXIKO,

Onder de Zo even vermelde volkeren kan een tak zijn geweest uit het zuiden afkomstig, de nu te verhandelen zijn uit het noorden te zamen ge

vloeid, zonder dat een band van gemeenschappelijk ken omgang en taal hen verenigde, of zij daar door hadden opgehouden verschillende volkeren, met verschillende talen, te zijn. Beschouwen wij hunne toenmalige gesteldheid in deze door de natuur gezegende landstreken.

De vlakke van Mexiko, 2000 tot 2500 meters boven de zeeën aan de voet harer beide zijden, is een voortgezet deel der Andes, die, in Dariën ligger, in Guatemala weder tot een aanzienlijke hoogte rijzen, zijnde de hoogste toppen dan eens nader - bij de Stillen Oceaan, gelijk van het meer van Nicaragua tot aan de baai van Tehuantepec, dan, gelijk in Guaxaca, in het midden van het land, elders naar de golf van Mexiko uitstekende, gelijk in Guasteca. In Zuid-Amerika staan de Cordilleras - (393)

op zichzelf, en de bergvlakten van Quito en in Los Pastos halen ten opzichte van de omvang niet bij die van Mexiko, die geheel op één door gaanden bergrug rust, op welke enkele toppen, niet zo hoog als de hoogste in Peru, echter tot 4900 en tot 5400 meters zieh opheffen. In het noorden van Mexiko neemt de bergrug de naam aan van Sierra Madre, keert dan van de oostkust noordwestwaarts en is het breedst boven Guanaxuato, verdeelt zich daarop in drie takken, waar van de oostelijkste strekt naar Chagnas en La Real de Catorie en in Leon te niet loopt, de westelijke beslaat een deel van Guadalajara achter de Neder Tololotlan, de enige aanmerkelijke rivier in deze gewesten, daalt schielijk achter Bolannos, en loopt door tot bij Culiacan en Arispe tot aan de oevers van de Gila, en rijst op 30 graden noorderbreedte weder tot een aanmerkelijke hoogte, namelijk in Tarahumara bij de golf van Kalifornië, onder den naam van het gebergte van Pimeria alta; de derde, middelste tak gaat door Zacatecas, Durango en La Parral in Nieuw-Biskaye, tot aan de Sierra de los Mimbres ten westen van de Rio Grande del Norte, en verbindt zich dan door Nieuw-Mexiko met de gebergten de La Grue en de Sierra Verde. Het hoogste van dezen middelsten rug verdeelt de wateren die naar de Stillen Oceaan en die naar de golf van Mexiko afstroomen, en bevat de bronnen van de Gila, die met weinig verandering van loop tussen de 34sten en 33sten graad noorderbreedte westwaarts kort voor het invallen van de Rio Colorado zich in de zee de Cortes uitstort, zijnde in het opperste van zijnen loop van het noorden naar het zuiden niet ver van dien van de Rio del Norte (394)

lorado zich in de zee de Cortes uitstort, zijnde in het opperste van zijnen loop van het noorden naar het zuiden niet ver van dien van de Rio del Norte

te verwijderd. De verdere aaneenschakeling van deze bergketens is onder de 40sten graad noorder breedte door P. P. Escalante en Font, onder den 50sten en 53sten graad door P. Fidler en door Mac kenzie, en in deze tussenruimte door Lewis en Clarke en door Pike nagegaan. , , -

Uit en door deze berggangen kwamen ongetwijfeld de volkeren die uit het dal van Mexiko en de omstreken van deszelfs meren, west-, oost- en zuidwaarts rustpunten zochten in Anahuac. Deze naam, die aan het water betekent, en in den engsten zin het gemelde dal, met Mechoacan en Acolhuacan insluit, wordt ook van het gansche rijk van Montezuma gebruikt, hetwelk, van een klein gebied uitgegaan, snelle vorderingen rondom zich gemaakt had en bij langeren duur de reeds onderworpen volkeren onder een gemeenschappelijk juk van drukkende afhankelijkheid en krijgsdienst zou hebben verbroederd. Het was, onder Montezuma II, nauwelijks zo groot als één achtste van Nieuw-Spanje, doch groot en vermogend genoeg om een allerbelangrijksten invloed op duurzaame instellingen in het gehele Middel-Amerika te oefenen. ' De ontdekking en verovering maakte daaraan een einde, de volkeren die er toen bestonden zijn verminderd of te niet gegaan. ' Hier lag aan de noordwestelijke helling van de Cordilleras het onafhankelijke rijk van Mechoacan,

(395)

in het noordwesten van het dal van Mexiko woonden de Othomiten, noordelijker zwierven de Cicimechen en andere wilde stammen rond. In het dal van Mexiko lagen, aan een der twee grootste zich daarin bevindende meren, ten oosten de stad Tezcuco, niet ver van dat van denzelfden naam, nabij het middelpunt des groten rijks, en de hoofdzetel Mexiko in deszelfs westelijke gedeelte gebouwd; zuidelijker was het meer van Chalco, van zoetwater voorzien, het andere was ziltig. Eigenlijk was Tezcuco de hoofdstad van het afhankelijk-verbonden rijk van Acolhuacan. Hieraan grensden de Huasteken, wier taal met de Poconchi en Maya in betrekking staat, meer oostelijk was het beroemd gemenebest van Tlascala, de bondgenoot der Spanjaarden, waaruit de inwoners langen tijd aanspraak op zekeren voorrang hebben afgeleid. Ten zuiden van deze, aan de oostelijke grenzen van het rijk van Mexiko, woonden de Popolochen en naast deze aan de zeegolf de Totonaken, in wier gebied het tegenwoordige Veracruz was gelegen. In de bergen ten zuidwesten begint

het vruchtbare dal van Toloacan, in welks noordelijk gedeelte de Othomiten en in het zuidelijke de Matlazinchen woonden. Ten zuiden van deze was het land der Cohuixchen, waar Acapulco gesticht is. Het gebied der Tlahuichen begon aan de bergen ten zuiden van het dal van Mexiko. Zuidoostelijk waren de Mixteken, hun land grensde ten noorden aan de Popolochen, ten oosten aan Zapotlan.

(396)

De bevolking van dit middelgedeelte van Amerika was talrijk, tegenwoordig beloopt het getal der inboorlingen nauwelijks een tiende gedeelte er van. Men vond dezelve voornamelijk binnenwaarts, terwijl zij in Noord-Amerika meer aan de kusten was. Het dal van Mexiko-alleen bevatte bijna vijftig steden en vele vlekken en dorpen. De geringe volksklasse was destijds even zo onderdrukt en verneerd onder de Groten als zij het naderhand onder de Spanjaarden bleef. , , , - te

. Men berekent het getal der talen die in deze landen toen in gebruik waren op vijfendertig; tussen degenen die er nog van bekend zijn ontwaart men geen spoor van overeenkomst of van wederkerigen invloed, en hierin ligt een groot bewijs dat deze volkeren, die de Geschiedenis ons voorstelt als zonder toenadering ja in gedurige vijandschap met elkander levende, zo al niet van verschillende afkomst waren, althans gedurende een zo lang tijdsverloop gescheiden en op hunnen tocht zuidwaarts in de wildernissen der gebergten zoo verdeeld werden, dat bij hun toevallig tot één komen er niets was dat aan hun vorige maatschap herinnerde. Bij het voortduren der onderwerping aan de Mexikaanse schepter zouden die taalbetrekkingen zijn aangegroeid, die van het heerschende volk breidde zich thans uit, en steden en bergen ontvingen Mexikaansche namen, onder welke zij meer algemeen bij de Spanjaarden bekend werden. Van oudere toen reeds vergeten dialecten waren ook nog enkele blijken. Bij dansen, om de

(397)

piramide van Cholula, bediende men zich nog van gezangen, die men te dien tijde slechts nog gedeeltelijk verstond.-

De inwoners van Chiapa, het zuidelijkste der gewesten die in deze afdeling vallen, hielden zich voor derzelver eerste bevolkers, en dat zij met de aanverwante bevolkers van Nicaragua te gelijk uit het noorden waren gekomen. Zij hadden overlevingen wegens hun oudste tijden, en werden geregeerd door twee door de priesters verkoren krijgs

hoofden, vóór dat de laatste koningen van Mexiko hen onderwierpen. Hier wordt van vijf talen gewag gemaakt, maar hare bijzonderheden en bepaald de plaatsing ontbreken of zijn niet duidelijk genoeg; hetzelfde is bij sommige naburige volkeren het geval. een der aanmerkelijkste en uitgebreidste was de taal van MIXTECA. Dit land, met Zapoteca, maakt de intendance van Oaxaca uit, en het oude Mixtecapan wordt in Opper en Neder onderscheiden. De oude inwoners of zogenoemde Indianen zijn in Oaxaca het talrijkst, ook vindt men aldaar de meeste sporen van de voortgang der beschaving en nijverheid. Wel geen zo grote werken als de Teocalli, echter overblijfsels van gebouwen, in welke versiering, orde en smaak heerst. Op de muren van het paleis van Mitla zijn Grecques en Labyrinthen in mozaïk van kleine stenen, in de manier der Etruskische vazen, met een regelmatige herhaling der figuren, zoo als de mensen in allerlei landen en tijden het beproefd hebben. Volgens de overlevering der in

(398)

boorlingen was dit paleis een huis voor koningen boven de begraafplaatsen van hun geslacht, waar zij zich een tijdlang afzonderden na de dood van ene gemalin, van een zoon of dergelijke. Men ziet in hetzelfde zes porfieren zuilen, in een ruwen kunststijl, zonder voetstukken of kapitelen, die misschien de enige oude zuilen zijn in dit werelddeel. Tot aan de verovering door de Mexikanen waren Zapoteca en Mixteca in kleine Staten onder koningen verdeeld. Men kende er tijdrekening en geschiedkundige schilderijen, gelijk in Mexiko en er bestond zijdenteelt, en handel onder anderen met cochenille.

Deze taal van Mixteca was heerschende door dit gehele land, doch had hare tongvallen; de aan het oude Mixtekisch naastbij komende is die van Tepozcolula, ook is zij de geschiktste om door onze letters uitedrukken, en de onderscheidingen zijn voornamelijk in het verwisselen van enige klanken. Noordoostelijker is ToToNAKA, bij de rivier Antigua aanvangende, tot welke Cempoallan behoort, de eerste stad van het rijk van Mexiko waar Cortes en zijne mannen aanlandden, en de haven waar naderhand Veracruz is gebouwd. De Totonaken, wier hoofdstad Mizquihuacan was, hielden zich voor oudere inwoners van Anahuac dan de Cicimechen, en verhaalden dat zij te voren aan het meer van Tezcuco-gewoond hadden en vervolgens in de bergstreken getogen waren die naar hun Tu

tonacapan genoemd werden, en dat zij deze, vóór

(399)

den intocht der Cicimechen en hun onderwerping aan dezelve, onder tien koningen bezaten. Zij hadden de godenleer en mensenoffers der Mexicanen aangenomen, doch onderscheidden vooral de goed aardige goden, die zij met het brengen van bloemen, gewassen en daarvan levende vogels vereerden; zij stelden dat deze eenmaal de overhand zouden behouden over de gestrenge godheden. - Van deze taal worden vier tongvallen onderscheiden.

Het volk van MEXIKO, veel aanmerkenswaardiger dan de voorgaande, was het bijna meer dan enig ander volk in de Nieuwe Wereld ; door staatkundige en wetenschappelijke beschaving, door rassche en grote veroveringen, door de macht en het beleid waarmede het, ofschoon zelf het zwakste en laatst aangekomene, zich schier eensklaps verhief boven de vele hier heen gestroomde en stal houdende. Omtrent Zo had het oude Rome zich verheven boven de volkeren van Latium. Maar won Mexiko het, in spoedigen aanwas, boven Rome en de maatschappijen van Griekenland, het stond, achter, in uitwendige beschaafdheid, in de kunsten zelfs, vooral in de zedelijke orde. Tegen de bewondering die Mexiko ons in andere opzichten af dwingt staan die gruwzame mensenoffers over, waarin men de horden herkent, aan wie bij het doortrekken der wildernissen en het gedurig worstelen met even woeste vijanden, het ombrengen derzelve behoefte en natuurtrek was geworden;

(400)

wat, in dien ruwen staat, de wraakzucht van enkelen tegen enkelen voedde, en een valsch geleid punt van eer was om folteringen te trotsen, werd onder de zich verzamelende stammen tegen scharen van gevangenen ter ere ener gruwzame godheid volgehouden. De overlevering, het is waar, schrijft het eigenlijk offeren van mensen aan een bijzondere aanleiding toe niet lang vóór de grondlegging van de Mexikaanse Staat, de talrijke offers, niettemin, die bij elke plechtige kroning bloedden, verwekten bij de overwonnenen de begeerte om, op hun beurt onafhankelijk, wederkerig slacht offers te eischen.

Het oudste volk dat Mexiko bewoonde, was, Zo ver de overlevering reikt, de Tolteken. Ongeveer 6.00 jaren na J. C., kort vóór de tijd waarin Mahomet de gedaante van het zuidelijk Azië deed veranderen, kwamen zij uit een land ten

noordwesten van Nieuw-Mexiko naar Anahuac, heersten er 400 jaren, bouwden er de piramide van Cholula en misschien nog andere, en werden door een algemenen hongersnood zuidelijker gedreven en verstrooid. Honderd jaren later kwamen de Cicimechen, een aan hun verwant volk, dat te voren geen landbouw kende maar van de jagt leefde en zich met dierenvelen kleepte, ook uit het noorden, uit landen die de Overlevering noemt maar niet duidelijk aanwijst, naar Anahuac, en verbonden zich, deels, met achtergebleven Tolteken, Staten vormende gelijk Acolhuacan was, ten oosten van het meer van Mexiko, en dat tot op de tijd (401)

der Spanjaarden bestond, zwerfden, deels, rond, zonder burgerlijke vereniging, ten noordwesten van het dal van Mexiko, gemengd maar niet verenigd met de Othomi. Niet lang, meent men, na de Cicimechen togen al weder uit die noordelijke streken andere stammen herwaarts, en verzaamen en vestigden zich aan de oevers en op de eilanden van het evengenoemde meer. Nahuatlchi was waarschijnlijk hun algemene naam ; in 't bijzonder zetteden zich hierneêr de Sosimilchi ten zuiden, de Chalchest ten oosten, van het meer van Chalco, waar zij Xichimilco en Chalco bouwden; de Tepanechi, uit Tepan, vóór dat zij Azcapotzalco bouwden, een tijdlang, onmiddellijk vóór de opkomst van de Mexicanen, de machtigsten in Anahuac ; de Colhui, wier gebied, Colhuacan, men niet moet verwarren met het reeds genoemde, oudere, oostelijker gelegen Acolhuacan; de Tlahuichen, in de bergen ten zuiden van het dal van Mexiko ; de Tlascalenzen, die zich tegen de oudere oostelijke stammen, de Olmechen en andere, met hulp van Acolhuacan staande hielden, en later tegen Mexico verdedigden; de voorvaders, eindelijk, der Mexicanen, de Azteken. Deze laatsten leefden, langen tijd, in de drukkendste afhankelijkheid van Colhuacan, en verkregen vervolgens een soort van zelfstandigheid onder eigene koningen, doch onder de dwang van hun naburen, en zonder macht of aanzien. hun nieuwe stad, Tenochtitlan, naderhand het middelpunt van het machtige rijk en, naar hun krijgsgod Mexitli, Mexiko genaamd,

(402)

werd in 1325 gesticht, de tot dien tijd verenigde gebleven stam, deelde zich in tweeën, in onderlinge mededinging; de Tenochchi bleven op het eiland en tot in 1425 in een verachtelijke afhankelijkheid van de Tepanechi, tot dat zij, onder on

dernemende en bekwame vorsten, binnen de tijd van nog geen honderd jaren, het toppunt van macht en aanzien bereikten, waarop de geschiedenis van hunne ontdekking en hunnen val hen beschrijft. Gunstige omstandigheden hadden daartoe medege werkt ; naburige, bondgenootschappelijke Staten, tot deelnemen in de oorlogen en tot bijdragen en schattingen gehouden, zonder gelijke rechten, of gelijke voordelen uit de overwinning, waren, zelve onderdanig en onverenigd, de werktuigen die de macht van Mexiko grondde en bevestigden. Zes volgende vorsten, in bekwaamheden aan elkander, de laatste slechts in krijgsgeluk niet, gelijk, hadden met éénheid van middelen éénheid van oogmerken bevorderd, waartoe de vroegere, tot in 1352 voortdurende, aristocratie der Groten medewerkte, die telkens de keuze van een opperhoofd tot het vorstelijke geslacht bepaald hadden. De gronden voor de stamverwantschap van de Tolteken en de andere hierboven opgenoemde stammen, heeft CLAVIGERO (289) ontwikkeld; het onderwerp is nieuw genoeg om belangstelling in ene kleine uitweiding te mogen verwachten. Voeerst. Alle namen van personen en plaatsen (289) *Storia antic. di Messico*, T, I.

(403)

van de Tolteken en de Cicimechen zijn blijkbaar uit het Mexikaansch te verklaren. Het is wel zoo dat van andere omliggende landen, daar een andere taal bestond, ook alleen de plaatselijke Mexikaansche namen tot ons zijn gekomen, en dat zulke plaatselijke namen somwijlen ook de overzetting van algemene benamingen zijn, tot welke het beeldschrift aanleiding gaf. Het zinnebeeld van de stad Machmalojan was een arm waarvan de hand een vis houdt, en *michin* betekent vis, maar *itl* hand; dezelfde betekenis kon, dus, een andere taal door een anderen naam uitdrukken. Zoo werd Motezuma Ilcaicamina aangeduid door het zinnebeeld van de hemel, *ilhuicate*, waarin van onderen een pijl steekt, met de veder buitenwaarts, *ilhuitl*. Doch niet alle persoonlijke namen zijn zoo kennelijk beduidende; in de evengenoemde is alleen de bijnaam, niet Motezuma, opgehelderd. Nog meer doet hier af, dat de ware eigenlijke namen van de laatste koningen van Acolhuacan, dat door Tolteken en Cicimechen gesticht werd, en tot welk rijk de Spanjaarden in nauwe betrekking stonden, Mexikaansche zijn. Dit is in 't oogvallend in den naam van *Ixtlilarochitl*, welke vorst, vijand der Mexicanen, geen naam uit hun taal zou ontleend

hebben; de koning van Acolhuacan droeg denzelfden, honderd jaren vroeger, toen de Mexicanen nog veel te onbeduidend waren dan dat hun taal een soortgelijken invloed bij vreemden zou hebben verworven. In dit en andere voorbeelden die nem kan aanvoeren, is het niet een door de uitgang

(404)

Mexikaansch luidende naam, gelijk vele Perzische namen verGriekst werden, maar een naam werkelijk aan die taal eigen. Hare verwantschap met die der Tolteken en verder opgenoemde, blijkt, ten tweede, uit het niet gebruik maken van tolken bij onderlingen omgang; een daadzaak waarvan het onderzoek en de gewisheid volkomen onder het bereik der Spanjaarden viel. Ten derde. De uitbreiding van het Mexikaansch tot aan Nicaragua is niet te verklaren als door de reeds gemelde verspreiding der Tolteken, en wordt nog duidelijker als men nagaat hoe op onderscheiden plaatsen tussen deze punten meer of min verstrooide aanverwanten van deze taal zijn aangetroffen; en zij is, tevens, van een te algemenen aard om haar aan de tussenkomst van Spaanse ambtenaren of zendelingen, als middel oorzaak, te kunnen toeschrijven. Bij deze gronden kan men al verder aanmerken, dat de overlevering, wegens die verwantschap en afkomst, niet slechts op mondelinge verhalen maar op aantekeningen in beeldschrift rust, dat nog langen tijd na de aankomst der Spanjaarden verstaanbaar was, en dat dit geschiedkundig beeldschrift niet alleen bij de Mexicanen, maar, naar de overlevering, ook bij de Tolteken, vóór dat zij uit het noorden togen, in gebruik was. De Tlascalenzen, wier taal ontegenzeggelijk Mexikaansch was, en die dezelve zeker niet hadden aangenomen sedert dat zij een haat tegen dat volk hadden opgevat, komen zeer dikwijls voor met de naam van Teo-Cicimechen, die hen als een tak van de Cicimeehen kennelijk

(405)

maakt. Er valt meer dan naamsgelijkheid en overleveringen bijtebrengen. Nezahuapilli, koning van Acolhuacan, zoon van Nezahualcojotl (290) (beide uitstekend wijze en eerbiedwaardige vorsten, de helden van het oude Amerika), en vader van den straks genoemden Ixtlilxochitl, begaf zich in het huwelijk, ten tijde der regering van Montezuma I., de tweede der koningen van Mexiko die de grootheid van dit rijk voorbereidde, tussen de jaren 1436-1464, met een prinses van Tacuba; luis terrijke plechtigheden vergezelden deze gebeurtenis, waarbij alle de verbonden koningen tegenwoordig

waren. Nezahuapilli deed er een door hem vervaardigden lierzang: op de korthed van het menscheijk leven, met muziek uitvoeren, van welken de eerste woorden bewaard, en kennelijk Mexicaansch zijn. De Spaanse berichten verzekeren dat te Tezcuco, de hoofdstad van Acolhuacan, het beste Mexicaansch werd gesproken. Eindelijk is hier van bijzonder gewigt hetgeen voN HUM BoLDT (291) bijbrengt nopens de gebouwen voor godsverering, teocalli, door alle deze volkeren, in piramidale gedaante, Zo als wij die te voren beschreven hebben (292), verschillend in grootte, maar in denzelfden vorm gebouwd, de zijden (290) Overleden in 1470. F. d'Alba Ixtlilxochitl heeft in zijne Geschiedenis 80 wetten van dezen vorst bewaard, en deszelfs zestig Inni of verzen ter ere van de Schepper der wereld waren nog in de zestiende eeuw beroemd bij de Spanjaarden.

(291) Vues des Cordillères, p. 24.

(292) Hier boven, bladz. 311.

(406)

nauwkeurig naar de middaglijn der plaats gericht, met een muur omringd, met tuinen en woningen voor de priesters, en boven op de platten top torens met bovenmenselijk grote godenbeelden. Aldaar werd heilig vuur onderhouden en in de piramiden was de begraafplaats der koningen. Dit doorgaande gebruik mag aan een doorgaande betrekking tussen deze volkeren doen denken, en hunne overkomst uit het noorden is, even gelijk die der Germaanse volkeren, als één volkstocht te beschouwen.

Wat wij van de Tolteken weten, hebben wij door de Mexicanen, en mogen wij, in vele opzichten, omtrent beide vaststellen. de weg dien de ze laatsten namen vonden de Spanjaarden in hun beeldschrift aangewezen, en er bestaan nog overleveringen omtrent de plaatsen waar zij destijds onder de naam van Azteken zich ophielden, aan den Gila, bij Nayarit, bij de Casas grandes. De Kora-taal, rondom Nayarit, waar nog grote aarden wallen zijn, in gebruik, komt niet alleen in woorden, maar in de vorm zeer veel met het Mexicaansch overeen, doch men zou ten onrechte deze betrekking toeschrijven aan het noordwaarts vlugten van enkele Mexicaansche stammen bij den ondergang van dat rijk. Als wij langs dezen weg in het verleden terug zien laten wij nog niet geheel en al de hoop varen van het voormalig vaderland dezer volkeren, Aztlan, weder te vinden, ten noorden van Kalifornië, aan de westkust van Amerika. Men heeft werkelijk enige taalovereenkomst

(407)

gevonden, in zekere klanken, gelijk tl, die in het Mexikaansch zeer kennelijk zijn, bij de Noetka Sund en bij de volkeren in de nabijheid van de Russische kolonien op die kust. Dit spoor brengt ons, al verder, naar het oosten van Azië terug. Het vermoeden dat de bevolking van Amerika van daar gekomen zij, is niet nieuw, maar de beroemde reiziger von HUMBOLDT (293) heeft dit door nieuwe en scherpzinnig ontwikkelde gronden bewezen, uit de vergelijking ontleend tussen de tijdrekening der Mexicanen en der beschaafde Oost Aziatische volkeren, aantonende dat de Mexicanen, Japanners, Thibetaners, enz. hetzelfde stelsel hebben gevolgd in de verdeling der grote jaar kringen en in het geven van namen aan de jaren waaruit dezelve bestaan; zodat een groot deel van degene waarmede de Mexicanen de twintig dagen van hun maanden noemen, de zelfde tekens van den dierenriem zijn die van de oudste tijden af bij de Oost-Aziaten in gebruik waren. Men heeft (294) daartegen, wel is waar, ingebracht, dat die overeenkomst toevallig zijn kan, dat, natuurlijk, de vroegste volksstammen aan de gesternten de namen - van zulke dieren hebben gegeven die de gewone voorwerpen van hun begeerten, zorgen of vrees waren, en dat de daarin opgemerkte overeenkomst het gevolg zijn kan van het verband tussen zoo danig dier en jaargetijde, te hunnen opzichte. Deze (293) Vues des Cordillères, p. 152.
(294) In de Jen. Allg. Litteratur-Zeit. 1812, S. 251, s 446.

(408)

redenering is duidelijk, en mogelijk waar (295), Zo veel de oorsprong dezer tekens aangaat, maar zij is niet toepasselijk op die der Mexicanen, die, in dezelfde orde als bij de Oost-Aziatische volkeren, en ter aanduiding van de volgreken der dagen zoo, dikwijls herhaald voorkomen, dat er aan geen zodanig verband te denken is. Nog meer: onder deze tekens komen de tijger en de aap voor (296),
(295) Want dat de hieroglyphe van de naam oudtijds aan een gestarnte gegeven, dien ouderen naam hebbe doen vergeten, be weert GoGUET, Origine des loix etc., T. II. p. 410. Men leze de Dissertations achter dat Deel en T. I. p. 227 et suiv.
(296) Ziet hier, ter vergelijking, de Hemeltekens der -m-S Mexikaansche Maanhulzen 1ndoes, Grieken Mantchoe. Thibetaners. dagbeelden. der Indoes. en Europeërs. - Waterman. Water. Water. Steenbok. OS, zeegedrocht. zeegedrocht,

Schutter. . tijger. tijger. tijger.
 Schorpioen' haas. haas. haas.
 Weegschaal. draak. slang. slang.
 Maagd. slang. slang. riet. riet.
 Leeuw, paard. mes. scheermes.
 Kreeft. bok. weg der zon. spoor van de
 voeten der zon.
 Twelingen. aap. aap. aap. . aap.
 Stier. vogel. , vogel.
 Ram. hond. hond. wilde hond. hondsstaart.
 Vissen. vogel. zwijn. huis. huis.

Het Mexikaansche rad van tijdrekening, naar CARRERI, geeft de
 Hist. génér. des Voyages, XVIII. p. 547. - Misschien kan men,
 uit het ontbreken van sommige tekens bij de Mantchoe, afnemen
 dat deze in zeer vroegen tijd met de Dierenriem zijn bekend ges
 worden. Vergel. GoGUET, II. p. 423. - Men weet dat de Zodiak
 bij de Chinezen, in dierenhuizen verdeeld, verschillende tekens
 heeft, en kan daarover zien BARROW, I. p. 100.
 (297) Bij claviGERo, Storia ant. di Mesfico, T. IV.

(409)

dieren die noch in Tartarije noch in dat gedeelte
 van Amerika leven waaruit de Azteken hunne
 tijdrekening medebrachten naar Anahuac. In dit laat
 ste land zelf waren voorheen gene apen, volgens
 de getuigenis van Ferd. d'Alba Ixtlilxochitl, een
 geboren Mexikaan die ten tijde der verovering ge
 leefd heeft, zeer kundig was in zijne vaderland
 sche oudheden, en een Algemene geschiedenis
 van Nieuw-Spanje heeft geschreven (297); de eer
 ste die men er zag waren er ten tijde van zeer
 zware winden uit het zuiden verschenen. Of, voor
 het overige, deze volkeren van elkander overgeno
 men , of uit ééne oudere bron geput hebben, is
 onzeker, even als de oorsprong van andere overle
 veringen der Mexicanen.

Uit hetgeen over de woonplaatsen van dit volk
 is gezegd, zal men de grenzen kunnen nagaan bin
 nen welke men de Mexikaansche taal kan bepalen,
 van Nicaragua namelijk, tot Zo ver de Cicime
 chen in het noorden rondworven. Misschien ver
 der, indien men genoegzaam staat kon maken op
 de nauwkeurigheid en taalkennis van de Spanjaar
 den die, volgens Torquemada en Betancourt, in
 1606 een tocht deden uit Nieuw-Mexiko tot aan
 ene rivier, door hun Tizon genoemd, waar zij
 Indianen aantroffen die Mexikaansch spraken, en

(410)

van wie zij vernamen dat enige dagreizen van daar
 het welbevolkte rijk Tollan was, waaruit de Mexi

kanen waren uitgegaan. De naam van Tollan schijnt ons op dien der Tolteken te wijzen, gelijk Aztlan het land is der Azteken. Daarentegen was in het land der Moqui, waar de Rio Yaquesila vloeit, en waar men een talrijke bevolking, gehele plaatsen op de wijze gebouwd der Casas grandes, en andere sporen van beschaving, heeft gevonden, en ten noorden van welke op slechts 20 mijlen afstands de overlevering het eerste verblijf van de Azteken plaatst, bij de Yahipais, die lange baarden dragen, en de bewoners der vlakten in de nabijheid van de Rio Colorado, de taal geheel verschillende van de Mexikaansche, volgens de getuigenis van in deze laatste zeer geoefende Zendelingen. Wijders behoef ik niet te herhalen dat men niet hetzelfde gevolgtrekken kan uit de overeenkomst tussen enkele woorden, en die welke men zoowel in de woorden als in de vormen van twee erlei talen ontdekt; de eerste heeft met het Tarahtmarisch, de andere met het Kora, en het Mexikaansch plaats. Nog een woord over de taal zelve van dit merkwaardige volk. Zij mist geheel en al de b, d, f, g, r, s, ook de Spaanse j, ng en 'll, en heeft ook geen één woord dat met l begint, schoon zij die letter anders zo veel gebruikt. In vele woorden onderscheidt zij de betekenis alleen door het accent. In de zamengestelde woorden voegt zij ca of ti tussen beide. Het geslacht kent geen onderscheid van vorm. Bij

(411)

levenloze voorwerpen drukt het bijvoegelijke veel het meerder getal uit, waarop echter hemel en sterren een uitzondering maken, mogelijk omdat men ze voor levende wezens hield. Achter aan de zelfstandige naamwoorden komt dikwijls een bijvoegsel van verkleining of vergrooting of eerbiedigheid, dat in 't meervoud verdubbeld wordt; van daar de uitgang tzin van sommige koningsnamen en van alle zelfstandige naamwoorden die tot zodanig persoon betrekkelijk zijn. De werkwoorden hebben de onbepaalde wijze niet, maar zij drukken dezelve door omschrijving uit.

Tot deze afdeling behoren nog: de HUASTEKEN, die nooit geheel door de Mexicanen zijn bedwongen, en wier taal veel overeenkomst heeft met de vroeger genoemde Poconchi en Maya. De oTHOMI. Hun gewest begon in het noorden van het dal van Mexiko en strekte door het gebergte tot omtrent 40 uren afstands van de stad van dien naam. Tollan, hedendaags Tula, was de oude en vermaarde hoofdplaats, boven vele an

dere steden en vlekken; na de verovering verkreeg Xilotepec dien rang. De Othomi hadden zich ook ten zuidwesten van Mexiko over het vruchtbare dal van Toloacan uitgebreid, en deelden het met de Matlatzintzen, die hun eigene taal hadden, en wijders, tot aan de grenzen van het rijk van Mechoacan reikten; een gedeelte was woest gebleven en zwervende in het noorden en noordwesten, ne (412)

vens een deel der Cicimechen. De Macahui waren oorspronkelijk van de stam der Othomi, en hunne taal was een verscheidenheid van die der laatstge noemde. hun meeste woonsteden lagen op het gebergte, in Mazahuacan, dat aan de koningen van Tacuba behoorde. Het Othomisch is zeer kort, niet zelden éénlettergrep, hard en blazend, ver vangende de f door ph, de j en s door h en ts, en draagt daarin het kenmerk van een zeer ouden stam; men vindt er enige woorden in van oude zuidelijke talen.

Het rijk van MECHOACAN. Het was van dat van Mexiko onafhankelijk gebleven, maar gaf zich na de verovering deszelfs vrijwillig aan de Spanjaarden over. Het strekte zich uit van de Zacatula tot aan de haven van Navidad en van de bergen van Xala en Colima tot aan de rivier van Lerma en Chapala; Tzintzontzan was de hoofdstad. In het noordoostelijk gedeelte woonden Othomi, het grootste deel des lands was bevolkt door de Tarasken, een zachtaardig, in handwerken ver gevorderd volk, dat ten tijde der ontdekking uit muntte in het vervaardigen, van ingelegd steen werk, of mozaïk. hun taal is rijk, aangenaam en welluidend, waarin de r zich dikwijls zacht hoer laat en de meeste lettergrepen uit één", klinker met één medeklinker bestaan. Behalve de ze werd er in een ander gedeelte nog een taal of tongval gesproken, Piranda.

(413)

3°.

LANDEN Tussen de Rio coLoRADo TEN WESTEN EN de RIO DEL NORTE TEN OOSTEN.

In dit gedeelte, dat wij ten noorden niet nauw keurig beperken kunnen, leven wilde rondzwer vende stammen, de bekeerlingen in de Spaanse zendelingschappen uitgezonderd. Voor de taalkun de leveren zij niets van belang, Zo min als dege ne die zuidoostelijker aan de golf van Mexiko wo nen boven de reeds verhandelde. De westelijke landen aan de golf van Kalifornië zijn grotendeels

onvruchtbaar en niet vatbaar voor een grote bevolking. De rivieren Culiacan, Fuerte, Mayo en Hiaqui, in deze orde noordwaarts volgende en zich daarin ontlastende, hebben tot bepalingspunten van de Missien gediend. Toen, in derzelver vroegeren tijd, Spaanse schipbreukelingen zich naar St. Miguel in Nieuw-Gallicië begaven, wilden de inboorlingen hen niet voor denzelfden landaard houden met de aldaar gevestigde Christenen, omdat zij van het oosten, en gene van het westen waren gekomen en gewelddadigheden gepleegd hadden, en gaven daarvan aan de andere bericht in hun taal; deze reizigers vonden er gedurende meer dan 4.00 uren. weegs dezelfde en gene andere taal in gebruik, en beschouwden haar als tot die van Nieuw-Biskaye behorende Noordwestelijker, naar de zee en Pueblo de los Coraones komende, troffen zij ene
(414)

|
grote menigte verschillende talen en tongvallen aan, en konden met de zes talen die zij spraken zich niet altijd doen verstaan. In de binnenlanden, boven Zacateca, is de reeds genoemde koRA-taal de aanmerkelijkste; in de zendelingschappen van Nayarit te huis behorende. In het bijzonder komt zij in de wijze van de hoge getallen uittedrukken met de aard van het Mexikaansch overeen, nog meer dan de Maya van Yucatan. Zij gebruiken, namelijk, gelijk ook enige Zuid-Amerikaansche volkeren, de vingers van ééne hand voor 5, der beide voor 10, voor 20 de handen en voeten of gehelen mens; bij de Othomi en in Noord-Amerika vindt men dit niet alzo. De overlevering maakt gewag van ontmoetingen tussen de Kori en de Azteken, die op hun tocht van Huecolhuacan naar Chicomontoc (van het tegenwoordig Culiacan, zuidwaarts voorbij Zacatecas), over het Tarahumara-gebergte op afgravingen stuitten door de Cori opgeworpen om zich tegen hen te verzetten. Dit gebergte verenigt zich onder de 30sten graad noordbreedte met de westelijken arm der Sierra Madre die achter Bolanos weder aanmerkelijk rijst en vervolgens de Pimeria alta vormt. de naam van TARAHUMARA leidt P. s TEFFEL (298) van tala, voet, en huma, lopen af, omdat de lieden van dit volk bij hun buitengewoon snelle en lang uit
(298) In von MURR's Nachrichten von Ländern des Spanischen America, Halle 1809. - Een dergelijk spel beschrijft H. EGEDE bij de Groenlanders, bl. 136.

(415)
gehouden wedlopen een houten bal met het bo

venvlakke van de voet voortdrijven. De Jezuïten hadden hier, met de twee Missien bij de Tubar, zeven aanzienlijke zendelingschappen, die zij Chini pas of Neder-Tarahumara noemden, zeventien in Opper-Tarahumara, en nog honderd rancherias, of omzwervende horden. Ook tussen deze taal en het Mexikaansch worden overeenkomsten gevonden.

Volgens de P. De Ribes, zendeling in de zeventiende eeuw bij de stam der Zuaka, aan de rivier van dien naam, gewoonlijker onder dien van Sinaloa aangewezen, heerste er een doorgaande taal tussen de rivieren Hiaqui en de MAYO. Het volk aan deze laatste draagt denzelfden naam en moet niet verward worden met dat hetwelk de Maya spreekt in Yucatan. De AHOME aan de Sinaloa, en de GUAYAVE aan de zeekust hadden de zelfde taal, en beschouwden zich als verwant; de meeste stammen in deze oorden verzekerden dat zij uit het noorden herwaarts verdreven waren. Noch deze noch de noordelijker volkeren tot aan de Gila, onder welke sommige dezelfde taal spreken. schoon in vijandschap levende, en de Pimas (299), de bekendste en de Opata de afgelegenste zijn, verdienen niet dat wij ons bij hen ophouden. (299) Berichten over hen en anderen geeft J. PFEFFERKORN, Beschreibung der Landschaft Sonora, Köln 1794, waarbij de kaart in HUMBOLDT's Essai politique dienen kan. - De Series die enige schrijvers op 32 graden noorderbreedte plaatsen, vergelijken de Spaanse met de oude Series in het oosten van Azië.

(416)

xxvii.

NOORD - Amerika.

In de twee grote afdelingen van Zuid- en Middel-Amerika, hebben wij de inboorlingen veel tijds afhankelijk gevonden van Spanje en van Portugal, en vele der niet- onderworpenen, onder den invloed van de uitbreiders des Christelijken geloofs, en wij hebben de woesten toestand gezien dergenen die het bezit hunner onbeteugelde leefwijze en armoedige eenvoudigheid nog niet konden of wilden verwisselen voor zedelijke vrijheid en orde. Dit laatste tafereel, dan eens in lichtere dan in donkerer kleuren, zal de derde van de afdelingen waarin wij, voor ons overzicht, dit gehele werelddeel splitsten, nogmaals aanbieden. In des zelfs verbazend ruime noordelijke helft, waar wij ongeveer op de 30sten graad noorderbreedte intreden, is die bevolking ten zuiden met de Spanjaar

den, ten oosten met de Verenigde Staten, ten noordoosten met de Engelsen, ten westen met de Russen in aanraking; enkele oorlogen uitgezonderd, door de koophandel, op het toneel binnen deze grenzen bestaan schier alleen onafhankelijke volkeren, voor een groot deel zwervende, weg stervende, elkander verwoestende stammen, in den onbeschaafden of verachterden toestand waarin zij sedert eeuwen aldaar verschenen en gebracht zijn. Zij vorderen niettemin onze aandacht, omdat hunne (417)

talen ons een verband leren kennen hetwelk het gemis van geschiedberichten voor ons verborgen had, en, deze stammen tot enige hoofdtakken brengende, dezelve gezamenlijk naar de doorgang van gemeenschap met Azië heenleidt. Gene bloemen voor de letteren op dezen grond kunnende plukken, gene eigenheden in onze taalbeschouwing aantreffende die ons meer vertonen dan den gang der taalvorming in een nog ruw perk, zullen wij in onze nasporingen vooral dat verband in het oog houden, en die bijzonderheden vermelden welke het bevestigen, of de opvoeding schetsen die deze ruwe kinderen der natuur genoten. -

I. DE WESTKUST VAN AMERIKA TUSSEN 33 EN 60 GRADEN NOORDERBREEDTE.

In de noordelijke streken en grenslanden van Nieuw-Mexiko hebben moedige stammen hun onafhankelijkheid verdedigd en staande gehouden, schoon zij ook, ten dele, door de Zendelingen in betrekking waren geraakt met Spanje, gelijk, bij voorbeeld, de Moqui. Zoowel deze als de Keres hangen meer met hun noordelijker naburen te zamen dan met volkeren waarvan wij hier voor gesproken hebben. Het is niet mogelijk te bepalen op welke hoogte de grote stammen der Comanches en Apaches ten oosten tegen de Panis en de Osages stuiten; zij wonen in de hoge berglanden ten noorden en noordoosten van Nieuw-Mexiko, weshalve wij hen het eerst laten volgen. Hier

(418)

zijn meest woeste landen, gelijk noordwaarts van Sonora, waar tussen de dorpen van Pimeria alta en de oevers van de Gila zich stammen ophouden op welke de Spaanse bezettingen uit de Presidios noch de geestelijken iets hebben vermogt. Aldaar zijn, elf dagreizen van het Presidio d'Horcasitas, de vermaarde Casas grandes, een mijl van den oever van de Gila, en te onderscheiden van

de Casas grandes in Nieuw- Biskaye tussen de Presidios de Yanos en St. Buenaventura; deze waren, naar de overlevering, de derde, gene de twee de rustplaatsen van de stamvaders der Mexicanen toen zij uit Aztlan togen.

1e

De coMANCHES of PADOECAs zijn een nomaden volk, waarvan sommige schrijvers de Witte Padoecas aan de Missouri op 41 graden noorderbreedte, de Zwarte Padoecas op 38 graden ter linkerzijde van de Opper-Arkansas plaatsen; ook draagt de noordelijke tak van de Plate-rivier nog de naam van de Padoecas. De gissing in de Reis van LEWIS en CLARKE (300) voorgedragen, dat dit een maal machtige volk, thans naar 't schijnt, verdwenen, nog overig is in kleine zwervende hopen, wordt gewijzigd en opgehelderd door de waarneming dat de Comanches Padoecas genoemd worden (300). Eerste Deel, bl. 49, waar men de aanwijzing van hunne landen vindt, die grotendeels met PIKE's opgave overeenkomt.

(419)

door de Panis, en derhalve onder dien naam aantroffen zijn door reizigers uit Louisiana en de Verenigde Staten; zuidelijker vermengden zij zich onder hun stamgenoten en hield hun naam op, zijnde zij inderdaad verwant met de Kiaways, hierna te vermelden. Naar de aangehaalde reizigers bezitten de Comanches een geheel eigene in klanken zeer verschillende taal, en bovendien tekens waar mede zij en alle de inboorlingen van deze landen zich onderling verstaan. PIKE schrijft alleen aan de Kiaways, een duizend krijgslieden sterk, bij de bronnen van de Plate-rivier, en aan de Tuta, bij die des Rio Norte, ongeveer het dubbeld getal sterk, dezelfde taal toe. Ten noordwesten van S. Fé plaatst PIKE de Nanahas, mede van een paar duizend weerbaren; hun land strekt in een door gaande rechte lijn tot aan de Oceaan, hij zegt dat zij en alle andere westelijke stammen tot Kalifornië toe, de taal der Li-Panis en der Apaches spreken. De APACHES, zeer uitgebreid, namelijk van de Zwarte bergen in Nieuw-Mexiko tot aan Cohahui la, zijn vijanden van de Comanches, van de Spanjaarden en van de Tarahumara; de beide laatsten ontrusten zij vooral door hun gruwelijke invallen. De oudere kaarten plaatsen Apacheria omstreeks 113 graden lengte, ten noorden van de Gila en ter halverwege van deszelfs loop, andere stellen dit land bij de Rio grande del Norte. Naar die van von HUMBOLDT zijn, ruim een graad wes

telijker, ten zuiden van de Gila de Apaches - Tontos, zuidelijker dan de Pimas - Gilenos, op omstreeks

(420)

110 graden lengte de Apaches - Gilenos, ten zuiden onder deze de Apaches - Mimbrenos, op 33 graden noorderbreedte aan de bergkloven van de Sierra de Acha, en genaamd naar de Sierra de los Mimbros, een voortgezette keten van de Sierra Madre; zuid westelijk de Apaches-Chiricaguis; op de linker oever van de Rio grande zijn de Apaches - Mesca leros en Faraones in de bergen van Chanate en de los Organos. Wederom, op een verre afstand, aan de oostzijde van de grote gebergten, op 38 graden noorderbreedte, de Apaches - Llaneros, op 100 graden lengte, en de Apaches - Lipanes op 104 graden lengte. Nog andere wijzen de Apaches der zeven rivieren aan, en op 37 graden noorderbreedte de Apaches de Navayo en Vaqueros (301). Indien men mag aannemen dat alle deze stammen denzelf den naam werkelijk voeren en in taal en gebruiken overeenkomen, dan strekt zich deze taal langs het Westen tot aan de Stille Zuidzee uit, en indien men, op grond van het aangehaalde gezegde van PIKE, daarbij mogt aannemen dat de taal der Panis met deze verwant is, dan zou er een aanmerkelijk lichtstraal over de afkomst van alle deze volken en over hun woonsteden tot aan de Missoeri toe opgaan, des te gewigtiger omdat dezelfde reiziger aan de Panis een geheel Aziatisch voorkomen geeft. De zaak is echter nog niet tot zekerheid gebracht.

(301) Zie de American Atlas. De eerstgenoemde zijn de Nabaja van YoN HUMBOLDT.

(421)

In de gebergten bij de noordelijkst aangewezen Apaches hebben onafhankelijke volken zich verzameld om een oorlog tot verdelging der Europeërs, ware het mogelijk, voltehouden, en zij hebben deze landen op de Spanjaarden heroverd; immers op kaarten vóór de algemenen opstand van 1680 worden de Moqui als een Spaanse provincie aangewezen. Behalve van deze vindt men van de talen van nog zeven andere volksstammen hier omstreeks gewag gemaakt: de Pira, Xumana, Lana, Zura, Tigua, Pecuri en Kera. Van de Keres weet men dat hun taal onderscheiden is van die der Yuta's, die wij bij de Comanches genoemd hebben; men houdt hen voor het beschaafde overblijfsel van een aantal oudere stammen der in

boorlingen van Nieuw-Mexiko. Door anderen worden, in plaats der evengenoemden, de Tigua als één groot volk, ten noorden van de Apaches de Navayo opgegeven (302).

De MoQUI wonen aan de noordelijken oever der Yaquesila ; daar, even als aan de Gila, zijn overblijfsels van een vroegere beschaving. Vele van hun stammen, ook Apaches en Yuta's leggen zich toe op de landbouw, de Spanjaarden noemen de zodanige : vreedzame Indianen, Indios de pax. Deze en die aan de Gila gaan gekleed, zijn, van 2000 tot 3000 zielen, in dorpen verenigd, hun karakter is goedaardig en billijk. Men treft deze beschaafdheid aan van de 33sten tot de 54sten graad (302) Zie de aangehaalden Atlas.

(422)

noorderbreedte, de huizen der Moqui zijn van verscheiden verdiepingen, gelijk de Casas grandes aan den Gila. In 1773 deden de P. P. Garcès en Font een reis van de Missiën van de Pimeria alta naar de Missie aan de haven van St. Francesco, ten noorden van Monterey, en bezochten de even genoemde Casas grandes en de steden der Moqui, die met grote pleinen en gelijklijnige straten aan gelegd zijn, en waar de inwoners bijna elken avond op de platte daken der huizen bijeenkwamen. Bij de Casas grandes vonden zij overblijfsels van Mexikaansch porcelein van een doorschijnende steensoort (303) gemaakt, een bewijs dat de Mexicanen, vóór dat zij zich aldaar ophielden, door een land togen daar de natuur deze stof voort brengt. Van die taal echter vonden zij bij de Moqui geen spoor, deze en de taal der Yahipais, met lange baarden, was er zeer van onderscheiden. De reis die P. Escalante in 1773 ten noorden van de Moqui deed, levert gene bijdragen voor de taal kunde.

2e.

In het eenzame Kalifornië zijn de inwoners denkelijk uit het noorden ingetogen, of gedreven of verdwaald; het is minder waarschijnlijk dat dit over de golf of Vermilloen zee plaats had, dewijl men niets van scheepvaart bij hun leest; echter waren nog in de voorgaande eeuw enige eilanden in de (303) Obsidiane.

(423)

zelve bewoond. De Zendelingen hebben hier enige beschaving aangebracht; hun berichten onderscheiden er zes, naar anderen, drie talen, die der PERICO in het zuiden, tot 50 uren van Kaap St. Lucas, op

ongeveer 22 graden noorderbreedte, thans Zo goed als uitgestorven, der GUAICOEREN in het midden, en der COCHIMI in het noorden van het schiereiland. Andere berichten voegen hier nog weder talen of tongvallen bij, als: der LAYMONES bij Lo retto, het eerste op het schiereiland gestichte zendelingschap, omtrent alle heerst veel onzekerheid, in sommige wil men enige overeenkomst met Tartaarsche en met Kanadasche woorden opmerken. Het Guaicoerisch schijnt het uitgebreidste te zijn. De beste berichten deswege heeft men aan een Zendeling te danken die, onder de 25sten graad noorderbreedte, aldaar een geruimen tijd leefde (304).

3°.

De lang onbekend gebleven kust noordwaarts van Kalifornië tot aan Noetka-Sond heeft VANCOUVER voornamelijk doen kennen; de aangrenzende binnenlanden zijn in de laatste vijftig jaren vlijtig doorzocht. Het bekoorlijk Quivira, waarvan vroeger Zo veel geschilderd of gedroomd is, schijnt nergens op deze hoogte te zullen worden ontdekt.

(304) Nachrichten von der Halb-Insel Kalifornien, von einen Priester der Gesellschaft Jesu. Mannh. 1773, met een kaart. - Hij schrijft de naam WAKUREN.

(424)

P. ESCALANTE reisde in 1773 in het westen van de grote bergketen tot de 42sten graad noorderbreedte; de berichten nopens de volkeren die met de noordelijkste Spaanse zendelingschappen betrekkingen onderhielden, lopen tot de 38sten graad; de Flathead-stammen strekken tot de 42sten graad. LEWIS heeft het westen doorkruist tussen den 45sten en 46sten graad; de omliggende streken van Noetka-Sond tussen 49 en 51 graden zijn bekend door het langer verblijf van Spanjaarden en Engelsen; MACKENZIE heeft van de 55sten graad, waar hij de grote bergketen doorsneed, tot aan den 52sten graad zijn weg gevolgd tot aan den Oceaan. Zo er een volk van bijzondere aangelegenheid, een uitgebreid rijk ergens op deze breedten was, tussen de westkust en de gebergten, wier oostelijke delen, benevens de loop der rivieren Del Norte, Arkansas, Plate en Missoeri, thans genoegzaam bekend zijn, dan kan het niet missen of iemand van deze reizigers had er althans iets van vernomen. Intussen blijven nadere berichten over de landstreken tussen de Columbia en de Spaanse zendelingschappen steeds van belang.

Boven Kalifornië is het Nieuw-Albion van Drake, of Nieuw - Kalifornië van de Spanjaarden, dan volgen enige Spaanse Presidios (bezettingen) en Missiën. Sedert de verdrijving der Jezuïten zijn de bezuiden 32 graden liggende, van St. Miguel af, van de Dominikaner, de noordelijker, van Diëgo af, van de Franciskaner zendelingen. In verband met deze Missiën hebben de Spanjaarden later enige

(425)

volkplantingen op deze kust aangelegd. De inboorlingen staan hier op een verbazend lagen trap van ontwikkeling hunner vermogens. De talen van deze en van de noordelijker volkeren, de Platkoppen, de Wilden bij Puerto de la Trinidad die hunne tanden tot op het tandvleesch afvijlen, en anderen, bij de nieuwere reizigers beschreven, bewijzen veel vuldigheid van armoede.

4°.

Wij zeggen hetzelfde van degene die de noordwestkust tussen Noetka-Sond en Prins-Williams Sond, van 50 tot 60 graden noorderbreedte bewonen. Onder deze zijn er die met de uitgebreiden stam der Eskimo's in betrekking schijnen. Behalve op het zuidelijkste van deze punten bespeurt men het op de Koningin-Charlotte's eilanden. Op 58 graden en 39 minuten noorderbreedte vindt LA PEROUSE geen Eskimo's, noch naar gelaat noch naar levenswijze, maar Wilden gelijk aan die in de binnenlanden van Kanada. Mogelijk zijn er stammen van Eskimo's hier en daar zuidelijker afgezakt en met andere gemengd, of waarschijnlijker is dit gehele volk noordwaarts heen gedrongen, terwijl er hier en daar tussen de volkstammen gebleven zijn die hun woonsteden bezetteden; want men weet dat ook in de Poollanden de Eskimo's de oudere en achterwaarts gedrevene zijn. Van een andere, nieuwelings, met het Mexikaansch, op verschillen de punten waargenomen verwantschap of betrekking (426)

king, gelijk in Noetka-Sond, te Monterey, ook bij de UGALJACHMUTZl in het noorden van de Beringsbaai (305) bij de berg Elias, hebben wij reeds vroeger gewag gemaakt. De taal die in NoETKA - soND wordt gesproken is ook op verdere punten verstaanbaar. een geheel andere schijnt die der ATNAH of Kin-Indianen in Fitzhugh-Sond. MACKENZIE vond hier in een dorp aan de zeekust vriendelijke inwoners, welke de gewoonte hebben de hoofden hunner kinderen een kegelvormige gedaante te geven door ze tussen met leder over

trokken plankjes te drukken; het opperhoofd van dezen stam bezat de erfelijke alleenheerschikking over de zalm- en verdere visvangst. In het algemeen beschrijft hij deze kustbewoners als de geschikste voor beschaving, van allen die hij in dit gedeelte zag, levende niet slechts van de jagt maar van enigen handel ten gevolge van hun visserij en vangst van zedieren. Hij zag hier ook een vrouw met een doorgesneden onderlip en houten versiersel daarin, Zo als wat bij de Wilden bij Port des Français Kentaga heet, en de Barbot dien de mannen in Zuid-Amerika dragen. Uitgebreid zijn verder de KolosCHEN, in de Russische bezittingen (306), middelmatig van lengte, sterk, met zwarte haren, levendige ogen, breedten platten (305) Op 60 graden noorderbreedte en omtrent 30 graden lengte oostelijker dan de Beringsstraat, waarmede men de baai niet moet verwarren.

(306) VoN LANGSDORF, III. bl. 169.

(427)

neus, breede kaakbenen, grove gelaatstreken, niets echter van die der Mongolen. hun kleur is vuil door de aarde en oker waarmede zij zich besmeren, maar de vrouwen en meisjes, na dat zij gewassen waren, vond men Zo blank als Europeische. Het vrouwelijk geslacht draagt platte houten lepels in de doorgesneden lip, die naar stand en ouderdom groter zijn. De Koloschen noemen zich zelve, naar het tegenoverliggend eiland Chitka S-chit-cha-chon; een gelijken naam, TschINKITANI, geeft MARCHAND (307) aan de inwoners van de Norfolkbaai, wier taal hij als verschillend en zeer hard en door de keel en neus uitgesproken beschrijft. Wederom schijnt er taalverwantschap tussen de Koloschen en de inwoners van Port des Français te bestaan. LA PEROUSE onderscheidt deze ook uitdrukkelijk van de Eskimo's, en beschrijft ze als groter, magerer en zwakker, en minder handig in het vervaardigen van hun zeevaartuigen; doch zij weten ijzer te smeden en koper te bewerken, de haren van verscheiden diersoorten te spinnen of uit derzelver wol met de naalde een soort van weefsel te vervaardigen ; ook snijden zij figuren van mensen en dieren in hout en steen, leggen doosjes met schelpwerk in, en nergens vindt men aardiger gevlochten hoeden en mandjes van biezen. De opgaven die wij bij de reizigers vinden van woorden uit deze talen bevestigen op nieuw hoe onderscheiden de klanken zich aan des enen of (307) Voyage autour du monde, I. 209.

(428)

des anderen oor voordoen, en, dien ten gevolge, geboekt worden.

II. LANDEN TEN WESTEN VAN de MISSISSIPPI, BIJ DE MISsoERI EN ARKANSAS.

Het Elias-gebergte hangt, meent men, te zamen met het Rotsgebergte, waaruit de Columbia die naar het westen, en de Missoeri die naar het oosten stroomt, ontspringen. De zuidwestelijkste 'binendelen van Louisiana zijn later dan de oostelijke bekend geworden. Wij vinden hier de bronnen van de Kansas, La Plate en Geelsteen-rivieren, die in den Missoeri uitlopen, en van de Arkansas, om trent drie graden boven de Roode rivier (308), die na één derde van zijn loop gelijklijng met de laatstgenoemde te houden, in de Mississippi valt en den stroom van dien Vader der wateren helpt vergroten, de oorsprongen van alle, en die des Rio del Norte zijn niet verre van elkander. Hier leven thans door elkander geworpen en verspreid de stammen die, sedert het bezetten der oostelijke delen door de Europeërs, zich verwijderden, en door hun omgang met dezelve, door het verkrijgen van

(308) Men heeft in Noord-Amerika verscheiden stroomen van dezen naam. Dé hier bedoelde neemt in zijn loop de Washita-rivier op en valt in de Mississippi. Een andere Rio Colorado loopt tusschen de Mississippi en de Rio del Norte, hebbende ten noorden den Rio Brasses de Dios en ten zuiden de Rio Guadeloupe. Boven de Rio de Brasses valt de Trinité - rivier in de Galveston baai. -

(429)

Europeesch wapentuig, veranderingen ondergingen, schoon hunne burgerlijke inrichting op de voet van gemenebesten gebleven is. Enige talrijke stammen, over grote ruimten verspreid, hebben overwigt boven de andere, bij voorbeeld de Chippeways in het noorden, de Nadowessies meer zuidwaarts, noordwestwaarts de Vijf Natiën en zuidwestwaarts de Chikkasa, de Muskoghe, de Osages, de Panis. Van de vele in deze landstreken te huis behoren de nemen wij hier op, wier onderscheid van taal meer bekend is. Ware het mogelijk hens naast elkander te plaatsen, Zo als zij vóór de tijd der Europeërs er woonden, wij zouden mogelijk meer licht over hun afkomst verkrijgen; het gebrek aan daartoe dienende berichten vergoeden in weinige gevallen enige sporen en overleveringen. Zo lezen wij (309) dat de opziener van de tempel der

Natchez in een uitvoerig en vertrouwd verhaal verzekerde dat zijn volk en bondgenoten van hetzelfde voorheen onder de zon, naar het zuidwesten (de ligging omtrent van Mexiko) wijzende, in een altijd vruchtdragend gewest hadden gewoond onder deszelfs oudere inboorlingen, die door hunne bouwkunst, metalen sieraden enz., bekend waren ; dat lieden met vuurwapens hen hadden verdreven, tot dat zij, altijd de zon te gemoet trekkende , Zo ver oostwaarts geraakt waren. Moncacht Apé, een Indiaan van de Yazoes, die met de Chi (309) Bij LR PAGE DUPRATz, Histoire de la Louisiane, III. p. 62.

(430)

kachas verwant zijn (310), verzekerde dat hij langs den Missoeri geheel Amerika tot aan de Westzee was doorgereisd, dat hij van de Kanzas tot de Loutres met een eigen taal was voortgekomen, bij welke laatste hij weder die van een naburig volk leerde, waarmede men hem zeide dat hij zich overal tot aan de Westzee toe zou kunnen doen verstaan, gelijk hem dit werkelijk gelukt was tot op de hoogte waar hij vernam dat de kust nog veel verder noordwestwaarts strekte, maar ruw, koud, zonder wild en dus onbewoonbaar was. De ze man vond bij de inboorlingen van Louisiana en Kanada dezelfde overlevering dat zij uit het westen waren gekomen. De inboorlingen van Nieuw-Engeland (311) hielden het land ten zuidwesten voor het verblijf van de zielen hunner voorvaders en waar ook de hun zouden heengaan. De Miamis en Illinezen meenden dat hun voorouders ver weg, van een zee ten westen, waren gekomen. Overgeblevenen van oudere in het verbond van de Muskoghe opgenomen stammen verhaalden dat zij al vechtende uit het zuiden in Florida aankwamen; de Shaw dat zij uit Florida en van de kust van Mexiko waren. De Muskoghe plaatsen het bericht van dien tocht in een tijd toen zij de aankomst

(310) Men vindt zijn reisverhaal, waarin eenvoudig en gezond verstand doorstraalt, onder anderen in de Histoire générale des Voyages, XXI. p. 477 et suiv

(311) R. WILLIAMS, Key into the language of America, Lond, 1643

(431)

hadden vernomen van vreemde krijgslieden, van ene andere kleur, ruigharig, en die de bliksem en de donder in de handen droegen. Bijzonder

opmerkelijk is het verhaal door een verstandigen Mohegan gedaan, dat zijn stam bij het voorttrekken over de Mississippi ver van de Atlantische zee af bleef, en zij een overlevering, dat zij geen ebbe of vloed zouden vinden als aan de noordelijke of Hudsons-rivier, bewaarheid hadden gevonden, om welke rede zij dezen stroom Mohunnuk heetten. Van een Mexikaanse oorsprong getuigt ook de overlevering van de Winnebago of Puants, die bij het meer Michigan, het kleine meer dat hun naam draagt, en de rivier der Rochers wonen, en de omstandigheid dat zij dezelfde taal spreken als stam men aan de Plate-rivier, bevestigt het. Intussen zijn noch deze overleveringen, noch de gelijkheid van enige woorden toereikende om daarop een stelsel over de gemeenschappelijken oorsprong van deze volkeren te gronden, des te minder daar zij veeltijds gewoon zijn de jonge mans- en vrouwspersonen, die zij in de krijg gevangen maken, als zij hun het leven schenken, als leden van hunnen stam aan te nemen, met verlaten van dien waarin zij geboren zijn.

1e.

Aan de westzijde van de Rotsbergen wonen de zwART voET-, zuidelijker de wATERvAL- en digter bij de bronnen van de Missoeri de sLANG - INDIA (432)

NEN. De eerstgenoemde bestaan uit drie stammen van één volk, aan de zuidelijken arm van den Saskatchiwine, die dezelfde taal en wijze van leven hebben, talrijk en oorlogzuchtig zijn, en gene die ren eten die in het water leven; hun taal klinkt niet aangenaam, maar is niet onbehagelijk en vol uitdrukking als men haar verstaat.

De Waterval - Indianen zijn degene die door de Fransen van Kanada dikbuiken worden genoemd, schoon ten onrechte, daar zij zeer wel gemaakt en niet zwaarlijviger zijn dan anderen. Volgens PIKE geven dezelve dien naam aan de Minetares, aan de Yellowstone-rivier, welke zeggen aldaar altijd ge woond te hebben. Beide zijn mogelijk takken van een verder afgelegen nog niet bekend volk, de taal der Waterval - Indianen is hard, en men handelde met hen in die der laatstgenoemden, dewijl men gene tolken voor de andere bezat. - -

De Slang-Indianen worden door jaarlijksche in vallen van hun naburen verontrust. Zij zelve zijn een uitgebreid maar zwak en vredelievend volk, dat zich met de paardenfokkerij geneert. Hun uiterlijke is mager, scheef, inééngebukt, zoo als geen der oostelijker volkeren voorkomt, met

hoge kaakbenen.

Aan de Opper-Missoeri zijn de MANDANS, de vriendschappelijkste en bestgezinde van allen; de KRAAI - INDIANEN beweren dat zij in vroeger tijd een deel van hun uitmaakten.

(433)

2e

Van de NADowEssies, sloux door de Fransen genaamd, beschrijft coRvER de drie rivierstammen, en de acht stammen der uitgebreide vlakten ten westen van de St. Peters-rivier. Een twaalfde stam, de Assinipoils of Steen - Indianen, van hun gescheiden en met de Killinistoes verbonden, hadden echter hun taal behouden. De genoemde elf stammen verzamelen zich jaarlijks bij een zeer groot hol, enige uren beneden de waterval van St. Antoni, om over de ondernemingen voor het volgen de jaar te beraadslagen. Ook komen zij en andere aangrenzende volkeren bij elkander in de prairie des chicns om een algemene markt te houden, bij welke zij tot wet aangenomen hebben, dat alle die dezelve bezoeken, schoon zij anders in oorlog met elkander mogten zijn, zich aldaar van vijandelijkheden onthouden. Een soortgelijk voorbeeld van ene jaarlijksche markt levert de bijeenkomst op die in de maand Mei de Yanctons, Sissatone en Tetons op zekere plaats bij de James-rivier, houden. Slechts één stam van de Sioux houdt zich bezig met koorn en bonen te telen (312). De Yanctons zijn over het algemeen de wildste hopen onder de Sioux, de Yanctons - Ahnah aan de Missoeri zijn nog de bestgezinden onder hen, allen

(312) De Minda warearton van LEwis en cLArke, Minowa-kah tong van PIKE, volgens wien zij van kanoos gebruik maken, en de beschaafdsten zijn van alle.

(434)

beroven en onderdrukken zij hun naburen. Pr KE noemt de gehelen stam der Sioux of Nadowessies de schrik van alle de volkeren aan den Mississippi en de Missoeri, van derzelfer zamen koop af tot waar de Raven -rivier in de eerstgenoemde valt, en van de Slang - Indianen in het bijzonder; de stammen die binnen deze grenzen met hen leven, zijn van hun afhankelijk. Sedert meer dan honderd vijftig jaren strijden zij met de Chipeways om het bezit der landen ten oosten van den Mississippi, waarbij zij in de vlakten de overhand hebben door hun meerderheid in paarden en bekwaamheid in het rijden. Men begroot het

gehele volk op ruim 20,000 zielen.

De AssINIPoLLs, schoon op zich zelve staande en in oorlog met de Nadowessies, zijn, blijkens hunne taal, van denzelfden oorsprong; men schat hen op 1500 weerbare manschappen.

Naar hun gelaatstrekken, levenswijze en enige overleveringen houdt PIKE het voor zeker dat de stam der Nadowessies uit het uiterste noordwesten van Amerika, en oorspronkelijk van een Tarataarsch volk uit het oosten van Azië, is. Hun naam schijnt een algemene te zijn, volk betekenende; weshalve men uit deszelfs overeenkomst met andere namen in het noordoosten van Amerika, geen stellig gevolg kan trekken nopens hunne vroegere woonplaatsen. CARVER deelt een jagtlied mede der Nadowessies. * .

(435)

3°.

In taal verschillen van hun de sAKIEs en oTToGAMIEs die voorheen oostelijker woonden en nog over de Mississippi jagen, waar zij de oude stammen der Missoeri en der Illinezen bijna hebben vernietigd, in oorlogen die op het vermoorden in 1767 volgden van een vermaard krijgshoofd Pontiak, die een onverzoenlijk vijand der Engelsen was.

4.

Het zeer uitgebreid volk der osAGEs (313) reikt door een zijner stammen, de Winnebagies, aan de laatst verhandelde, door een anderen, de Otto's, aan naburen van Nieuw-Mexiko; zij rekenen de landen van hun eigendom gelegen te zijn tussen de Osage-rivier, en van daar zuidwaarts tot aan den Arkansas, en in het noordwesten tot aan de Kansas. Over het algemeen zijn deze landstreken zeer vruchtbaar en toereikend voor een allertalrijkste bevolking, vooral noordwaarts heen, de zuidelijkste minder; tussen de Arkansas en Kansas is het land heuvelig, rondom de zijtakken van de laatstgemelde rivier zijn uitgestrekte lage weiden. Een deel der Osages had zich, niet veel jaren geleden, met toestemming van hun volksvergadering hoger aan de Missoeri nedergezet, doch is door

(313) Hun verdichtsel over hunnen oorsprong verhalen LEWIS en CLARKE,

(436)

de aldaar wonende volkeren genoodzaakt weder terug te trekken; een andere, thans de aanmerklijkste, volkplanting van de Osages is aan de noord

zijde van de drie armen van de Arkansas, waar zij zich op de landbouw toeleggen.

Meer zuidwaarts tussen de Plate- en Kansas rivieren zijn de PAN is mede in vele stammen verdeeld, telende koorn, bonen, meloenen enz. Zij bezitten meer paarden als de Osages, schoon zij te voet vechten, doch geen Zo talrijke dorpen, in de wintermaanden leven zij, gelijk deze, van de jagt. hun taal komt nader bij die der Nadowesies als der Osages. Aan de Misfoeri vindt men overblijfsels van hun vroegere dorpen, tot bij de Mandans toe. De oorlogen met de Sioux en de kinderziekte hebben hen zeer doen afnemen. Zij schijnen aan stammen ver westwaarts verwant te zijn, waaronder de Panis of Towiaches, die paarden en muilezels en landbouw hebben, en ruilhandel drijven met deze voortbrengsels met de Jetans. Ook komt hun taal, die overigens op zich zelf staat, met die der westelijk naar St. Fé wonende Tawakenoes overeen. De moeilijkheid van zich onderling te doen verstaan heeft bij enige van de ze volkeren het spreken door tekens ingevoerd.

5°.

Eindelijk, nog meer ten westen, zijn een aantal stammen, waarvan de CADDos of cADoDAQUIoUx door vele als hun stamvaders worden aangemerkt;

(437)

de meeste hebben een gemeenschappelijke taal, doch tevens hun eigene, of mogelijk tongvallen, die somtijds zeer zwaar te verstaan zijn, bijzonder die der Adayes, naar wie de Spaanse post te Adaize genoemd was; de Spaanse provincie Taxus is naar de Tachios aldaar geheten. De naam van Attacapas betekent menseneter.

Gaan wij uit Louisiana naar Florida over.

III. LANDEN TEN OOSTEN VAN de MISSISSIPPI TOT AAN de OHIO EN DE GROTE MEREN.

Ten oosten van de monden van de Mississippi woonden, ten tijde van de aankomst der Fransen, een aantal volksstammen in vrede nevens elkander ; in een nog vroeger tijdvak, door de oudste Spaanse schrijvers vermeld, noemen deze vele stammen op, onderscheiden talen sprekende, die aldaar waren gevestigd; men herkent van de zelve, onder de thans aanwezige, alleen de Atayos in de Zo straks genoemde Adayes, de meeste togen omstreeks het midden, enige op het laatst,

der afgelopen eeuw, van de oost- naar de west zijde van dien groten stroom. De APPALACHEN zijn de voornaamste van allen ; van hun heeft het gebergte zijn naam ontleend, dat ten zuiden van het daarmede zamenhangend Alleghany-gebergte westwaarts strekt ; en reeds in de eerste beschrijvingen, bij de tocht van Hernando à Soto, komen (438)

zij voor. Naar sommiger gevoelen zijn de onderscheiden takken van dit volk, enige waarvan tot het Christendom zijn overgegaan, onder andere namen tussen Louisiana, Kanada en Nieuw- Engeland uitgebreid.

Aanzienlijk waren ook de NATCHEZ; althans ver toonden zij een overblijfsel van vroegeren luister. Hunne staatsinrichting en voorschriften hadden zij, naar hun overlevering, in oude tijden van een' man ontvangen, die met zijne vrouw uit de Zon gekomen was (314). hun voorvaders verhieven hem tot hunnen vorst, en hij stichtte een tempel voor de verering van het eeuwige Vuur, waar al leen zijne nakomelingen mogten binnentreden. Zijn eertitel was: Opperste Zon, die zijner afstammelingen tot in de derden graad: Zonnen. De troon was erfelijk, maar kwam niet aan de zoon van den regerenden vorst, maar aan dien van de naaste bloedverwanten van zijne moeder. Er waren twee trappen van adeldom, de kinderen kwamen in den laagsten en de dochters huwden altijd met lieden buiten de adelstand. Even Zo droegen de gods dienstige- en krijgsinrichtingen kenmerken van beschaafdheid. De Natchez leden in 1730, de Franschen op de post van denzelfden naam aangevalen en geslagen - hebbende, nader een geduchte (314) Uit het oosten? of veleer uit het zuiden van Amerika, waar de Zonnediens bestond? - de naam van Inca, zoon der Zon, vindt men ook elders bij Noord-Amerikaansche stammen in gebruik. LEWIS en CLARKE, I. 52

(439)

nederlaag, die hun geringe overblijfsels onder de Chikkasah en andere stammen verstrooide.

2e.

Westelijk van het zuider gedeelte der Verenigde Staten is er een kennelijk verband, hetzij door afkomst of door de invloed van vroegere verkeer, ten opzichte ook der talen, tussen de aanmerkelijke stammen der MUSKOGHE of CREEKS (welke laatste naam hun gegeven is naar de menigvuldige krekens in hun landstreek), CHIKKASAH, CHOCTAH en CHIRAKIE. Enige van de kustbe

woners ten zuiden behoren uit dien hoofde daar bij gerekend te worden; Zo is de Mobile-taal (naar de baai van dien naam, en de stam der Mowill) met die der Chikkasah verwant. - ADAIR en BART RAM beschrijven ons deze stammen uitvoerig. Het schijnt dat, na de nederlaag der Natchez, het verbond der Creeks het voormalig aanzien en overwigt der eerstgenoemde verkregen heeft, door dit verbond zijn een aantal van steden en dorpen onder één, redelijk wel ingericht, bestuur gebracht. Ook schijnt het dat de Muskoghe eerst later in aanzien hebben toegenomen. hun matigheid en voorzieningen tegen de kinderziekte beloven hun een voortdurender volksbestaan dan aan de meeste Noord-Amerikaansche - stammen te beurt gevallen is. De Chikkasah en Choktah, door rijen van bergen en bossen gescheiden, kwamen uit het westen als één stam, met de thans tussen beide wonende (440)

Chockchoema, de Chikkasah zijn een rustig in steden wonend volk, dat in de oorlog over de Fransche en Engelse bezittingen, in de vorige eeuw, met de laatsten in vrede bleef, terwijl de meeste kleine stammen, die der Roode Kreeften, het Hondsvolk, en anderen, de partij der Fransen hielden, gelijk ook de Choktah deden, die de lastigste en onrustigste van allen, en daarbij tevens de vlijtigste landbouwers zijn. Hun naam, die plat hoofden betekent, is van een gewoonte ontleend die zij met volkeren aan de Kolumbia en met de Omagua gemeen hebben. De Chirakie bezaten, vóór het midden der achttiende eeuw, vier en zestig steden, maar zijn na dien tijd veel verminderd; zij worden als lichter van kleur dan andere Noord-Amerikanen beschreven, en zijn, naar hun zeggen, langer aan de oostzijde van de Mississippi dan de Muskoghe. Hun bekende Doodzang getuigt van hunne moedige inborst. Het schijnt niet gegrond dat hun taal een mengsel van die der Irokezen, Hurons enz. zijn zoude (315). De Opper- of Berg - Chirakie kunnen de r niet wel uitspreken en noemen zich zelve Chilakie.

3°.

Terwijl onderlinge oorlogen, vóór en in de tijd dat de Engelsen volksplantingen aanlegden in Ka (315) Volgens LoskiEL, Geschichte der Mission der Ev. Dri, dergem in N. Amerika,

(441)

rolina, sommige stammen weder zuidwestwaarts dreven, zodat zij tot bij de Spaanse posten

bescherming en veiligheid zochten (316), hadden, in de landen tussen de Ohio en de grote oostelijke meren, vijf volkeren, waarbij later de Tuscarora zich voegden, een aanmerkelijk verbond aangegaan, waardoor zij zich tussen de vroeger vermelde, de noordelijke Algonkins, en de kustlanden der Verenigde Staten, in aanzien handhaafden. Zij noemen zich Aquanuschionig of Konunzi - Oniga, verbonden volkeren. Bij de Nederlanders, toen deze op de kust bezittingen hadden, en in 1604 een volkplanting bij hun aanlegden, heetten zij Makuas (317), naar de naam van de oostelijksten stam, de Mohawks, of mogelijk naar dit Algonkisch woord, dat beer betekent en bij hun een gewone benaming is. De Fransen noemden hen nRoQUois. Ten tijde dat deze zich in Kanada vestigden woonden de Vijf Natien in de omstreken waar Montreal is gebouwd, en aan de zuidzijde van de St. Laurent tot bij het meer Champlain, en waren in gedurigen krijg met de Rarondaks, een Kanadasch volk aan de Utawa, voor hetwelk zij onderdeden en zuidwaarts over de Mohawk weken, van waar hun grenzen zich uitstrekten tot aan het meer Erie en Pennsylvania, van dit gewest en van Nieuw-York ge-

(316) Zie BARTRAM's Reis in N. Amerika.

(317) Zie J. MEGAPoLENSis, Beschrijvinge van de Mahakuasse Indianen, Amst. 1601. -

(442)

scheiden door de noordelijke keten van het Apalach-gebergte. Weinig geteld en schijnbaar weinig beduidende, waagden zij het weder de oorlog te beginnen en noodzaakten hun voormalige overwinnaars noordelijk, naar het tegenwoordige Quebec, te wijken, en, schoon niet bestand tegen de hun nog onbekende vuurwapens, herstelden zij door list en moed de geleden verliezen, en verwierven een eervolle vrede. In 1684, 1701, en alle zes in 1726, stonden zij, bij een plechtig te Albany gesloten verdrag, hun land aan de Koning van Engeland als schutsheer af. In de oorlog voor de onafhankelijkheid moest een deel van hun naar Kanada vluchten en werden vooral de Mohawks zeer verzwakt. Bij de vrede van 1784 werd hun westelijke grens bepaald langs een lijn, loopende, van bij de waterval van Niagara, uit het meer Ontario tot aan de bergen van Pennsylvania. Die gedurige oorlogen, gevoegd bij de gewone oorzaken van het afnemen der Amerikaanse stammen (318), hebben hun aantal van 10,000 krijgs

lieden, waarop zij in de zeventiende eeuw werden berekend, op nauwelijks 6000 zielen doen smel
(318) Prof. vATER rekent onder deze de plotselijken overgang van het jager- en visser - leven tot het landbouwen, waardoor de lichamen een grote verandering in voedsel en leefwijze ondergaan. Maar die overgang kon, uit de aard der zaak, niet zoo spoedig geschieden, werkte ook weinig op de aankomende geslachten, en was, bij het rooijen der bossen, verbeteren van de spijzen, regelmatigere leven, niet schadelijk, naar mijn inzien, hadden zij niet de ondengden der beschaafden tevens aangeleerd.

(443)

ten. In 1789 deed een aanmerkelijke verkoop van landen aan de Staat van Nieuw-York velen naar Kanada verhuizen, en anderen naar elders wijken die niet omringd van de Europeesche volkplantingen leven wilden. Een nieuw verdrag tussen de Zes Natien en de Verenigde Staten, in 1794, herstelde de tevredenheid. Van deze stammen zijn de Senekas de allerwoestste. Zij zonden aan het Engelsch Gouvernement een geschenk van ruim 1300 toebeide vijandelijke Scalps, op hoepels uitgespannen en met zinnebeelden beschilderde bovenvelen van mensenhoofden (319).

De Cochnawagoes zijn een zijtak van de Mohawks, en bewonen, met de Chippeways gemengd, een dorp van 800 zielen, zij belijden de R. "K. godsdienst, dragen crucifixen en rozenkransen, en

(319) De beschrijving van dit afschuwelijk geschenk, door hét vindingrijk vernuft der Wilden op een zonderlinge wijze toebereid, is, meen ik, in 1807 in een onzer tijdschriften uit de Engelse opgenomen; de navolgende van het scalperen zelf, heb ik uit den mond van een ooggetuige, een Officier die in de Amerikaanse oorlog een' zijner wapenbroeders, in handen der Wilden gevallen, te laat kwam ontzetten. Zij snijden, boven de oen en ogen rondgaande, het hoofdvel los, en rukken het, de haren als een bos om de hand wikkende, in eens van de schedel af. Om die rede hebben zij het voornamelijk op lieden met lang haar gemunt, gelijk het rampzalig slachtoffer het zeer schoon had en vruchteloos was gewaarschuwd van het kort te snijden, Zo als de meeste Fransen deden,

BRowNE verhaalt een soortgelijke gewoonte van een volk in de binnenste delen van Fertit in het zuiden van Afrika, D. II. p: 96 van de Franse vertaling van zijne Reis in Egypte, enz.

(444)

worden door de anderen biddende Indianen genoemd; hun priester verricht de dienst in het Irokeesch. Zij hebben veel vorderingen gemaakt in beschaafdheid.

Éénheid van taal had medegewerkt om de grond te leggen van het verbond dezer Natiën, schoon derzelver tongvallen in ruwheid, in welluidendheid, in gevormdheid, in zachtheid, onderling veel verschilden ; geen van hun gebruikt de m of de p, en zij spreken ze met moeite uit. De voorheen aanzienlijke stam der HURONS had mede taalbetrekkingen tot hen, Zo zelfs dat CHARLEVOIX, de talen der Sioux, der Algonkins en der Hurons, als de drie hoofdtalen van Kanada opgevende, er bijvoegt dat deze laatste gewoonlijk als de voor naamste werd beschouwd, schoon sommigen de Irokeesche daarvoor hielden, en hij houdt ze dus voor dialecten van denzelfden taalstam. Alle de Indianen ten zuiden van de St. Laurent, van de rivier de Sorel tot aan het einde van het meer Erie en zelfs nader bij Virginië behoorden tot dit volk. Zij waren beschaafder, talrijker en hadden beter landbouw dan hun naburen, maar hebben, door hun ligging tussen beide, deel genomen, of geleden, in derzelver oorlogen en zijn van lieverlede bijna te niet gegaan. Enige uren van Quebec ligt het dorp der Loretto-Indianen, van de stam der Hurons, die Christenen zijn en zeer geschikt leven. -

(445)

IV. LANDEN AAN EN BOVEN DE GROTE MEREN , TUSSEN DE HUDSONS - BAAI EN DE WESTELIJKE GEBERGTE.

Het schijnt door de beste waarnemingen thans genoegzaam bevestigd dat de talen der volkeren die deze grote ruimte vullen, van één stam zijn, waarmede wij ze niet als dialecten willen beschouwd hebben maar als onderscheidene zusters, gelijk die, bij voorbeeld, der Spaanse taal, of gelijk de dochters van de Germaansen stam, zijn. Onderscheid in vormen, meer of minder armoede, hinderen derhalve het erkennen van hare verwantschap niet, en geven somwijlen een wenk over de ouderdom of de beschaving en het door elkander kruisen der volkeren die er zich van bedienen. Vraagt men den naam van dezen stam? Geen sedert eeuwen aan merkelyk hoofdvolk, gelijk de Geschiedenis er in Azië en Europa vermeldt, treedt hier met de zijnen te voorschijn; wij hebben alleen de keuze om er één uit die van de voornaamsten algemeen te maken, en zullen ons van dien der CHIPPEWAYS bedienen, onderscheidende vier takken.

1e**ZUIDELIJKE TAK.**

Tot dezen behoren, behalve enige minder uit gebreide : de sAwANoEs die hun naam hebben gegeven aan een haven in Georgie; een deel van (446)

hun woont nog aldaar in verbond met de Musko ghe, anderen woonden van Kentuket af tot beneden de zamenloop van de Ohio met de Mississipi, anderen tussen de Hudsons- en Connecticut-rivieren; de invallen der Chirakie veroorzaakten ten dele hun verhuizingen; in Pensylvanië waren zij afhankelijk van de Zes Natien.

De MIAMIs, ten zuiden van het meer Michican en de noordelijken oever van de rivier Wabash; zij waren nog niet lang geleden één volk met de Illinezen, die onder dient naam althans zeer ver minderd zijn, doch andere stammen schijnen uit hun onder afzonderlijke namen te zijn voortgeko

2e.**OOTELIJKE TAK.**

Op de plaatsen waar de Europeërs zich , het eerst en voornamelijk, in het oosten van Noord Amerika nedersloegen, vonden zij volkeren die, ook ten aanzien der taal, een zekere mate van beschaafdheid aan de dag legden, voornamelijk in Virginië, dat aanvankelijk van groter omvang was dan thans, en de gewesten bevatte door welke de Susquehannah, Delaware en Connecticut naar zee stroomden (320). In het laatste rijst het land met (320) Van daar dat een Bijbelvertaling en andere schriften er den naam van voeren, schoon niet op tongvallen of zaken van het tegenwoordig Virginië toepasselijk, - (447)

trappen van lagere bergrijen tot aan het met trotsche wouden bedekte Blaauwe gebergte, dat door geheel Pensylvanië tot in het noordwesten van Nieuw - Jersey doorloopt en aan het Alleghany gebergte is geketend, hetwelk de inboorlingen somwijlen onder de naam van het Gebergte zonder einde begrijpen, dien zij gewoonlijk aan het Blaauwe gebergte geven, dat afzonderlijke takken heeft (321).

Hier hadden de DELAwAREN , bij de Fransen LoUPs, het meeste aanzien, die zich zelf LENNI LENNAPE , inboorling - volk , noemen , eertijds,

zegt hun overlevering, waren zij veel uitgebreider, vóór dat vele hunner takken door bijzondere namen en verbindtenissen waren afgescheiden. Onder de volkeren van Massachuset tot aan de Mississippi en van de Ohio tot aan de meren van Kanada hadden alleen de Delaware en de Vijf Natiën het recht van algemene vergaderingen te beleggen. Reeds in het begin van de zeventiende eeuw werden zij door de laatstgenoemden beoorloofd en afhankelijk gemaakt; in het laatst der voorgaande hebben zij zich echter weder kunnen verheffen, en zijn veelal westwaarts naar de Ohio getrokken. Voornamelijk bestaan zij uit drie stammen, waarvan de eertijds zeer uitgebreide der Minisist, schiereiland-bewoners, veel zwarter dan de overige inboorlingen en thans gering in getal is; naar hetgeen de (321) Men, zie hierbij en elders EELING's Aardrijksbeschrijving van Noord-Amerika.

(448)

zendeling Heckewelder van hun taal heeft verzameld, wordt zij sterk uit de keel gesproken. Een gedeelte van hun land was het voormalig Nieuw - Zweden (322).

De NARRAGANSETs waren vele stammen in het tegenwoordig Nieuw-Engeland, doch bijzonder één zeer uitgebreide die Rhode - Island en verdere in de baai van Narraganset bezette, en de Pawkutuk-ri vier tot zuidwestelijke grens had. hun naburen waren de machtige PEQuods, wier hoofdplaats omstreeks het tegenwoordige Nieuw-Londen was, en de niet minder uitgebreide NATicks in de streek van Boston. Bij deze laatsten stichtte John Elliot ene, sedert uitgestorven, gemeente, voor welke hij de Bijbel vertaalde en drukken liet (323), met bijvoeging van Psalmen voor het kerkgezag.

De ABENAKIEs verenigden zich, om hun onafhankelijkheid tegen de Engelse volkplanters te beschermen, met de MICMAKs en anderen, die in Acadia en op de oostkust van Kanada, langs de golf van St. Laurent tot aan Gaspé en de naburige eilanden woonden, waardoor dezelve gemeenlijk tezamen onder de eersten naam voorkomen; de soURIQuois, 'in het westen van Acadia, leidden een armoedig leven, zonder landbouw, hun voornaamsten lieten de baard groeijen. De MANKIKANI of (322) TH. CAMPANIUS heeft er in 1702 een Korte beschrijving van gegeven in het Zweedsch, en zijne moeite besteed om woorden van de taal met Hebreeuwsche te doen overeenkomen, (323) Te Cambridge 1663, 4to.

(449)

MUHIKANNI, wier hoofdplaats tegenwoordig aan de westzijde van de Thames in Montville is, waar zij een soort van vesting hebben en hun opper hoofd of Sachem zijn verblijf houdt, zijn een tak van de Abenakies. -

MIDDELTAK

Ten westen en noorden van de voormelde volkeren waren voorheen de ALGoNKINs aanzienlijk en machtig; hun eigenlijk overblijfsel is thans in een' zeer vervallen toestand, en niet meer dan een kleine stam van de uitgebreide cHIPPEwAys, tot welker vele onderdelen de Ottoways, de Irokeesche Chippeways enz. behoren.

De KNISTENo's zijn een zwervend volk dat zich geen bepaald land toeëigent; men vindt hen van de rivier Utawa, westwaarts naar het hoge land dat de waterscheidt die in het oppermeer en in de Hudsons-baai vallen, verder, boven de Mississippi, zuidwaarts tot naar het meer Winnipie en de Roo de rivier. Aan de anderen kant behoren tot dezen stam de Skoffie in het westelijkste van Labradord. Men beschrijft deze zeer uitgebreide taal, die tot aan de Eskimo's toe reikt, als kort, zacht, en veel omvattende. s * - - 4

Opmerkzame reizigers hebben, onder de taalproeven van dezen tak, een paar Algonkinsche gezangen doen kennen; zij schilderen deze

(450)

pen volkomen in de stijl van derzelver bewoners (323):

-

Schitterende Niagara; uw vader de zon ; vuurstralen
Geweldig doordringend holden uw bed uit.
Het grote grote-water legde er zich in neder.
Het is uwe moeder, gij het kind van de dampen.
In uw dauw glinstert het zilver des uitspansels.
U vreest de donder, gij bekoort het uitzicht.
De beer bemint de berg, de mens het bevolkte dorp,
De buffel de wijde vlakte, de zwaan het brede meer,
Op hare wiek fladdert de duif, echo herhaalt,
Het moedig paard springt door het veld.

4°.

NOORD-WESTELIJKE TAK

Tussen de 60sten en 65sten graad noorder breedte heeft MAeKENzIE's tweede reis een zeer (323) Zij komen voor in de Transactions of the R. Irish's Academy, T. IX. (1803) s. 130. Daar men ze voor echt houdt, volgen zij hier, naar de (voor woordelijk gegeven) overzetting in het Engels, in Mithridates, III. 3te Abth. s. 411, en de al daar bij gevoegden oorspronkelijken tekst en aanmerkingen.

De vuurstralen brengt het Engels over: bliksemstralen, dit onderscheid is niet onverschillig ten aanzien der natuurkundige begrippen van de Algonkin. Hij noemt de maan : zon van den nacht, ook een maand: een zon, en hij rekent, dus, maar zon en jaren. De herhaling van het grote water, duidt de zee aan. De gezichteinder heet: de hoge band, en een daaraan verwant woord betekent : de melkweg, en, in hun mythologie, den weg der afgescheiden geesten.

(451)

uitgebreide volksstam doen kennen, dien hij CHEPEWYAN noemt, en van de reeds genoemde Chipeways ook in taal onderscheidt, een aantal van hunne woorden opgevend. Vele kleine Indiaanische volkeren zijn hier verspreid, in tongvallen althans verschillende; de zuidelijksten reiken tot aan de vroeger verhandelde westelijke nabij de rivier Columbia wonende; hoe ver zij oostwaarts heen zijn getrokken is niet zeker; men heeft een tak van hun aan de Saskatchiwine - rivier gevonden. Nabij de Zuidzee zijn de Nagailen, wier taal veel met die der Bever-Indianen overeenkomt, bij het Slavenmeer, dit meer draagt zijn naam naar vroegere inwoners dan de Chepewyan en de Knisteno's, de Bever-Indianen hebben de door de Engelschen aldus genaamde Rots-Indianen naar den voet van het gebergte verdreven, deze laatsten verschilden weinig in taal en gewoonten van degene die MACKENZIE op 52 graden 47 minuten aantrof. Een anderen tak der Chepewyan heeft Dobbs reeds in 1744 ten noordwesten van de Hudsons bay vermeld.

In de streken waar de Chepewyan zuidwaarts met de Knisteno's te zamen komen, worden zij als vreemden beschouwd, die er zelden langer dan enige jaren blijven, zonder hun verwanten te gaan bezoeken in de dorre vlakten die hun eigenlijk vaderland zijn, waar de grond niet ontdooit, weinig hout groeit en slechts mos voor de rendieren of, in geval van nood, voor hun eigen voedsel. Voor dit laatste en voor geschikte kleding

-

(452)

zorgen zij zeer, zijn nuchteren en openhartig; in het drijven van hun ruilhandel bedienen zij zich van de taal der Knisteno's.

V. NOORDELIJKE KUSTEN. ESKIMO's.

In het gehele noordelijkste deel van Amerika leeft de stam der Eskimo's: Raauwe-vis-eters, naar de taal der Abenakies, van boven de Hud

sons-baai tot aan de volksstammen die wij op de westkust tot aan de 60sten graad gevolgd hebben en bij wie de invloed van hun taal merkbaar is. De zuidelijkste zijn op de kust van Labrador aan de oostzijde van Newfoundland, en, westwaarts, tot beneden Alaksa. Of de inwoners van de Vossen eilanden met hun verwant zijn is nog niet uitgemaakt. Overal, waar men dit volk heeft leren kennen, woont het op de kusten. Op de westelijkste punten vindt men hun talrijkste woonplaatsen; in het midden van het vaste land, tussen de zuidelijksten en de noordelijksten, die van de Beringsstraat tot aan de Baffinsbaai verspreid zijn, kent men hen niet zamenhangend, wij hebben volkeren van een anderen landaard tusfchen beide aangewezen. De Eskimo's leven doorgaande in vijandschap met de gewone Amerikanen die aan hun grenzen; aan de Hudsons-baai zijn zij door dezelve verdrongen en vervolgd; in noordelijker streken worden zij gevreesd. Enige bezitten een onge- (453)

looflijken graad van hardheid tegen wonden (324). In leefwijze en ligchaamsgedaante verschillen zij van de Amerikanen. Zij leven meer van de visvangst dan van de jagt en houden traan voor de grootste leukernij. hun schuitjes overtrekken zij met zee hondenvellen, varen er zo stout en behendig mede en leven zo gedurig op zee, dat men hen halve waterschepsels mag noemen. Zij zijn klein van gestalte, dik van hoofd, breed van aangezicht, met kleine ogen, neus en handen; hun kleur is geelbruin en hun haar zwart en sluik. In het vervaardigen van kledingstukken uit vogelvellen en huiden, en van hun geringe gereedschappen, be-tonen zij veel vindingrijkheid en vlijt, die de halfjarige nacht waarin zij leven begunstigt; gelijk hij een voordelige invloed heeft op hun zacht aardigheid, gezelligheid en spraakzaamheid. In de beschrijvingen van de Groenlanders en van de inboorlingen van Kodiak herkent men dit zelfde volk.

19.

KUSTEN VAN GROENLAND, DE BAFFINSBAAI EN LABRADOR

Het is bekend dat reeds in de negende eeuw Noordsche zeevaarders naar Groenland overstaken en het ter zake van de koophandel bezochten, (324) Van die in Prins Williams-Sond verhaalt MEAREs er een voorbeeld van, Voyages, to the N. W. coast of America.

(454)

en op de oostkust aan de visrijke inhammen volkplantingen aanlegden (325). De verspreide gemeente verkreeg met het Christendom haar eigen bisschop, en ten minste van het jaar 1276 af ontvingen de Pausen van daar een schatting in walvstanden. Echter vereischten deze volkplantingen een gedurigen toevoer van levensmiddelen en bouwstoffen. Deze betrekkingen tussen Noorwegen en Groenland duurden tot in de tweede helft der veertiende eeuw, zelfs na de pest die in het eerstgenoemde land heerste. Maar in 1389 liet Margaretha, die de kronen der drie rijken droeg en haar zetel in een zuidelijker had, de kooplieden in rechten betrekken, die schepen naar Groenland uitrustten en daarop handelden zonder verlof, dewijl zoowel dit land als IJsland, de Faeroër en Finmarken koninklijke domeinen waren. Enige schepen verongelukten. Door honger, door den aanval van een vreemde vloot, omstreeks 1418, mogelijk ook door de inboorlingen, kwamen de volkplanters om, of vermengden zich met hen; zij bestonden echter nog in de zestiende eeuw (326). De kunde van de weg derwaarts ging verloren.

(325) zie over deze volkplantingen het Mengelwerk der Letteroefeningen 1819, bl. 121, en 1814, bl. 172. Er kan verschil zijn over de breedte van derzelver noordoostelijke ligging, maar de oorsprong is zeker genoeg. PoNTANus brengt denzelven op 770; en in het diploma van Keizer Lodewijk de Vrome, van het jaar 834, houdende de oprichting van het aartsbisdom van Hamburg, ten behoeve van alle de noordelijke landen, wordt ook Groenland genoemd. - -

(326) EGEDE, Beschrijving van Oud-Groenland, bl. 12.

(455)

Na herhaalde mislukkingen werd dit land, maar nu de westkust, weder gevonden, waar zich vooral, na 1721, de Noorweegsche leraar, HANs EGEDE, beroemd gemaakt heeft door zijne oneindige moeite om met het Christendom verlichting te verspreiden, waardoor hij tevens het spoor gebaad heeft voor de Zendelingen die van daar naar Labrador zijn overgegaan. Van de, door de ijsvelden thans ongenaakbare oostkust, en de tussen beide liggende overblijfsels van de vroegere Noordsche woningen, zeggen alleen onzekere berichten van de westelijke inboorlingen, dat aldaar inwoners zijn wat groter dan zij van gestalte, van haar en kleur aan hun gelijk, met grote baarden, wier taal veel met de hun overeenkomt, vooral in de Disko bogt (ene overeenkomst die andere berichten echter twijfelachtig stellen), doch die op een zingenden

toon wordt uitgesproken. Derzelver honden gelijken niet naar de Groenlandse, maar naar het zeer kennelijke IJslandse ras. Ook is hun klee ding ten dele onderscheiden.

Bij de westelijke Groenlanders bestond de gewoonte van het tatoeëren der vrouwen, waarvan echter thans nauwelijks meer sporen overig zijn. Onder hunne gebruiken die met Oost-Aziatische overeen komen is dat der kleine hondensleden, voor de zee hondenvangst, waarop zij een zeil kunnen vastmaken, gelijk men dezelve door reizigers in Tartarije beschreven vindt (327).

(327) MILTON, Parad. lost. III. 437, kende ze daaruit, even

(456)

Als taaltak staat het Groenlands op zich zelf, en als dialect is het van dat van Labrador onderscheiden; het bezit enige aan het IJslands verwante woorden, en tweeërlei r, waarvan de ene Zo diep uit de keel wordt opgehaald, dat zij bijna als ch luidt (328). De afscheiding van de andere Amerikaansche talen begint omstreeks Prins Williams-Sond.

DE wESTELIJKE volKsTAMMEN, IN RUSSISCH- AMERIKA

Wij reiken hier aan de stammen die wij tegenover de noordoostpunt van Azië hebben bezigtigd (329), en vinden, op het vaste land van Amerika de TschoEGAssEN, tussen de Ugaljach mutzi en de Kinaitzi (330), en verwant met de KoNAEGEN, inwoners van het eiland Kodjak. Vóór de aankomst der Russen leefden deze in gedurigen als H. DE GRoot in zijne Vergelijking der Gemenebesten, D. III bl. 28. Zie de Aantekeningen aldaar, bl. 228. Ik stel mij voor dat STEvIJN de aldaar beschrevenen er naar ontwierp. Het gebruik is oud; de eerste Russische Kronijkschrijver, NEstoR, die in de twaalfde eeuw leefde, maakt er gewag van. L'EvEsQUE, Hist. de Russie, I. p. 98.

(328) H- EGEDE SAABIJE, over Groenland, Voorrede, bl. 60, en bl. 15.

(329) Eerste Stuk, bl. 231.

(330) Hier boven, bl. 426.

(457)

krijg onderling en met hun naburen op het schier eiland ALJAKSA, en wisten van hoen zeggen iets van de Aleutische eilanden, en, aan de anderen kant, van de Koloschen en het vaste land. In de reis van CHwostoFF en DAVIDoFF (331) worden de talen der drie opgenoemde volkeren als verwant

beschreven. De Konaegen zijn zwakker, minder goede schutters, en hebben zwakkere bogen, dan de Aljaksen. Volgens PALLAs (332) wordt bij de Kaap Alaksa en op de Aleutische eilanden een andere taal gesproken als op Kodjak. Het al of niet samenhangen der taaltakken, op dit punt van overgang, verdient onze oplettendheid. In de Voorrede van een geschreven, door RESANOFF verzameld, woordenboek, van omtrent 1100 woorden, wordt het Unalaschkisch als de grondtaal der ALEUTISCHE eilanden opgegeven, en gezegd dat het ook op de VOSSEN - EILANDEN en tot aan het einde van ALs JAKSA heerschende is. Op de ANDREANOFFSCHE eilanden, tussen de Aleutische- en Vossen-eilanden liggende, verandert het dialect en van daar al meer en meer tot dat het op het eiland ATcHoE moeilijker verstaan wordt door die van UNALASCHKA. Dit laatstgenoemde eiland het meest bekend zijnde door de reisbeschrijvingen, schijnt men dezen taaltak gevoegelijk onder dezen naam te kunnen begrijpen;

(331) Van welk vriendenpaar LANGSDORFF het ongelukkig uit einde verhaalt, IV. D. bl. 160. -

(332) Neue Nordische Beyträge, III. 284 en VI. s. 170.

(458)

eilanders en dit dialect wordt als regelmatigiger dan de overige opgegeven.

XXVIII.
A U S T R A L I E.

Het zij de aardrijkskundigen overgelaten te bepalen of deze, of welke andere naam: Oceania, Polynesië, Australazië, de nauwkeurigste zij om het werelddeel tussen Azië en Amerika aante duiden, hetwelk één zeer groot en op zich zelf als een vast land te beschouwen, en een talloze menigte van kleinere eilanden, bevat. In de uiterste streken van de noordelijken Oceaan klimt het op tot aan de Zo even verhandelde bevroren Poollanden, in de zuidelijke Stille zee wordt het bepaald door de ijsvelden die de scheepvaart voorbij de 60sten graad zuiderbreedte verhinderen, en het reikt van de 120sten tot de 280sten graad westerlengte, alwaar het is vastgeschakeld aan de zuidelijkste delen van Azië, met welke wij onze beschouwing van dat werelddeel hebben besloten (333).

Inderdaad, noch de ontdekkers van Amerika mogen er zich de kennis van toerekenen, noch de scheepvaarders die in de eerste honderd jaren daarna er enkele kusten van zagen, opzettelijk over deze (333) Eerste Stuk, bl. 237.

(459)

ongemeten zeeëfi kruifende, en geplant ter bevordering van menskunde en wetenschap, heeft de Europefche vlag de fchoonfte hulde verworven voor de achttiende eeuw (334).

Wij volgen deze onverfchrokken zeliëden van het punt af waar de tochten der Spanjaarden en Portugezen hadden opgehouden. -

Deze landen, verspreide of in groepen bij elkáer liggende eilanden, zijn meest alle bevolkt ; niet uit Amerika, want fchoon de Oostelijke pasfaatwinden dit mogten doen gissen, wederfpreken het de gewoonten en taal der inboorlingen. - Zo de berg Ketens uit wier puin wij de Goëning- Api zien roken , met hun bewoners zijn ingeftort, ter wijl elders een : eenzame rots, bijna , vierdehalf 'honderd voeten hoog en Zo goed als lijnrecht, als een gedenkteken ftaat in de groten Oceaan (335), dan zijn welligt de inwoners van Nieuw- Holland , Nieuw-Guinea, Nieuw - Caledonie, de Marianen- , Pelew- en Hebriden -eilánden, van de oostelijkker (334) Tot vergelijking — niet tot het opwekken van herinneringen — fta hier het bijfchrift op H. RELAND's kaart van Java :
Hic {edet et domitis Leo Belgicus imperat Indis,
Et movet excusfis aurea colla jubis.
Quum fremit attoniti ponunt diademata reges,

Seque Oriens gazis abdicat ipse fuis.

Imeta fuit Priscis rerum aut fides ultima Ganges;

Quam longe hunc Batavi post sua terga vident.

(335) Lots wife, op 29 graden 50 minuten noorderbreedte en 142 graden 23 minuten O. van Greenwich. Bij MeAREs, f. 97, afgebeeld.

(460)

eilanders aanmerkelijk onderscheiden, nog het overblijfsel van het oudere ras. Of, verwerpt men de veronderstelling (336), dan beletten de afstanden, zelden van meer dan drie of vier dagreizen, het verspreiden dezer bevolking niet volstrekt. Dit kan dan eens door de drang van talrijkheid of onlusten, elders door het toevallig afdwalen van een kanoo op genade van weder en wind, zijn gebeurd. Hier spreken zelfs daadzaken. De Pelew - eilanden zijn op deze wijze in 1697 bekend geworden door een vaartuig vol mensen van daar, dat aan de Philippijnsche eilanden schipbreuk leed; de afstand is bijna 300 mijlen. De inwoners van de Vriendelijke en Societeits - eilanden zijn aan dergelijke toevallen. Zo gewoon, dat zelden iemand van het een eiland naar het andere oversteekt zonder ere jonge vrouw en een zeug met hare biggen mede te nemen, waaraan hij genoeg heeft om, vordert het de nood, stichter te worden van een volkplanting. Als men nadenkt over het stamras van die bevolking, doen zich de ondernemende ver verspreide Maleiers het eerst voor. Men meent dat het openen van een sterkere gemeenschap tussen Ameri-
-maar

(336) Waarover wij geen mening uiten, maar opmerkzaam maken op hetgeen FLINDERS over de vorming van landen uit koraalbanken schrijft, Ontdekkingsreize, II: bl. 239, hetgeen op ene late vorming schijnt te wijzen van dit gedeelte der wereld. - Van een overlevering bij de inwoners van het veel oostelijker liggende Otahiti, dat hun eilanden een overblijfsel zijn van een groot land, Venorea - Mot, hetwelk in stukken berstte, spreekt MALTEBRUN, Précis de la Géogr. univ. T. IV. ar

(461)

ka en China, na de veroveringen van Gengiskan, vele Maleische zeerovers naar deze eilanden heeft gelokt (337). In de meeste talen der Zuidzee eilanden vindt men ook Maleische woorden; maar niet in zodanige mate dat daaruit een veel nadere overeenkomst, dan die men tussen schier alle talen opmerkt, valt afte leiden (338). En bij het beschouwen van de verscheidenheden der bewoners dezer landen, ontwaart men dat zij te veel uiteén lopen om die afkomst algemeen te mogen aannemen. Laten wij ze onder twee afdelingen brengen

gen, om er, voor ons onderwerp, iets over te zeggen.

I. HET KRoesHARIGE NEGERRAS,

Wij hebben bij Afrika enige aanmerkingen over de kenmerken van het ras der Negers gemaakt, die ook hier ter plaatse toepasselijk zijn, al wilde men, met sommige schrijvers, die der Zuidzee voor wezenlijk onderscheiden aanzien van de eerst bedoelde.

(337) FLINDERS, III. 87.

(338) Een der opmerkelijkste is het woord waarvan mat de wortel is, en de betekenis: dood. In Semitische, Europesche, Oostersche, Australische talen komt het voor. Bijna, zegt ADE LUNG, zou men geloven dat sterven en dood een Zo diepen in druk op de eerste volkeren had gemaakt, dat allen de eens gevonden benaming behielden. Is het niet, vragen wij, een klankuit 'drukking van de laatste ademtocht des stervenden, met de voor gezette m, die een poging, en de t, die de rust of stilstand kenmerkt?

(462)

Wij hadden ook reeds gezegd dat zij de bin nendelen bewonen en dus voor de oudste inwoners te houden zijn, terwijl de andere, meer Aziatische, als jonger aangekomenen de kusten bezetten ; gelijk de Europesche en laatste volkplanters op hun beurt doen. Dit negeraardig ras vindt men van de Molukken tot aan deze zijde van Nieuw-Zeeland en de Vrienden-eilanden oostwaarts, en noordwaarts tot onder de evenachtslijn.

1°.

NIEUW-HOLLAND doet zich hier het eerst voor; Ulimaroa door de eilanders, en naar de ontdekkers van deszelfs kusten met 1 verscheiden namen, genoemd (339); het grootste eiland van de gehele wereld, en niet veel kleiner dan Europa. De vroegere scheepvaarders hielden voor hoeken van dit land sommige delen die later eilanden bevonden zijn. Men weet dat de Engelsen in 1796 in Sid

(339) over elks aandeel daarin, en het vertrouwen dat de Nederlandse kaart verdient, zie FLINDERS Ontdekkingsreize, I. 311 en III. 86. DALRYMPLE's mening, op grond van een kaart in het Britsch Museum voorhanden, en van de zestiende eeuw geacht, en van welke die, bij een Hydographie par JEAN ROTH, een vlaming, van 1542, mede aldaar bewaard, een kopij schijnt, dat de Portugezen op hun eerste tochten de oostkust gevonden hebben, is eerst door PINKERTON verworpen en naderhand aangenomen, doch is geenszins bewezen. Het grote ten zuiden strekkende land, dat op de meeste oude kaarten onder verschillende namen

voorkomt, is het denkbeeldig of op schemerende berichten vooronderstelde vaste Zuidland.

(463)

ney Cove de volkplantingen Botanybay en Port Jackson hebben aangelegd (340); en later, noordwaarts, nog andere.

Zo veel men van de verbazende kusten kent, zijn deze meestal schaars en door ellendige ruwe mensen bewoond, die in holen, boomstammen of hutten van bladeren, van vis en yamwortels leven, en menseneters zijn. De inboorlingen van de westelijke delen zijn Negers; op de oostkust, Zo verre de Engelsen hen hebben leren kennen, gelijken zij het door de aarde of verwaarmede zij zich besmeren, maar zijn niet zoo donkerkleurig en hun haar is minder kroes. PERON maakt gewag van een volk in de westelijke gebergten dat van de kustbewoners in zeden, leefwijze, gestalte en taal verschilt.

De Engelsen beklommen in de jaren 1815, 1817 en 1818 de moeilijke bergketen achter de Oostkust, de Blaauwe bergen geheten, in de bin

(340) WEDGEwood vervaardigde, van een klomp klei van de zen grond, een medaillon, de Hoop voorstellende die, onder bescherming van de Vrede, Arbeid en Kunsten aanmoedigt. DARWIN vertoont haar in enige daarop slaande dichtregels:

Where Sidney Cove her lucid bosom swells,
Courts her young navies, and the storm repels,
High on a rock, amid the troubled air
Hope stood sublime. -

To each wild plain she stretch'd her showy hand;
High waving wood and sea - encircled strand. '

» Hear me, she cried," ye rising realms ! record
» Time's opening scenes." - - - - J

(464)

nenlandeu, tussen de 34sten en 31sten graad zuiderbreedte en 152sten tot 144sten , graad oosterlengte van Greenwich, vonden zij een fraai land, waar de eerste aanleg voor een nieuwe stad, Bathurst, beraamd werd. De ontdekkingen in het zuidwesten beantwoordden niet aan die verwachting; achter de Nepean- en de visrijke Lachlan rivieren bestaat de grond meestendeels uit ligt zand en leem, waar, in droge jaren, geen water voor beken staan blijft, alles dor en onvruchtbaar is, en, bij regentijden, de laatstgenoemde stroom zich in uitgebreide ongezonde moerassen schijnt te verliezen, waar nauwelijks enige kleine hoogten toe vlugt in de overstromingen zouden kunnen verleen; de doodsche vlakten zijn met ondoordringbare

kreupelbossen begroeid, aan de voet van kale rotsklompen, eentoonige wildernissen, zonder timmerhout, waar honderd mijlen ver boomgewassen, oevers, vogels, dieren, dezelfde zijn, en slechts enkele inboorlingen nu en dan, als de wateren stil staan, heen dwalen om parelmosselen, ratten, kleine slangen of eekhoorentjes voor voedsel te zoeken, of dergelijk ongedierte dat in de bomen nestelt, die zij in brand steken om ze te doen omvallen. De grote schelpen der mosselen, zeer scherp op de rotsen geslepen, dienen hun voor messen, de vellen der Opossum's met draden, van de darmen gemaakt, aan elkander genaaid, voor gordels, voor mantels voor de vrouwen, die er hare kleine kinderen in op de rug dragen, en om de dooden van aanzien intewikkelen. Allerschilderachtigst daar

(465)

entegen is het landschap, en voortreffelijk geschikt voor toekomstige volkplantingen, tussen de noordelijker Macquarie-rivier, die in de hogere streken helder over de rotsen schiet, maar ver ten westen, naar welke zijde het gehele ongemeten eiland laag schijnt afte hellen, en laat uit de Oceaan op gerezen te zijn, in overstroomde rietgronden geen kennelijke vaart overlaat, en de bevaarbare Hastings-rivier, die onder de 31sten graad z. br. in de oostelijke zee vloeit. Vooraf doorsnijdt de laatstgenoemde een keten van bergen van het noorden naar het zuiden strekkende, van 6000 en 7000 voeten hoogte, in welke de Apsley-rivier ontspringt, die zich naar het noorden, verder nog onbekend, heen stort met een loodlijnigen val, die mogelijk door geen in Oostindië wordt overtroffen. Hier zijn, afgewisseld met bazalt en de vreesselijkste sporen van uiteengespleten rotsen, uitmuntende gronden van de vruchtbaarste aarde, pijlrechte boomstammen van honderd vijftig voet hoogte en tien voet middellijns, ijzererts, steenkolen, leien, enkele heuvels van hardsteen, lagen kalksteen, denkelijk merggroeven, ook agaat, schone diersoorten, goudkleurige duiven, canguroo's, emus, die in kudden leven gelijk de schapen, en veelvuldige kort en scherp baffende honden. Deze landstreken en de kust noordwaarts zijn talrijk bewoond, door een schoon mensenras, dat, waar het kennis verkregen heeft aan de gereedschappen der Europeërs, hen uit hebzucht niet zelden verraderlijk naar het leven staat, terwijl de vrouwen tot een schaam

(466)

telozen prijs er van verlangen te kopen, doch dat

in de binnenlanden, nog onkundiger, alleen op het beschermen van vrouwen en kinderen bedacht en niet boosaardig fchijnt. Over het geheel is het een kloek, veeltijds lang, enforsch ras, met goe de gelaatstrekken, lang en zwart hoofdhaar, lange en borstelige baarden, allen een stokje of beentje door het middenschot van de neus dragende, niet doorgaande de boven voortand missende (341), enigen verschrikkelijk gekorven met meer dan een' halven duim diepe reepsgewijze insnijdingen; de mannen geheel, of op een' kleinen gordel, na, naakt, doch het hoofd met fraaigewerkte netjes bedekt, de vrouwen met roode en gele verw smeerd, met vederen versierd en met halssieraden van aaneengeregen tanden. Over het geheel schijnt dit ras hetzelfde als aan de kust, hun voedsel op dezelfde wijze zoekende, met dezelfde gereedschappen, lichte kanoo's om te vissen, die zij, even als hun hutten, van boomschors vervaardigen, stenen bijlen (342) en bijtels, geen ijzer bezitten de, gewapend met lansen, getande speren, schilden en knodsen. hun dooden begraven zij onder een spits kegelachtig toelopenden aardhoop van vier of vijf voet hoogte en acht of negen lang, met een halfronden zitbank omgeven, en

(341) Het opzettelijk wegvijlen van de twee boven voortanden, heeft TUCKEY, Reize naar de Zaïre, bl. 2,8 en 306, bij de Negers en Negerinnen omstreeks die rivier opgemerkt,

(342) Galloegor en mogo.

(467)

plaatsen hen op kruisstokken met het hoofd nederwaarts, of in een eirond gat, de voeten opwaarts naar het hoofd gebogen, zij leggen niets daarbij neder, maar snijden somtijds enige karakters op een paar geschildte nabijstaande boomstammen. De noordelijk wonende inboorlingen verstaan vele der woorden van die aan de kust, bij de zuidelijke is de taal geheel verschillende (343). Op een Zo uitgebreide oppervlakte verwacht men natuurlijk vele verscheidenheden, gelijk men die op één gedeelte der kust van Nieuw-Zuidwales, tussen de Endeavour - rivier en Botanybay, heeft waargenomen. Op VAN DIEMENSLAND schijnt weder de taal te verschillen (344).

2^e

Niet minder onderscheidingen ontdekt men in NIEUW - GUINEA, waarvan het middelste gedeelte thans alleen onder dien naam, het noordwestelijke van Papoa, en het zuidoostelijke van Louisiada, begrepen wordt. Behalve de bruin -koperkleurige

Bijajos schijnt men de Papoa's, Negers met grote krullende baarden, te moeten onderscheiden van de Araforas of langharige Zwarten.

(343) OxLEY, Reizen in de binnenlanden van Australie, met kaarten.

(344) Zie FLINDERS, I. bl. 197 en III. 59 en 64- ----
(468)

3°.

Echte zwarten met wollig haar vindt men verder in NIEUW - BRITTANNIE en NIEUW- IERLAND. In de andere eilanden van dezen schakel, waarvan enige voorheen onder de naam van Salomons eilanden min of meer bekend waren, en door CAR TERET weder gevonden zijn, met name PoRT LANDS- en ADMIRALITEITS - eilanden, YoRK en sANDw1cH (345), zijn zij ook wollig maar lichter van kleur. Op de FREE WILL - eilanden vond MEA REs een ras dat in taal en uiterlijke overeenkwam met dat der Sandwich - eilanden, hierna te vermelden.

4°.

Op NIEUW - GEORGIE en de K. charlotte'seilanden ontmoet men het koperkleurige ras, en ene andere verscheidenheid van dat der Negers, met kroes maar lang haar. Op het grootste der laatstgenoemde, Egmonds-eiland of Nieuw-Guerne sey, zijn alleen deze Negers.

5°.

Van de NIEUWE HEBRIDEN, tén zuiden der voorgaande, zijn Mallicolo en Tanna de meest be

(345) Men moet dit eiland niet verwarren met de groep der Sandwich - eilanden onder de noordelijken keerkring, en met andere van denzelfden naam.

(469)

kende. Het ras op Mallicolo, met wollig kroes haar, sterke gekrulde baarden, en breede platte negerneuzen, is klein en lelijk, en van alle Negers het meest naar apen gelijkende (346). Zij zijn leerzaam en goedaardig. De uitspraak van hunne taal, die van alle andere verschilt, kenmerkt zich door een veelvuldigen klank van brrr. Op Tanna, welks inwoners menseneters en zeer woest zijn, heeft men, behalve een eigene taal, over eenkomst met die van het voorgaande en met het Maleisch gevonden, en bovendien, voor dezelfde zaken die zij in hun eigene taal noemden, namen uit die der Vrienden - eilanden; op Irronan, tot deze groep behorende, was deze laatste alleen in

gebruik.

6°.

De FIDGI- of BLIGHs - eilanden zijn de oostelijkste, waar men het Negerras vindt, om deze reden kan men ze niet tot de Vrienden-eilanden rekenen. Onder alle de Zuidzee-eilanders zijn deze de kunstigste handwerkers.

(346) Zulke gelijkheid zag GRANT, Voyage of Discovery, in een schedel in Nieuw-Zuid-Wales gevonden, met andere beenderen, een volledig mans geraamte uitmakende; de benige bovenrand der oogkas stak ver vooruit en geleek daardoor als van boven ingedrukt, terwijl de rondte daardoor weggenomen was en de wijdte tussen de ooghoeken zich langwerpig breed vertoonde. De ruimte tussen de tanden en de kin was buitengemeen kort, en achterwaarts lopende; de zijden van de schedel waren vlak.

(470)

7°.

Eindelijk, ten zuiden, komt hier in aanmerking het ras der inwoners van de eilanden van NIEUW CALEDONIE, van alle anderen, naar het schijnt, verschillende. Van een donker kastanje - bruine kleur, met zwaar zwart, sterk gekroesde, haar en baard; bij sommigen was het wollig, en de neus plat, met dikke negerlippen. Het is een goedaardig en vreedzaam volk, maar meer uit traagheid dan beschaafdheid; het land is arm en onvruchtbaar en hun levenswijze jammerlijk. De, geheel verschillende, taal heeft weinig harde medeklinkers, maar vele neus- en keelklanken. Men heeft hier het Tahitische woord, Eri, koning, opgemerkt.

II. HET KOPERKLEURIGE RAS MET LANG HAAR

(347).

Gewoonlijk meer beschaafd en zachtzinnig dan de Negers van dit werelddeel, komen zij met de volkeren van dezelfde kleur op de Philippinen en Oostindische eilanden overeen, en vallen in twee afdelingen.

1e.

De Westelijke eilanden, waarschijnlijk uit de zoo even genoemde naastbijliggende bevolkt, schoon de

(347) Apeluno noemt dit op enige plaatsen koperkleurig-blanke, waardoor hij, Zo ik meen, het gewone Aziatische, van dat der Negers en Mongolen onderscheiden, verstaat.

(471)

taal ' er weinig bewijs van oplevert ; bevattende slechts, op sommige, enige Maleische, Tagalische of Bissayische woorden.

Van de Philippijnsche eilanden de koers oost waarts richtende, komen aanstonds de beminnelijke bewoners der 32 PELEo- (naar de Spaanse spelling Palaos-) eilanden voor. De verzekering van den P. CLAIN, die in 1697 het eerste bericht van dezelve gaf, dat de taal met gene der omliggende eilanders verwant was, is door de uitvoerige kennis die men thans er van bezit, bevestigd.

Die der MARIANEN- of Dieven-eilanden, ook wel de Archipel van St. Lazarus geheten, bevat, in tegendeel, behalve een eigene kern, een Maleisch dialect met Tagalisch en Bissayisch gemengd. Zonderling is het, bij die omstandigheid, dat de inwoners het vuur niet kenden, toen MAGELLAAN ze in 1521 ontdekte. De bevolking beliep toen 60,000 zielen. Men kent Tinian, ANsoN's bekoorlijke ververschingsplaats (348), thans onbewoond, en Guan, als een Paradijs beschreven; onder de Spanjaarden versmolt die gehele bevolking op nauwelijks 900; in de tweede helft der vorige eeuw werden die weinigen op Guan verzameld, en waren in 1772 onder de weldadigen bevelhebber Thomas weder tot 1500 aangegroeid.

Van de taal der over het geheel weinig bekende (348) Reis, bl. 285. - hun onkunde omtrent het vuur hadden zij, anders, met vele andere stammen gemeen, over welke de berichten verzameld zijn door GoGUET, Origine des loix, I. 68.

(472)

CAROLINEN, die in vijf hoofdgroepen verdeeld liggen, heeft men enkele, met gene andere taal verwante, woorden. Een weinig ten zuiden van de oostelijkste derzelve, op 30 graden 39 minuten noorderbreedte, 162 graden 5 minuten oosterlengte van Kadix heeft MoNT EVerDE, met het Spaans fregat de Pala van Manille naar Lima stevenende, 29 eilanden in een omkring van tien mijlen ontdekt, bewoond door een vreedzaam ras, van de zelfde olijfachtige kleur, doch met platte neuzen en zwart krullend, redelijk lang haar; zij naderden het schip in twee prauwen, in elke waarvan een blanke grijsaard was die veel aanzien scheen te genieten. De eilanders weigerden aan boord te komen en de bevelhebber deed daarop het land niet aan.

Ook op het Nederlands eiland is door de Maria Reigersbergen en de Pollux, in 1825, het perkleurige ras gevonden.

Het is onzeker of de MULGRAVE's eilanden on

der deze afdeling behoren, of onder de

2°.

De Oostelijke eilanden. Deze strekken, tussen den 8sten en 28sten graad zuiderbreedte, door omtrent 60 graden lengte. Voorbij hun westelijkste middaglijn en tussen 33 en 48 graden zuiderbreedte ligt Nieuw-Zeeland, en van 19 tot 24 graden noorderbreedte de groep der Sandwich - eilanden. Enkele, nog verder verwijderde, eilanden steken (473)

op uit dezen Oceaan, wiens oppervlakte een vierkant van 4860 graden uitmaakt..

De inwoners van deze veeltallige plekken gronds zijn in gewoonten en taal ten uitersten verschillen de van andere volksstammen. Nopens hun afkomst zijn wij geheel aan gissingen overgelaten, en schoon het niet moeilijk valt te zeggen en aante nemen dat de bevolking telkens oostelijker is verbreid uit de westelijk gelegene, bestaat juist tegen dien voortgang een grote bedenking, dat men in die westelijker landen een ander, meer negeraardig, ras aantreft. Is werkelijk die bevolking van Nieuw Holland, van Nieuw-Caledonie, en nog verder uit het westen, afkomstig, dan is zoowel het tijdvak als de oorzaak raadselachtig aan welke wij dat voortdrijven of doortrekken van het Zuidzee - ras moeten toeschrijven. Met meer waarschijnlijkheid brengt men het, met FoRSTER, van de Carolinen eilanden herwaarts; derzelver inwoners zijn in voor komen niet ongelijk aan de oostelijke Zuidzee - eilanders. De op zich zelf staande taal van deze, beslist hier noch vóór noch tegen. De afstand van 600 zeemijlen is wel zeer groot om die met hunne lichte vaartuigen te hebben afgelegd. Doch hier komt de groep der Marshall- of Mulgrave's - eilanden tussen beide, die zich omtrent onder de even nachtslijn zuidoostelijk aan de grote keten schakelen. Zo wij dus deze zwaarigheid al niet tellen, daar ook het veel afgelegener Nieuw-Zeeland, en het Paasch- eiland, mogelijk door schipbreukelingen zijn bevolkt, dan blijft het nog onbeantwoord, van (474)

waar, door een van gene tussenliggende rust plaatsen voorziene zee, de Sandwich - eilanden het zijn, op 700 mijlen afstands? Dit mogen wij in het oog houden, dat er, met een zeer geringe kennis aan enkele sterren, verbazende tochten ver richt zijn, en dat weinige afgedrevene huisgezinnen konden toereiken om de verschillende delen van den aardbol trapswijze te bevolken. Dezen gang bevestigt de Geschiedenis der mensheid, en de

taalkunde leent haar nieuwe bewijzen. Op alle de ze ver uiteengespreide eilanden heerst een onmiskenbare hoofdtal, in vele, na-verwante, dialekten, welke afwijkingen het merk dragen van in een tijd te zijn voorgevallen toen de moedertaal nog zeer weinig beschaafd was, zodat elke stam haar naar plaatselijke invloed en omstandigheden verder voor zich vormde, Nog meer. In deze hoofdtal, waaraan men, ter onderscheiding van die der Negers, de naam van Australische kan geven, is een stellige betrekking tot de Maleische voorhanden, of liever tot een aloude Oost-Aziatische, waaruit de laatste ontstaan is. En Zo de beschaafdheid van een volk de maatstaf geeft van deszelfs ouderdom of lang gevestigd maatschappelijk bestaan, dan komt, althans aan die tussen de evennachtslijn en de zuiderkeerkring, de aanspraak daarop toe. De zachte luchtstreek, de milde Natuur hebben hier de volkrijkheid ongemeen begunstigd. FoRSTER berekent de verhouding der bevolking van Tahiti tegen de volkrijkste provincien van Frankrijk, als 17 tot 1. De vrucht van den (475)

Broodboom voedt hier van enen akker van 43560 vierkante voeten 10 tot 12 mensen gedurende acht maanden, terwijl in Frankrijk 51550 vierkante voeten slechts één mens gedurende zes maanden voeden. Op de afgelegener en minder bevolkte Sandwich - eilanden en Nieuw-Zeeland zijn de inboorlingen vreedzaam en niet beledigend zoolang zij niet getergd worden, maar, in dit geval, zijn zij verschrikkelijk in hun woede, en verzadigen die aan het vleesch van hun vijanden, Van hare zeer vroege Aziatische afkomst heeft de Australische taal de sporen behouden, want, schoon zij meerlettergrepig is, is dit of in afleidingen of in zamenstellingen gelegen, want de woorden ondergaan gene buiging. De wortels zijn ten uiterste eenvoudig; een of meer klinkers, of één medeklinker voor een klinker of tweeklank maken een lettergreep, en deze taal schijnt onmiddellijk uit een éénlettergrepige ontstaan. Dienvolgens hangt zij zeer veel van de klinkers en de toonder uitspraak af. Er komen weinig harde medeklinkers voor, op de Societeits-eilanden hoort men de f, ch, g, k, s, z, niet; de taal is er meer dan zacht, week en slepende. De herhaling van het woord duidt de nadruk of het meervoud aan. Orre: wind. Orre-orre : God der winden. Op de Societeits - eilanden is het lidwoord o, e, te, ta, van daar dat men het voor vele namen behoort aftezonderen. Men kent, voor het

overige, uit Cook en anderen, proeven van deze
(476)

taal en kleine gedichten, in welke laatste men rij
men aantreft.

Verzamelen wij nu de eilanden over welke deze
taal verspreid is, onder een kort overzicht.

De vRIENDELIJKE- of schIPPERS - EILANDEN,
honderd vijftig in getal, maar niet alle bewoond.
SchOUTEN, LE MAIRE en TASMAN ontdekten er
enige van, die zij naar Hollandse steden noem
den. De taal is hier harder en met meer ophaling.

De sociETEITS- of GEZELSCHAPS - EILANDEN,
waarvan het bekende O-Tahiti, La nouvelle Cithere
van RoUGAINVILLE, het voornaamste is; de zacht
heid der taal evenaart er die der zeden.

De MARKIEZEN- of MENDOZA- en wASHINGTON's-
EILANDEN. De Amerikaansche kapiteins INGRAHAM
en RoBERTs ontdekten er in 1791 en 1792 ver
scheiden nieuwe van. LANGSDORFF en KRUSEN
sTERN doen ze uitvoerig kennen (349).

De vLAKKE of LAGE EILANDEN ; ten zuiden der
vorigen; niet alle bewoond. BoUGAINVILLE, wAL
Lis, BYRoN en cook hebben ook deze ontdekt en
beschreven,

(349) Zie ook De Letterbode 1807, n°, 32-34

(477)

NIEUw - zeeLAND. Twee door een straat ge
scheiden eilanden met hoge bergruggen; elk groo
ter dan Java. Behalve het koperkleurig ras, heeft
men er ook zwarten met wollig haar gezien; den
kelijk uit Nieuw-Holland of Nieuw-Caledonie af
komstig.

Het PAAsCH - EILAND: wAIHoE ; ten zuidoosten
van de Vlakke eilanden, door vuurbergen verwoest,
de weinige inwoners vinden er nauwelijks hun
onderhoud. De harde, uit de keel klinkende tong
val komt het naast aan dien der Nieuw-Zeelanders.

De SANDwICH - EILANDEN. - Het graf van den
groten Ontdekker, en - bekend geworden omtrent
den tijd dat de veranderde wereldbetrekkingen de
scheepvaart hebben begonnen uittebreiden over den
groten noordelijken Oceaan (350).

(350) Zie over deze vaart LANGsporFF, I. 309,

BijVOEGSELS en VERBETERINGEN.

I. Stuk, bl. 11 aan het einde der noot, voeg
bijt en RUDIGER, Grundrisz ciner Geschichte der
menslichen Sprache, s. 7-13.

Bl. 38, regel 7, achter te denken, voeg bij:
Wat ook sommige wijsgeren zich daarvan, te kun
stig, mogen voorgesteld hebben,
Bl. 80, 89, 94, 96, 97 en 99, in plaats der
Nos 1°. 2°. 3°. 4°. 5°. 6°. zet: I. II. III. IV. V.

VI.

Bl. 122, achter regel 9, voeg bij: volgens som
migen draagt het Bali of Pali ook de naam van
Magadhi, naar Magad, een zuidelijk gedeelte van
Behar, en zou dit geweest het moederland van de
zen tongval zijn.

Bl. 138, boven Zwervende volksstammen zet II.,
en boven Heidens 1°. en op bl. 140 boven Af
gans 2°.

Bl. 179, regel 7 van onderen, voeg bij: over
het Mozarabisch in Spanje zie nader het II. Stuk,
bl. 97.

Bl. 185, laatste regel, in plaats van: een op
schrift, lees: opschriften in het eiland Cyprus en
AKERBLAD een grafschrift te Athene hebben ge
vonden.

Bl. 188, regel 16, achter vermaagschapt zijn,
voeg bij : EUDoxus kent aan de Armeniërs ene
Phrygische afkomst en taalverwantschap toe, bij
sTEPHANUs, de urbibus, op Armenia. Zie ook
aldaar n°. 65.

Bl. 199, regel 4, vóór Oostelijk, zet: 3°.

Bl. 255, regel 8, achter aantewijzen, voeg bij:
gelijk anderen dit in Amerika en bij Negeren op de
westkust van Afrika hebben gemeend te kunnen
doen. - .

Bl. 349, regel 8 van onderen, achter jutsche
uitspraak, voeg bij: die vooral op het eiland Mors
het meest afwijken.

II. Stuk, bl. 80, regel 4 van onderen, achter
verbastering, voeg bij: waaromtrent men, in het
algemeen, kan aanmerken, dat de taal die de in
mengsels aanneemt, gewoonlijk de vorm bepaalt,
waarin zij dezelve naar haren aard kneedt.

Bl. I 19, regel 11, achter Wallachen, voeg bij:
en Moldaviërs. -

Bl. 119, regel 14 , achter verwisseld hebben, voeg
bij: onder de Moldavisen metropoliet Theoctis

tus, om zich des te stelliger te verwijderen van de R. K. Kerk, tot welke, na de Kerkvergadering te Florence in 1439 gehouden, deszelfs voorganger was overgegaan.

Bl- 381, in de noot , lees : het Creoolsch op Curaçao is enigzins verschillend van beide.

DRUKFEILEN.

I. Stuk, bl.

top op

op 99

top 99

II. Stuk, bl,

99 yy

65, JUSTNIAAN, lees: JUSTINIAAN.

231, Atlantische, Aleutische.

238, r. 5, oudere ras, andere ras.

241, moet het n°. IV. vervallen.

96, in de noot, rotsblokken, lees : rotsbrokken.

433, reg. 2, coRVER, lees: CARVER.

BIJLAGE 1

Koningin Teia Tephi: de Israëlsche koningin van Ierland

Door Timothy Spearman

Ierland heeft een geweldige geschiedenis. Van de Ierse koningen, bijvoorbeeld de koningen van Ulster, wordt gezegd dat ze afstammen van de Egyptische farao's, met name de farao Concubar, die in de oudheid naar Ierland kwamen om asiel aan te vragen bij de Romeinse legioenen, die vastbesloten waren elke dreiging te elimineren om het overwicht van de Romeinse keizer, vooral degenen die regeerden door het Goddelijke Recht van Koningen zoals de Egyptische farao's geloofden te hebben gedaan. Egyptische schepen bereikten inderdaad Ierse kusten. Omdat het buiten het bereik van de Romeinse wereld lag, werd het gezien als een plaats van asiel en veiligheid voor degenen die hun toevlucht zochten. En omdat de Egyptische vorsten hun leven in gevaar vonden onder Romeinse bezetting, zochten velen van hen troost op het Smaragdgroene Eiland.

De Israëlsche prinses Teia Tephi, de dochter van koning Zedekiah, werd weggestuurd tijdens de dagen van de Babylonische invasie van het Heilige Land om veiligheid te zoeken in het land dat al lang bekend staat om het bewoond te worden door de Tuatha de Danaan, beter bekend als de stam van Dan. Teia Tephi zou een geëerde koningin worden in haar geadopteerde land en zou zelfs trouwen in de koninklijke familie van Ierland. En omdat het Joodse geloof accepteert dat elke afstammeling van een Joodse moeder Joods is die de nakomelingen van Teia Tephi tot Israëlieten zou maken. Hoe ironisch dat het racistische eufemisme, "Hij moet Iers zijn" dat vroeger werd gebruikt in verwijzing naar iemand die een volgeling van het Jodendom is, gedeeltelijk waar zou moeten blijken te zijn, omdat de Israëlsche stam bekend als de Stam van Dan bekend is zich te hebben gevestigd in Denemarken en Ierland.

Tijdens de vernietiging van Jeruzalem, door de troepen van koning Nebukadnezar in 588 voor Christus, verborg Jeremia zich met de dochter van Zedekiah, Teia Tephi, onder de tempel van Salomo, in een grot waar de ark van het verbond samen met de zuil van Jacob bekend stond als de Bethel / Lia Fail Stone, wat de troon van koning David van Israël is. In de Ark van het Verbond werden de oorspronkelijke vijf boeken van de Thora en de stenen tabletten bewaard, waarop de tien geboden werden geschreven, die aan Mozes werden gegeven in Horeb in Sinai.

Baruch, de schrijver van Jeremia, kwam en vertelde hen dat de kust schoon was, dus bracht Jeremia Teia Tephi en de heilige relikwieën naar Mizpa en vervolgens naar Tahpanhes (Tanis) in Egypte, waar het voorlopig veilig was. Daar verbleven ze in een paleis dat door Farao Hophra aan Teia Tephi werd gegeven, die haar als zijn eigen dochter adopteerde. Het paleis, hoewel nu in puin bij Tel Defneh, staat nog steeds bekend als Quasr Bint el Jehudi, wat 'Paleis van de dochter van Juda' betekent. Teia Tephi voorzag dit zelfs in haar boek.

De koninklijke partij verbleef tijdelijk in Tanis totdat Jeremia door Goddelijke keuzevrijheid een waarschuwing ontving dat Nebukadnezar van Babylon van plan was Egypte binnen te vallen en dat zij de ark moesten verlaten en verwijderen naar de beoogde veilige plaats. Jeremia's groep verliet Tanis op een maanloze bewolkte nacht, varende in een schip van Tyrus, bestuurd door een Daniël genaamd Buchi zoon van Helek, die vergezeld was door zijn zoon Boedan, naar Carthago, waar ze drie weken later aankwamen, anker offshore wegen zonder te ontschepen. Bij zonsondergang blies een sterke wind uit de woestijn, dreef hen naar het noorden en scheurde hun zeilen. Op de zevende dag kwamen ze een kleine baai binnen door de monding van een onbekende rivier die van oost naar west liep, waar ze voor anker lieten vallen.

Loten trekken om te zien wie aan wal zou gaan om uit te vinden waar ze waren, het lot viel op Boedan, de zoon van de piloot, die aan wal roeide in hun skiff. Boedan ving een local en bracht hem aan boord van het schip zodat de piloot Buchi, die een polyglot sprak die in talen was begaafd, hem kon vragen waar ze waren. Ze ontdekten dat ze in de Tiber-estuarium waren en kregen het advies om koste wat het kost Rome te vermijden. Jeremia maakte veel van dergelijke profetieën over Rome, inclusief over de tijd van de Romeinse kruisiging van Jezus en verder. Vandaar voeren ze verder tussen Corsica en Sardinië, waar Jeremia profeteerde dat Napoleon in de laatste dagen tevergeefs Rusland zou aanvallen.

De groep van Jeremia arriveerde al snel in **Gibraltar**, de poort, die bestond uit een rots in de vorm van een leeuw. Daar werd Teia Tephi door de Gaditische Israëlieten tot koningin uitgeroepen, die zich daar hadden gevestigd en de rots zelf schreeuwde zelfs haar naam uit en erkende haar als zijn koningin. Teia vond dat veel van de inwoners Melcarth aanbaden, beter bekend als Neptunus, en veroordeelde hen voor hun afgoderij. Er was zelfs een idool van Neptunus bij een heiligdom en de idool hield een gouden drietand in zijn rechterhand, die Elier, de heerser van Gibraltar, beval van het idool te worden genomen en aan Teia Tephi werd gegeven om met de Olive-takje mee te gaan had meegebracht uit Jeruzalem. Maar toen de priesters worstelden om de drietand te verwijderen, werd het idool in tweeën geslagen.

Tijdens hun verblijf van vijf maanden maakten koningin Teia en de profeet Jeremia veel profetieën over de toekomst van Gibraltar, waarvan er nog maar één in vervulling gaat. De bemanning van het Tyrische schip dat hen naar Gibraltar bracht, was kwaadaardig en beraamde zich om Jeremia, Teia Tephi en de anderen te vermoorden, maar drie maanden na aankomst werd het kwaadaardige complot van de bemanning ontdekt en vrijdeld, dus vluchtten ze in schaamte naar Egypte. Op hun weg terug naar Egypte zonk het Tyrische schip zonder overlevenden, wat verklaart waarom niemand wist waar de Ark ging nadat het Tanis had verlaten. Dit werd bevestigd door Baruch, die een visioen zag van het schip dat vlak voor zijn dood stierf, op tachtigjarige leeftijd overleed en begraven werd in Caer Teia, Gibraltar.

Tijdens hun verblijf in Gibraltar werd de ark bewaard in de grot van St. Michael in de Rots van Gibraltar. Michael, naar wie de grot is vernoemd, is de aartsengel die Mozes in Michaels grot onderwees lang vóór de geboorte van Jezus, zoals opgetekend in Soera 18 van de Koran. Hij staat ook bekend als Christus de Geest-Wezen, Gods oudste zoon, die wordt verondersteld te zijn geïncarneerd als Jezus. In de Bijbel, de Koran, de eeuwen van Nostradamus en het boek van Tephi wordt geprofeteerd dat Jezus de Christus naar Ierland zal terugkeren en volgens de profetieën van Nostradamus de herstelde ark van het verbond als onweerlegbaar bewijs voor de wereld zal onthullen dat het Ierse volk zijn echte Israëlieten.

Twee maanden nadat het Tyrische schip Gibraltar had verlaten en tot zinken was gebracht, hielpen de Milesische bondgenoten van de Gadieten de partij van Jeremia door een Grieks schip te veroveren, dat vervolgens met de hulp van Simon, de zoon van Elier, de heerser van Gibraltar, zeilde en hen over de baai leidde. van Algeciras en via de Straat naar Breogan in Spanje. Daar stelde Jeremia hen voor aan Ith Cian, de Israëlsche heerser, die net als de Egyptische farao voor hem, Teia Tephi als zijn dochter adopteerde. Ith vertelde hen over zijn vermiste zoon genaamd Lughaidh, die enkele jaren eerder met zijn vijf schepen was weggevaren en vermoedelijk dood was, maar dat, zoals we zullen leren, een verkeerde veronderstelling bleek te zijn.

Toen ze Breogan op weg naar Ierland verlieten, raakten ze gevangen in een hevige storm die zeven dagen duurde en braken de roeiriemen en het roer van hun boot, zodat ze de richting van het schip niet konden controleren. Nadat ze enkele dagen naar het noorden waren geblazen, zagen ze land en de wind leidde hun boot recht de baai in Mara-Zion in, in de buurt van St. Michael's Mount in Cornwall. Dit zorgde op wonderbaarlijke wijze ervoor dat ze niet onaangekondigd en onbeschermd in Ierland zouden landen. In Mara-Zion ontmoetten ze Elatha, de machtige Israëlsche heerser van Cornwall, die een bloedverwant was van Ith Cian van Breogan en een bondgenoot van Elier Bar Ziza van de Poort van Gibraltar. Elatha verwelkomde hen en zorgde ervoor dat hun boot werd gerepareerd. Vervolgens stuurde hij een bericht naar de koning Ard ri van Ierland om te zeggen dat

Teia Tephi, de koningin van Jeruzalem, zou komen en vroeg om een garantie voor een veilige doorgang voor haar.

Toen Teia Tephi en Jeremia Elatha op de hoogte brachten van de val van Jeruzalem, weende hij bitter, wat Mara-Zion zijn naam gaf, die Hebreeuws is, en niet Cornish of Engels, en betekent "Bitter voor Jeruzalem". Elatha raadpleegde Jeremia en werd getroost door de wetenschap dat alle beloften die God aan zijn vriend Abraham had gedaan, zouden worden vervuld, wanneer Christus uit de stam van Joseph / Efraïm zou komen en opnieuw alle twaalf stammen van Israël zou herenigen, inclusief de Ierse Daniëten.

De Ierse koningen bij het ontvangen van de boodschap van Elatha, reageerden met hun antwoord, een welkomstboodschap en veel geschenken van goud en zilver aan Teia Tephi om haar te tonen dat ze veilig zou zijn en dat ze allemaal haar gunst zochten, sommigen stelden haar zelfs hun hand op in het huwelijk. Eochaidh stuurde het meest gekoesterde erfgoed van zijn familie, een sieraad genaamd de "Zon van Helen", verwijzend naar de beroemde Helen van Troje voor wie duizend oorlogsschepen waren vertrokken. Zijn vaders zouden het kostbare erfstuk hebben bewogen als oorlogsbuit in de Slag om Troje, waar zijn Zarahitische voorouders en de Griekse voorouders van het Ierse volk, inclusief Ulysses, hun beroemde Trojaanse paard hadden gebouwd, dat de Trojanen in de val had gelokt en hen had toegestaan om de stadsmuren te doorbreken.

Na hun positieve antwoord en uitnodiging te hebben ontvangen, stuurde Elatha zijn zoon Bressail, die Nuadh was, de kampioen van de koning van Ulster en drieënvijftig schepen, met tweeduizendvijf man, om Teia Tephi veilig naar Ierland te begeleiden. Jeremia werd op dat moment door Goddelijke keuzevrijheid geadviseerd om de Ark van het Verbond in een afzonderlijk schip te nemen en zich te verbergen. Hij werd gewaarschuwd dat er een opstand zou komen en het was nog niet veilig om de Ark van het Verbond naar Tara te brengen.

Teia Tephi arriveerde met de Bethel / Lia Fail Stone en haar twee dienstmaagden in Pen Edair (Binn Eadair - Howth), nabij Ath Cliath (Dublin) Ierland op 18 juni 583 voor Christus. Ze werd begroet door Eochaidh, de High King (Ard ri - Heremon, waarschijnlijk afkomstig van de berg Hermon op de Golan-hoogvlakte, de oorspronkelijke nederzetting van de stam van Dan) en Ethan, de harper en intieme vriend van de koning, tussen wie ze aan wal werd gebracht. Beiden werden meteen verslagen met de buitengewone koningin. Teia Tephi kende alleen de identiteit van de harper Ethan en wist niet dat de andere persoon die haar droeg eigenlijk Eochaidh was, de Hoge Koning, met wie ze voorbestemd was om te trouwen. Ze verbleef die nacht in het fort van Crimthann, dat op de top van Howth Hill werd gebouwd.

Eochaidh, die werd weggeroepen om zijn gekidnapte zus te redden, had als kind een visioen gekregen en gezegd dat hij niet mag trouwen, ongeacht hoe lang hij in jaren is verstreken, want op een dag zou zijn koningin uit het oosten komen. Toen hij het bericht van Elatha ontving dat de koningin uit Jeruzalem zou komen om in Ierland te wonen, beseftte hij dat zijn wachten bijna voorbij was en zijn jongensvisie op het punt stond uit te komen.

Teia Tephi werd vervolgens geëscorteerd naar Cathair Crofinn (De heuvel van Tara), waar ze aankwam op 20 juni 583 voor Christus en werd begeleid naar het huis dat al voor haar was voorbereid (Rath Grainne - Fort van het zaad), waar de Druïden hadden 'Jeruzalem' in het Hebreeuws boven de deur geschreven.

In Tara waren er een aantal priesters, die de satanische Baäl-religie volgden en die een fallische zuilsteen hadden opgericht om de mythische heidense goden te aanbidden die worden geassocieerd met Baäl, de demonische vruchtbaarheidsgod. Teia Tephi had de Thora of "Gods Wetten" met zich meegebracht, waarin staat dat het aanbidden van valse goden en het maken van gesneden beelden ervan strikt verboden en strafbaar is met de dood (het Tweede Gebod), dus beval ze dat de obscene stenen fallus verwijderd moest worden onmiddellijk en de Bethel Stone / Lia Fail (Gods troon van Israël) wordt geïnstalleerd op zijn plaats op de Forrad (inhuldigingsheuvel).

De Baal-priesters luisterden eerst niet naar haar en lieten de fallische steen op zijn plaats. Ze besloten toen dat ze zouden kiezen met wie Teia Tephi zou trouwen door een pijl in de lucht te schieten, zodat de stoel die het dichtst bij de pijl terecht kwam degene zou zijn die met Teia Tephi zou trouwen. Om te beginnen schoten ze pijlen af van een boog die aan Baäl was gewijd, zonder succes

vanwege de wilde onnauwkeurigheid.

Er werd toen besloten dat de Bow of Strength (Samsons Bow), omdat Samson een van hun Danitische voorouders was, in plaats daarvan moest worden gebruikt. Samsons Bow werd vergezeld door drie pijlen die veel waardier waren, maar voordat het kon worden gebruikt, moesten ze iemand vinden die sterk genoeg was om de boog te spannen. De breedste man op het eiland was Ethdan, die zich inspande om de boog ver genoeg te buigen om het touw te passen, maar het lukte hem uiteindelijk toen het touw in de groef op zijn plaats klikte. Ethdan ging snel naar het midden van de cirkel, ging liggen, legde zijn voeten tegen de boog en vuurde de eerste pijl, die met een gouden punt was, in de lucht en deze kwam naar beneden met een lichtstraal die de Lia Fail Stone (Bethel Stone - House of God). Dit symboliseerde het feit dat Teia Tephi eerst en vooral moest trouwen met God en zijn wetten die in de Torah werden gevonden en haar volk nederig dienden als hun koningin. Hoewel het delen van kwesties door het gebruik van pijlen door de Goddelijke wet verboden was, werd in dit geval een belangrijke uitzondering gemaakt om ervoor te zorgen dat de goed opgestelde plannen van de Heer niet zouden worden gedwarsboemd. Daarom wordt aangenomen dat de pijlen op wonderbaarlijke wijze werden verstoord en gemaakt om te gaan waar Hij wilde dat ze gingen. Ondertussen keek Teia angstig om zich heen naar de sterke maar zachte man met wie ze zich bij Howth meteen veilig had gevoeld, zonder resultaat.

De tweede te verzenden pijl had een zilveren punt, die neerkwam op de stoel van Eochaidh, de Hoge Koning van Ierland, wat aangeeft dat Eochaidh de man was met wie Teia voorbestemd was om te trouwen. Tephi wist niet dat Eochaidh degene was waarnaar ze zocht of dat dit zijn stoel was omdat er op dat moment niemand in zat. Dientengevolge besloten ze de laatste van de drie pijlen af te vuren met de Bow of Strength, die een gebogen schacht en een punt van lood had. Terwijl ze de pijl afvuurden, draaide hij weg naar de zijkant die op de juiste manier draaide als een slang en de fallische Baäl-zuil raakte, waarbij de vergulde horens in het proces werden afgeslagen, waarmee werd bewezen dat Baäl-aanbidding verboden was vanwege zijn slechte en satanische aard.

Toen de mensen zagen wat er was gebeurd, realiseerden ze zich dat de eerdere waarschuwingswoorden van Teia Tephi waar waren, dus de Druïden bekeerden zich en namen haar kant tegen de Baäl-priesters en verwijderden de fallische Baäl-pilaar uit de Inhuldigingsheuvel (Forrad) en begraven het in de buurt waar Duma na nGiall (Teamur - Tephi's wall - nu bekend als The Mound of The Hostages), waar het vandaag staat.

Eochaidh de Ard ri (de Hoge Koning), wiens stoel de zilveren pijl had geraakt, kwam aan en stelde zich voor aan Teia Tephi. Teia herkende hem onmiddellijk als degene die ze had ontmoet en verliefd werd op Howth en wist dat hij degene was met wie ze voorbestemd was om te trouwen, haar hart vervullend van vreugde. Ze gaven vervolgens hun trouwbeloften over de Lia Fail / Bethel Stone, en Teia Tephi stond op de Lia Fail, waar ze werd uitgeroepen tot koningin van heel Ierland.

Aangezien Eochaidh uit de Zarah-tak (de 'Rode Hand') kwam en Teia Tephi uit de lijn van David van de Pharez-tak van Juda, verzegelde hun huwelijk de breuk die eeuwen geleden werd veroorzaakt toen de tweelingzonen van Juda werden geboren. Deze huwelijksvereniging, die plaatsvond in Rath na ri (het Fort van de koningen) in Tara in Royal Meath, wordt herdacht op de Ulster-vlag, waar de 'Rode Hand' van Zarah onder de koninklijke single op de Jodenster is gemonteerd. Kroon, symboliseert de vereniging van de twee koninklijke lijnen die uit Juda zijn voortgekomen.

De fallische zuilsteen gewijd aan Baäl, die nu ten onrechte en godslastering de Lia Fail wordt genoemd, werd herontdekt en ergens tussen 1839 en 1845 op de Inhuldigingsheuvel in Tara geplaatst. De echte Lia Fail is ook bekend als Bethel, wat 'Huis van God' in het Hebreeuws en er wordt geprofeteerd dat Christus zal komen en zal worden ingehuldigd Koning van de Israëlieten, inclusief de Daniëten van Ierland, op de Lia Fail Stone in Tara, er zou geen grotere belediging voor God of Christus kunnen zijn dan een stenen fallus te noemen de Lia Fail.

Dit is godslastering van God wiens huis, waar zijn geëerde zoon zou moeten komen en leven, een stenen fallus is en dat Christus erop zou komen zitten. De verkeerde naamgeving van de obscene fallische steen in Tara wordt door velen verondersteld Ierland te hebben vervloekt, wat tot de Grote Hongersnood van 1845-52 heeft geleid, die tot op de dag van vandaag nog steeds de "vloek van

Tara" wordt genoemd. Vanaf 1845 wordt geschat dat de zes jaar hongersnood meer dan een miljoen Ieren heeft gedood en nog eens miljoen het land in wanhoop heeft verlaten.

Ierland was halverwege de 19e eeuw een agrarisch land met een bevolking van acht miljoen, die tot de armste mensen in de westerse wereld behoorden. Slechts ongeveer een kwart van de bevolking kon lezen en schrijven. De levensverwachting was kort, slechts veertig jaar voor mannen. De Ieren trouwden vrij jong, meisjes op zestien, jongens op zeventien of achttien, en hadden de neiging om grote gezinnen te hebben, hoewel de kindersterfte ook vrij hoog was.

Uit een Brits onderzoek in 1835 bleek dat de helft van de plattelandsgezinnen in Ierland in modderhutten zonder ramen zonder eenkamer woonden zonder schoorstenen. De mensen leefden in kleine gemeenschappelijke clusters, bekend als clachans, verspreid over het prachtige landschap. De hutten zijn gebouwd voor maximaal twaalf personen, slapen in stro op de kale grond en delen de ruimte in veel gevallen met het varken en de kippen van de familie. In sommige gevallen waren bewoners van moddercabines eigenlijk de onteigende nakomelingen van Ierse landgoedeigenaren. Het was niet ongebruikelijk voor een bedelaar in Ierland om te vermelden dat hij in feite de afstammeling was van een oude Ierse koning. Als dit niet duidt op een val van genade veroorzaakt door een grote vloek, dan smeekt het om uitleg.

Het grootste deel van het Ierse platteland was eigendom van een Engelse en Anglo-Ierse erfelijke heersende klasse. Velen waren afwezige verhuurders die hun eigendommen een of twee keer per jaar of helemaal niet bezochten. Ze waren hoofdzakelijk protestanten en bezaten titels van enorme stukken land die door Britse veroveraars zoals Oliver Cromwell in beslag waren genomen van inheemse Ierse katholieken. De verhuurders gebruikten vaak lokale agenten om hun landgoederen te beheren terwijl ze hoog op het varken leefden van de huursommen van onteigende Ierse katholieken.

In heel Ierland huurden protestanten, bekend als tussenpersonen, grote hoeveelheden land op de verschillende landgoederen, en verdeelden het land vervolgens in kleinere bedrijven, die ze huurden aan arme katholieke boeren. Het systeem van tussenpersonen begon in de jaren 1700 en werd een belangrijke bron van ellende omdat ze landgoederen onderverdeelden in kleinere en kleinere pakketten terwijl de huur elk jaar werd verhoogd in een praktijk die bekend staat als rack-huren. De gemiddelde pachtboer leefde op een bestaansniveau op minder dan tien hectare. Deze katholieke boeren werden meestal als vrijwillige huurders beschouwd en konden op korte termijn worden uitgezet op verzoek van de verhuurder, zijn agent of tussenpersoon. Bij wet werden alle verbeteringen die ze aanbrachten, zoals het bouwen van een stenen huis, eigendom van de verhuurder. Er was dus nooit een stimulans om hun levensomstandigheden te verbeteren.

De pachtboeren lieten vaak landloze arbeiders, gekend als cottiers, op hun boerderijen wonen. De cottiers voerden dagelijkse klusjes uit en hielpen de jaarlijkse oogst binnen te halen als betaling van de huur. In ruil daarvoor mochten ze een kleine hut bouwen en hun eigen aardappeltuin houden om hun families te voeden. Andere landloze arbeiders huurden kleine bemeste aardappelpercelen van boeren, waarbij een deel van hun aardappeloogst werd opgegeven als betaling van de huur. Arme Ierse arbeiders werden meer dan wie ook volledig afhankelijk van de aardappel voor hun bestaan. Ze leefden ook in een staat van permanente onzekerheid met de altijd aanwezige dreiging van hun land te worden gegooit.

De meest vruchtbare landbouwgrond werd gevonden in het noorden en oosten van Ierland. Het zwaardere bevolkte zuiden en westen hadden grote stukken wetland en rotsachtige grond. Bergen en moerassen bedekken ongeveer een derde van Ierland. Tegen het midden van de 19e eeuw was de dichtheid van Ieren die op gecultiveerd land woonden ongeveer zevenhonderd mensen per vierkante mijl, een van de grootste bevolkingsgroepen in Europa.

Aardappelen komen niet oorspronkelijk uit Ierland, maar zijn waarschijnlijk afkomstig uit het Andesgebergte in Peru. In de vroege jaren 1500 vonden Spaanse veroveraars de Inca's die de groente verbouwden, die de Spanjaarden patata noemden. Ze werden teruggebracht naar Europa en bereikten uiteindelijk Engeland, waar de naam veranderde in aardappel. Rond 1590 werden aardappelen geïntroduceerd in Ierland, waar boeren snel ontdekten dat ze het goed deden in de koele, vochtige grond van hun land. Een hectare aardappelen die gedijt in bemeste grond, kan tot

twalf ton aardappelen opleveren, genoeg om een gezin van zes jaar lang te voeden met voldoende tijd om het vee te voeden.

Tegen de 19e eeuw was de aardappel het basisgewas geworden. Meer dan drie miljoen Ierse boeren bestonden uitsluitend uit de groente, die rijk is aan eiwitten, koolhydraten, mineralen en vitamines zoals riboflavine, niacine en vitamine C. Het is mogelijk om alleen op een dieet van aardappelen te blijven, hoewel de Ieren vaak dronken een beetje karnemelk bij hun maaltijd en soms gebruikt zout, kool en vis als smaakmaker. In feite waren Ierse boeren gezonder dan hun tegenhangers in Engeland of Europa, waar veel minder voedzaam brood het basisvoedsel was.

Ierse boeren gebruikten een oude 'luie bed'-planttechniek. Met behulp van een eenvoudige schop markeerden ze eerst lange parallelle lijnen in de grond ongeveer vier voet uit elkaar over het hele perceel. Tussen de rijen stapelden ze een mengsel van mest en geplette schelpen op en draaiden de omringende zode hierop om, waardoor het gras op zijn kop bleef liggen. Pootaardappelen werden tussen het omgedraaide gras en de laag kunstmest ingebracht en vervolgens met vuil ingegraven langs de gemarkeerde lijnen begraven. Het aardappelbed werd dus ongeveer een voet van de omringende grond opgeheven, met een goede afvoer via de nieuw gegraven parallelle geulen. Het planten gebeurde in het voorjaar vanaf St. Patrick's Day. De meeste arme Ieren kweekten een variëteit die bekend staat als Lumpers, een hoogproductieve, maar minder voedzame aardappel die pas in september of oktober volgroeide. Elk jaar voor de armen waren juli en augustus de hongermaanden, omdat de oogst van het voorgaande jaar oneetbaar werd en de huidige oogst niet helemaal klaar was voor de oogst. Dit was de jaarlijkse 'zomerhonger', ook wel 'maaltijdmaanden' genoemd, die verwijst naar haver- of gerstmeel dat uit noodzaak werd gekocht bij prijsmeesters. Tijdens de zomerhonger namen vrouwen en kinderen uit de armste gezinnen hun toevlucht langs de kant van de weg terwijl de mannen tijdelijk werk zochten in de oogstvelden van Engeland.

Tegen de herfst waren de aardappelen klaar om te worden geoogst, zorgvuldig bewaard in kuilen en gegeten tijdens de lange winter tot in de lente en de vroege zomer. De Ieren consumeerden op deze manier naar schatting zeven miljoen ton per jaar. Het systeem werkte jaar na jaar en de mensen hielden vol zolang de aardappeloogst niet faalde.

Als reactie op de godslasterlijke daden van de Baal-aanbidders en de onrechtmatige instillatie van de fallische zuilsteen als de Lia Fail, begon Teia Tephi de Torah in Ierland te vestigen. De Torah is volkomen rechtvaardig en oordeelkundig als een wetboek, waarbij iedereen ongeacht klasse onder één systeem wordt verenigd. Onder de Torah kan niemand iemand anders onderdrukken door hun eigen zelfzuchtige mening of wetten en belastingen aan hen op te leggen, dus niemand kan zichzelf heersen over anderen, omdat alle mensen gelijk geschapen zijn in de ogen van God.

Omdat Ierland was verdeeld in vele kleine koninkrijken met elk een eigen koning of krijgsheer die hun eigen zelfbedienende wetten had opgesteld, hielden veel van deze koningen en krijgsheren niet van de Thora, omdat ze volgens Gods wetten zich zouden moeten herverdelen de rijkdom die ze zich van het volk hadden toegeëigend. Ze zouden eerder leiden dan 'regeren' zoals de gelijken van de mensen, of dienaren zoals een rechtmatige koning zou moeten (Deut. 17: 14-20), in plaats van zichzelf valselijk boven hun volk te plaatsen als een aristocratische kaste van uitbuiters.

Bressail Mac Elatha, de kampioen van koning Nuadh van Ulster, was een van de kwaadaardige heersers die zich niet wilden conformeren aan de wetten van de Thora. Hij kreeg de steun van andere egoïstische koningen en heersers van Ierland, Schotland, Wales en Engeland, die zijn onrechtmatige ideologie deelden. Bres probeerde zelfs de steun van Elatha te zoeken (wat wijsheid betekent), maar ze was rechtvaardig en te wijs om tegen Gods uitverkorene te vechten, dus weigerde hij zich bij zijn zoon te voegen in wat hij beschouwde als een godslasterende rebellie tegen Gods verbond.

Ondertussen reisden koningin Tephi en King Eochaidh naar het noorden om Nuadh, koning van Ulster, te bezoeken, waar ze werden vermaakt in Navan Fort. Ze reisden van Navan Fort naar Mullagh, waar ze raad hielden over de rebellen. Dala uit Ath Cliath (Dublin) kwam dichtbij de poort van Mullagh en beledigde hen. Ethan rende naar voren en stuurde de belediging terug. Hij ramde een harde appel in Dala's mond, brak zijn tanden en zorgde ervoor dat hij achteruit wankelde van de pijn,

waarna hij in elkaar zakte met de appel die nog in zijn kaken zat. Tephi ging achter Dala aan met wat sherrywijn om zijn verwonding te verzorgen en ontmoette Lughaidh, de eens vermiste en vermoedelijke dode zoon van Ith Cian van Spanje. Nadat hij elkaars identiteit had vastgesteld door middel van een charmante vraag-en-antwoordherkenningsscène, zwoer Lughaidh trouw aan zijn stiefzuster, koningin Tephi.

Tephi vertelde hem hoe bezorgd zijn vader, Ith Cian, was over zijn welzijn, en vroeg hem om hem onmiddellijk te contacteren met nieuws over zijn overleving. Lughaidh nam toen Tephi naar het zuiden om zijn kamp in Bregia te bezoeken en stelde haar voor aan zijn mannen. De kracht van Lughaidh splitste en sommigen volgden hem om zich bij Tephi aan te sluiten, terwijl anderen vertrokken om zich bij de rebellen aan te sluiten. Ze besloten later opnieuw naar het noorden te gaan om Nuadh te informeren dat ze erin waren geslaagd nieuwe bondgenoten te verzamelen.

Op hun reis ontmoetten ze Ith Cian, die Bregia had verteld dat zijn zoon, Lughaidh, gezond en wel leefde en in Ierland woonde. Bij het horen van de blijde tijdingen haastte Ith zich naar Ierland om zijn lang verloren zoon te bezoeken. Bij deze gelukkige hereniging werd grimmig nieuws ontvangen dat een opstand onder leiding van Bressail was gestart tegen Teia Tephi en de Torah, dus keerde Ith terug naar Spanje om zijn forcces te verdedigen ter verdediging van koningin Tephi.

Op weg naar Howth, vanwaar hij terug naar Spanje zou vertrekken, werd hij aangevallen door drie mannen van Tyre - Tyrians (in de Ierse legende bekend als de zonen van Turenn - die hij eerder uit Eber (Spanje) had verdreven. De drie schurken stenigden hem ter dood en begroeven hem onder een stapel stenen op een plaats die nu Cian aneus Mor of Ceanannus Mor (Kells) wordt genoemd, wat betekent Grote Cian uit het zuiden (de koning van Spanje). Spanje was ook bekend als de Sunlands of the South Toen Lughaidh later hoorde wat er van zijn vader was geworden, spoorde hij de drie schurken op die hem hadden vermoord en begroef ze onder dezelfde stenen die ze Ith Cian hadden gedood en begraven.

Teia Tephi, Eochaidh, Lughaidh en Armagh kwamen aan in Navan Fort en Lughaidh speelde een grapje op de bewakers waar Nuadh, de koning van Ulster, woonde. Ze verzamelden later hun troepen om Teia Tephi en Gods wetten tegen Bressail en de rebellen te verdedigen, die van plan waren om ze allemaal te vernietigen. Ze stuurden een boodschap over het land om de rechtvaardigen en godvrezenden te verzamelen om zich bij hen te voegen. Toen keerde Tephi terug naar Mullagh, in wat toen haar provincie Teffia was, waar ze hoorde van de vele fomoriaanse (piraten) schepen die Bressail's rebellen vanuit Wales naar Ierland brachten om voor Bressail te vechten. Er waren zoveel schepen dat ze bijna op een brug leken. Teia Tephi stuurde vervolgens een bericht naar Elatha van Cornwall om hem te vertellen over de slechte daden van zijn zoon Bressail, dus stuurde Elatha zijn schepen om een einde te maken aan de fomorians en het inkomen van rebellen te beperken, van wie velen Ierland verlieten en naar hun huizen terugkeerden uit angst voor Elatha.

Er werd besloten dat de strijd zou worden gehouden bij de Ford of Unna (wat betekent "Vernietiging"). Daar verzamelden ze hun troepen om zich voor te bereiden op de strijd die zou plaatsvinden op 31 oktober 583 v.Chr. Op 16 oktober was er een Maansverduistering in het sterrenbeeld Stier, de astronomische sterrenbeeld vertegenwoordigd door het stierensymbool, gedurende welke de maan zou bloedrood zijn geweest en zou door de Baäl-aanbidders als een voorteken van dood en nederlaag zijn gezien, wiens symbool ook een stier is.

In de vroege stadia van de strijd rende Ethan, de harper van de koning, die ziekelijk en melancholisch was over Teia Tephi, ongewapend naar voren om Bressail uit te schakelen, eerst met een speer en daarna zijn zwaard, maar zijn zwaard brak op Bressail's borstplaat en Bres sloeg Ethan tegen de grond, maar beschermde hem toen door zijn schild over hem te leggen. Bennan sloop naar binnen en stak Ethan onder het schild van Bres met zijn speer, dus Teia Tephi, die dit zag, zond Aci om gerechtigheid te zoeken voor de dood van Ethan. Andere verliezen waren van Nuadh, die werd gedood door zijn oude vijand Balor, die zelf later werd gedood door Lughaidh. Toen doodden Ogma en Indech, die tegen elkaar reden, elkaar tegelijkertijd met hun speren.

Omdat het leger van Teia Tephi voor God en zijn wetten vocht, versloegen ze de rebellen met gemak, ook al waren ze sterk in de minderheid, omdat Ith Cian was vermoord en dus niet was teruggekeerd

met zijn leger. Vijfduizend drieënzestig werden gedood aan de kant van Bressail, inclusief tweeënveertig koningen en vele kapiteins van honderden, waarna Tephi het witte paard van Eochaidh nam en dapper naar de vijandelijke linies reed, haar gouden drietand droeg, waar ze moedig aanbood om de overgave van de vijand te accepteren. Bressail wetende dat hij werd geslagen, zich overgaf en zwoer trouw aan Teia Tephi. Ze beval hem toen om Lughaidh te helpen de zeeën van Fomorianen (piraten) op te ruimen.

Aan de kant van koningin Tephi waren er relatief weinig slachtoffers, slechts zestienhonderdvijf in totaal, minder dan een derde van het aantal slachtoffers aan de zijde van Bressail, inclusief de Baal-aanbidders en andere rebellen. Tephi werd de legendarische oorlogskoningin van Ierland, met haar olijftakje en drietand, vanwege haar dapperheid en succes op het slagveld. Velen geloven dat ze zou hebben gewonnen ongeacht de kansen als gevolg van het ontvangen van Goddelijke gunst. Helaas werd ze later ten onrechte vergoddelijkt als de mythische godin Bo / Bovinda, en eenmaal de mythen en fantasie betreden, raakte ze verloren als de echte koningin van de Israëlieten en Danite Irish. Om te proberen deze godslastering, die al begonnen was toen ze nog leefde, te voorkomen, zei Teia Tephi tegen het Ierse volk om de "Begrafenisspelen" op de verjaardag van haar dood in de buurt van haar paleis in Teltown, de "Begrafenisspelen" te houden om te bewijzen dat ze een mens was en geen godin). Ze stierf op de Calends, 1 augustus 534 v.Chr.

Deze spellen hadden speciale regels gebaseerd op de Thora, om zowel haar als de Thora (Gods wet) te herdenken en te herinneren, om de mensen alleen Gods wet te laten houden zoals Hij het volk beval Israël (Deuteronomium 4: 2; 17: 14-20), om te voorkomen dat haar nakomelingen en anderen hun eigen wetten en het volk uitvinden en daardoor terugkeren naar armoede, verdeeldheid, strijd en oorlog als een vervloekt volk.

Na de Slag bij Unna, waarin de Baal-aanbidders werden verslagen, werd vrede eindelijk naar Ierland gebracht omdat de Torah volledig als nationale wet was ingesteld. De mensen van rang die stierven in de slag om Unna werden begraven in de heuvel van Knowth en die van lagere rang werden begraven in de vele satellietgraven en grafheuvels rond Knowth en in de Boyne-vallei. Het was vanuit deze vele grafheuvels dat de strijd bekend werd als de Tweede Slag bij Moytura, of beter gezegd, de Slag bij de Tweede Moytura (Vlakte van Torens).

Op Tara, de plaats van Teia Tephi, werd ze aangevallen met een gifmes door Cethlenn, de weduwe van Balor die Lughaidh in de strijd had gedood. Eochaidh was snel om Teia Tephi tegen haar aanvaller te verdedigen, maar het gifmes viel van Cethlenn's hand en verwondde Eochaidh in de voet, die hem bijna doodde. Hij is nooit volledig hersteld van deze wond, die de rest van zijn dagen bij hem in de vorm van een limiet is gebleven.

Jeremia landde in Ierland met de Ark van het Verbond en het werd samen met een aantal andere belangrijke artefacten, waaronder de harp van David, het Ierse nationale embleem, in een speciaal geconstrueerde ondergrondse Grand Mergech geplaatst (Mergech is geen Iers woord maar een Hebreeuws woord voor "een geheime schatwinkel"), onder de heuvel van de gijzelaars, op de heuvel van Tara. De Mergech, die ook was ontworpen om het graf van Teia Tephi te zijn, werd vervolgens verzegeld, tot de dood van Teia Tephi op de Calends, 1 augustus 534 v.Chr., Waarna haar lichaam werd geplaatst in het Mergech-graf, waar het werd verzegeld en is sindsdien onaangeroerd gebleven. In verschillende Ierse historische geschriften wordt gezegd dat het graf van Teia Tephi ten noordoosten van de Forrad ligt, ten zuiden van de Rath of the Synods en onder een heuvel die 62 voet bij 62 voet meet. Gebaseerd op heilige geschriften, is de enige plaats waarvan wordt aangenomen dat het kan zijn, onder de heuvel van de gijzelaars op de heuvel van Tara.

Volgens de legende landde Jeremia op Carrickfergus in Noord-Ierland en bracht de Ark over het land naar Tara, in Royal Meath. Toen de Ark veilig was verzegeld in het toekomstige graf van Teia Tephi, was de missie van Jeremiah voor God voltooid en stierf hij op 21 september 581 voor Christus. Hij werd begraven in wat nu Cairn T wordt genoemd op het kerkhof van Loughcrew Hills.

De mensen vergaten nooit het egoïsme, de slechtheid en de arrogantie van Bressail, dus werd hij begraven in een tombe die tegenover de ondergaande zon stond tegenover de rijzende zon van de dageraad, en zijn graf heette Dowth, dat is afgeleid van het oude Gaelische woord Dubad, wat

betekent "duisternis". Teia Tephi liet een paleis bouwen in Teltown bij Kells, waar ze woonde met Eochaidh en haar vier kinderen genaamd Aedh, Ainge, Aengus en Cermad.

De Lia Fail Stone die Teia Tephi uit Jeruzalem had meegebracht, bleef in Ierland, op de Forrad of de "Inhuldigingsheuvel" in Tara, en alle Ierse koningen werden tot c gekroond op de Stone. 500 AD Het werd toen uitgeleend aan Fergus, de broer van Muircheartach (Murdoch), de koning van Ierland, die naar Schotland was geëmigreerd en gekroond wilde worden tot koning van de Ieren die zich daar hadden gevestigd en Schots waren geworden.

De Steen werd nooit teruggebracht naar Tara en verbleef in Schotland, waar hij de Steen van Bestemming (Engels voor Lia Fail) werd genoemd en alle Schotse koningen erop werden gekroond, tot 1296 AD toen Edward I van Engeland, beter bekend bij de bijnaam "Longshanks", viel Schotland binnen, versloeg de Schotten en nam de Steen, van Scone Abbey bij Perth naar Londen, waar alle Engelse koningen vervolgens werden gekroond in Westminster Abbey op de Stone of Destiny tot en met George VI.

In 1950 verwijderden vier Schotse nationalistes de steen uit Westminster Abbey, brachten hem terug naar Schotland en een vervanging, de Stone of Scone genaamd, werd later in Arbroath geplaatst, vanwaar deze naar Londen werd gebracht. Het was deze valse steen waarop Elizabeth II in 1953 werd gekroond, dus in feite is ze nooit echt officieel tot koningin van het Britse volk gekroond, omdat de kroningsceremonie nooit met het juiste heilige relikwie werd uitgevoerd.

Alle Ierse, Schotse en Engelse vorsten stammen na 583 voor Christus af van Eochaidh en Teia Tephi van de lijn van David uit het Huis van Juda. De steen werd in 1950 uit het huis van Windsor uit de lijn van David genomen ter vervulling van de profetieën in het boek Genesis, hoofdstuk 49:10 - "De scepter zal niet vertrekken van Juda, noch een wetgever tussen zijn voeten, totdat Silo komt." Dat is zijn bestemming, voorbestemd door God en waarom het altijd bekend staat als de Steen van Bestemming, omdat het voor het eerst van Bethel werd verwijderd door de Israëlieten en veertig jaar met Mozes door de wildernis op een paal werd gedragen.

Teia Tephi liet veel profetieën achter in haar autobiografie, waarvan de meeste exact en minutieus zijn vervuld. De belangrijkste moet nog worden vervuld en er staat dat ze op een dag, zoals Nostradamus blijkbaar instemt, zal worden hersteld uit haar graf op de heuvel van Tara en de Torah in de Ark van het Verbond zal opnieuw worden hersteld, vrede en voorspoed brengen in een verenigd Ierland, met de gelijktijdige hemelvaart van de Silo naar de troon, als Koning van de gelovigen van Israël op de echte Bethel / Lia Fail / Stone of Destiny op de Inhuldigingsheuvel op de heuvel van Tara op het eiland van bestemming. Een ander punt van verbazingwekkende betekenis is dat Teia Tephi aan het begin van hoofdstuk 31 van haar boek profeteerde dat de laatste omverwerping van de troon voor Christus zou plaatsvinden op de 2.484e verjaardag van haar dood, in 534 v.Chr., Wat perfect samenvalt met 1950 toen vier dappere Schotse nationalistes de Stone of Destiny uit Westminster Abbey verwijderden, zodat Elizabeth niet kon worden gekroond terwijl de beloofde Shiloh op aarde is. Het enige dat nu nog overblijft, is dat de Ark wordt teruggevonden en Silo tot koning wordt gekroond in Tara on the Stone of Destiny.

De rivaliteit tussen de twee Engelse koninklijke huizen lijkt te zijn tussen de stam van Dan en de stam van Juda. De War of the Roses, die een conflict vertegenwoordigt tussen de Rode Roos van het Huis van York en de Witte Roos van het Huis van Lancaster, lijkt een vete tussen rivaliserende stammen te symboliseren. De stam van Juda wordt vertegenwoordigd door de leeuw, afgebeeld brullend en in zijn macht, en de stam van Dan, vertegenwoordigd door de Eenhoorn, geketend en in slavernij in het Britse koninklijke wapenschild.

De koninklijke lijn van Ierland heeft het gen Haplotype R1B1. De Ierse koningslijn heeft het Cohen Haplotype, de genetische lijn van het Joodse priesterschap, de Cohenim. Het is bekend dat de Tuatha de Danann of Tribe of Dan naar Ierland is gegaan. Zijn oom was Jozef van Arimathea. "Arimathea" is een koninklijke Danitische titel. Daarom kan het zijn dat Jezus helemaal niet uit de lijn van Juda komt, maar eerder uit de lijn van Dan. In het Heilige Land komen de Daniëten uit het Danitische bergbolwerk bekend als de berg Hermon. De berg Hermon ligt op de Golanhoogte en is de traditionele plek van de Danitische nederzetting, waar ze Druïden als Druïden beoefenden.

Ondanks dat het een van de zonen van Jacob is, heeft de stam van Dan blijkbaar Keltische wortels, en de bloedlijn is herleid tot een gemeenschappelijke voorouder in het Caucasus-gebergte in 9.500 voor Christus. Jezus en zijn oom reisden naar Engeland en Ierland. Jezus' oom Joseph van Arimathea had tinmijnen in Cornwall, die hij mijnwerkte om Caesar de dingen te geven die zijn als Romeinse zwaarden, schilden en wapenrusting. Joseph vestigde blijkbaar ook de geboorteplaats van de vrijmetselarij in Engeland in St. Albans in 63 na Christus.

De oudste koninklijke familie van Ulster, Ierland is de familie McNea. Ze stammen af van Egyptische en Danitische koninklijke lijnen. Ze migreerden later naar het graafschap Westmoreland in Schotland. Schotland is echt Scots-land, genoemd naar de dochter Scots van Pharaoh Akhenaten. De familie McNea veranderde hun naam in Nevill toen ze zich in Westmoreland, Schotland vestigden. Ze verhuisden later naar Engeland. De koningslijnen van zowel het Huis van York als het Huis van Lancaster deden ijverig de moeite om te trouwen in de familie Nevill of aanverwante families zoals de familie de la Pole.

Veel van de ware eisers van de troon aan zowel de Lancastische als de Yorkse zijde werden opgejaagd en gedood door Tudor King Henry VIII, omdat ze een grotere claim op de troon hadden, omdat zijn eigen lijn was besmet door het huwelijk van zijn voorvader Edward IV aan burger Elizabeth Woodville, wiens oorspronkelijke naam blijkbaar Wydevil was gespeld. Was zij een heks die tot een satanische familie behoorde en afstamde van de lijn van Kaïn?

Elizabeth, de dochter van Edward IV en Elizabeth Woodville, huwde Henry VII en baarde de toekomstige koning Henry VIII. Henry VII vermoorde rivalen op de troon, waarbij Edward V en Richard Duke of York na 1485 werden vermoord, evenals Edward Earl van Warwick. Henry de VIII vervolgde het werk van zijn vader door Sir Richard Pole, Edmund de la Pole, Henry Pole B. Montague te vermoorden, omdat de Polen allemaal een familieband met de Nevills deelden, nadat ze in de ware koninklijke lijn waren getrouwd.

Sir Geoffrey Pole ontsnapte aan de moord door in ballingschap te vluchten, terwijl John de la Pole, graaf van Lincoln, erfgenaam van Henry VII werd gedood in de strijd, net als Richard de la Pole, noch door opzet noch per ongeluk kan worden vastgesteld. Henry Pole werd opgesloten in de Tower of London door Henry VIII, terwijl Arthur Pole en Henry Pole hetzelfde lot leden onder Elizabeth I. Sir Edward Nevill werd ook geëxecuteerd door Henry VIII, terwijl Lady Jane Gray, de Nine Days Queen, werd geëxecuteerd door Henry VIII's dochter Mary I in 1553, die ook Thomas Stafford executeerde, zoon van Henry Stafford, een baron die ook met een Pool was getrouwd.

"Hamlet" is autobiografisch en is een verklaring dat het koninklijk hof zou terugkeren naar de Stuart-lijn van King James de VI van Schotland. Mary Queen of Scots en James VI worden in het stuk vertegenwoordigd door Old Fortinbras en Young Fortinbras uit Noorwegen, aangezien Schotland ten noorden van Engeland ligt, net zoals Noorwegen ten noorden van Denemarken ligt. In "Hamlet" is de familie van de prins een vloek overkomen, zodat de opvolging naar de koninklijke familie van het "noordelijke koninkrijk" moet gaan. De auteur zette het stuk in Denemarken op om de verwijzingen naar het koninklijke hof van Engeland te verhullen. De rivaliserende bloedlijnen worden weergegeven door de rode en witte roos. De familie Tudor heeft de rode roos van de York-lijn, terwijl het House of Lancaster, waartoe de Stuart-lijn behoort, het rivaliserende wit belichaamt.

Bronnen:

<http://jahtruth.net/tephism.htm>

Alan Neame, *The Holy Maid of Kent*, Londen: Hodder and Stoughton, 1971

BIJLAGE 2**Londen, religie en de Olympics Deel 2 No. 638****Herkomst van de Britten**

Prof. Waddell zegt dat het oude heersende ras van Klein-Azië en Syrië/Phoenicië sedert oude tijden het machtige, hoogbeschaafde oude volk was, algemeen bekend als Hittieten, wat zichzelf Khatti of Catti noemde, de naam waarmee oude Britse koningen zichzelf en hun ras betitelden en die zij op hun Britse munten stempelden. Engeland heette vroeger Albion, bewoond door reuzen. Waren dat de "Nephilim", gevallen engelen, en vandaar Engel-land? Heeft Albion te maken met albino's?

Brutus noemde Albion naar zijn naam Brit-ain en noemde zijn metgezellen Brit-ons, en hun taal Brit-ish. De Khatti, Hittieten en Phoeniciërs noemden zichzelf bij de oude vorm van Barat, n.l. Brit. Dit ras der Barats is dikwijls voorgesteld als een vrouw, heersend over de zeeën, genaamd Baratana, Brittania, zie op het Engelse Pound. (de hoer uit Openb.17:1, 7e imperium).

Naast haar rust het symbool van de Zon der Gerechtigheid, een zonnecirkel met de kruizen van St.George en St.Andries. Dit zonnekruis was voor de god van het Zonnevuur, Bil of Bel. Belial = nietsnut. Bel is meestal de god Marduk, Jes.46:1, Jer.50:2, Jer.51:44. De Britse vlag, de Union Jack (verenigde Jakob!!, ja, ja) heeft deze twee zonnekruisen in zich.

Dit Britse ras heeft zich over de wereld uitgebreid, "the commonwealth of nations". Het oude imperiale Khatti-volk heerste ook in India en komt in de literatuur aldaar o.a. voor als Maha-Barata, met Arische heersers en een hoge Arische beschaving. Het zijn goede kolonisten, de Hittieten, een Kaïn-volk. Zo is het heldendicht der Indiërs, de Maha-Barata, het epos der grote Britten. Dit ras met hun "Bank of England" financierde de wereldoorlogen en leende honderden miljoenen aan Rusland en andere landen.

Dit ras zorgde ervoor dat Palestina op 11 dec. 1917 in handen kwam van zionisten, en voor de overdracht in 1948, zodat de zionistenstaat kon worden opgericht. Hoe is het mogelijk dat men dit ras heeft aangezien voor Efraim, ja, voor een Israël-volk? Zij hebben steeds het échte Israël (Nederland-Z-Afrika,) de zegen ontnomen. Nederlands had immers de huidige wereldtaal kunnen/moeten zijn, en New York had New Amsterdam moeten heten. Hoe is het mogelijk dat men het Britse vorstenhuis laat afstammen van Koning David? Jeremia en Baruch namen de twee prinsessen mee, dochters van een "kwade vijg" koning Zedekia die als straf kinderloos (zonder zoon) gestorven is.

Eén van deze dochters, Tara, Thamar Tephi, is gehuwd met een prins uit het Britse vorstenhuis, en toen zou er een metamorfose hebben plaatsgevonden, en zou de bloedlijn zich via de vrouw hebben voortgezet. Ongelooflijk, maar men gelooft het! Deze Britten financieren alles, niet om armer te worden, en zo leverde de Tweede Wereldoorlog de rijke buit op van een Duits volk onder hun controle. Zij hebben deze melkkoe met het Marshallplan-hormoon ingespoten en dat levert samen met de Wiedergutmachung (reeds 70,7 miljard Mark) geld op om hun baby-staat Israël te onderhouden.

De Khazaren: is het nu Ezau, Kaïn of Juda?

Het is voorwaar een uiterst slimme zet geweest van het Ezau-volk om zich als het Jakob-volk te vermommen teneinde de eerstgeboortezegen alsnog terug te pakken uit Jacobs handen.

Onder de naam "Jood" heeft Ezau het Britse 7e Imperium gebouwd, met Londen als hoofdzetel, en een vorstenhuis waarvan men zegt dat het van koning David zou afstammen, doch dat in werkelijkheid afstamt van de Merovingers/Herodianen en zelfs van Mohammed. Ezau-Juda-Jood wil de wereldoverheersing en is in heftige strijd met ándere mededingers. Niet slechts Jakob, maar ook Kaïn eist de eerste rechten voor zich op, n.l. als Khazaar-Jood, en heeft als zodanig helemaal niets

met Semieten, Ezaü noch Juda te maken. De Brits-Israëlvisie is dan ook een doortrapte list van het Ezaü-volk om het échte Jakob/Israël van diens zegen te beroven. Kaïn en Ezaü hebben één gemeenschappelijk doel en gaan ogenschijnlijk samen, hoewel ze innerlijk tegen elkaar opstaan en elkaar het licht in de ogen niet gunnen. We zien de Khazaren en Sefarden samenwerken, samen aan tafel zitten, maar toch zijn ze sterk verdeeld. Beider doel is om het ware Israël in het Westen te knechten. De geallieerden (dit zijn Kaïn en Ezaü samen) hebben Duitsland gedeeld, en Nederland van België afgesplitst volgens het principe: verdeel en heers. Er zullen in Engeland best Israëlieten zitten, maar Engeland is Niet Israël in het Westen. De strijd tussen Ezaü (in Engeland Rothschild) en Kaïn (in de USA Rockefeller) is reeds lang gaande en zal resulteren in elkaars vernietiging. Ezaü beweert dat hij Efraïm is, en als het hem beter te pas komt beweert hij dat hij Juda is. Kaïn beweert dat hij Manasse is, en tevens dat hij Jood is. Ezaü eist als Efraïm het eerstgeboorterecht en zegt dat hij een volle menigte van naties is, de koloniën met zeer vele zwarten en kleurlingen (geen semieten dus) en dat hij de poorten zijner vijanden bezit (deze ontvallen hem in deze eeuw merkwaardigerwijs, o.a. Gibraltar etc.). Kaïn zegt Manasse te zijn en eist als de USA de wereldleiding, wil de politieagent dezer aarde zijn, en eist via zionisme Palestina op als 51e staat, en zegt dat hij het "uitverkoren volk van God" is. Beiden spreken bedrog!

Britain komt niet van het Hebreeuwse berith/verbond, maar komt van Brutus de Trojaan omstreeks 1103 v.Chr. Deze stichtte Nieuw Troje "Tri-novantum" of Londen (stad van Lud). En zo noemt Part Olon, koning der Schotten zich Brit, Hittiet, Phoeniciër. Dit volk zijn de Barats - Britons, met de zonnegod Bil of Bel, en het zonnekruis, te zien in de Britse vlag, de zgn. Union Jack. Het is het aloude Khatti-volk, de Hittieten, het heersende ras in Phoenicië en Palestina toen Abraham daar aankwam. En zo heersen zij nu wederom in Palestina, maar meest in de bestemde plaats voor Israël in de eindtijd vóórdat Abrahams ware zaad zich daar definitief vestigt. Prof. Waddell heeft een boek geschreven: *Phoenician Origin of the Britons, Scots and Anglo Saxons* (lees CP vd Vecht: *De Stenen Spreken* p.270). Het zijn de wezens van Phoenix. Kijk eens naar hun gezichten, reptiel achtig. Hoe vindt U prins Charles, de toekomstige koning David?

De Britten hebben de wereldmacht zelf veroverd met de Bijbelse profetie in de hand. Zij doen zich voorkomen als "redders en bevrijders, n.l. geallieerden", doch zijn slavendrijvers. Groot-Brittannië is ook geen gemenebest van Israel-naties, daar de meeste van de 61 naties gekleurd van ras zijn. Gen. 35:11 een natie en een groep naties. Dit ziet op Nederland, een gemenebest van 7 provinciën (naties of gojim in het Hebreeuws). In de Gouden Eeuw was het koloniale bezit van Nederland groter dan dat van Engeland. Dat is Nederland kwijtgeraakt (gelukkig?).

De wortels van de Union Jack, de Britse Vlag

De Britse vlag wordt Union Jack (het verenigde Jakob) genoemd, en heeft een 8-puntig kruis, en kleuren zoals deze in de tabernakel van Mozes reeds voorkwamen. De heraldiek om het "verenigde Jakob" te herkennen zou zijn:

de LEEUW ---- voor Juda

de EENHOORN/STIER ---- voor Efraïm

de ADELAAR ---- voor Dan/Manasse

de FLEUR de LIS ---- voor Levi

De ontkomenen van Lemuria, Atlantis (Luciferianen en andere afstammelingen van de "Goden") hebben door adoptie van attributen die van het échte Israël zijn, zich in deze wereld gepresenteerd als zijnde het "uitverkoren volk", het "verenigde Jakob", etc. Zo zouden de Lombards afstammen van Levy, zegt men. De Lombards in Monaco waar ook Calvijn familie van was en waar hij zich in een kasteel schuil hield. Hun symbool is de Lely, fleur de lis, een bloem op basis van het getal 6. De lelie is zes-bladig, en dit wijst heen naar Atlantische afkomst, waar de zespunt als symbool gold der dualiteit. De Waterlelie is op basis van vierbladen. Er is slechts één soort bij die op basis van de vijf bladen bloeit, nl. de Gentiaan. (dit is een secundair Judakenmerk). Uncle Sam is de zoon van John Bull. Bull = stier, en zou dus op Efraïm zien.

Dit is bedrog, want het wijst naar Mithras. John Bull (terrier) In het einde zullen Uncle Sam en John Bull weer samenkomen. De displacement factor in de Grote Piramide (de topsteen kon deswege niet geplaatst) ziet op het feit dat het voor de groei van John Bull, het Britse Imperium, nodig was dat Uncle Sam tijdelijk een zelfstandig leven ging leiden als USA, doordat de Puriteinse geest in een industriële lichaam/materialisme overging. (Pseudo) Jakob zal zich weer herenigen, en daar ziet de Union Jack op, = E PLURIBUS UNUM der USA.

Andrew Carnegie onthulde deze vereniging reeds in 1893: één wereld onder één stad: Londen. Londen is de spil der aarde (nul-meridiaan loopt over Londen/Greenwich. Betekent Greenwich 'groene heks'?). Bull is het symbool van Taurus, de stier Mithras, die de Druïden vereerden als de equinox in de 1e graad van Taurus stond. Het was de witte heilige stier. Op 1 mei had men een festival, en de 1 meiviering is hierop gebaseerd. Paulus verordende ene EU BUL US (Aristobulus) als bisschop voor Engeland, Rom.16:10, 2Tim.4:21; heeft dit te maken met de valse inbreng van de Atlantis-religie der Belialskinderen uit Benjamin?

Het is de Mithrasdienst. EU is een afkorting en is heeft dezelfde betekenis als Arestos. Ares = oorlogsgod. Aristocraat = lid regerende klasse. Bull = Stier!! EU (ropa) Bul (stier) US (amalek-america). De Union Jack is de 8-punt van de godin Ishtar. Overal komen wij de achthoek en achthoekige altaren tegen in de koningshuizen en in de R.K.kerk. Ishtar is de Babylonische godin der wellust, had een schare "ingewijden" in dienst der ontucht. Haar tempel E-Anua (huis des hemels) stond in Uruk, (Sinear of Ur) Gen.10:10, en geldt als de oudste zetel der wetenschap. Londen is modern Uruk en of Troje, het centrum der draken. Ishtar woonde met de maangod in Sin in Ur (Sinear). In Kanaän werd zij als Astarte vereerd. Het is dezelfde grote hoer, vrouw Brittanica, het Britse Imperium, wellustelingen en oorlogsvoerders aller tijden!

De Britse Leeuw komt van Jes. 21:8, waar een wachtwoord of kreet "ARYEH" (waarvan Ariërs afkomt) staat voor leeuw. In Jes. 29 noemt men de stad van de grote koning: ARIËL = Leeuw van God. Hiermee willen de Ariërs tonen dat zij het volk van God zijn, het leeuwenvolk. Dit is pure misleiding! Het gaat om een draak. De Union Jack: Richard de kruisvaarder adopteerde van St.George het rode embleem voor Engeland. Naar men zegt zou Jozef van Arimathea, aan koning Arviragus een schild hebben getoond met een heilig kruis erop, wat St. George zou hebben overgenomen. St.George was afkomstig uit Cappadocië, landstreek in het oosten van Klein Azië, en had een Palestijnse of Filistijnse moeder. Het St.Andrewkruis zou zien op de zegening van Jakob over Manasse en Efraim waarbij Jakob de handen kruiselings hield. U ziet, men heeft overal een uitleg voor, om de verborgen betekenis te camoufleren. George is een veel voorkomende naam onder de Grieken, en betekent "landman". St.George onderging in 303 als christen de marteldood in Palestina. Hij is de schutspatroon op oorlogspad, later de drakendoder, doordat men het met de Perseus-mythe vermengde. In feite is de Union Jack géén Israël-identiteitsteken, maar een symbool van Ishtar, de oorlog-wellustgodin. Tammuz is haar man, Venus haar ster.

Londen, New Troy en de ronde tafel

De Atlanten, Hyksos, Chaldeeën, Grieken, Romeinen, Britten - elite zijn en waren fervente zoonanbidders, zoals keizer Constantijn de Grote, die de sabbat veranderde in de zondag. 7 Londen, religie en de Olympics Deel 2 No. 638 De vele zonnecirkels in Engeland (net als bij de Azteken) komen van de Atlantische/Lemurian religie. (Zie plaatje van zo'n zonnetempel:) Abury of Abiri betekent: Geweldigen/Machtshebbers.

Bij Abury loopt een weg van opgerichte stenen die de vorm heeft van een slang, dat is de symbolische weg der zon door de Zodiac. De kop van de slang is ovaal, het heiligdom van Hakpen Hill. Hak = serpent en Pen = hoofd. De Druïdenreligie is er één van zoonanbidding! Bij de zonnecirkels lagen ook kunstmatig gemaakte heuvels. Bij Abury werd de gorsedd opgericht, de vergaderplaats voor de regerende elite. In Jes. 14:13 wordt ook naar zo'n vergaderplaats, berg der Godensamenkomst, verwezen. Er is voldoende wetenschappelijk bewijs dat de Tudors, Stuarts en Plantagenets deelnamen aan deze assemblies, zoals in Abury, Sillbury en Stonehenge. In Windsor is de Ronde Tafelberg, waar traditioneel de grote zetel van de monarch staat, en waar de Rode

Kousenbanders worden ingewijd, waarvan ook koningin Beatrix deel uitmaakt. Beltan was een voorjaarsfeest, dat later door de c h r i s t e n e n een paasfeest werd, met vuren. Bel-Belialskinderenfeest. Van deze feesten en vergaderingen k o m e n d e parlementen is de moeder dezer hoererijen = parlementen!

De Ronde Tafel is specifiek voor de belangenbehartiging der Gorsedds, de aristocraten. De meest historische Ronde Tafel-conferentie was die van Cecil Rhodes, geheel in de lijn van King Arthur. De elite wordt opgeleid in C a m b r i d g e , d o c h d e k o n i n g e n i n E a t o n c o l l e g e . EA = soll-hill = zonneheuvel. Ton = heilige berg, omringd door een water. Ea = eiland. Eaton Gorsedd = de heilige berg der superieuren, waar men de 1-meiviering houdt.

Veel zonnecirkels zijn voorzien van de svastika. In het Sanskriet is svasti "goed en zijn", symbool der zon. Llyn, Llion = grote diepte, afgrond der wateren. In een Keltisch verhaal over de zondvloed kwam uit Llyn het water naar boven van de zondvloed (sluizen der afgrond). Llandin - Ilion - Londen, waar het spreekwoord luidt: Tra Mor, Tra Brython (zo lang er water is, zullen er Britten zijn). Zij zijn afkomstig uit de afgrond (het Beest komt ook uit de afgrond). Op de Britse heraldiek is te zien hoe de zeemonsters er uit zien, de draak van Wales, die op een leeuw lijkt. Het zijn Poseidon-wezens, phoenixwezens. In Openb.21 staat dat er geen zee meer zal zijn, wat noodlottig wordt voor de Britten, dat houdt hun ondergang in!!! Zullen zij weer levend begraven worden in de afgrond? Zal Londen wegzakken in de bodemloze put?

New Troy was de heilige stad van dit superras (E. Gordon, Prehistoric Londen p.90) Y Lin Troya = Het ras van Troje. De meest sprekende bevestiging dat Londen Troje was, komt van Edward in het Latijn: Fundata olim et edificata ad instar magma Troje = de stad die naar de gelijkenis van groot Troje werd gebouwd.

Malta zou door deze elite (door Brutus toen hij er langs voer) zijn uitgekozen als het witte eiland, om de Maltezer Orde er te vestigen, waarvan Beatrix ere-vrouw is! Britannia komt van Brutus. Brut tan nia. Tan = land. Oud Troje gold voor Rome, en ook was er een Frans Troje. In het oude Troje aan de Taag, wat door een aardbeving werd verwoest, zijn nog vele overblijfselen van de zogenaamde Phoenician Masonry, of: Phoenicische Vrijmetselarij. Uit hen komt de Pendragon, Hoofddraak = militaire dictator! Een legende vermeldt dat Neptunus en Apollo voor de koning van Troje verschenen (Laomedon) in de gedaante van mensen, met het verzoek om een muur rond de stad te bouwen. Neptunus zond een zeemonster die de inwoners van Ilium meepikte. Een orakel bracht uit dat de koning zijn dochter Hesione naar het strand moest brengen om het zeemonster te bevredigen. Hesione werd naar het strand gebracht onder bescherming van Hercules, en Minerva hielp hen door een muur van aarde op te werpen, waarachter Hercules kon uitrusten als het zeemonster hen lastig viel. Ook Shakespeare wijst naar een zeemonster, en de Merovingers zouden uit zo'n zeemonster zijn ontstaan. Hiervandaan zouden de vele labyrinten en muurringen komen die in Engeland en Kreta nog te zien zijn. Brutus heeft ook tegen reuzen gevochten. In Cornwall woonden veel reuzen, de Polyolbion. De Trojanen roeiden de reuzen uit, behalve hun leider Goemagot (Gog Magog). Corineus bond de strijd aan tegen hem, overwon hem en wierp hem in zee.

De 2 giganten in de Guildhall te Londen, genaamd Gog en Magog, zijn in feite Corineus en Goemagot. Londen - Llandin = The Lake City, bij Penton. Llandin is de Parlementsheuvel, de Areopagus van Engeland. Wales heeft de Dragon van het grote Pen-dragon-ship, de zeegoden. In Westminster stond de tempel van Apollo. Al de Goden uit de Griekse mythologie komen uit Londen. Het is hetzelfde volk en ras dat uit Babylon komt. Op de Gouden Koets van the Queen kunt u al deze Goden bewonderen, en iedereen vindt ze prachtig.

BRITISH IMPERIUM -- NEW TROY = LONDEN

Caer Troia, Troynovant of New Troy was de oude naam van Londen, door Brutus de Trojaan gegeven in 1100 BC. Brutus was het kleinkind van Aeneas, oprichter van New Troy. Brutus is niet uit Griekenland/Turkey Troje gekomen naar Engeland, want Troje lag in Engeland: zulks is een legende zonder grond, zegt E. Gordon in "Prehistoric Londen". De genealogie der Britse koningen gaat terug

tot Beli de Grote (een groot Belialsman dus = pseudo-Benjaminiet) en tot Aeneas en Dardanus. Er zijn aan de Thames nog historische havens als Troy, Trinovantum en New Troy. Bij de berg van Hissarlik heeft de Trojaanse oorlog plaatsgehad, waar nu nog monumenten staan, dicht bij Llandin of Londen. De naam Caer Troy was niet populair bij de Britse bevolking, en zodoende werd Llandin de naam van het huidige Londen. De oudste historie van het Britse ras gaat terug naar Centraal Azië, het district tussen de Eufraat en Tigris. In dat land van de Chaldeeën ligt de oorsprong van de eerste Britten (zie E. Gordon, Prehistoric Londen p.23). De eerste Britten stammen dus uit Babylon en Assyrië!

Er zijn later ook **Kelten, Kimbri en Welsh** naar Engeland getrokken, doch de heersende klasse bestond uit **Chaldeeën**, die in Engeland hun Nieuwe Babylon bouwden en nu nog hun Grote Mysterie Babylon leiden, het Britse Imperium, de commonwealth of nations. Het is één en hetzelfde volk en één en dezelfde geest die naar de wereldmacht streeft: Oud Babylon, Perzië, Griekenland en Rome en het Britse Imperium. Het zijn steeds dezelfde lieden, de Chaldeeën, Feniciërs, Atlanten ... van de gevallen Engelen (Engeland is hun land). Het waren en zijn altijd bekwame oorlogsvoerders ter zee: Vrouwe Brittania rules the seas. Merkwaardig is het feit dat de oude bibliotheek van de Koningen van Babylon en Ninevé ligt in het British Museum. Ook verschilt de oude Accadische wet in bijna niets van de huidige Britse wet. Op sculpturen uit Ninevé in het British Museum staan kleine harpen, van Bard, identiek aan de Welsh harpen, waaruit men de Davidische afkomst wil herleiden. Nee, de Britse en Ierse harpen komen van Babylon en Ninevé. Dezelfde oorlogswagens als in Assyrië werden in Engeland gebruikt! Het is één en hetzelfde volk! 11 Londen, religie en de Olympics Deel 2 No. 638 De Engelse taal is een samenraapsel van Fenicisch, Keltisch, Arabisch, Hebreeuws en Perzisch, waarbij veel plaatsnamen uit het Sanskriet komen, volgens D. Alford en M. Müller.

De Druiden triniteit (3 lichtgevende toortsen) bestaat uit Beli, Taran en Esu. Beli = Belialskinderen van pseudo Benjamin. Esu = Esau, Edomieten, rood. De Merovingers stammen eveneens af van dit New Troy/Londen. De herkomst is als volgt: Atlantiden -- Belialskinderen -- Trojaanse = Londense koningen -- Hektor -- Antenor -- Marcomir -- Ratherius (bouwer van Rotterdam) -- Merovingers -- graven van Holland, m.n. ene Diederik. Zij brachten de Rode Leeuw naar Holland, dat is de Ezau-leeuw, van de Agag-koningslinie van Amalek. De Romeinse keizers stammen eveneens uit dit New Troy = Londen: Keizer Constantijn de Grote z'n moeder is Helena, Britse afstammeling van Lucius, van Caradoc, van Brutus van Troje (waarvan de naam Brit afkomt), van Aeneas stichter van New Troy. Waarbij aangetekend moet worden dat Aeneas uit ene Dardanus voortkwam, waarvan men aanneemt dat dat Darda-Zerah-Juda was, hetwelk onmogelijk is. Aeneas leefde in de tijd van Abraham, en zijn voorouder Dardanus leefde dus daarvoor, terwijl Darda uit Zerah-Juda pas lang daarna werd geboren. In New Troy ligt de sleutel, dit is Ilium. Illumi = verlichten. De Illuminati, de Luciferianen, maar ook de Satanisten, strijden om de kroon! Num.24:7 en Ex.14:14. De Agag-koningslijn van Amalek wil de hand op de troon van IHVH, en dát is de Britse kroon, alsmede alle Europese kronen. Haman was een Agagiet. Steeds was de wereldlijke macht in hun handen, van alle wereldrijken die geweest zijn. Het was immers één beeld van Nebucadnessar dat door één steen werd vermaald. Het is één volk, hetzelfde geslacht dat de wereldregering wil, en heden uitmondt in het Britse Imperium, de Grote Hoer, Mysterie Babylon.

Atlantiden

Zij komen van Atlantis, waar men zeldzame metalen bezat, o.a. Orichalcum, dat de glans van vuur heeft. Hun hoofdstad was Poseidopolis, vol monumenten. De stad had een perfect geometrische ringmuur uit 5 ringen bestaande. In het midden der stad lag het weelderige paleis en de tempel. Poseidon, god van Atlantis, reed op een wagen die door 6 gevleugelde paarden werd getrokken en werd begeleid door 100 nereiden (engeltjes) die op dolfijnen reden. De wereld werd verdeeld tussen Poseidon en zijn broers Zeus en Hades. Poseidon had het eiland Atlantis gekregen, en bevolkt met een "deugdzaam" ras, ingedeeld onder 10 koningen. Zij respecteerden de wetten die van de zee-god afkwamen. De beschaving verviel door overmatige weelde en hun hoogmoed om de hele wereld te overheersen. Met hun grote vloot trokken zij naar de Middellandse Zee, en Athene als stad van de gehelmde godin streed tegen deze machtige tegenstander. Plotseling maakte een grote aardbeving

een eind aan de strijd en zonk Atlantis naar de afgrond. Schlieman heeft vierkante munten gevonden van een onbekende legering. Op één der munten stond:

"afkomstig uit de tempel met de doorzichtige muren".

Op een bronzen vaas uit Troje stond: "gift van Chronos, vorst van Atlantis".

Deze Atlantiden zouden vèrontwikkelde aandrijftechnieken hebben gehad, o.a. kernaandrijving. De beschaving zou vernietigd zijn door 3 kernrampen, waarvan de laatste overeen zou komen met de beschrijving van Plato. Er waren echter overlevenden, en zij hebben nu hun einddoel in zicht: De Nieuwe Wereld Orde onder Horus, het Alziend Oog, USA = Novo Atlantis.. De ramp zou ook Kreta geraakt hebben, de ramp van Santorini. Men heeft portretten gevonden van Atlantis en Kreta, waarop een volmaakt ronde stad als metropool stond. De cirkel is het symbool van volmaaktheid. En wanneer de Atlantiden via het Britse Imperium de gehele aarde overheersen ---- is de cirkel rond. Wij hebben nu hun afkomst gevonden en ontdekt, en voor ons is ook de cirkel rond. Hun einde is nabij! Hun bedrog wordt openbaar, en door de steen, het échte Israël, zullen álle wereldrijken, samengebundeld in het huidige Britse Imperium, worden vernietigd!

Volgens de 'Chronicles of Eri' vonden de voorouders van koning Ros van Ierland, toen zij onderweg waren van Sidon naar Spanje, een steen in het water, de Lia Fall, waarop alle Schotse koningen gekroond werden. Fergus Mc Eric bracht de steen uit Ierland naar Schotland te Agyllshire in 503 AC, en via Scone kwam de steen in de Westminster door Edward I in 1296 AC. Het Schotse ras van de hoofdvorst Ros zal over het land van Gog en Magog regeren, dat is ... over Engeland, het land van de Enakim uit de voortijd. Vandaar dat de 'Coronation Stone' ook wel de 'Stone of Scone' wordt genoemd. De steen zou uit het stadje Old Scone zijn gekomen. Meest waarschijnlijk komt de steen uit Scone zelf, want zij bestaat exact uit dezelfde rode zandsteen als men in de heuvels van Perthshire aantreft.

Britse hoogmoed komt eens ten val

Het Britse ras bestaat uit twee soorten Kelten, Beakers, Romeinen, Juten, Saksen, Angelen, Noormannen, Franken, Normandiërs, Hugenoten, Vlamen, Hollanders, Litouwers, Letten, Oekraïeners, Polen, Sudeten-Duitsers, en kleurlingen, etc. De Engelsman zal dit tegen wil en dank moeten beamen, maar in z'n hart leeft altijd de gedachte dat het Britse ras een regelrechte vrucht is van een aparte scheppingsdaad. Het scheppingsverhaal van de Brit ziet er als volgt uit: In de beginne schiep Elohim de wereld, de Engelsen, de dieren des velds, en de buitenlanders, etc. Toen maakten de buitenlanders chaos, en de Engelsen schiepen via hun Brits Imperium weer orde. Alleen Engeland als natie zou de kentekenen bezitten van een uitverkoren volk der goden te zijn. De Britse herkomst ligt echter grotendeels in Babylon! Herodotus schreef over de ruiters op paarden met bolle petten (mitres) en een meute honden in Babylon precies dezelfde zoals men die ook nú nog in Engeland kan bewonderen! Babylon is de hoofdstad geweest van een land dat de Britten eens bewoonden, wat uit een kindervers blijkt.

How many miles to Babylon? Three score miles and ten. De rozen, lelies, adelaars, paarden, honden, petjes, wandelstokken, viskaken, griffioenen zijn allen van Babylonische oorsprong evenals de voorliefde tot varkensvlees na griffioenen. Er zijn ook heenwijzingen naar Egypte, en dat klopt. De heersende klasse van Babylon is dezelfde als de Hyksos, afkomstig van Atlantis en Mu, van de Nefilim. Van Egypte heeft de Engelsman een voorliefde tot katten en luipaarden: Felix Britannica ... de melancholieke kat.

De Brit lijkt een gentleman, van buiten alles prachtig, identiek aan Lucifer, de blinkende morgenster, maar van binnen zo gemeen als een verscheurende wolf. De Britten hebben hun gespleten karakter niet van een vreemde. In een Russisch blad stond dat de Geallieerden de Barbaren waren van de 20e eeuw. Hun hoogmoed komt spoedig ten val. Hun geliefde stad ligt aan de mond van de Hades (zie kaart van Homerus op pag.@) en zal daar in tuimelen. Het gericht van de enige God zal dit doen. De Hades is de onderwereld, de grote put, waar al meerdere bok-naties vertoeven. Londen is de Moeder der Hoeren (pharmaceut= gifmenger, en dit staat als Grieks woord in het boek Openbaringen) en parlementen, de democratie. Democratie is 100 en de helft $50 + 1 = 5$ dat is dan

de meerderheid.. Londen ligt op 51 graden 51 minuten en 51 seconden, de Merovingerpyramide basishoek, dus democratisch gezien is de ligging van Londen bij uitstek gunstig.

De British Israël World Federation

Eén der grootste misleidingen van deze eeuw (de revanche van Ezau om Jakob met gelijke munt terug te betalen) is te zien in hetgeen zich nú als uitverkoren volk van God presenteert, en dan niet slechts dat beetje "Joden", maar wat zich presenteert als zijnde Efraim en Manasse, Groot Brittannië & USA. Ezau presenteert zich als Jakob en de halfblinde Izak heeft de welvaartsspijze gaarne. De mensheid tippelt er argeloos in, en zelfs vele echte Israëlieten geloven het en vereren het Paard van Troje.

Wanneer wij echter de wáre identiteit navorsen, blijkt dat Engeland en Amerika niet Efraim en Manasse kunnen zijn, hoewel er natuurlijk wel veel Israëlieten onder de bevolking zitten. Organisaties als British Israël World Federation zijn dan ook armen en voeten van de Grote Octopus: Kaïn/Ezau. Momenteel zijn Groot-Brittannië en de USA nog gescheiden, maar de tijd komt, volgens A. Carnegie, dat zoals de zon in het Westen ondergaat ... de USA weer een lid van de British Commonwealth zal worden. Volgens de Grote Piramide, zeggen de Illuminati, wordt deze vereniging voorzegd en is deze op het USA Grootzegel afgebeeld, in de onafgebouwde piramide en de nog gescheiden topsteen, vanwege de displacement factor 286, 1022".

Volgens de British Israël World Federation symboliseert de Piramide de displacement van de USA van het grote potentieel der British Commonwealth in 1776, en de omvorming van de puriteinse geest in een industriegeest, zijnde een wezenlijke stap in de vorming van een Novus Ordo Seclorum, wat de economische kruisiging van het Christendom insluit. Het Britse ras wordt gezien als "bouwers" om de profetie die in de Grote Piramide verborgen zit te laten uitkomen. De zwevende topsteen symboliseert de terugkeer van het Licht (der USA Illuminati) naar haar oorsprong van de afscheiding sinds 1776. Het Britse ras zegt de opdracht te hebben de Grote Piramide te voltooien onder een nieuw wereld economisch systeem, met Engeland als centrum. Eén wereldregering, één wereldmunt, één wereldreligie, etc. Het Britse "bouwende" ras der hooggraad-vrijmetselaars verraadt haar afkomst van Kaïn als stedenbouwer en zijn nazaten de ontwerpers van Babylon, culminerend in het Grote Babylon.

Is de Stone of Destiny de Bethelsteen van Jakob?

De Jakobssteen is niet de Stone of Desteny in de Westminster Abdy te Londen. In "The Journal of Hellenic Studies" verbindt J. Evans de "heilige Steen" van Mycene in Kreta met die van Jakob die (zoals men beweert)die in de kroningsstoel zit in Londen.

Bethel brengt men in verbinding met Baetyl-os, de steen Kronos, de heilige steen van de Cretan Zeus. Kronis = Saturn, en zou volgens de Brits Israël Identitygroepen Israël-Juda zijn. Grotere misleiding is moeilijk indenkbaar. Sanchoniato, een zeer oud schrijver, zei: Kronos wordt door de Phoenicians "Israël" genoemd, en de "ogen" van Kronos (= Heer der dobbelstenen) worden door hen "Elohim" genoemd.

Hier zijn de Belialskinderen met hun bedrog optimaal! Kronos is niet het échte Israël, maar de Atlanten! Deze nieuwe "Israëlieten" besneden zichzelf, en doordat Kronos een zoon had die Jehud heette, moest deze voor Juda doorgaan. Baetylos, the stone swallowed by Kronos - the sacred stone of Zeus, is ten onrechte door hen de Jakobssteen van Bethel genoemd.

Nu is die zgn. Bethelsteen door de Atlantici geheiligd voor de kroning van al hun vorsten, in de naam van "Juda's scepter". In de kronieken van Eri staat dat deze steen vanuit Palestina is verscheept naar Ierland met Baruch en de koningsdochter, Lia Fail, Tephí, en daarna naar Engeland, Schotland. Jozef van Arimathea zou het christendom naar Engeland hebben gebracht met Brân de gezegende, een afstammeling van Brutus uit Troje (dus een Belialsmen/Atlant). Brân is de vader van Caradoc, koning van Siluria. Caradoc had zijn residentie in het Palatium Britannicum, wat de eerste christenkerk werd te Rome (de christenkerk te Rome werd dus door een Belialsmens-Atlant gesticht, waaruit de R.K.

Kerk is ontstaan). Brân was de zoon van Llyr en Penardins, dochter van Beli, zoon van Mynogan (Anna) en Beli = Belialskind. Anna was de dochter van de Romeinse heerser, nicht van de maagd Maria. Prof. Rhys zegt dat Beli uit Amalek stamde! Van Amalek lezen wij dat het er om te doen was de hand op de troon van JHVH te leggen. Dat dit Amalek gelukt is door de eeuwen heen, en dat de huidige Britse en Nederlandse troon, alsmede de Europese tronen door Amalek worden bezet, zal velen moeilijk vallen, doch de feiten bewijzen het! Keizer Coonstantijn de Grote z'n moeder Helena kwam van het Britse Vorstenhuis, was een Helleen-Griek = Atlantici.

De Tudors van het Britse vorstenhuis stammen van deze Anna = Belialskinderen-phoenixwezens. Ook de kleinzoon van Jozef van Arimathea heette Heli of Beli en zou de opvolger van de Priesterstam zijn, Levy. De nieuwe Messias zal immers een Priester-Koning zijn, dus moeten de Atlantiden er een mouw aan knopen! Heli zou volgens Andersons kaart de vader zijn van de maagd Maria, de oudere broer van Jozef van Arimathea, vanwaar, door een huwelijk tussen de koningslijn en priesterlijn via Josedech, de vader van Jozua de Hogepriester, de lijn naar Aäron is gemaakt. Dit klopt niet, doordat Heli identiek is aan Beli, een Belialskind, wat niet de vader van Maria was / geweest kan zijn. Hoe dit precies zit wordt nog nader uitgezocht. In prof. H. Skinners "Story of the Britons" staat over Keizer Constantijn: Helena was een schone vrouw uit Troje (waar ook de Merovingers vandaan kwamen), en was dochter van Coel of Coël. Constantinus trouwde met Helena en woonde met haar 11 jaar in York, en hun zoon noemden zij Constantijn, die zogenaamd Christen werd, doch een fervent zon-aanbidder bleef, een Atlant in hart en nieren. Saxons, Noormannen en Hannoveraars komen allen van Odin -- koning Asgard, Scandinavië. Odin = Aud'n of Audin, en betekent Lord, Heer, Bodo, die de voorvader is van veel vorstenhuizen in Europa, o.a. Engeland, Duitsland, Denemarken, Noorwegen, Zweden, onder de naam Anglo Saxons, alsof het de zonen van Izaäk zouden zijn.

In feite zijn het Anakim - Lumerians en Atlantici. Hun wapen was een Centaurus, half wit paard met een halve man als boogschutter. Ook de Goten waren verwant aan Odin/Wodan. Zijn kleindochter heette Judit, van S e a x o n, zoon van Odin. Judit = dochter van Juda. Sharon Turner zegt in "History of the Anglo Saxons" dat Odin afstamt van Jupiter, zoon van Saturn of Krit = Kronos, een Griek en Levantine (van Leviatan) Leviathan. In de Bibliotheek van Windsor Castle is de stamboom van Brutus: Saturnus -- Jupiter -- Dardanus -- Erichonius -- Tros -- Ilus -- Laomedan -- Priam. Jupiter was koning der goden. Van Dardanus zouden de Merovingers afstammen.

Ook de Guelphs - Welfs (wolven) stammen van Odin en komen uit Troje, en willen in Benjamin hun afstamming zien, een wolf. De zogenaamde Jakobssteen is die van Kronos. Op die steen zijn nagenoeg alle Britse vorsten gekroond en vanuit een kelk met olie gezalfd met een lepel (niet met een hoorn zoals David), en die kelk heeft de vorm van een Phoenix, the Ampulla. Men denkt dat de steen weer naar Jeruzalem zal worden verscheept om aldaar de nieuwe Messias in te zegenen en te kronen. Wie is deze Prins, Priester-Koning? Het antwoord ligt in Rennes le Château bij de Priori de Sion, en mogelijk is het prins Charles, of een Habsburger/Rothschild. Let op hun gezichten en gelaatsuitdrukkingen! Het Britse Imperium is een opslokken van de Heerschappij van de ware God, en is van Lucifer, een samenzwering ter verkrijging van de wereldheerschappij.

De Joodse staat is het Britse Imperium, voor de Nieuwe Wereldorde.

Het Thule/Vril-genootschap

Dit is de Loge van de Broeders van het Licht. Satans huis is verdeeld, en daardoor zal het ook kapotgaan. Nochtans zijn alle genootschappen en Vrijmetselaarslogen etc., satanisch geïnspireerd, alsook dit Thule-Vril-gesellschaft. Vril is de kracht in een korenveld waardoor de halmen groeien. Vril is de kracht in de plant, en is dezelfde kracht die de mensen van de nieuwe toekomst zullen bezitten "Het Komende Ras". Het geestelijke denken is van deze mensen hoger ontwikkeld dan normaal. God haalt Zijn "zonen" uit deze aarde, zie Rom. 8. het "Zion-Zaad" en satan haalt de zijnen eruit, het "Zizanion-zaad". Het lijkt op elkaar. Alleen in het einde is het volkomen zichtbaar wie ... wie is, want in de aar van het zizanion zit geen nieuwe vrucht, en deze aar blijft rechtop staan, terwijl het Zion-zaad buigt vanwege de vrucht. Wij zien deze nabootsing van satan als symbool veelal uitgebeeld in de korenaren rond wapenschilden. De wijsheid uit het oude Babylon vluchtte naar Tibet, en van hieruit, uit dit onherbergzame oord, haalde ene Zabatai Zwi haar weer op. Deze wijsheid was de

wijsheid van de "Groten" , de reuzen uit de voortijd, uit Atlantis. Door de oprichters van Thule en Golden Dawn werd deze wijsheid naar Europa gebracht, en door de Founding Fathers naar Amerika. In 1887 werd Golden Dawn opgericht door A. Crowley met 144 vrijmetselaars, en dit bleek het VRIL-genootschap te zijn, hetwelk naar Berlijn is verhuisd, met als doel om de heerschappij van God in het Westen omver te werpen. Het hoofd van dit genootschap in Duitsland was Haushofer, generaal en stimulator van Hitler. Hij heeft enige maanden vertoefd in de Tibet, in het Lama-klooster bij Lhasa. Het Thule geselschap is het Atlantis genootschap. De Swastika of hakenkruis was hun symbool, het zgn. Kaïnsteken, hetwelk ook door de kabbalisten werd gebruikt. In de Tibet ligt hét geheim der eeuwen. De bedevaartgangers onder de Vrijmetselaars gaan daar naar toe om hun VRIL te versterken. In een crypte te Lhasa liggen in 3 doodskisten van zwarte steen 3 lichamen opgebaard. De kisten zijn van allerlei symbolen en lettertekens voorzien. Dit zijn de Rephaïm en Enakskinderen uit Gen.6, wel 3 meter lang, en mannen van 5 meter. Wat moest onze koninklijke familie een achttal jaren geleden in Lhasa zoeken? Werden Willem-Alexander en Maxima daar ingewijd?

Het Arische superbetrog-ras

Arische cosmogenese: Arya = edele (in 't Sanskriet). Volgens de Ariërs manifesteerde zich het Goddelijk wezen door 3 logoi: Tijd, Ruimte en Materie, wat door de Hindu sigils als volgt werd afgebeeld: De oude Arische religie is een sexreligie met mystische kosmogonie, wat begint bij de omgekeerde Ypsilon, yoni, vagina, zie hiernaast, en via het hakenkruis eindigt in de cirkel met kruis. Hoge Rooms Katholieke geestelijke dragen soms ok een mantel met de Y erop. De 3 logoi zag men als Wotan, Wili en We. Uit vallende en rijzende sigils werd het hexagram en Malthezer kruis opgebouwd. De arische Runetekens, zie links bovenaan. De ¥ is de mystieke verrijzenis van de Adelaar, wat een militant symbool is der ariërs . Ariër = oervuur/zon/adelaar. De rode adelaar is het arische symbool, die door zelfverbranding uit eigen as herrijst. 20 Londen, religie en de Olympics Deel 2 No. 638 Gorsleben leidt het woord "ras" af van rata, wat wortel betekent, en zegt dat God & Ras hetzelfde zijn. Hij claimt dat de ariërs de zonen van de zon zijn, en God in hen woont.

Het is echter het oude volk van ATLANTIËRS & ARIËRS dat nu in Groot Brittannië en de USA woont en de nieuwe wereldorde opbouwen, met hun ADELAAR/EAGLE. Zij zien zich als de "waakhonden" van Elohim in deze wereld.

De "HAGAL-rune" is voor hen meest heilig, een HEXAGRAM, als hierboven, een X met streep erdoor. Zij gebruiken echter ook de LELIE, PIRAMIDE en MAGIC SQUARES. De Kubus is hun CHRIST'AL \$/kristal. En daar hebben de christenen hun kruis vandaan, en Chi-rhoo teken.

Ook het SS doodskopsymbool is een rune.

Uit: "The occult roots of nazism" van N.Goodrick-Clark.

Veel van het christendom is overgenomen van de Luciferreligies, en het LUCI-LICHT STRAALT NOG FRIS IN DE CHRISTENWERELD, vooral met KERSTFEEST en PASEN ... en, men voelt zich happy!!! Zelfs het superbetrog van de ARYAN NATIONS, die voorwenden ISRAËLIETEN te zijn.

Waren de Ariërs dan Hebreeën??? De echte ariërs waren blanke volken die Perzië en Indië binnendrongen en zichzelf die naam gaven om zich van de autochtone bevolking te onderscheiden. Later is door Franse en Duitse schrijvers de taalkundige term "ariër" gebruikt om het NOORDSE Ras aan te duiden, hetwelk tot grote verwarring leidde.

Wie die blanke volken geweest zijn, is niet met zekerheid te zeggen. Ten onrechte is echter het NOORDSE Ras voor ARIËRS aangezien. Dit zal wel de oude list van vermomming zijn, kruipen in andermans vel, en varen onder een andere vlag. Het NOORDSE Ras komt echter uit IJSLAND/THULE, en dit zijn LuciferIANEN, en zijn in Duitsland gekomen als "Herrenvolk". Dit zijn géén Israëlieten/Hebreeërs, Izaäkzonen! ! By Dave Hunt: Peace prosperity and the coming holocaust" zegt dat de nieuwe wereldorde loopt via TIBET/INDIA en THULE, met een nieuwe ARISCHE MESSIAS, zoals nazi-Hitler.

Hitler behoorde door zijn geloof tot de VRIL-society, waar men geloofde dat alle Duitsers tot het Arische meesterras behoorden. Dit is leugen. De echte Ariërs stammen van de vroegere Hindus, die afstammen van de inwoners van HYPERBOREA en ATLANTIS.

Sommige van deze superras-mensen leefden (en leven nu nog) in de TIBET, in SHAMBALLAH en AGARTHIL. Ook Benjamin Crem's MAITREYA komt daarvandaan.

In de Tibet liggen nog van deze supermensen gebalsemd opgebaard. De ingewijde Nazi's hadden telepathische contacten met de GROTE MEESTER, de ONBEKENDE.

Hitler had een arische droom van puur arisch bloed, waaruit blonde mensen met blauwe ogen (net als de Israëlieten) zouden voortkomen. Aryanisme = Hindoeïsme, en is de algemene religie der antichrist, waar men Jezus in een hindu-christ heeft veranderd. De invasie/de horden komen vanuit het OOSTEN --- via ZEN, Budistmunks, Yogis, Swamis, Gurus, etc. ... om de weg tot NEW AGE te plaveien van de ARISCHE SUPERMENS.

NEW AGE is een geheim plan van HINDU & BUDHIST-leiders, de VISHVA HINDU PARISHAD (in samenwerking met Henry Kissinger) V.H.P. New Age en Nazisme verwerpen de Bijbel, en het is een terugkeer tot Hindu-budhist occultisme. Onder de Hindus is géén symbool heiliger dan de SWASTIKA!! Hun god is BRAHMAAN !!

Het is de tweekoppige Adelaar/TWEESLACHTIG.

Zo goed als de Joden zich voordoen als Israëlieten, doch het is een synagoge des satans, Openb.3:9; evangelijk doen de Luciferianen zich voor als ARIËRS, doch zij hebben die naam gestolen!! Het is zo dom als een koe om als christenen de symboliek over te nemen van de zich zo noemende Ariërs!!

Tibet is het grootste hoogland van deze aarde, een ontoegankelijk oord van bergen (symboliseert Gods ontoegankelijkheid), en ligt in het Oosten, de zitplaats van de MEESTER. Alle Vrijmetselaarslogen zijn op het Oosten gericht.

Alleen hoog ingewijden mogen naar de Tibet om een blik te werpen in de crypte, alwaar de 3 met goud overgoten lichamen opgebaard te zien zijn. Deze wezens zijn nakomelingen uit de verhouding of kruising van vrouwen met engelen. Dit zijn de ATLANTEN, de reuzen uit de voortijd. Hier gaan de vrijmetselaar-bedevaartgangers naar toe om de kracht te vernieuwen en op te kunnen vliegen met vleugelen als der arenden, lees Ps.103 :5 en Jes.40:31.

Voornamelijk de Edom-Amalek-lijn uit Amerika, maar ook de Chaldeeërs uit de USA, afstammelingen van Kaïn (Khazaren) zoeken hun nieuwe krachten bij hun voorvaders te hernieuwen. Apollo, afstammelingen van de Amelekieten en Horieten schijnen op dit moment nog de meeste kracht (VRIL) te hebben opgedaan. De Khazaren en Apollo-nazaten hebben geen menselijke ziel, dit hebben de Edomieten nog wel. De dochter van Babel is Ezau Ps.137, en dat is SATAN (via Rothschild) en door hen is Amerika en Babel in Europa gebouwd.

Apollo is echter losgelaten tijdens de 1e wereldoorlog (via Rockefeller) en schijnt de overhand te krijgen, hoewel er nog veel satanisten in hun vergadering zitten. Het zijn de twee rivalen, die een onderlinge machtsstrijd ontketend hebben, en waardoor satans verdeelde huis uiteindelijk zal instorten. De wereldregering moest en zou in handen van satan komen, en dit voorbereidende werk daartoe lag in de hand van Lucifer. Apollo (verderver) infiltreerde en misleide satan-Lucifer, en dit gaat nog steeds voort.

De CFR en Bilderberger groep zijn nog in handen van Rothschild, dus van Satan-Lucifer, maar ... Apollo-Rockefeller wordt steeds machtiger en heeft een eigen Trilaterale Commissie opgericht. Ook de Sovjet is door Lucifer gebouwd, maar is nu praktisch geheel in handen van Putin, met als doel om Lucifer-Babylon te vernietigen.

Satan wordt verslagen van binnenuit, uit eigen gelederen. Babylon heeft nooit ware voortbestaanskracht gehad. Ongeveer 2500 jr geleden werd Babylon door Cyrus vernietigd, en ontvluchtte de occulte eredienst naar Tibet, vanwaar het door de Joodse Messias Zabatai Zwi is teruggehaald. De Meesters uit de voortijd zullen eens weer opstaan vanuit ATLANTIS, vanuit de THULE. Hun kracht is het slangengif van de opgerichte Cobra, het hart van de magische zwarte Romein nl. S S, van Slang en Sex.

Nederland schijnt een scharnier te zijn voor Babylon en Apollo, gelijk satan best weet dat Nederland ISRAËL is en wij in de toekomst een grote betekenis hebben, en in ons land waar de troon van God komt te staan, de TROON van DAVID. Vanuit Nederland gingen de Pelgrimvaders immers naar de USA, en de kleuren van onze vlag zien we in de USA terug. Op een penning ter nagedachtenis aan de vrede van Nijmegen 1678 zien wij de Ned. maagd met op haar pantser de Leeuw met 7 pijlen, als

symbool van Elohim's ware Tempel, vrede sluiten met de onder-waterlelie, onder toezicht van het Alziend oog van Nachash of RA, op het Altaar van NEOMAGI, de WEDERGEBOREN demonen van ATLANTIS uit de voortijd. Nederland heeft voor satan en Apollo gróte betekenis, en hij is er voor als de "dood"!!!

ONS VOLK IS ISRAËL, de zonen van de Levende Elohim.

Hooggraad-leugens en Brits Israel-bedrog De negatieve krachten van Kaïn-Ezau werken gaarne onder het positieve mom van Izaäk-Jakob via o.a. mathematica, en de sleutel daartoe is het getal 111. Zie hoe de vrijmetselaar Gen. Allenby (C.P.v.d.Vecht, De stenen spreken, p. 297) op 11-12-1917 aan het hoofd van het leger van het 7e Imperium (het Britse) te voet de Jaffapoort van Jeruzalem binnentrok. De vrijmetselaars zeggen dat hiermee de zgn "tijden der heidenen" vervuld zijn $7 \times 360 \text{ jr} = 2520 \text{ jr}$ vanaf 604 BC de 1e wegvoering van Juda. De Britten willen zichzelf zien als het "stenen koninkrijk" zoals in Dan.11 staat. Zij maakten de planning voor de Wereldoorlogen. Het begin van W.O.1 in 1914 tot de dag van de bevrijding van Jeruzalem geeft 8×153 dagen (= echt Bijbels getallen). De Jakobs slag moet de Britse Edom-lading dekken!! Zij spelen een perfect mathematisch spel. Men doet het voorkomen alsof de Onzichtbare Hand van de Schepper op wonderlijke wijze Zijn tijden in vervulling deed gaan..., doch men deed het ZELF!!! Het is Kaïn-Ezau achter de schermen!! 24 Londen, religie en de Olympics Deel 2 No. 638 R. Naish schreef: "op 11-11 om 11 uur kon het geluid worden gehoord van de vreugde der naties op deze aarde van het einde der 1e Wereldoorlog in 1918".

Exact aan het eind van de 11e maand nadat generaal Allenby op 11-12- 1917 Jeruzalem had veroverd, en op de 11e dag van het verdrag met Turkey ... 31-10-1918 ... eindigde W.O.1!! Met Jeruzalem 11-11-1917 ging de weg open voor de komst van de grote Koning Jezus Christus (alias de vrijmetselaars Messias) die in een grote Maconische Tempel zal zitten.

De KLOK, de KALENDER, het "Heilige LAND" en de Heilige STAD werden allen (mis)gebruikt door Kaïn-Ezau op geraffineerde wijze om Jakob, het blanke Israël in het Westen, een rad voor de ogen te draaien Toen op 11-11-1918, zou hét KRITISCHE UUR der historie zijn i n g e g a n , hetwelk het NEW A G E - tijdperk inluidde: Novus Ordo Seclorum, wat ná 70 jr definitief vorm zou moeten krijgen, nl. 11-11- 1918 + 70 jr = 11-11-1988!!

70 jr. is de afronding van een geheel, en heeft veel Bijbelse voorbeelden. Ezau markeert de "tekenen der tijden" zèlf, en heeft zich geïncorporeerd in het volk der BARATS of BRITTEN, samen met Kaïn, de oude Phoeniciërs, Hethieten, etc., op het eiland Albion/Engeland. Zij dicteren hun meesterplan tot wereldheerschappij via de MATHEMATICA, o.a. vastgelegd in de GROTE PYRAMIDE, afgebeeld op de USA one dollar.

Het evangelie moest eerst aan de gehele wereld gepredikt worden, en dat heeft Ezau gedaan, aangegeven door de lengte der galerij in de Grote Pyramide $12 \times 153 \text{ P}''$; in de nacht van 4 op 5 aug. 1914 verstreek het ultimatum van Kaïn-Ezau aan Jakob, waarmee de TIJD voor HUN voleinding aanbrak, zie vorige bladzij beschrijving 70 jaren. Het einde dezer eeuw is EZAU, 4 Ezra! Moest er bij de datum 11-11-1988 nog $3\frac{1}{2}$ jr bijkomen om tot het geplande EEG-jaar 1992 te komen?

Op het jaar van 2x het Christusgetal $888 = 1776$ of 16×11 op 10-1-1776 begon een nieuw tijdperk, toen het Britse Ras de baby USA g e b o r e n w e r d . De onafhankelijkheidsverklaring lag exact 88 dagen daarna, na Paine's day.

De antichrist werd duidelijker zichtbaar, en de aloude Babylon-ADELAAR had haar vleugels in Noord Amerika uitgebreid, zie onderstaand vrijmetselaarsplaatje. Dezelfde adelaar staat afgebeeld op de USA one dollar. $\text{MDC CLX XVI} = 1000 + 500 + 10 = 1600$ $100 + 50 + 10 = 160$ $10 + 5 + 1 = 16$ totaal 1110 + 600 + 60 + 6 = 1776. De Voorkamer der Gr.Pyr. waarvan de schaal $66,6 \text{ P}''$ is, geeft het maximum aan wat de mens kan bereiken. $6 \times 666 = 12 \times 153$ $3 \times 666 = 1998$. Ná 1999 zitten wij in de laatste fase. Dit is geen voorspelling onzerzijds, want onze tijden zijn in JHWH's hand, doch een nachecken van Kaïn-Ezau. Wij zien dat de nucleaire machtsverhouding van de USA en Rusland op dit moment zich als 1 : 6 verhoudt.

Achter de schermen zijn het de Britten die zowel de USA als ZUID en Rusland als NOORD tegen elkaar uitspelen. Zij doen voorkomen dat ze EFRAÏM zijn, en Manasse de USA zou wezen = bedrog!! Zij

misleiden de massa, en als "BOUWERS" verwerpen zij de TOPSTEEN. De afwijkingfactor van de Gr. Pyr. = 286,P" en demonstreert zulks. Deze fout der bouwers kwam pas aan het licht doordat de marmeren bekleding eraf is gesloopt. En zo zal onze maatschappijvorm eerst moeten worden ontdaan van de Kaïn-Edom-mantel, om de fout te ontdekken, en te zien WIE de échte Jakob is!!! In de climax van glorie en succes van het Grote Babylon faalt hun systeem door ongehoorzaamheid aan de Wet van Jahweh, en stort hun systeem ineen, 3 weeën ... 1917,1939 en 1999? dit om plaats te maken voor het Grote Rijk van Elohim. Dit is de BOODSCHAP der piramide!!

Britse en Joodse alliantie Carlyle zegt: De Engländer heeft een Germaans uiterlijk, doch een Joodse ziel. Engelse en Joodse belangen lopen dikwijls door elkaar zodat het moeilijk is om te bepalen wát Brits en wát Joods is.

Bestaat er dan een samenhang tussen het Britse en Joodse volk? De **Brits-Israëlbeweging** beweert van wel n.l. dat de Angel-Saksen de nakomelingen van Izaäk zouden zijn, en dat de Britse troon de troon van David zou zijn. Vandaar de Britse aanspraken op de profetische wereldheerschappij. Juist in Engeland heeft echter ook het Joodse kapitaal zich geconcentreerd, en aldaar is het Zionisme ontstaan. De Britten en Joden zeggen dat de Bijbel hen verbindt.

Het Engelse Christendom, het puriteinisme, is een soort Calvinisme, doch meer Talmudisch.

1. Puritanisme en Judaïsme zijn beiden kapitalistische religies

2. Beiden beweren het uitverkoren volk te zijn. De kern van het puritanisme is Calvijns predestinatieleer, dat niet alleen de offerdood van Christus de mens in genade Elohim herstelt, maar dat God een genadekeus maakte van eeuwigheid om een deel der mensen te verkiezen en/of te verwerpen. De puriteinen zeggen dat er géén bijzondere blijken zijn van deze uitverkiezing, dan de uitwendige zegen van God in aardse rijkdom.

Kortom: Rijk = uitverkoren, Arm = verworpen. Hieruit ontstond de uitbuiting van de armen door de rijken, en ontsproot de Engelse ziekte, het Manchesterdom. In aardse voorspoed bestaat dan ook de Joodse vroomheid, Deut.15:6 en Spr.15:6. Hoe die rijkdom verkregen wordt doet er niet toe, als je het maar hebt, zegt men. Het innerlijke van de Joodse religie is dan ook een "Heerschappijkarakter". Jahwe is de grote Boekhouder en beloont de goede en rijken, en verwerpt de kwaden en armen.

Het is het NOODLOT dat de Britten en Joden superrijk zijn en de rest van de wereld arm is. Via uitbuiting en allerlei manipulaties continueert men zulks. De puriteinen staan hierin dicht bij de Joden en vér van het Christendom (het échte), zó zelfs dat de aartsbisschop van Canterbury bidt tot de Joodse god Jahvé. Het kapitalisme en Imperialisme der Britten heeft aldus een Oud Testamentische ondergrond, d.w.z. Joods. Cromwell droomde van een verzoening tussen Oud en Nieuw Test, tussen de Joden en Britten, om tezamen één wereldheerschappij te vormen.

Het is alles superbedrog van Kaïn en EZAÛ, die zich vermomd hebben tot Izaäk en JAKOB. De zespuntster verraadt deze kinetische eenheid, twee in elkaargeschoven driehoeken. Van alle Germaanse stammen hebben alléén de Angelen en Saksen hun genealogie behouden, en deze gaat terug tot Odin en Wodan.

De Britse bevolking bestaat uit Iberisch, Kelten, Romeinen, Germanen, Scandinaviërs, en de Normandiërs zorgden voor de afronding van het geheel. Assimilatie van volken vindt slechts plaats als er een hógere beschaving aanwezig is. en die was er n.l. de Feniciërs, Atlantiden of Ariërs. De Gallo Bretonse bisschop G. Monmouth maakt in zijn boek "History of the kings of Britain" duidelijk hoe de middeleeuwse fantasie werkte. Uit zijn boek zijn de verhalen van Brutus en de ridders van de Tafelronde ontsproten.

Brutus de kleinzoon van Aeneas de Trojaan, en zo ging men van lieverlee de Britse Vorsten vergelijken met DAVID. De Engelse monniken zijn degenen die zorgden voor de fantasie om de afstamming van Noach, Sem en Adam te herleiden (Leon Poliakov in "De Ariëse mythe"). Het ging de monniken niet om een semietische afstamming in moderne zin, nee, men probeerde slechts het koningshuis gewijd te maken door het verwant te maken aan de Hebreeërs. Uit deze fantasie heeft de Brits-Israëlvisie munt geslagen, alsook de Joden.

De Joden zeggen dat Sem de hogepriester Melchizedek was, en vandaar dat Wodans genealogie tot Sem teruggaat. Op deze manier noemen alle Britse koningen zich "gezalfden des Heeren". De inwijding van Britse koningen eindigt dan ook altijd met Ps.89:35 "Hoe zou Ik aan David liegen". De Engelsen hebben zich de eeuwen door vereenzelvigd met het oude Israël, en dat het gehele volk "profeet" was, naar de wens van Mozes. John Sedler, vriend van Cromwell, vroeg zich af of de eerste bewoners van Engeland misschien PHOENICIËRS waren, en of de DRUÏDEN zonen van de KANAËNieten waren. Deze man sloeg de spijker op z'n kop!!! Hij had gelijk! Een neef van Francis Bacon (onecht kind van Queen Elisabeth) Nathaniël Bacon zei dat Elohim de Britse eilanden uitgekozen had voor de enige Joodse natie. Volgens Bacon was de samensmelting der volken en rassen in Engeland een teken van Elohim's uitverkiezing, en het betrof de Germanen.

Bijna alle rassen in Engeland zijn van Germaanse afkomst, van het NOORDSE Ras, behalve de Normandiërs. Dit Noordse Ras der Ariërs heeft haar bakermat gehad in de Hymalaya, en was bestemd om de wereld te overheersen, meent men. De Ariërs zouden alleen subtiel kunnen denken, de échte Semieten niet. De Feniciërs, of phoenix-wezens zouden van Arische oorsprong zijn. Al met al geen reden voor Engeland om trots op te zijn, en de misleiding is groot, gebaseerd op fantasie van monniken!

Zonder deze feiten in uw achterhoofd zult u niets kunnen begrijpen van de huidige wereldpolitiek.

Reform. Dagblad 25 april 1972

STEEN VAN JAKOB

... De door ons reeds eerder gesignaleerde en gekritiseerde uitgever van het nogal onbetrouwbare blad „De echte waarheid”, Herbert W. Armstrong heeft zelfs een boek geschreven, dat vertaald heet: „De Verenigde Staten en het Britse Gemenebest in de profetie”. Hierin wordt — met een dosis andere dwalingen — ook de mythe verdedigd, dat koningin Elizabeth II is gezeten op de Troon van David en dat de kroningszetel in Westminster Abbey de steen bevat, waarop Jakob tijdens zijn vlucht het hoofd te ruste legde, welke steen door de profeet Jeremia destijds naar Ierland is meegezeuld, een zware last en onprettig hoofdkussen, gezien de kleurige afbeelding in het boek, waarna deze steen in Engeland is beland. Als men dan, naast allerlei onbewezen beweringen, ook nog accepteert, dat de leeuw in het Britse wapen de Leeuw van Juda is, dan is het beeld compleet: voor sommige al dan niet serieuze speurders en voor een aantal onvaste warhoofden zijn de profetieën van het Oude Verbond bezig in vervulling te gaan in de geschiedenis van Groot-Brittannië, dat ondertussen steeds minder groot aan het worden is, maar naar hun stellige overtuiging een grootste toekomst tegemoet gaat.

PYRAMIDE-GELOOF

Wij kunnen hier niet uitvoerig ingaan op deze ingewikkelde materie, omdat zij ook voor een deel verweven is met het eigenaardige zogeheten piramide-geloof", in ons land destijds sterk verbreid door de oud-militair C. F. Ph. D. van de Vecht in zijn boek „*De Steenen spreken*” en zijn tijdschrift „Het Steenen Koninkrijk”. In ons land is een aantal jaren geleden ook een Bond Nederland-Israël opgericht, die in nauw contact staat met de Brits-Israël wereldfederatie en er eveneens van uit gaat, dat Nederlanders, Engelsen en blanke Amerikanen door hun afstamming een superieur ras vormen, dat zich duidelijk bewust moet

zijn van zijn grootse opdracht en dat nogal neerziet op andere, mindere „rassen“, waarbij — zoals in de bange Nazitijd — de begrippen taalgroep en ras weer hopeloos verward lijken te worden. Enz.

Toevoeging Stichting Gihonbron

Deze bijlagen bij de volkentafel zijn bijgevoegd om de mening te weerleggen dat alle Britten afstammen van het Joodse volk. Vanzelfsprekend is het duidelijk dat er Joden uit het 10-stammenrijk verstrooid zijn over de hele wereld, lang voor de Chr. Jaartelling. In alle werelddelen zijn er een groot aantal landen waarin de voetsporen en overblijfsels aan te wijzen zijn en de oude historie ons erover berichten. De vergelijking tussen bepaalde stammen met Zebulon is merkwaardig. Zebulons nakomers zijn de Druzen in Israël en bijliggende volken. Hun afkomst is aantoonbaar.

Het misbruik ervan dat Britten van Joden afstammen, bracht zelfs in de Gereformeerde gezindte verkeerde meningen teweeg. Een heel bekend en geacht leraar sprak in 1969 deze vaste mening uit, "dat een zeer groot aantal Joden al bekeerd zijn in voorgaande eeuwen omdat Engelsen en Schotten afstammen van de Joden. Dus hebben we geen algemene bekering van de Joden meer te verwachten. Je kan het merken aan de Erskine's die zijn net zo bespraakt als de meeste Joods marktkooplui. De Joden zijn voor het merendeel communisten en socialisten."

Is het niet indroevig dat een prediker van de vrije genade voor de grootste zondaars de bekering van de Joden ander meer afwijst omdat het zulke grote zondaars zijn? Wordt of werd deze mening op de Theologische scholen geleerd, of werd ze niet als vals bestempeld?

Gods Woord houdt stand in eeuwigheid; En zal geen duimbreed wijken.

Zie voor meer informatie: *De tien verloren stammen ... gevonden!* www.theologienet.nl